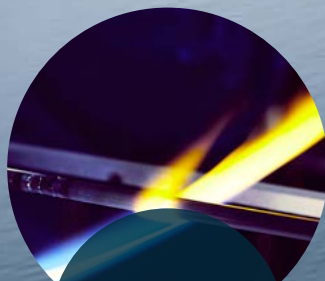

KONGSBERG

ÅRSRAPPORT OG BÆREKRAFTRAPPORT 2015

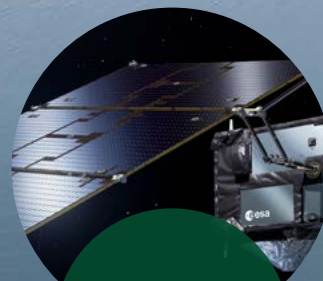
OM KONGSBERG

ÅRSBERETNING
OG ÅRSREGNSKAP

VIRKSOMHETS-
STYRING

BÆREKRAFT

Innhold

3 Om KONGSBERG	14 Årsberetning 2015	93 Styrets redegjørelse om foretaksstyring	107 Om bærekraftrapporten og innhold
5 Visjon, ambisjoner og verdier	29 Regnskap og noter	94 Policy – Kongsberg Gruppen	123 Bærekraftig innovasjon
7 Hovedtall 2015	89 Erklæring til årsregnskap	95 Vedtakter – Kongsberg Gruppen ASA	129 Hva har vi oppnådd? Fokusområder 2015–2016
10 Konsernsjef Walter Qvam	90 Revisjonsberetning	96 Styrets redegjørelse knyttet til norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse	139 Klima og miljø
			143 Mål og rapportering
			157 Revisjonsberetning

Dette er en interaktiv PDF med bokmerker

Naviger i innholdsfortegnelse og hyperlenket tekst (hyperlinkene er markert med stiplet linje under). Pilene øverst til venstre fører deg en side frem eller tilbake til forrige visningsside, og menyknappen helt til venstre tar deg tilbake til innholdsfortegnelsen. Kapitlene er også bokmerket, og du finner snarveier til disse i PDF-leserens venstremeny.

Kongsberg Gruppen

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt teknologikonsern som leverer avanserte og pålitelige teknologiske løsninger som bidrar til sikkerhet, trygghet og effektivitet i komplekse operasjoner og under ekstreme forhold. KONGSBERG samarbeider med globale kunder innenfor forsvars-, maritim-, olje- og gass- og romfartsindustrien.

KONGSBERGs løsninger bidrar til tryggere og mer effektive operasjoner både til havs, på land og i verdensrommet. Våre produkter, enten det dreier seg om forsvar, handelsflåten, utnyttelse av olje- og gassressurser eller fiskeriressurser, er av

strategisk betydning for våre kunder. Vi leverer også teknologiske løsninger knyttet til globale utfordringer som blant annet miljøovervåking og ressursforvaltning.

Kongsberg Maritime
Offshore
Merchant Marine
Subsea
Emerging Business

Kongsberg Defence Systems
Missile Systems
Naval Systems
Integrated Defence Systems
Aerostructures
Defence Communications
Space & Surveillance

Kongsberg Protech Systems

Kongsberg Oil & Gas Technologies

- Utvikler og leverer systemer for posisjonering, overvåking, navigasjon og automasjon til handelsskip og offshoreindustrien.
- Er blant markedslederne innen dynamisk posisjonering, automasjons- og overvåkingssystemer, prosessautomasjon, fiskeri, satellittnavigasjon og hydroakustikk, samt dekkshåndteringsutstyr til offshorefartøy.

- Ledende leverandør av forsvars- og romfartsrelaterte systemer. Produkter og systemer for kommando og kontroll, våpenstyring og overvåking, kommunikasjonsløsninger og missiler.
- Har kompetanse og produksjonsutstyr for produksjon av avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly-, offshore-, og helikoptermarkedet.

- Verdensledende leverandør av fjernstyrte våpenstyrings-systemer.
- Hovedprodukt er våpenstyringssystemet PROTECTOR Remote Weapon Station. Systemet øker sikkerheten for personell i militære kjøretøy.

- Leverer innovative løsninger for olje- og gassoperasjoner, herunder boring, produksjon og subsea-utbygginger.
- Integrerer programvare og tjenester med fysiske produkter for økt oljeutvinning, effektivitet, sikkerhet og beskyttelse av miljø.

Organisasjon

Konsernet er organisert i fire forretningsområder og ett konsernsenter. De fire forretningsområdene er Kongsberg Maritime, Kongsberg Defence Systems, Kongsberg Protech Systems og Kongsberg Oil & Gas Technologies. Konsernsenteret leverer stabs- og støttefunksjoner til forretningsområdene. Konsernstaben har kompetanse innen finans, forretningsutvikling, investorkontakt, forretningsjus, samfunnsansvar, kommunikasjon og personal.

Eierstruktur

Kongsberg Gruppen ASA er notert på Oslo Børs og underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i selskapet.

Økonomisk verdiskaping

KONGSBERG skaper verdier i de områder og land vi er til stede i. For det første skaper vi verdier for våre kunder gjennom de produktene vi leverer. Dernest skjer verdiskapingen direkte gjennom betaling av skatter og avgifter, utbetaling av utbytte til eiere og utbetaling av lønn til medarbeidere, og indirekte ved kjøp av varer og tjenester fra

leverandører. I tillegg skapes det verdier gjennom betydelig satsing på forskning og utvikling.

Bærekraft og samfunnsansvar

Bærekraft og samfunnsansvar er viktig for KONGSBERG og vil være helt sentrale tema i tenkningen vår framover. Mulighetsperspektivet uttrykkes gjennom bærekraftig innovasjon og forretningsmuligheter knyttet til globale megatrender og klimaendringer. Dette perspektivet vil gis betydelig oppmerksomhet. Risikoperspektivet består i å beholde vår "licence to operate", hvilket betyr at vi skal drive vår virksomhet i tråd med internasjonale retningslinjer for samfunnsansvar og tilsvarende forventninger fra våre viktigste interessenter. Vi er en viktig aktør i mange lokal-samfunn verden over. Det forplikter. Selskaper som driver internasjonal virksomhet, har et spesielt ansvar for at virksomheten drives på en ansvarlig måte. Vi lever i en tid der klimaendringer, mangel på rent vann og fattigdom er store globale utfordringer. I tillegg preges flere land av gjeldskrise, flyktningkrise og ustabilitet. Dette er utfordringer som også berører KONGSBERG direkte eller indirekte.

KONGSBERG's tilstedeværelse i verden

Visjon, ambisjoner og verdier

Extreme performance for extreme conditions

KONGSBERG utvikler og leverer avanserte systemer og teknologier for bruk under ekstreme forhold. Våre løsninger sikrer effektivitet, sikkerhet og høy ytelse i operasjoner fra store havdyp til det ytre rom. KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv.

Visjon

WORLD CLASS – through people, technology and dedication

Vi har en sterk, verdibasert kultur som driver vår virksomhets prestasjoner. Vår felles visjon definerer vår retning, og hva vi strekker oss etter.

Ambisjoner

KONGSBERG er en ledende teknologiindustriigruppering med en "world class"-posisjon og en teknologisk vekstagenda. Vi skal stå for en bærekraftig utvikling hvor det er god balanse mellom finansielle resultater, verdiskaping og samfunns- og miljøansvar.

KONGSBERG utvikler og leverer verdiøkende løsninger for våre kunder innen teknologiintensive nøkkelindustrier. Vi utvikler førsteklasses kompetansemiljøer for å levere ledende systemer, produkter og tjenester i våre internasjonale markedssegmenter. Vi legger vekt på at de strategiske og forretningsmessige valg som tas i konsernet skal være forankret i et bærekraftig perspektiv.

- Vår ambisjon er å vokse i gjennomsnitt 10 prosent årlig over de neste fem årene, hvorav omtrent halvparten organisk. Den organiske veksten forventes å gradvis øke gjennom perioden.
- Vi skal ha en "tosifret" EBITA-margin.
- Vi er på plan for å oppnå en årlig kostnadsforbedring på NOK 1 milliard gjennom vårt DeltaOne-program. Ytterligere kostnadsreduksjoner er iverksatt.
- Nye prosjekter og initiativer vil bli evaluert mot en avkastning på sysselsatt kapital på 10–15 prosent avhengig av prosjektets risiko.

Våre verdier

Determined

(bestemt, besluttosom, målrettet)

Vi er kjent for vårt pågangsmot og utholdenhet. Vi gjør alltid vårt beste for å imøtekomme våre kunders forventninger. Vi setter oss ambisiøse mål og drives fremover gjennom tydelighet og kontinuerlig fokus.

Det vi starter, fullfører vi. Vi gir oss ikke.

Innovative

(nyskapende, innovativ)

Å alltid yte bedre er en viktig del av hvem vi er. Vi kjenne- tegnes av kontinuerlig innovasjon, og vi iverksetter forbedringer i alle deler av vår drift – fra våre produkter, via våre arbeidsprosesser til hvordan kunden opplever oss.

Vi er urokkelige/ubøyelige i vår jakt på forbedringer, nye ideer og nye løsninger.

Collaborative

(samarbeidsvillig, nettverksorientert)

Samarbeid er en grunnleggende del av vår virksomhet. Vi utveksler ideer med kolleger, leverandører og samarbeidspartnere, og vi samarbeider tett med våre kunder. Vi arbeider som team, vi deler kunnskap og vi verdsetter felles suksess – til nytte for både våre kunder og vår egen konkurransekraft.

Vi samarbeider som enkeltpersoner og som organisasjon.

Reliable

(pålitelig, til å stole på)

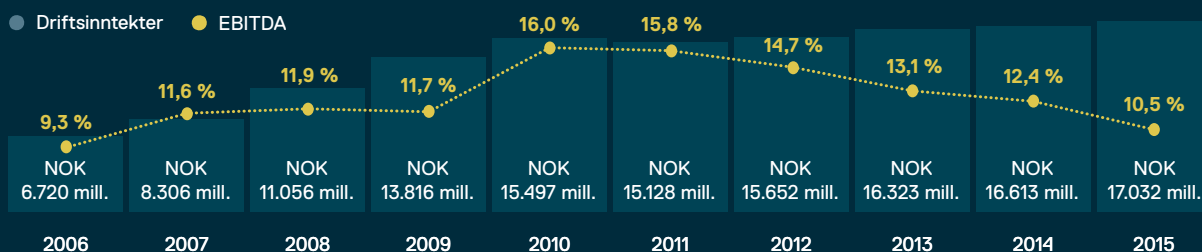
Våre kunder og samarbeidspartnere kan stole på at KONGSBERG leverer – alltid. Å arbeide med KONGSBERG betyr å arbeide med pålitelige personer, et pålitelig selskap og pålitelige produkter. KONGSBERG er en ansvarlig organisasjon som preges av integritet og med respekt for helse, miljø og sikkerhet.

Vi er pålitelige personer. Vi er ansvarlige samfunnsborgere.

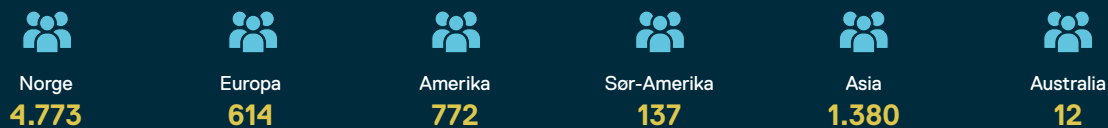
Hovedtall 2015

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Omsetning										
Driftsinntekter	17 032	16 613	16 323	15 652	15 128	15 497	13 816	11 056	8 306	6 720
Ordreinnegang	15 238	22 097	15 043	14 605	15 016	13 584	17 605	14 635	14 338	7 672
Ordrereserve	19 597	21 020	15 687	16 523	17 839	17 759	19 892	16 692	12 646	6 472
Ordreinnegang/driftsinntekter	0,9	1,3	0,9	0,9	1,0	0,9	1,4	1,5	1,5	1,0
Resultat										
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	1 784	2 060	2 142	2 294	2 385	2 485	1 619	1 319	1 560	627
Driftsresultat før amortisering (EBITA)	1 405	1 718	1 797	1 971	2 123	2 216	1 376	1 122	796	464
Driftsresultat (EBIT)	944	1 258	1 659	1 840	2 026	2 113	1 263	1 038	1 346	448
Ordinært resultat før skatt (EBT)	944	1 285	1 644	1 809	1 991	2 097	1 169	861	685	390
Årsresultat	755	880	1 225	1 304	1 418	1 500	828	587	490	252
Lønnsomhet										
EBITDA %	10,5 %	12,4 %	13,1 %	14,7 %	15,8 %	16,0 %	11,7 %	11,9 %	18,8 %	9,3 %
EBITA %	8,2 %	10,3 %	11,0 %	12,6 %	14,0 %	14,3 %	10,0 %	10,1 %	9,6 %	6,9 %
EBIT %	5,5 %	7,6 %	10,2 %	11,8 %	13,4 %	13,6 %	9,1 %	9,4 %	16,2 %	6,7 %
Balanse										
Egenkapital	6 127	6 282	6 657	6 274	5 484	4 881	3 726	1 894	2 758	1 684
Egenkapital %	32,0	31,0	38,2	38,6	35,1	35,0	30,0	15,0	30,0	23,0
Netto rentebærende gjeld	(941)	(3 551)	(1 935)	(1 198)	(2 191)	(1 813)	(634)	1 439	(242)	294
Arbeidskapital	2 749	3 274	3 319	3 528	2 250	1 957	1 183	(217)	1 425	1 249
Medarbeidere										
Antall medarbeidere totalt	7 688	7 664	7 493	7 259	6 681	5 681	5 423	5 243	4 205	3 650
Antall rapporterte skader/mill. timer (H2-verdi)	4,1	4,7	3,7	1,5	1,7	6,3	5,5	3,5		
Antall fraværsdager/mill. timer (F-verdi)	14,2	45,3	15,6	13,6	1,1	22,3	58,2	5,6		
Miljø										
Energibruk (GWh)	119,35	123,7	127,0	114,7	108,9	103,2	100,0	74,4		
Utslipp av CO ₂ (tonn)	39 268	26 006	25 294	19 579	22 747	20 005	12 980	7 801		
Total mengde avfall generert (tonn)	2 368	1 788	1 935	1 784	1 622	1 772	1 473	1 256		
Totalt vannforbruk (m ³)	180 741	176 743	115 968							
Eiernes verdier										
Børsverdi	17 400	14 760	15 300	14 940	13 920	15 960	10 590	9 840	10 170	5 250
Resultat per aksje etter skatt (EPS) i NOK	6,23	7,28	10,24	10,91	11,83	12,46	6,83	4,86	4,04	2,08
P/E i NOK	23,05	16,77	12,49	11,46	9,82	10,64	12,92	16,87	20,96	21,08
Utbytte i NOK	4,25	9,25	5,25	3,75	3,75	3,75	2,00	1,38	1,25	0,63

Hovedtall 2015

Antall medarbeidere 2015

Hovedtall forretningsområdene

Kongsberg Maritime

Kongsberg Defence Systems

Kongsberg Protech Systems

Kongsberg Oil & Gas Technologies

Driftsinntekter

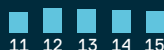
NOK **10.438** millioner

+7,6 % fra 2014

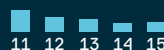
NOK **4.149** millioner

-3,0 % fra 2014

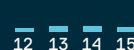
NOK **1.777** millioner

+13,5 % fra 2014

NOK **777** millioner

-23,6 % fra 2014

EBITDA

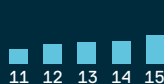
NOK **1.116** millioner

-22,6 % fra 2014

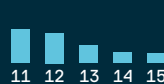
NOK **695** millioner

+31,1 % fra 2014

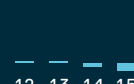
NOK **227** millioner

-10,6 % fra 2014

NOK **-203** millioner

-105,1 % fra 2014

Ordreinnngang

NOK **9.756** millioner

-2,8 % fra 2014

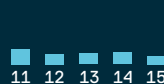
NOK **3.310** millioner

-63,3 % fra 2014

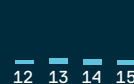
NOK **1.576** millioner

-29,6 % fra 2014

NOK **642** millioner

-20 % fra 2014

Antall medarbeidere

4.726

1.729

663

435

Konsernsjef Walter Qvam

Leading in a changing world

Kjære medaksjonær! Konsernet har hatt et godt 2015 kjennetegnet av at vi har møtt flere viktige milepæler og vunnet noen svært betydningsfulle kontrakter. Vi har arbeidet med betydelige muligheter, men også med å møte utfordrende markeder på en gjennomtenkt måte. KONGSBERG har mestret både utfordringene og mulighetene godt. Vår finansielle soliditet, markedsposisjon og våre produkter, løsninger og kompetanse gjør at vi er godt rustet for tiden som kommer.

Vår verden som teknologikonsern endrer seg stadig raskere. Endringer har alltid vært en del av KONGSBERG, og som et konsern opptatt av innovasjon ser vi betydelige muligheter foran oss i alle våre markeder. Vi opplever at KONGSBERGs diversifiserte portefølje leverer og styrker oss. Konsernet er både geografisk, teknologisk og industrielt diversifisert, og det gjør at vi i noe mindre grad er sårbare for svingninger i enkeltsegmenter. Samtidig gir dette også muligheter til innovasjon på tvers av konsernet som svært få andre har. Det er vi bevisste på, og vi arbeider kontinuerlig med å legge til rette for at vi kan hente ut stadig mer av de synergiene dette representerer.

Et konkret eksempel på hvordan teknologikonsernet KONGSBERG kan ta frem unike løsninger materialiserte seg i avtalen vi høsten 2015 signerte med Avinor om leveranse av teknologi for fjernstyrte tårnløsninger til flyplasser, en teknologi som anvender avansert og velprøvd teknologi fra

flere av våre forsvarssystemer. Dette åpner en rekke muligheter og gevinster for Avinor. Løsningen vil i første omgang implementeres på 15 mindre flyplasser i Norge som skal bemannes fra Bodø allerede i 2017. Dette er nok et eksempel på at KONGSBERG går inn i nye markedssegmenter med basis i vår eksisterende kompetanse og teknologi, og vi ser et betydelig internasjonalt potensiale for denne nye teknologien.

Innenfor forsvarssegmentet for øvrig har KONGSBERG hatt et godt år og møtt flere viktige milepæler. Våre forsvarsvirksomheter har en meget moderne og konkurransedyktig produktportefølje som er godt posisjonert mot fremtidige behov og nåværende prioriteringer i flere nasjoners forsvarsplaner.

Mot slutten av 2015 annonserte vi at vår PROTECTOR MCT-30 (Medium Caliber Remote Weapon Station) var valgt av General Dynamics for leveranse til den amerikanske hæren. Dette er en svært viktig milepæl som vil bidra til å gi

avkastning på den satsningen vi har gjort for å utvikle denne tårnløsningen. Dette er et første steg som vil åpne opp nye muligheter for KONGSBERG og vi ser frem til å arbeide videre på mulighetene som ligger foran oss i dette betydelige og for oss nye markedssegmentet.

KONGSBERGs internasjonalt gode posisjon med sjømålsmissilet Naval Strike Missile (NSM) og multirolle-varianten Joint Strike Missile (JSM), fortsetter å styrkes. I 2015 inngikk vi avtale for leveranse av skipsfast utstyr for NSM til den malaysiske marinens nye fregatter, GoWind. NSM, som er i operativ bruk både i Norge og Polen, er også aktuelt for flere andre lands forsvar.

Utviklingsprogrammet for JSM ligger på plan, og har i 2015 gjennomført flere vellykkede verifikasjonstester på sin ferd mot endelig kvalifikasjon i 2017. I februar 2015 annonserte Australia et samarbeid med Norge om videre utvikling av missilet for å tilføre ytterligere avanserte kapasiteter, noe som styrker missilets markedsmuligheter og posisjon ytterligere. I likhet med NSM er det flere nasjoner som i nær fremtid skal beslutte hvilke systemer som skal utstyres på F-35, og her har JSM en unik posisjon med tanke på at missilet er det eneste 5. generasjonsmissilet som passer inn i bomberommet på jagerflyet. I tillegg har JSM gjennomført vellykkede "fit checks" for flere andre flytyper. Vi anslår potensialet for JSM å være på om lag NOK 25 milliarder over missilets levetid.

KONGSBERG er Nordens største romfartsindustriaktør og dette området og denne industrien er i en rivende utvikling.

Divisjonen Aerostructures leverte et meget sterkt 2015 med både gode resultater og god ordreinngang. Totalt vant vi avtaler til F-35-programmet på over NOK 700 millioner, og vi estimerer potensialet totalt for leveranser til programmet til om lag NOK 16 milliarder over hele flyprogrammets levetid. I tillegg har vi en sterk posisjon innen flere andre segmenter, blant annet leveranser til romfart og helikoptervedlikehold.

KONGSBERG er Nordens største romfartsindustriaktør og dette området og denne industrien er i en rivende utvikling. I likhet med mange av konsernets andre områder står romfartsvirksomheten overfor spennende tider, og vi leverer til enkeltelemtener til hele kretslopet, fra oppskyting av romraketter til nedlastning av satellittdata. I løpet av året signerte vi blant annet to kontrakter i den europeiske romfartsorganisasjonen (ESA) sitt program for jordobservasjon, Copernicus, og vi signerte også en rekke andre kontrakter som gir god forutsigbarhet fremover.

Innen konsernets virksomhet relatert til offshore fartøyer og olje og gass har 2015 vært et år med i sum et høyt aktivitetsnivå, men også gradvis lavere aktivitet i enkelte enheter, økt marginpress, økt usikkerhet og mer krevende

markedsforhold. KONGSBERG seiler stormen godt, og vår diversifiserte maritime virksomhet innenfor det som kalles havrommet som omfatter fiskeri, undervannsteknologi, styrings- og navigasjonssystemer, simulertjenester og en rekke andre områder gjør at vi også innad i det maritime segmentet har flere ben å stå på. Ved inngangen til 2016 ser vi allikevel at det generelle meget lave investeringsnivået i olje og gass-bransjen vil medføre ytterligere tilpasninger av vår kapasitet og portefølje for de enheter i konsernet dette berører.

Gjennom 2015 har vi samarbeidet tett med SalMars datterselskap Ocean Farming AS som arbeider med å utvikle fiskeoppdrettsanlegg offshore. Disse merdene vil bli langt større enn tradisjonelle merder, og ved å flytte de ut til havs vil en rekke av utfordringene man har med dagens løsninger i fjorder kunne møtes bedre. Vi har i dette prosjektet benyttet flere av våre kjerneteknologier, spesielt fra offshore og fiskeri, og leverer blant annet sensorsystemer for overvåkning og monitorering av fisk og miljø, automasjon, navigasjonssystemer og kommunikasjonsløsninger. I mars 2016 mottok prosjektet utviklingstillatelse fra Nærings- og fiskeridepartementet og nå ser vi frem mot de første merdene utenfor trøndelagskysten i løpet av 2017. Dette er et spennende pionerprosjekt for KONGSBERG, og for Norge, og kan bli enda et nytt markedssegment for konsernets teknologi-leveranser.

KONGSBERGs undervannsteknologi har en meget sterk global posisjon med en teknologiportefølje som er under stadig utvikling for en rekke segmenter; fiskeri, forskning, utvinning av naturressurser og miljøovervåkning. I 2015 signerte vi flere avtaler for leveranser av undervannsfarkostene våre, og stadig flere brukere ser nå hvilke muligheter autonome undervannsfarkoster gir for mer effektiv kartlegging og monitorering under havoverflaten, og ikke minst mulighetene for at mer krevende undervannsoperasjoner kan utføres med denne type autonome systemer.

Vi opplever en økt etterspørsel etter grønne løsninger som reduserer både klimagassutslipp og driftskostnader, og vi har systemer som bidrar til å løse disse utfordringene.

Innen handelsflåtesegmentet opplever vi at det er god etterspørsel etter KONGSBERGs løsninger. Vi opplever en økt etterspørsel etter grønne løsninger som reduserer både klimagassutslipp og driftskostnader, og vi har systemer som bidrar til å løse disse utfordringene. Utsiktene for nybyggingsaktiviteter innen sjøtransport er imidlertid noe usikre i et marked der det har vært overkontrahering i mange år. Vi møter denne usikkerheten med nye og mer effektive løsninger og et større leveransespekter per fartøy. I 2015 tok KONGSBERG et bredt initiativ overfor norsk

næringsliv og politiske myndigheter for å sette den kommende industrielle digitaliseringen på den norske agendaen. Vi opplevde at dette temaet, i motsetning til i andre land, ikke var en del av den norske debatten. Vi kalte dette initiativet "Norge versjon 6.0" - som et bilde på at det ligger en jobb foran oss for å bringe hele det norske næringslivet over i en fase der vi er i stand til å ta de betydelige mulighetene som de nye teknologiene betyr kanskje spesielt for vårt land. Sammen med andre har vi i løpet av året lyktes å få satt dette temaet tydelig på agendaen, og vi arbeider nå for at vi alle skal samles om et felles virkemiddel og en felles kraftsamling av digitalkompetanse og fasiliteter – under begrepet "Toppindustrisenteret".

Vi i KONGSBERG, våre samarbeidspartnere og våre kunder vil merke betydelige endringer fremover i hvordan vi tar frem nye produkter, tjenester og løsninger, og ikke minst hvordan disse vil bli produsert. Teknologier som Tingenes Internett, Big Data, automatisering og robotisering vil medføre betydelige endringer og skape nye konkurranseforhold internasjonalt. KONGSBERG er allerede et digitalt konsern med verdensledende produkter innen sensorteknologi, elektronikk, programvareutvikling og behandling av store datamengder. For oss som teknologiselskap ser vi store muligheter, og vi er i gang med en rekke initiativer for både å møte, og lede an, i denne utviklingen.

Med bakgrunn i denne utviklingen og disse mulighetene etablerte vi i februar 2016 et nytt datterselskap i konsernet, "Kongsberg Digital", som vil bestå av om lag 450 programvareeksperter. Dette selskapet skal være et samlingspunkt for utviklingen av digitale produkter og løsninger, og en viktig pådriver for konsernets videre digitalisering som helhet, noe vi har store forventninger til. Kongsberg Digital vil være et betydelig og avansert programvareselskap med en allerede godt innarbeidet virksomhet med eksisterende, gode markeds- og kunderelasjoner. I tillegg – og like viktig – er dette selskapets rolle som en del av vår strategi for å finne frem til neste generasjons digitale løsninger, i tett samarbeid med konsernets øvrige forretningsområder så vel som eksterne partnere og kunder.

Våre programvare-relaterte produkter og tjenester for olje og gass-segmentet blir del av det vi starter med i det nyetablerte selskapet Kongsberg Digital, sammen med simuleringsmiljøene fra Kongsberg Maritime.

Blant annet som følge av de krevende forholdene besluttet vi i februar 2016 at konsernets olje og gass-relaterte ingeniørtjenester skal samles og videreutvikles med øvrige olje- og gasstjenester i Kongsberg Maritime. Med disse grepene vil vi sikre sterke ingeniørdisipliner i en tid der aktivitetsnivået er lavt og skape større robusthet i den markedsituasjonen de står overfor. KONGSBERGs løsninger vil kunne bidra til å effektivisere flere deler av oljeselskapenes prosesser og således bidra til å redusere kostnadene for både utbygging, utvinning og ikke minst drift, noe som er svært relevant for de utfordringene industrien står overfor.

Vi identifiserte i 2014 to hovedområder som vi fokuserer vår langsiktige innovasjonsstrategi mot; "Ocean Space" og "Smart Communities". Det økte fokuset på havrommet som en viktig ressurs for bærekraftig utvinning av naturressurser som energi, mineraler og mat øker, og med en stadig mer

digitalisert infrastruktur, både offentlig og privat, blir digitale løsninger viktigere å være i front på. Vi jobber derfor svært målrettet mot å videreutvikle eksisterende løsninger innen disse områdene, og å ta våre kjerneteknologier inn i nye områder.

Innen utgangen av 2016 skal det konsernovergripende effektiviseringsprogrammet DeltaOne, med mål om å effektivisere driften med NOK 1 milliard, være fullt ut implementert. 2015 har således vært et nøkkelår for programmet, og det har levert på plan for å oppnå de forbedringsmålene vi satt oss da dette ble besluttet iverksatt høsten 2013. Sourcing, kompetanse- og ressursdeling, teknologioverføring og en rekke andre tiltak gir de effektene vi hadde målsatt, og programmet har også medført varige endringer i vår måte å jobbe på. I de markedsforhold vi konkurrerer innenfor er det selvsagt alltid nødvendig å forbedre seg, slik at vi nå vil ta med oss de læringer vi har hatt gjennom DeltaOne og derfra treffe nye tiltak som ytterligere forbedrer vår konkurranseposisjon.

Vi fortsetter å klatre på kåringer over de mest attraktive arbeidsgiverne i Norge.

Vi fortsetter å klatre på kåringer over de mest attraktive arbeidsgiverne i Norge. Våre ansatte er vår viktigste ressurs og det er en klar prioritering for oss at vi kontinuerlig videreutvikler våre ansatte, og at vi evner å tiltrekke oss de skarpeste studentene, de etablerte talentene og de erfarne. Vi opplever at vår kultur, våre verdier og først og fremst spennende prosjekter, kunderelasjoner og arbeidsoppgaver gjør oss unike og attraktive.

Etter mer enn åtte år som leder for dette fantastiske konsernet vil jeg, i anledning at jeg går av som konsernsjef i juni, benytte anledningen til å takke mine mer enn 7.700 kolleger, og våre kunder, partnere, leverandører, "Team Norway", våre eiere og alle andre støttespillere for den fantastiske reisen det har vært. Hovedmålet for enhver leder av KONGSBERG er å utvikle og overbringe konsernet litt bedre og litt sterkere enn da man tok over. Det håper jeg at også dere opplever at er tilfellet.

Walter Qvam
Konsernsjef
Mars 2016

ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP

Årsberetning 2015

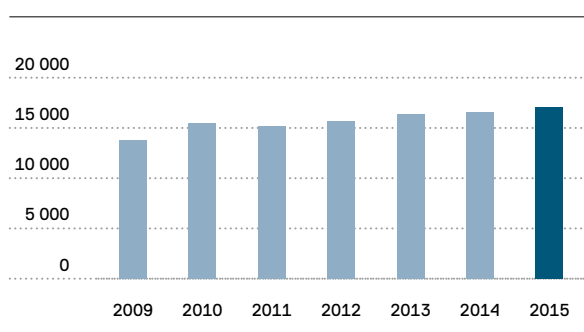
2015 har vært et år med både god utvikling og utfordringer for KONGSBERG. Driftsinntektene ble NOK 17.032 millioner, en økning på 2,5 prosent sammenlignet med 2014. Konsernet har god ordreinngang i 2015, men noe lavere enn i 2014. Kongsberg Maritime (KM) har en rekordhøy omsetning, men lavere lønnsomhet i et marked som er utfordrende for deler av virksomheten. Kongsberg Defence Systems (KDS) har stabil aktivitet og betydelig lønnsomhetsforbedring. Kongsberg Protech Systems (KPS) økte omsetningen fra 2014. Kongsberg Oil & Gas Technologies (KOGT) har hatt et utfordrende år i et svakt olje- og gassmarked og året har vært preget av kapasitetstilpasninger og restrukturering. Konsernets olje- og gassaktiviteter restruktureres og samles i løpet av første halvår 2016 i KM og det nye Kongsberg Digital. KOGT vil som en følge av dette opphøre som eget forretningsområde. Konsernet fortsetter å bruke store ressurser på å utvikle nye og eksisterende produkter, og brukte i 2015 over NOK 1 milliard i egenfinansiert produktutvikling og -vedlikehold.

Konsernets EBITDA i 2015 ble NOK 1.784 millioner, mot NOK 2.060 millioner i 2014. Styret besluttet å nedskrive goodwill og immaterielle eiendeler i KOGT med tilsammen NOK 300 millioner ved utgangen av 2015. Årsresultat etter skatt ble NOK 755 millioner (NOK 880 millioner), tilsvarende NOK 6,23 per aksje (NOK 7,28). På bakgrunn av dette foreslår styret et ordinært utbytte for regnskapsåret 2015 på NOK 4,25 per aksje (NOK 4,25). For 2014 ble det i tillegg utbetalt et ekstraordinært utbytte på NOK 5,00, som totalt ga et utbytte på NOK 9,25 per aksje. Utbyttet utgjør 68,2 prosent (127,1 prosent) av ordinært årsresultat, og 50,0 prosent (93,0 prosent) av ordinært årsresultat før nedskrivninger. Konsernet hadde en negativ kontantstrøm på NOK 2.725 millioner i 2015.

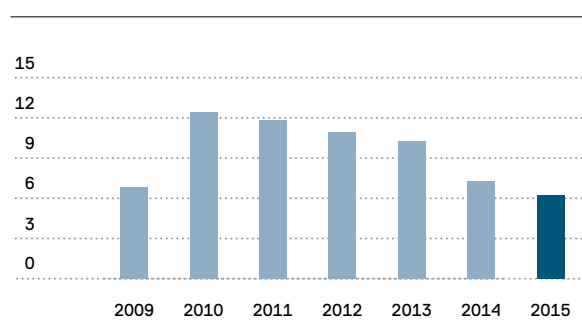
Hovedtrekk i 2015

2015 har vært et begivenhetsrikt, men utfordrende år for KONGSBERG. KM har hatt høyt aktivitetsnivå med vekst i driftsinntekter på 7,6 prosent, fordelt på alle divisjoner. EBITDA-marginen er påvirket av flere engangseffekter, samtidig som det har vært en gradvis endring i prosjekt-sammensetning mot kontrakter med lavere marginnivå. Totalt sett gir dette en reduksjon i EBITDA-margin sammenlignet med de siste årene. Ordreinngangen i 2015 ble på over NOK 9,7 milliarder for KM. KDS oppnådde en rekordhøy EBITDA-margin på 16,8 prosent og har gjennom året vunnet flere viktige kontrakter. KPS hadde en økning i driftsinntektene på 13,5 prosent sammenlignet med 2014, men underliggende

Driftsinntekter
NOK millioner

Resultat per aksje
NOK

EBITDA er fremdeles svak, og er påvirket av den intensive markedsaktiviteten som har pågått gjennom året. I desember ga markedsarbeidet resultater, da PROTECTOR Medium Caliber Remote Weapon Station (MCT-30) ble valgt av General Dynamics Land Systems (GDLS) til én brigade av Stryker-kjøretøyer. KOGT har hatt et meget utfordrende år preget av omstillinger og betydelig svekkelse av olje- og gassmarkedet. Dette har gitt negative resultater, samt ført til at goodwill og andre immaterielle eiendeler ble nedskrevet med NOK 300 millioner i 2015.

Forsvarsmarkedet har hatt en positiv utvikling gjennom året, og KONGSBERGs posisjon i markedet er styrket. Gjennom 2015 har KDS økt leveranseomfanget til F-35-programmet, og totalpotensialet, inkludert JSM, er anslått å være på over NOK 40 milliarder for KONGSBERG. KDS har også signert avtale med Avinor om leveranse av komplette løsninger for fjernstyring av tårntjenesten ved flere norske lufthavner fra ett kontrollsenters. Denne avtalen representerer den mest omfattende satsningen på fjernstyrte tårn noen gang innen internasjonal luftfart. Det internasjonale potensialet for løsningen anses å være betydelig. Det er i 2015 signert kontrakt om leveranse av skipsfast utstyr for Naval Strike Missile (NSM) til Malaysia, en kontrakt som anses å danne grunnlaget for fremtidige NSM leveranser til marinen i Malaysia. Dette bekrefter NSMs sterke posisjon på det internasjonale markedet. For KPS var den viktigste hendelsen i 2015 GDLS' valg av PROTECTOR MCT-30 til én brigade av Stryker-kjøretøyer. Potensialet i markedet for slike systemer er betydelig, og KPS' inntreden i markedet anses å være viktig for den videre utviklingen i forretningsområdet. Det er også signert kontrakter for leveranser av tradisjonelle Remote Weapon Stations (RWS) gjennom året, deriblant en produksjonskontrakt med General Dynamics UK for leveranser til kjøretøysprogrammet Scout SV.

Innen offshore, olje- og gass er det fortsatt et meget utfordrende marked, hovedsakelig som følge av den kraftige reduksjonen i oljeprisen som startet 2. halvår 2014 og som har fortsatt gjennom 2015. Denne utviklingen har medført meget store utfordringer i KOGT, mens KM totalt sett har opprettholdt et høyt aktivitetsnivå og har hatt en god ordreinnngang i 2015. KM har en betydelig aktivitet mot handelsflåtemarkedet og deler av subsea-markedet som er mindre

avhengig av oljepris, og disse markedene har totalt sett hatt en god utvikling i 2015. Gjennom 2015 har offshore virksomheten i KM hatt en økende andel leveranser på EIT/EPC-kontrakter. Dette er kontrakter hvor KM tar et større totalansvar for leveransen, og hvor andelen tredjeparts utstyr er høyere enn ved tradisjonelle "Full-Picture" leveranser. Som en følge av dette er marginnivået i disse kontraktene lavere enn tradisjonelle KM-leveranser. Gjennom avtalen om leveranse av sikkerhet- og automatiseringssystem (SAS), livssyklussimulator og SAS Information Management System til feltsenteret for Johan Sverdrups fire plattformer, har KM bekreftet sin solide posisjon innen topside-automasjon for offshore olje- og gassenheter.

Kongsberg Gruppen kjøper 49,9 prosent av Patria Oyj

Kongsberg Gruppen inngikk 17. mars 2016 avtale med den finske stat om kjøp av 49,9 prosent av aksjene i Patria for EUR 272 millioner. Patria er Finlands ledende forsvarsleverandør, og eier også 50 prosent av aksjene i norske Nammo. Grupperingen blir en ledende forsvarsleverandør i Norden, og en betydelig aktør på det europeiske forsvarsmarkedet, med en samlet bruttoomsætning i 2015 på NOK 13,4 milliarder.

Patria har om lag 2.800 ansatte og omsatte i 2015 for EUR 428 millioner (NOK 3,8 milliarder). Selskapet er Finlands ledende forsvarsleverandør, og har en bred og moderne produktportefølje. Patria og Kongsberg Gruppen har komplementære systemer og betydelige synergier på en rekke områder.

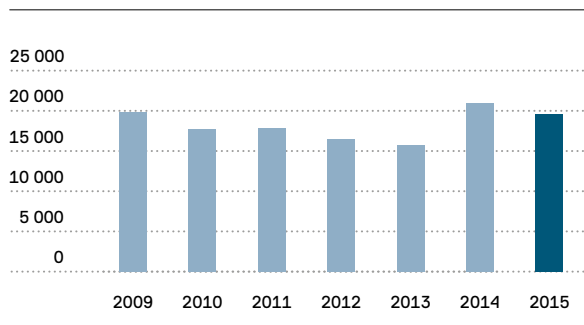
Slutføringen av transaksjonen er forventet å skje i 2. kvartal 2016, og er betinget av vanlige gjennomføringsforbehold slik som f.eks. godkjenning fra relevante myndigheter. Endelig kjøpesum med tillegg av oppgjør for renter og avgifter ved slutføring vil i sin helhet gjøres opp kontant, og blir finansiert med en brofasilitet på 24 til 33 måneder.

Etablering av Kongsberg Digital

Konsernet har etter regnskapsårets slutt besluttet å etablere Kongsberg Digital, og tar dermed et viktig steg for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester. Selskapet blir et ledende industrielt softwaremiljø med om lag 450 ansatte fra eksisterende software- og simuleringstilbud i KOGT og KM. Fra starten har dermed

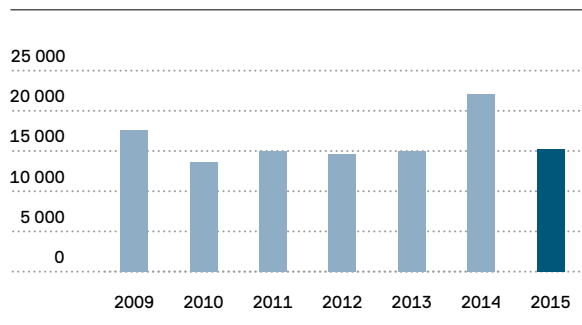
Ordreserverve

NOK millioner

Ordreinnngang

NOK millioner

INNHold REGNSKAP

Kongsberg Digital en betydelig portefølje og omsetning fra avanserte data-, software- og simuleringsprodukter. I tillegg vil Kongsberg Digital ha konsernansvaret for utvikling av nye digitale løsninger og tilhørende teknologiallianser. Etableringen vil skje i løpet av våren 2016.

Hovedprioriteringer for Kongsberg Digital i 2016:

- Etablere selskapet med en tydelig strategi for digitaliserte tjenester
- Fokus på å ta frem verdiøkende og kostnadseffektive produkter og tjenester for våre kunder og partnere innen KONGSBERG's virksomhetsområder
- Opprettholde høy markedsaktivitet i eksisterende produktområder

KONGSBERG restrukturerer og samler konsernets olje- og gassrelaterte virksomheter

Konsernets olje og gass-relaterte ingeniørtjenester samles, styrkes og videreutvikles med øvrige olje- og gasstjenester i KM. KOGT's største enhet, Software & Services, vil inngå som en sentral del av Kongsberg Digital. Som følge av dette vil KOGT fra 2016 ikke lenger være et eget forretningsområde.

Strategi fremover og prioriteringer i 2016

KONGSBERG's fokus fremover er å sikre økt konkurranse-dyktighet og samtidig legge grunnlaget for videre lønnsom vekst. Konsernets vekstambisjon er å vokse med i gjennomsnitt ti prosent årlig over en femårsperiode. Veksten skal oppnås gjennom en kombinasjon av fem prosent organisk vekst og minimum fem prosent vekst gjennom oppkjøp. Organisk vekst skal baseres på en videreutvikling og utvidelse av eksisterende produkter, tjenester og markedsposisjoner, samt utvikling eller sammensetning av nye produkter til nye markeder. Konsernet vil derfor fortsette å investere betydelig i produktutvikling, samt gjøre ytterligere markedstilpasning av den internasjonale forretningsmodellen. Konsernet vil fremover arbeide for å opprettholde sin ledende posisjon innen innovasjon og teknologiutvikling. Oppkjøp vil være et virkemiddel både for å utvide leveranseomfanget og videreutvikle den industrielle porteføljen innenfor KONGSBERG's hovedsegmenter.

Hovedfokus innen KONGSBERG's forsvarsvirksomheter er vekst i utvalgte geografiske områder både gjennom egen aktivitet og sammen med partnere for å styrke tilstedeværelse. KONGSBERG har et godt og langvarig samarbeid med det norske forsvaret, som er viktig for fortsatt internasjonal suksess. KONGSBERG er godt posisjonert med sin moderne produktportefølje i det internasjonale forsvarsmarkedet.

Innen KONGSBERG's maritime portefølje er hovedfokus å oppnå vekst gjennom å videreutvikle ledende markedsposisjoner og utvide leveranseomfanget og ettermarkedsaktivitetene gjennom fortsatt innovasjon og oppkjøp.

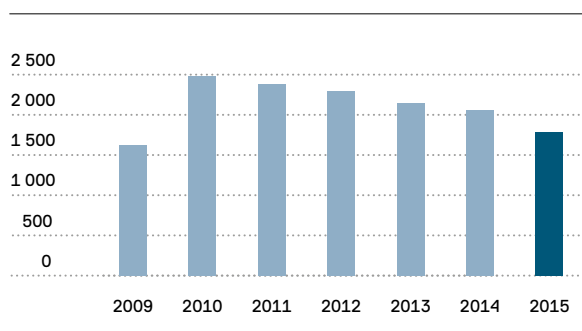
KONGSBERG's portefølje innen olje og gass er relativt liten, men inneholder unike og nyutviklede løsninger. Olje- og gassmarkedet er for tiden utfordrende. I løpet av første halvår 2016 vil konsernets olje og gass-relaterte ingeniørtjenester samles og videreutvikles med øvrige olje- og gasstjenester i KM. KOGT's største enhet, Software & Services, vil inngå som en sentral del av Kongsberg Digital som etableres på samme tidspunkt. Som følge av dette vil KOGT fra 2016 ikke lenger være et eget forretningsområde.

Det er betydelige muligheter i det teknologiskiftet som nå skjer, både i Norge og internasjonalt. Kongsberg Digital vil være et samlingspunkt for utviklingen av digitale produkter og løsninger, og en viktig pådriver for konsernets digitalisering som helhet. I tillegg vil selskapet ta frem nye løsninger og etter hvert etablere posisjoner i nye markeder. Dette vil sikre kunder tilgang til den fremste teknologien også fremover. Kongsberg Digital vil ha konsernansvaret for utvikling av nye digitale løsninger og tilhørende teknologiallianser.

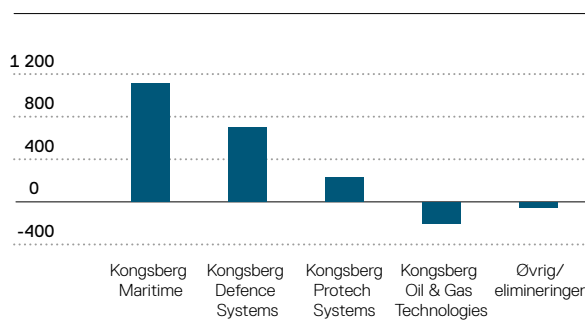
Konsernets vekst skal generere god avkastning både for selskapet og eiere. Konsernets marginer har vært under press de siste årene, blant annet som følge av endringer i konsernets hovedmarkeder, og intensiverte egenfinansierte satsninger. Det er en målsetning at konsernets EBITA-margin skal være over ti prosent.

Som et ledd i å sikre konsernets konkurransekraft fremover og sikre god avkastning til eierne, ble et konsernovergripende effektiviseringsprogram, DeltaOne, igangsatt høsten 2013. Målsatt ambisjon for programmet er en realisert effektiviseringsgevinst på NOK 1 milliard årlig innen utgangen av 2016. Måloppnåelsen ved utgangen av 2015 er noe bedre enn planlagt. Det er i tillegg iverksatt ytterligere kostnadsbesparende tiltak.

EBITDA
NOK millioner

EBITDA per forretningsområde
NOK millioner

Prioriteringer for forretningsområdene i 2016

Kongsberg Maritime

- Fortsatt betydelig satsning på utvikling av kostnads-effektive produkt- og systemløsninger
- Ytterligere effektivitets- og produktivitetsforbedringer i hele verdikjeden
- Videreutvikle ettermarkedsaktiviteten, tjenesteporteføljen og forretningsmodeller
- Sikre og ta nye markedsposisjoner, innenfor alle hovedsegmenter
- Ta markedsposisjoner innenfor nye markedssegmenter
- Utvide "scope of supply" generelt, og engineering-tjenester spesielt

Kongsberg Defence Systems

- Sikre fortsatt god gjennomføring av de store, pågående programmene innen missiler, luftvernsystemer, flydeler til F-35 samt øvrige leveranseprosjekter
- Sikre god fremdrift i utviklingen av JSM og forfølge mulighetene som åpner seg som følge av teaming-avtalen med Raytheon
- Opprettholde høy markedsaktivitet relatert til hele produktporteføljen
- Ytterligere styrke strategisk forankring i nøkkelmarkedene

Kongsberg Protech Systems

- God gjennomføring av Stryker MCT-prosjektet
 - posisjonere KPS for nye kjente muligheter for MCT-30
- Opprettholde KPS sin posisjon i USA for å sikre fortsatt kontrakt på CROWS også etter 2017
- Etablere nye posisjoner i markedet for RWS utenfor USA
- Fortsatt fokus på vekst i ettermarkedet
- Optimalisering av drift

Kommentarer til årsregnskapet

Driftsinntekter

Konsernets driftsinntekter var i 2015 NOK 17.032 millioner, opp 2,5 prosent fra NOK 16.613 millioner i 2014. KM og KPS økte driftsinntektene med henholdsvis 7,6 prosent og 13,5

prosent i 2015. KDS hadde en mindre reduksjon i driftsinntekter, mens KOGT hadde en reduksjon på 23,6 prosent.

EBITDA-utvikling

EBITDA i 2015 ble NOK 1.784 millioner (NOK 2.060 millioner), som gir en EBITDA-margin på 10,5 prosent (12,4 prosent). EBITDA er i 2015 påvirket av flere engangseffekter. Blant de positive effektene er endring i pensjonsordning som påvirker EBITDA med NOK 168 millioner, fordelt på alle forretningsområder, og NOK 206 millioner knyttet til reversering av avsetninger i KPS. Av negative effekter er blant annet betalingen på NOK 95 millioner i erstatning som følge av tingrettsdommen i Sunmøre tingrett, samt omkostninger knyttet til denne saken, og NOK 139 millioner i restruktureringkostnader i KOGT og KM. EBITDA er også påvirket av økte markeds- og utviklingskostnader, samt en noe endret prosjektsammensetning. KDS økte både EBITDA og EBITDA-marginen i 2015 sammenliknet med 2014, mens de andre forretningsområdene hadde en nedgang i EBITDA.

Resultat

Resultat før skatt ble NOK 944 millioner (NOK 1.285 millioner). Ved utgangen av 2015 besluttet styret å nedskrive goodwill og immaterielle eiendeler i KOGT med til sammen NOK 300 millioner. Resultat etter skatt ble NOK 755 millioner (NOK 880 millioner), tilsvarende NOK 6,23 (NOK 7,28) per aksje. Avkastning på gjennomsnittlig sysselsatt kapital (ROACE) var 16,9 prosent i 2015 (16,4 prosent).

KONGSBERGs utbyttepolitikk fastslår at utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Styret foreslår med basis i dette et ordinært utbytte for regnskapsåret 2015 på NOK 4,25 per aksje (4,25). For 2014 ble det i tillegg utbetalt et ekstraordinært utbytte på NOK 5,00, som totalt ga et utbytte på NOK 9,25 per aksje. Utbyttet utgjør 50,0 prosent (93,0 prosent) av ordinært årsresultat før nedskrivninger og 68,2 prosent (127,1 prosent) av ordinært årsresultat.

Kontantstrøm

KONGSBERG hadde i 2015 en negativ kontantstrøm fra driftsaktiviteter på NOK -1.087 millioner (NOK 2.315 millioner). Denne består i hovedsak av driftsresultat før

		KONGSBERG konsolidert	Kongsberg Maritime	Kongsberg Defence Systems	Kongsberg Protech Systems	Kongsberg Oil & Gas Technologies	Øvrig/ elimineringer
Driftsinntekter	2015	17 032	10 438	4 149	1 777	777	(109)
	2014	16 613	9 703	4 276	1 566	1 017	51
	Prosentvis endring	2,5 %	7,6 %	(3,0) %	13,5 %	(23,6) %	(313,7) %
EBITDA	2015	1 784	1 116	695	227	(203)	(51)
	2014	2 060	1 441	530	254	(99)	(66)
	Prosentvis endring	(13,4) %	(22,6) %	31,1 %	(10,6) %	(105,1) %	(22,7) %
EBITDA-margin	2015	10,5 %	10,7 %	16,8 %	12,8 %	(26,1) %	(29,5) %
	2014	12,4 %	14,9 %	12,4 %	16,2 %	(9,7) %	(26,0) %

avskrivninger og amortiseringer (EBITDA) på NOK 1.784 millioner, fratrukket skatt og justert for endringer i omløpsmidler, kortsiktig gjeld og andre tidsavgrensninger. I 2014 mottok KONGSBERG betydelige forskuddsbetalinger i flere større prosjekter. Parallelt med fremdriften i de aktuelle prosjektene disponeres disse forskuddene, og kontantstrømmen fra drift påvirkes negativt i 2015 som følge av dette. Det har i 2015 vært midlertidige likviditetseffekter knyttet til valutasingringer på NOK 1.167 millioner, som forventes å komme tilbake over de neste to til tre årene.

I 2015 var det en kontantstrøm knyttet til investeringsaktiviteter på NOK -499 millioner (NOK 211 millioner). Av disse ble NOK 363 millioner utbetalt for kjøp av eiendom, anlegg og utstyr, NOK 103 millioner er knyttet til aktivert egenutvikling, og NOK 45 millioner relaterer seg til oppgjør ved kjøp av datterselskaper. Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter ble NOK -1.139 millioner. Dette er hovedsakelig knyttet til utbetaling av NOK 1.107 millioner i utbytte til aksjonærene.

Netto endring betalingsmidler, etter effekt av valutakursendringer ble i 2015 NOK -2.617 millioner.

Kapitalstruktur

Konsernets egenkapital per 31.12.15 var NOK 6.127 millioner, som utgjør 32,0 prosent av totalkapitalen. Bokført egenkapital er redusert med NOK 155 millioner i 2015, blant annet som følge av økt negativ virkelig verdi av konsernets valutaportefølje, samt endringer i estimatavvik på pensjoner. Konsernets netto rentebærende gjeld (betalingsmidler fratrukket langsiktig rentebærende gjeld) per 31.12.15 var negativ (positiv netto kontantbeholdning) med NOK 941 millioner (NOK 3.551 millioner). Langsiktig rentebærende gjeld består i hovedsak av to obligasjonslån på tilsammen NOK 750 millioner. Konsernet har i tillegg en ubenyttet syndikert lånefasilitet på NOK 1,5 milliard, som løper frem til april 2019. Lånefasiliteten er betinget av at netto rentebærende gjeld ikke overstiger tre ganger EBITDA, men kan være opptil 3,5 ganger EBITDA i maksimalt tre kvartaler. KONGSBERGs

Viktige hendelser i 2015

<p>Kontrakter på over NOK 700 millioner knyttet til F-35 programmet, og utvidet leveranseomfang</p>	<p>Kontrakt på leveranse av Protector RWS til General Dynamics UK sine Scout-kjøretøyer</p>	<p>Avtale om leveranse av sikkerhet- og automatiseringssystem (SAS), livssyklussimulator og SAS Information Management System til feltcenteret for Johan Sverdrups fire plattformer</p>	<p>En rekke kontrakter innen EPC/EIT-segmentet, inkludert FPSO</p>
<p>Kontrakt med Avinor for leveranse av komplette løsninger for fjernstyring av tårntjenestene ved flere norske flyplasser. Betydelig internasjonalt potensiale.</p>	<p>GDLS valgte PROTECTOR MCT-30 til Stryker-kjøretøyene</p>	<p>Kontrakt for leveranse av skipsfast utstyr for NSM til Malaysia</p>	<p>KM har posisjonert seg som den ledende aktøren i markedet for autonome undervannsfarkoster</p>

virksomhet trenger langsiktighet både i gjennomføring og strategi. Samtidig kan driftskapitalbehovet variere betydelig. Dette stiller krav til god likviditet og forutsigbar kapitaltilgang over tid. Konsernet har derfor som mål å være klassifisert med god kredittverdighet av sine långivere og investorer.

Valuta

KONGSBERG har en valutapolicy som innebærer at kontraktsfestede valutastrømmer sikres med terminkontrakter (virkelig verdi-sikringer). I tillegg sikres en andel av forventet ordreinn- gang i henhold til fastlagte prinsipper (kontantstrømsikringer).

Ved utgangen av 2015 var beholdningen av terminkontrak- ter knyttet til virkelig verdi-sikringer NOK 10.471 millioner målt til avtalte kurser. Disse terminkontraktene hadde en netto negativ virkelig verdi per 31.12.15 på NOK 1.643 millioner. I tillegg hadde konsernet NOK 8.545 millioner i kontantstrøm- sikringer målt til avtalte kurser bestående av terminforret- ninger. Kontantstrømsikringene hadde en samlet netto negativ virkelig verdi per 31.12.15 på NOK 1.138 millioner.

Utviklingen i forretningsområdene

Kongsberg Maritime

Beløp i NOK millioner	2015	2014
Driftsinntekter	10 438	9 703
EBITDA	1 116	1 441
EBITDA-margin	10,7 %	14,9 %

Kongsberg Maritime har hatt rekordhøy omsetning i 2015, men har lavere EBITDA-margin sammenliknet med 2014. Driftsinntektene endte på NOK 10.438 millioner (NOK 9.703 millioner), som er en økning på 7,6 prosent sammenliknet med 2014. EBITDA i 2015 er påvirket av ulike engangseffekter, blant disse en positiv effekt på NOK 76 millioner knyttet til endring i pensjonsordning, og en negativ effekt på NOK 41 millioner knyttet til restruktureringskostnader innen offshore- virksomheten. Videre er EBITDA påvirket av at KM i 2. kvartal ble dømt til å betale NOK 95 millioner i erstatning, samt omkostninger knyttet til tingrettsdommen i Sunnmøre ting- rett. KM har økt satsingen på produktutvikling og -vedlike-

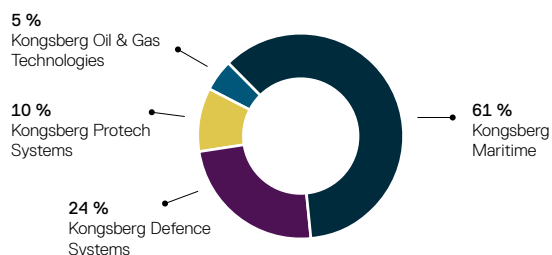
KONGSBERG

KONGSBERG er et internasjonalt, kunnskapsbasert konsern som leverer høyteknologiske systemer og løsninger til kunder innen olje- og gassindustrien, handelsflåten, forsvar og romfart.

Hovedkontor	Kongsberg
Antall ansatte	7 688
Andel ansatte utenfor Norge	38 %
Kontorer i antall land	25
Andel driftsinntekter utenfor Norge	83 %

Driftsinntekter per forretningsområde

Prosent

hold i 2015, og dette påvirker EBITDA-marginen totalt med nær ett prosentpoeng. Forretningsområdet påvirkes i økende grad av det svake olje- og gassmarkedet, men til tross for at dette markedet har vært utfordrende i 2015 har forretningsområdet høy ordreinngang i alle divisjoner i 2015, totalt NOK 9.756 millioner mot NOK 10.038 millioner i 2014.

I 2015 har det vært intensivt satsing innen produktutvikling. Et av satsningsområdene er innenfor digitalisering med Kongsberg Information Management System (K-IMS), hvor KM har utviklet en samhandlingsplattform som kobler sammen offshore- og maritime systemer med rederier og andre brukere på land. K-IMS samler inn enorme mengder data om ulike systemer, og bearbeider det til verdifull informasjon som presenteres for brukerne i sanntid. KM har også hatt fokus på å utnytte eksisterende kjerneteknologi på nye områder. Innen Offshore er for eksempel dynamisk posisjonering (DP) og navigasjonsteknologi videreutviklet og tilpasset bruk i vindmølleparker offshore.

Gjennom 2015 har det vært en god utvikling innen Merchant Marine. Til tross for et utfordrende marked har enkelte fartøystyper vist god utvikling, dette gjelder blant annet containerskip, LNG/LPG, og produkttankere. Rederiene etterspør "grønne løsninger" for å optimalisere drift av skip, både for å redusere driftskostnader og klimautslipp. KM har en portefølje med produkter og applikasjoner som støtter dette, og har lykket godt med sine "Full Picture"-løsninger på flere store serier av skip. Her leverer KM komplette utstyrs-pakker med automasjon, navigasjon, fremdriftskontroll og lastkontroll/- overvåking.

I KMs offshorerelaterte virksomhet har prosjektsammen-setningen endret seg noe mer mot EIT/EPC-leveranser. Dette gjelder både for leveranse- og ordreinngangssituasjonen. Ved denne type leveranser tar KM et større totalansvar og inkluderer mer tredjeparts utstyr enn ved en typisk "Full Picture"-leveranse. Marginen på denne type prosjekter er noe lavere.

Gjennom avtalen om leveranse av sikkerhet- og automatiseringssystem (SAS), livssyklussimulator og SAS Information Management System til feltsenteret for Johan Sverdrups fire plattformer, har KM bekreftet sin solide posisjon innen topside-automasjon for offshore olje- og gassenheter. Ordren er basert på en prosjektspesifikk avtale for SAS på Johan Sverdrup tildelt KM i mai 2014.

Innen Subsea har det også vært en dreining i ordreinngangen, hvor offshorerelaterte ordre er redusert, mens det er god utvikling innen blant annet autonome undervannsfarkoster og fiskeri. KMs fiskeriaktivitet har økt driftsinntektene med 29 prosent i 2015 sammenliknet med 2014. Markedet for autonome undervannsfarkoster (AUV) er i fremgang. KM har posisjonert seg som den ledende aktøren i dette markedet, med en sterk portefølje av farkoster tilpasset forskjellige oppgaver og markedssegmenter. Produktfamilien består av farkostene Hugin, Munin, Remus og Seaglider, med tilhørende instrumentering. Rørledningsinspeksjon med AUV, som er beregnet til å være fire til seks ganger raskere enn den tradisjonelle måten med fjernstyrte undervannsfarkoster (ROV), forventes å gi store kostnadsbesparelser for oppdragsgiver, og vil kunne åpne et nytt marked for KM.

KM har totalt sett tilfredsstillende ordredeknning for 2016. Både Subsea og Merchant Marine har større ordreserverve for

leveranse i 2016 enn tilfellet var ved inngangen til 2015, men andelen tradisjonelle offshoreleveranser i ordreserverven er synkende.

KMs inntekter fra ettermarkedet er ikke en del av forretningsområdets ordreserverve. KM har et godt etablert ettermarkedssapparat som supporterer over 17.500 fartøy med KM-utstyr. Nedgangen i olje- og gassmarkedet merkes også i denne delen av virksomheten, men aktiviteten er mindre volatil enn nybyggingsmarkedene.

Norsk maritim- og offshore-næring har en sterk posisjon og er viktig for eksportindustrien. Styret vil derfor understreke behovet for en næringspolitikk som fremmer vekst og utvikling i denne sektoren, herunder konkurransedyktige rammebetingelser og finansieringsløsninger.

Kongsberg Defence Systems

Beløp i NOK millioner	2015	2014
Driftsinntekter	4 149	4 276
EBITDA	695	530
EBITDA-margin	16,8 %	12,4 %

Kongsberg Defence Systems (KDS) har i 2015 hatt betydelig lønnsomhetsforbedring, og høy markedsaktivitet inn mot store, internasjonale programmer. Driftsinntektene endte på NOK 4.149 millioner (NOK 4.276 millioner), en reduksjon på tre prosent sammenliknet med 2014. EBITDA-marginen økte fra 12,4 prosent i 2014 til 16,8 prosent i 2015, dette ga en EBITDA på NOK 695 millioner (NOK 530 millioner). Generelt høy aktivitet og gode resultater av forbedringsprosjektet DeltaONE i de fleste divisjonene er hovedårsaken til det forbedrede resultatet, i tillegg er EBITDA positivt påvirket av NOK 59 millioner knyttet til endring i pensjonsordning. KDS går inn i 2016 med en ordreserverve på NOK 8.622 millioner, sammenliknet med NOK 9.471 millioner ved inngangen til 2014. Ordreserverven er solid og gir totalt sett et godt fundament for de nærmeste årene. Forsvarsmarkedet er preget av relativt få, men store kontrakter. Som følge av dette er svingninger i ordreinngangen å anse som normalt.

Det har gjennom året vært høy aktivitet i NASAMS prosjektene. Prosjektet NASAMS til Finland, som ble signert i 2009, er inne i avsluttende fase, og er planlagt avsluttet i løpet av første halvår 2016. I januar 2014 ble det signert en ny stor NASAMS-kontrakt med Raytheon, og dette prosjektet har passert de første viktige milepælene i 2015. Det er også signert kontrakt med Avinor på NOK 400 millioner for leveranse av en komplett løsning for fjernstyring av tårntjenesten ved flere norske lufthavner fra ett kontrollcenter. Avtalen mellom Avinor og KONGSBERG er den mest omfattende satsing på fjernstyrte tårn noen gang innen internasjonal luftfart. Det internasjonale potensialet for løsningen anses å være betydelig.

Potensialet for KDS' missiler er ytterligere styrket gjennom 2015. Det er inngått samarbeidsavtale med amerikanske Raytheon for NSM og signert kontrakt for leveranse av skipsfast utstyr for NSM til Malaysia, med en verdi på NOK 175 millioner. Utviklingsprogrammet for Joint Strike Missile (JSM) følger plan.

KDS' aktivitet rettet mot F-35 programmet har økt gjennom året, og det er inngått leveransekontrakter for over NOK 700 millioner. Leveranseomfanget til programmet er utvidet i løpet av året med avanserte komposittdele i tilknytning til jagerflyets landingshjul. F-35-programmet, inkludert JSM, er anslått å ha et potensiale på mer enn NOK 40 milliarder for KONGSBERG over programmets levetid.

Det har vært et godt år med god lønnsomhet for forretningsområdets virksomheter innen kommunikasjon og romfart.

Med virkning fra 1. januar 2016 er det besluttet å slå sammen divisjonene Naval Systems og Integrated Defence Systems. Bakgrunnen er en utfordrende markedsituasjon for Naval Systems som følge av lavere budsjetttrammer og utsatte investeringsbeslutninger hos de viktigste kundene, samtidig som KDS ønsker å fokusere på store fremtidige muligheter og sikre den verdensledende kompetansen som er bygget opp i divisjonen.

KDS har en produktportefølje som er godt posisjonert mot fremtidige behov og nåværende prioriteringer i flere nasjoners forsvarsplaner. Blant disse er luftvernssystemet NASAMS og missilene Naval Strike Missile (NSM) og JSM, som alle vurderes å ha stort markedspotensial. Forretningsområdets kommunikasjonsløsninger og ubåtsystemer er godt etablert internasjonalt. KDS har konkrete leveransekontrakter og rammeavtaler for leveranse av deler til F-35-flyet. I tillegg er det etablert langsiktige og solide kundeforhold for områdets romfartsvirksomhet.

KONGSBERG har i samarbeid med det norske forsvaret og Forsvarets forskningsinstitutt over tid utviklet systemer for Norge som har vist seg konkurransedyktige internasjonalt. Det er av stor betydning for konsernet at dette nasjonale samarbeidet fortsetter. Samarbeidet gir det norske forsvaret mulighet til å utvikle og ta i bruk teknologi som er spesielt godt egnet for norske forhold, og som samtidig har en kvalitet og kostnad som gjør at den kan vinne frem i internasjonal konkurranse. JSM, som utvikles for det norske forsvaret,

gjennomførte i 2015 en meget vellykket flytest. Missilet ble sluppet fra et amerikansk F-16 og fullførte en rekke utfordrende flymanøvrer. Dette er en viktig milepæl i programmet, og testen demonstrerte flere kritiske egenskaper spesielt utviklet for JSM, og viste at utviklingsprogrammet følger planen.

Kundene for store forsvarssystemer er myndighetene i respektive land. Disse kundene vurderer nasjonal sikkerhet og innenlands næringsutvikling som en vesentlig faktor, i tillegg til produktpris og -ytelse ved kjøp av forsvarsmateriell.

Markedet er ikke underlagt internasjonale frihandelsavtaler og ofte preget av mer nasjonal proteksjonisme enn man ser i de fleste andre næringer. Det er viktig for norsk forsvarsindustri at det legges vekt på å få gode avtaler i forbindelse med kjøp av forsvarsmateriell fra utlandet – det være seg gjenkjøpsavtaler, felles utviklingsavtaler og avtaler som sikrer markedstilgang. Når det norske forsvaret gjør store investeringer gjennom utenlandske leverandører, utgjør dette ofte vesentlige deler av forsvarsbudsjettet og kjøp fra nasjonale leverandører kan bli negativt påvirket. For å sikre forsvarsleveranser som er godt tilpasset norske forhold og en levedyktig og konkurransedyktig norsk forsvarsindustri, understrekes viktigheten av norsk deltakelse i slike programmer. Både Regjeringen og Stortinget har understreket betydningen av industriell deltakelse for norsk industri, og at dette er i tråd med internasjonal praksis. Slik deltakelse betyr for KONGSBERG også økt aktivitet hos mange av forretningsområdets nær 1.000 norske underleverandører.

Forutsigbarhet i eksportregelverket for forsvarsmateriell og praktiseringen av dette er også en viktig rammebetingelse for KONGSBERG. KONGSBERG vil fortsatt vektlegge partnerskap med store forsvarsleverandører og ytterligere øke fokus på å støtte lokal industri i forretningsområdets markeder. KONGSBERGs posisjon som en attraktiv forsvarsleverandør i det internasjonale markedet vil fortsatt være basert på et nært samarbeid med det norske forsvaret. Dette samarbeidet er plattformen for å utvikle ledende produkter som er nødvendig for et moderne forsvar.

Kongsberg Protech Systems

Beløp i NOK millioner	2015	2014
Driftsinntekter	1 777	1 566
EBITDA	227	254
EBITDA-margin	12,8 %	16,2 %

I Kongsberg Protech Systems (KPS) har det i 2015 vært høy markedsaktivitet, spesielt rettet mot programmer for Medium Caliber. Driftsinntektene i 2015 endte på NOK 1.777 millioner (NOK 1.566 millioner), en økning på 13,5 prosent. Driftsinntektene i 2015 består i stor grad av reset-aktiviteter (tilbakeføring av våpenstasjoner til tilnærmet "ny" tilstand) og reservedelssalg. Antall nye systemer levert i 2015 er på nivå med 2014. EBITDA i 2015 er positivt påvirket med NOK 206 millioner knyttet til reversering av avsetninger som følge av konkrete avklaringer med kunde. Reverseringene er hovedsakelig relatert til reduserte kostnadsavsetninger for tidligere leverte systemer. I tillegg er EBITDA positivt påvirket av NOK 15 millioner knyttet til endring i pensjonsordning. Den underliggende EBITDA-marginen er på et lavt nivå, i hovedsak som følge av den intensive markedsaktiviteten.

I desember meddelte GDLS at PROTECTOR MCT-30 var valgt til Stryker-kjøretøyene. Dette er en meget viktig hendelse for KPS og kommer som et resultat av flere års målrettet arbeid for å utvikle et system med kapasitet og ytelse som er påkrevd for denne type kjøretøy. I januar 2016 signerte KPS den første kontrakten for leveranse av systemer under dette programmet. Systemet vurderes å ha et betydelig potensiale, og KPS' gjennombrudd i dette markedet er viktig for den videre utviklingen i forretningsområdet.

Den største enkeltkontrakten i 2015 var produksjonskontrakten med General Dynamics UK for levering av våpenstyringssystemet PROTECTOR til kjøretøysprogrammet SCOUT SV. Kontraktens verdi er GBP 61 millioner. I tillegg er det blant annet signert kontrakter for NOK 414 millioner til CROWS programmet, og NOK 191 millioner til andre amerikanske programmer.

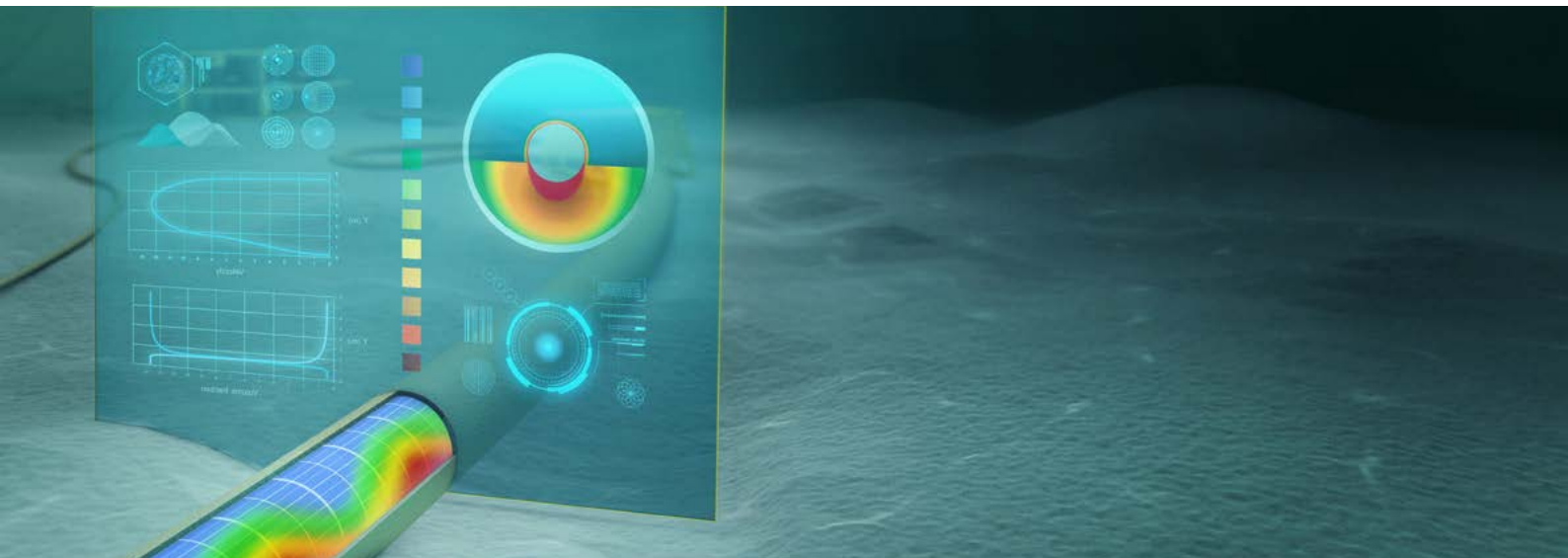
KPS har gjennom de siste femten årene bygget seg opp til å bli verdens ledende leverandør av fjernstyrte våpenstyringssystemer. Det er solgt over 18.500 systemer til kunder i 17 land. Den amerikanske hæren er både direkte, og via kjøretøyleverandører, den største kunden. Det har de siste årene vært en endring i den geografiske fordelingen av driftsinntekter. Fra 2009 til 2011 stod USA for nær 90 prosent av forretningsområdets driftsinntekter. I 2015 var denne andelen 69 prosent. Andelen nye systemer sammenlignet med ettermarkedsaktivitet er også i endring, og ettermarkedsaktiviteter utgjør en økende andel av driftsinntektene. I 2010 ble det levert over 4.000 nye systemer mens antallet i 2015 var i overkant av 450 fordelt på leveranser til åtte land. Ettermarkedsaktiviteten varierer noe fra år til år som følge av hvordan kundene praktiserer innkjøp av reservedeler. I 2015 stod leveranser av nye våpenstasjoner for i underkant av 40 prosent av driftsinntektene. Det resterende fordeler seg i hovedsak mellom "reset and repair" av tidligere stasjoner, reservedeler og utviklingsoppdrag.

KPS går inn i 2016 med en ordresreserve på NOK 3.325 millioner (NOK 3.523 millioner). Forretningsområdet har en produktportefølje som er godt tilpasset fremtidige markedsbehov. Produktporteføljen er de senere årene utvidet med flere varianter rundt kjerneproduktet. Flere større kjøretøysprogram er besluttet i ulike nasjoner, og det er her et betydelig potensiale for både tradisjonelle våpenstyringssystemer og Medium Caliber.

Kongsberg Oil & Gas Technologies

Beløp i NOK millioner	2015	2014
Driftsinntekter	777	1.017
EBITDA	(203)	(99)
EBITDA-margin	(26,1 %)	(9,7 %)

Kongsberg Oil & Gas Technologies (KOGT) har hatt et svakt 2015 preget av lav aktivitet og restrukturering i et meget utfordrende marked. Fra 2016 vil KOGT ikke lenger være et

eget forretningsområde. KOGTs største enhet, Software & Services, vil inngå som en sentral del av Kongsberg Digital, mens forretningsområdets olje og gass-relaterede ingeniør-tjenester samles og videreutvikles sammen med øvrige olje- og gasstjenester i KM.

Driftsinntektene endte på NOK 777 millioner, som er 23,6 prosent lavere enn i 2014. EBITDA-marginen ble også ytterligere svekket sammenlignet med 2014.

Det har gjennom året vært gjennomført ulike kostnads-besparende tiltak, hvor relokaliseringer og kapasitetsreduksjoner er de mest betydelige. KOGT har gjennom året redusert antall ansatte med 195, til 435 ved utgangen av 2015. De totale restrukturingskostnadene i 2015 beløper seg til NOK 98 millioner. EBITDA er i tillegg positivt påvirket av NOK 13 millioner knyttet til endring i pensjonsordning.

Som følge av resultatutviklingen i KOGT, samt ytterligere forverring av markedsføretningene innen olje- og gass-markedet, har styret besluttet å nedskrive goodwill og immaterielle eiendeler med til sammen NOK 300 millioner. Den svake ordreinngangen fortsatte i 2015, og ordreserven er redusert med 48 prosent sammenlignet med utgangen av 2014. Ved årsslutt var ordreserven NOK 204 millioner.

Øvrig virksomhet

Øvrig virksomhet består i hovedsak av eliminerings og eksterne driftsinntekter for eiendomsvirksomheten.

Andre forhold og hendelser

Siktelse korrupsjonssak Romania

Det ble i februar 2014 tatt ut siktelse mot Kongsberg Gruppen ASA, Kongsberg Defence & Aerospace AS og en ansatt i Kongsberg Defence & Aerospace AS med påstand om grov korrupsjon i tilknytning til leveranser av kommunikasjons-utstyr til Romania i perioden 2003–2008. Etterforskningen har fortsatt i 2015 og omfatter undersøkelser i utlandet. KONGSBERG samarbeider med Økokrim for å få klarhet i de faktiske forholdene. Det må forventes at det vil ta ytterligere

noe tid før etterforskningen er ferdig og saken kan bringes til en avslutning.

KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon, og høye etiske standarder er en integrert del av forretningsvirksomheten. KONGSBERG har over flere år bygget opp og videreutviklet compliance-regler og funksjoner på konsernnivå og i forretningsområdene. Dagens anti-korrupsjonssystem vurderes til å være på et godt internasjonalt nivå, og har også blitt vurdert av eksterne parter til å utgjøre et grundig og solid system. Se også avsnitt "Risikofaktorer og risikostyring" i Årsberetningen.

Så lenge etterforskningen ikke er avsluttet er det vanskelig å forutsi hva en påtalemessig avgjørelse fra Økokrim vil gå ut på. Likeledes er det vanskelig å forutsi øvrige effekter av siktelsen og de forhold den bygger på. Derfor er det heller ikke mulig å anslå mulige finansielle effekter for KONGSBERG av saken.

Søksmål fra Rolls-Royce Marine AS mot Kongsberg Evotec AS

Rolls-Royce Marine AS stevnet i 2014 Kongsberg Evotec AS for brudd på markedsføringsloven og med krav om forbud mot produksjon og salg av enkelte produkter knyttet til seismiske fartøy. Dom i saken ble avsagt den 4. juni 2015 i Sunnmøre tingrett og rettens konklusjon var at Kongsberg Evotec AS ble frifunnet fra kravet om forbud mot produksjon og salg, men dømt til å betale Rolls-Royce Marine AS erstatning for brudd på markedsføringsloven. Erstatningsbeløpet på NOK 95 millioner ble i sin helhet kostnadsført i 2. kvartal 2015.

Kongsberg Evotec AS sin innstilling til tingrettsdommen er uforandret og selskapet anket tingrettsdommen i august 2015. Saken krevde en betydelig andel ressurser og fokus, og fremfor å måtte bruke ytterligere krefter og ressurser på en videre rettsprosess i en krevende tid for hele den maritime bransjen, besluttet Kongsberg Evotec AS å trekke anken i desember 2015. Tingrettsdommen ble dermed rettskraftig.

Ny konsernsjef fra juni 2016

Geir Håøy blir ny konsernsjef i KONGSBERG etter Walter Qvam som har informert styret at han ønsker å fratre som konsernsjef i juni, i henhold til den avtalen han har om mulighet for fratreden ved 63 år. Geir Håøy ble ansatt i KONGSBERG i 1993. Håøy har vært administrerende direktør i KM og medlem av konsernledelsen siden 2010. Håøy har lang internasjonal og industriell erfaring, og har tidligere blant annet ledet KMs virksomhet i Singapore og Sør-Korea.

Øvrige endringer i konsernledelsen

Egil Haugsdal etterfølger Geir Håøy som konserndirektør og administrerende direktør i Kongsberg Maritime. Haugsdal har lang ledererfaring fra Kongsberg Gruppen, og har frem til 2016 ledet Kongsberg Oil & Gas Technologies. Han har tidligere vært konserndirektør for forretningsutvikling og administrerende direktør for Kongsberg Protech Systems.

Hege Skryseth blir konserndirektør og administrerende direktør for Kongsberg Digital, og vil også ha rollen som Chief Digital Officer for Kongsberg Gruppen. Skryseth har i dag stillingen som Konserndirektør Staber, og har tidligere ledererfaring fra ulike selskaper, senest fra Microsoft Norge.

Utsikter for 2016

Kongsberg Maritime opererer inn mot store deler av den maritime og offshorerelaterte verdikjeden. Offshoremarkedet har betydelig lavere kontrahering av nye fartøy, som vil medføre lavere ordreinngang og økt usikkerhet i dette segmentet. KM har i 4. kvartal annonsert en justering av kapasiteten for å tilpasse seg de endrede markedsutsiktene. Dette vil medføre restruktureringskostnader i 2016, nå anslått til NOK 50 til 100 millioner. Innen gass- og enkelte andre avanserte handelsflåtefartøy, samt innen KMs undervannsteknologisegment, ventes fortsatt høy aktivitet. En sterk markedsposisjon i alle hovedsegmenter, høy ordresreserve, og utstyr installert på om lag 17.500 fartøy, gir et solid fundament i mer krevende markeder. Aktivitetsnivået i 2016 ventes å bli noe lavere sammenliknet med 2015.

Kongsberg Defence Systems er godt posisjonert innen sine nisjer i et generelt styrket forsvarsmarked. Dette forventes

å gi flere kontraktsmuligheter over de neste årene for bl.a. missiler, luftvern, flydelsproduksjon, ubåtssystemer og kommunikasjon. KDS' ordresreserve gir et godt grunnlag for noe økt aktivitetsnivå i 2016.

Kongsberg Protech Systems har en globalt ledende posisjon innen fjernstyrte våpensystemer, og har en godt posisjonert produktportefølje bestående blant annet av den nye medium caliber tårnløsningen som er valgt til de amerikanske Stryker-kjøretøyene. Det forventes at aktiviteten øker noe i 2016.

Som et ledd i konsernets strategi for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester vil Kongsberg Digital bli etablert i løpet av første halvår 2016. Samtidig vil konsernet restrukturere og samle de olje og gassrelaterte ingeniørtjenestene i KM.

KONGSBERG-aksjen og aksjeeierforhold

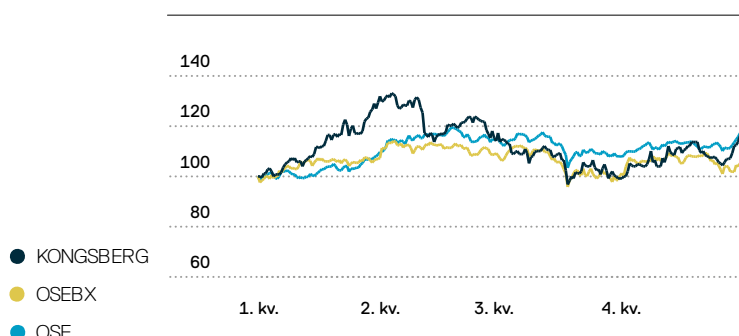
KONGSBERG skal gi aksjemarkedet relevant og utfyllende informasjon som grunnlag for en balansert og korrekt verdsetting av aksjen. Konsernet legger vekt på en åpen dialog med aksjemarkedet og media.

Kursen på KONGSBERG-aksjen gikk opp fra NOK 123,00 ved utgangen av 2014 til NOK 145,00 ved utgangen av 2015. Dette gir en markedsverdi ved utgangen av 2015 på NOK 17.400 millioner. Inkludert utbytte på NOK 9,25 per aksje ble avkastningen i 2015 på 25,4 prosent. Hovedindeksen (OSEBX) på Oslo Børs hadde i samme periode en økning på 5,9 prosent. Per 31.12.15 hadde KONGSBERG 8.372 aksjeeiere (8.014). Selskapet hadde 1.017 (976) utenlandske eiere som til sammen eide 13,96 prosent av aksjene (13,14 prosent). Staten, ved Nærings- og fiskeridepartementet, er største eier med 50,001 prosent av aksjene. De ti største eierne hadde ved årsskiftet til sammen 76,50 prosent (76,43) av aksjene. Antall aksjer utstedt er 120 millioner, hver pålydende NOK 1,25. Ved utgangen av 2015 eide KONGSBERG totalt 15.971 egne aksjer.

KONGSBERG har betalt utbytte til aksjeeierne i alle år siden børsnoteringen i 1993, bortsett fra i 2000 og 2001. Utbyttepolicyen sier at utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter

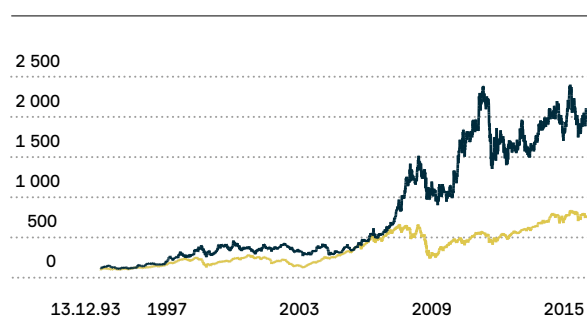
Kursutvikling 2015

NOK (indeksert til NOK 100 per 1.1.15)

Kursutvikling fra børsintroduksjon

NOK (indeksert til NOK 100 ved børsintroduksjon)

skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

På generalforsamlingen 7.5.15 ble det besluttet et ordinært utbytte på NOK 4,25 per aksje for 2014, samt et ekstraordinært utbytte på NOK 5,00 per aksje, som totalt gav et utbytte på NOK 9,25 per aksje.

For regnskapsåret 2015 foreslår styret å betale et ordinært utbytte på NOK 4,25 per aksje (4,25). Utbyttet utgjør 50,0 prosent av ordinært årsresultat før nedskrivninger, og 68,2 prosent av ordinært årsresultat. Ved vurdering av utbyttene er nedskrivninger holdt utenfor vurderingsgrunnlaget, i tråd med tidligere praksis.

I 2015 ble det omsatt 15,0 millioner (12,9 millioner) KONGSBERG-aksjer fordelt på 53.375 (36.354) transaksjoner. Selskapet arbeider aktivt med å øke interessen for aksjen gjennom aktiviteter mot investormarkedet. KONGSBERG er jevnlig representert på "roadshows", møter og konferanser både i og utenfor Norge. Målet for 2016 er å ha fortsatt høy aktivitet mot investormarkedet. Det avholdes faste investorpresentasjoner ved hver kvartalsrapportering, samt en årlig kapitalmarkedsdag. Ved årsskiftet var det 11 meglerhus som hadde aktiv dekning av aksjen.

Styret ser på medarbeideres aksjeeierskap som positivt. Per 31.12.15 eide over 2.600 ansatte totalt nær 4 millioner aksjer i KONGSBERG. Dette tilsvarer i overkant av tre prosent av aksjene. Våren 2015 ble konsernets årlige aksje-program for ansatte gjennomført for 19. gang. Det ble solgt 583.382 (497.389) aksjer til en kurs på NOK 115,60 (20 prosent rabatt på markedskurs). 2.521 (2.112) ansatte benyttet seg av tilbudet.

Risikofaktorer og risikostyring

KONGSBERG er eksponert for ulike former for risiko, og styret følger utviklingen innenfor de ulike risikoområdene nøye. Styret mener det er god balanse mellom konsernets samlede risiko og konsernets risikobærende evne. Administrasjonen utarbeider månedlige driftsrapporter og kvartalsvise risikoreporteringer som gjennomgås av styret. I tillegg gjennomfører styret og administrasjonen risikoanalyser i forbindelse med større investeringer, tilbud, satsinger og oppkjøp. Videre har styret et revisjonsutvalg som skal støtte styret i utøvelse av sitt ansvar for behandlingen av regnskapet og relevante vurderingsposter, samt følge opp internkontroll og risikostyring i konsernet. Revisjonsutvalget møtes som et minimum i forbindelse med avleggelse av års- og delårsregnskap.

Konsernets virksomhet er internasjonal med leveranse av høyteknologiske systemer og løsninger i hovedsak til kunder innen offshoremarkedet, handelsflåten og forsvar. Markedsrisikoen vil derfor kunne variere noe innen disse ulike segmentene.

Offshoremarkedet omfatter leting, utbygging, utvinning og transport av olje og gass. I tillegg kommer støttefunksjoner som forsyningstjenester, driftsstøtte, samt vedlikehold og service på plattformer og fartøy. KONGSBERG er leverandør av produkter og tjenester til alle disse segmentene. Etter-spørsmål etter energi og oljeprisutvikling påvirker investerings-

viljen i dette markedet, noe både KM og KOGT tydelig har sett i 2015. I tillegg vil investeringsnivåene kunne variere mellom ulike geografiske områdene avhengig av bl.a. oljereserver og nivået på lete- og produksjonsaktivitetene. Mer krevende olje- og gassfelt og økt kostnadsfokus i bransjen generelt skaper nye nisjer i markedet og dette skaper igjen behov for nye teknologiske løsninger.

Markedet for handelsskip omfatter alle typer skip fra enkle tørrlastskip til avanserte tankskip. Passasjerskip i cruise- og fergetrafikk er også en viktig del av handelsflåten. Kontrahering av nye skip henger tett sammen med forventet utvikling av transportbehov. Utviklingen i verdensøkonomien påvirker behovet for sjøveistransport av mennesker, energi, råvarer og ferdigprodukter. I tillegg vil type skip og geografiske områder kunne påvirke markedet.

I forsvarsmarkedet leveres produkter og systemer til både landbasert, luftbasert og sjøbasert forsvar. På grunn av strenge sikkerhetskrav og vern av ulike lands egen forsvarsindustri, er det ofte vanskelig for en forsvarsleverandør å vinne forsvarskontrakter utenfor egne landegrenser. Det er betydelig proteksjonisme både i USA og Europa. Likevel er det muligheter gjennom langsiktige relasjoner og nisje-produkter. Dette er til dels ivarettatt gjennom relasjoner KONGSBERG har med store utenlandske forsvarsbedrifter.

KONGSBERG har en rekke prosjekter under utførelse, og en sterk ordresreserve. Den negative utviklingen i olje- og offshoremarkedet har økt konsernets risiko og påvirker konsernets aktivitetsnivå. Konsernet opererer i flere markeder som i stor grad påvirkes av uavhengige faktorer. Generelle konjunktursvingninger vil også påvirke disse markedene, både i ulik grad og på ulikt tidspunkt.

Konsernets verdiskaping består i hovedsak av leveranse av systemer med høy teknologisk kompleksitet. Disse er i hovedsak organisert som prosjekter. Effektiv styring av prosjekter er en viktig suksessfaktor for å redusere risiko. KONGSBERG har etablert mål for prosjektledelse basert på intern og ekstern "best practice", og prosjektledere gjennomgår et internt opplæringsprogram om dette. Inntektene i prosjektene er kontraktfestet, og usikkerheten i prosjektene er i stor grad knyttet til vurdering av gjenstående kostnader og fastsettelse av fullføringsgrad, men også motpartsrisiko og garantiforpliktelser. Konsernet har etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter i forhold til teknologisk kompleksitet og utviklingsinnhold. Dette legger grunnlaget for vurdering av gjennomføringsrisiko og resultatuttak i prosjektene.

Finansiell risiko i KONGSBERG styres sentralt etter de retningslinjene styret har vedtatt i konsernets finanspolicy. KONGSBERG er eksponert for en rekke former for finansiell risiko, og målet er å balansere de finansielle risikoelementene for å bidra til forutsigbarhet i konsernet. Konsernets finansielle risikostyring er detaljert beskrevet i note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

KONGSBERGs kundemasse er differensiert, og består i hovedsak av offentlige kunder og større private selskaper i en rekke land. Historisk sett har konsernet hatt beskjedne tap på kundefordringer. Tiltak for å begrense risikoeksponeringen iverksettes fortløpende der det vurderes som nødvendig. Konsernets likviditetsrisiko styres sentralt ved krav til forny-

else av lån i god tid før forfall, samt bruk av prognoser for likviditet.

Med en stor andel utenlandske kunder, og kontrakter i ulike valutatorter, er konsernets inntekter påvirket av svingninger i valutakurser. KONGSBERGs valutapolicy innebærer at kontraktfestede valutastrømmer i hovedsak sikres med terminkontrakter. I tillegg sikres en andel av forventet ordreinnngang i henhold til fastlagte retningslinjer, som styrer hvor stor andel av forventet ordreinnngang som sikres, avhengig av tid til forventet ordreinnngang. På denne måten søker konsernet å dempe virkningene av valutasingninger på inntil to års sikt.

KONGSBERG har over flere år bygget opp og videreutviklet compliance-funksjoner på konsernnivå og i forretningsområdene. Det er etablert regelverk, samt oppfølgings- og rapporteringssystemer for håndtering av risiko på områder som eksempelvis anti-korrupsjon, leverandørkjeden og varsling av kritikkverdige forhold. Opplæring innenfor området etikk og compliance gjennomføres i hele organisasjonen, både i Norge og internasjonalt. I 2014 ble det gjennomført en omfattende ekstern evaluering av KONGSBERGs anti-korrupsjonsprogram. Evalueringen bekreftet at programmet tilfredsstillende både nasjonale og internasjonale lover, samt krav til gode rutiner, opplæring med mer. Styret vurderer KONGSBERGs compliance-program til å være på et godt internasjonalt nivå.

Som et høyteknologisk selskap er KONGSBERG konstant eksponert for eksterne trusler tilknyttet datasikkerhet, og er under konstant press fra ulike eksterne aktører. I hovedsak er man utsatt for virusangrep, forsøk på hacking, sosial manipulering og svindelforsøk. Overvåking og tiltak for å forhindre angrep har høy prioritet og fokus hos ledelsen. Hovedfokus i arbeidet mot dataangrep er rettet mot overvåking og forebyggende tiltak, hvor avansert teknologi benyttes. Dette, sammen med informasjon til og opplæring av alle ansatte, bidrar til at konsernet kontinuerlig forbedrer evnen til å stå imot disse truslene.

Teknologi, forskning og utvikling

En betydelig andel av KONGSBERGs verdiskaping består i utvikling av høyteknologiske løsninger til det nasjonale og internasjonale markedet. Høy kompetanse og deling av kunnskap er viktige forutsetninger for konkurranseevnen. Som eksempel har KONGSBERGs omfattende kunnskap innen dynamisk posisjonering sin bakgrunn i kompetanse utviklet i forbindelse med styringssystemer for ubåter og missiler. Konsernets systemer og produkter dreier seg i hovedsak rundt fire kjernekompetanseområder: signalbehandling, systemintegrering, reguleringsteknikk (kybernetikk) og software-utvikling. KONGSBERG satser kontinuerlig på produktutvikling, både egenfinansiert og gjennom kunde-finansierte programmer. Totale kostnader til produktutvikling utgjør over tid om lag ti prosent av driftsinntektene.

Samfunnsansvar

KONGSBERG står for en bærekraftig utvikling hvor det er balanse mellom resultater, verdiskaping og samfunnsansvar. De strategiske og forretningsmessige valg som tas i konsernet skal være forankret i et bærekraftig perspektiv.

Konsernets policy for bærekraft og samfunnsansvar bygger opp rundt to hovedelementer: Forretningsmessige muligheter knyttet til globale megatrender og bærekraftig teknologi, samt risiko knyttet til "license to operate" og globale megatrender.

I 2016 vil KONGSBERG fortsatt ha sterkt fokus på antikorrupsjon, oppfølging av regelverk knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter, og man vil videreføre arbeidet knyttet til samfunnsansvar i leverandørnettverket. I løpet av året vil konsernet utarbeide ny strategi for bærekraft. Det henvises til bærekraftrapporten for en nærmere beskrivelse av konsernets arbeid med bærekraft og samfunnsansvar. Rapporten er behandlet og godkjent av styret.

Helse, miljø og sikkerhet

Styret er opptatt av at helse, miljø og sikkerhet (HMS) tas hånd om på en måte som skaper høy trivsel og et godt arbeidsmiljø. Et grunnleggende prinsipp er at HMS-arbeidet skal være forebyggende. Styret følger HMS-arbeidet tett, og gjennomgår HMS-rapportene hvert kvartal. I løpet av 2015 har det fortsatt vært fokus på HMS-opplæring, samt ytterligere forbedring av rutine for HMS-rapportering. Risikoanalyser gjennomføres regelmessig. Rapporteringsrutinene fra de utenlandske datterselskapene er gode, og tall på sykefravær og arbeidsuhell fra de internasjonale kontorene er en naturlig del av HMS-rapporten.

I løpet av 2015 var det 336 arbeidshendelser i konsernet. Antall registrerte skader som medførte fravær var 20. 176 hendelser medførte behandling. Arbeidsrelaterte skader med og uten fravær ("TRI") for 2015 var 4,09 prosent, en reduksjon fra 4,56 prosent i 2014. Det er ikke registrert yrkes-sykdommer eller arbeidsrelaterte dødsfall i løpet av 2015. Totalt sykefravær er på samme nivå som 2014, 2,6 prosent. I 2016 vil det fortsatt være stort fokus på å opprettholde det lave sykefraværet.

Alle medarbeidere i Norge har tilgang til bedriftshelse-tjeneste. I de utenlandske virksomhetene varierer dette i tråd med lokal praksis og lovgivning. KONGSBERG har mange medarbeidere ansatt utenfor Norge, 38 prosent ved utgangen av 2015. Dette krever større oppmerksomhet og innsikt i problemstillinger knyttet til helse, miljø og sikkerhet i de aktuelle land.

Klima og miljø

Klima- og miljøregnskapet gir en oversikt over KONGSBERGs forbruk av energi, utslipp av klimagassen CO₂, avfallshåndtering og forbruk av vann.

Konsernets største positive bidrag i forhold til klimautfordringene er at et økende antall av våre produkter og løsninger

på forskjellig vis bidrar til reduserte utslipp for våre kunder. Dette vil være et sentralt tema i den nye strategien for bærekraft som vil bli utarbeidet i 2016.

Klimaregnskapet viser at utslipp av CO₂ øker med 51 prosent fra 2014 til 2015. Den store økningen skyldes at konsernet for første gang har tatt CO₂ utslipp knyttet til transport av varer og gods inn i klimaregnskapet. Ser man bort fra at denne fraksjonen, er det en reduksjon i CO₂ utslipp fra 2014 til 2015 på 0,3 prosent. En detaljert oversikt over klima- og miljøregnskapet for 2015 finnes i konsernets bærekraftrapport for 2015, side 106–157.

Konsernet rapporterer til det internasjonale rammeverket "Carbon Disclosure Project" om forhold knyttet til klimændringer og nivå på utslipp knyttet til klimagasser. Det er et mål å høyne kvalitet og score på denne rapporteringen.

Konsernet har vedtatt et mål om å redusere utslipp av klimagassen CO₂ med 20 prosent relativt i forhold til omsetningen innen utgangen av 2020, med basis i tall per 31.12.15.

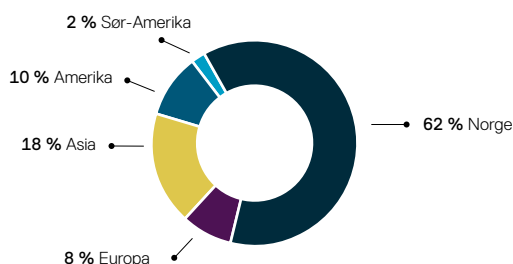
Det er ikke rapportert alvorlige hendelser knyttet til forurensing av miljøet i 2015.

Personal og organisasjon

Antall medarbeidere	31.12.15	31.12.14
Kongsberg Maritime	4 726	4 652
Kongsberg Defence Systems	1 729	1 672
Kongsberg Protech Systems	663	650
Kongsberg Oil & Gas Technologies	435	630
Øvrige	135	122
Totalt i konsernet	7 688	7 726
Andel utenfor Norge	38 %	38 %

KONGSBERG arbeider kontinuerlig med å tilpasse organisasjonen til konsernets markeder. Det satses i stor grad på å utvikle konsernets internasjonale etableringer. Dette er både kostnadseffektivt og gir lokal tilhørighet og konkurransekraft. Ett av konsernets mål er at internasjonale datterselskaper i størst mulig grad skal være bemannet med lokale medarbeidere.

Ansatte geografisk

KONGSBERG har en unik og sterk kultur som er utviklet over mange år. Felles verdigrunnlag og lederprinsipper er implementert for hele konsernet.

En viktig forutsetning for å lykkes langsiktig er at KONGSBERG forvalter medarbeidernes kompetanse på en god måte. Det er et mål å utvikle og øke mangfoldet i konsernet, slik at ulik erfaring, kultur, kjønnsfordeling, utdanning og tenkemåte er representert. Dette bidrar til å øke evnen til fornyelse og bedre beslutninger. Konsernet arbeider med økt utveksling av kunnskap og medarbeidere mellom forretningsområdene. Gode arbeidsprosesser og utviklingsmuligheter er viktige virkemidler for å rekruttere og beholde gode medarbeidere. KONGSBERG legger stor vekt på kompetanseutvikling, og arbeider kontinuerlig med å videreutvikle og koordinere opplæringstiltak for ansatte. 64 prosent av de ansatte i KONGSBERG har høyere utdanning.

KONGSBERG investerer i lederutvikling. Høy kompetanse og kapasitet hos lederne i konsernet er et av de mest sentrale elementene i realiseringen av KONGSBERGs strategi. Leadership@KONGSBERG, konsernets "performance management process", er utviklet for å tydeliggjøre og kvalitetssikre prosesser for målsetting, måloppfølging og evaluering, og for å sikre en styrt utvikling av konsernets totale globale ledelseskapasitet.

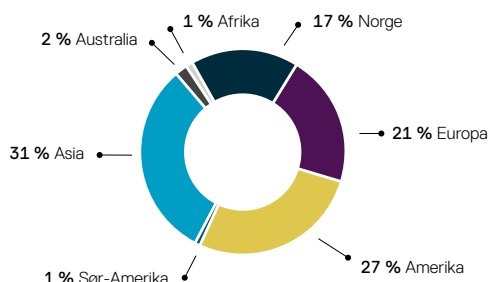
I samarbeid med utdanningselskapet Kongsberg Technology Training Centre AS, hvor KONGSBERG er deleier, utdanner konsernet fagarbeidere innenfor flere fagområder. I 2015 var det totalt 31 lærlinger. I tillegg legger bedriften til rette for, og stimulerer til, at egne ansatte kan ta fagbrev som privatist, såkalt praksiskandidat.

Samarbeidet med medarbeidernes fagforeninger og organisasjoner gjennom de etablerte samarbeids- og representasjonsordningene er godt, og gir verdifulle bidrag til å møte konsernets utfordringer på en konstruktiv måte.

Mangfold

KONGSBERG har en personalpolitikk som skal sikre like muligheter og rettigheter og hindre diskriminering på grunn av etnisk bakgrunn, nasjonal opprinnelse, hudfarge, språk, religion, livssyn, alder og kjønn. Totalt 1.615 (21 prosent) av de

Driftsinntekter geografisk

ansatte er kvinner, og to av fem aksjonærvalgte medlemmer i styret er kvinner. Per 31.12.15 inngår en kvinne i konsernledelsen. Selskapet er opptatt av å fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling i strid med lov om likestilling mellom kjønnene. Det er etablert mål på kort og lang sikt for å bidra til å øke kvinneandel i konsernet, både ift. ansettelse og lederstillinger. Mangfold følges særlig opp av styrets kompensasjonsutvalg. Styret vurderer at konsernet er i overensstemmelse med gjeldende regelverk på området.

I den grad det er mulig, søker KONGSBERG å tilpasse arbeidsforholdene, slik at også personer med nedsatt funksjonsevne kan ta arbeid i bedriften.

I deler av KONGSBERGs virksomhet er det prosjekter knyttet til leveranser hvor det kreves spesiell sikkerhetsklarening av medarbeiderne. I visse tilfeller kan dette gi føringer på hvilke personer som kan ansettes.

Eierstyring og selskapsledelse

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv. God eierstyring og selskapsledelse skal redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som konsernets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte, og gjennom dette sikre størst mulig verdiskaping. Verdier som skapes, skal komme aksjeeiere, medarbeidere, kunder og samfunnet til gode.

Styret legger vekt på at konsernets styringsdokumenter gjennomgås årlig og oppdateres, slik at de i størst mulig grad er i overensstemmelse med "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse". I henhold til regnskapsloven § 3-3b, skal selskapet utarbeide en redegjørelse om foretaksstyring. Redegjørelsen vil, i henhold til allmennaksjeloven § 5-6, bli gjenstand for behandling på ordinær generalforsamling. Redegjørelsen på sidene 92-105, er basert på siste reviderte utgave av anbefalingen av 30.10.14.

Lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

Styret har et eget kompensasjonsutvalg som blant annet behandler alle vesentlige forhold knyttet til lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte før formell styrebehandling og beslutning. I tråd med norsk aksjelovgivning har styret også utarbeidet en egen erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte, tatt inn i note 27 i regnskapet.

Årsresultat og disponering

Morselskapet Kongsberg Gruppen ASA hadde i 2015 et årsresultat på NOK 277 millioner. Styret foreslår følgende disponeringer i Kongsberg Gruppen ASA:

Utbytte	NOK	510 millioner
Fra annen egenkapital	NOK	-233 millioner
Totalt disponert	NOK	277 millioner

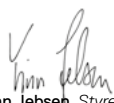
Forslaget til utbytte utgjør 50 prosent av konsernets ordinære årsresultat før nedskrivninger. I utbyttevurderingen er nedskrivninger holdt utenfor. Den ordinære delen av utbyttet er i tråd med selskapets utbyttepolicy.

Konsernets likviditet og finansielle stilling er god, og fremtidsutsiktene er stabile.

Fortsatt drift

I samsvar med regnskapsloven § 3-3a bekreftes det at forutsetningene om fortsatt drift er til stede. Fremtidige resultatprognoser og konsernets langsiktige strategiske prognoser ligger til grunn for dette. Konsernet er i en god økonomisk og finansiell stilling.

Kongsberg, 17. mars 2016

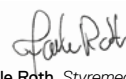
Finn Jebsen, Styrets leder

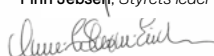
Irene Waage Basili, Styrets nestleder

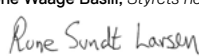
Morten Henriksen, Styremedlem

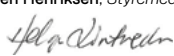
Jarle Roth, Styremedlem

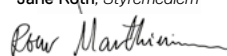
Anne-Grete Strøm-Erichsen, Styremedlem

Rune Sundt Larsen, Styremedlem

Helge Lintvedt, Styremedlem

Roar Marthinussen, Styremedlem

Walter Qvam, Konsernsjef

Regnskap og noter

	Side		Side
Kongsberg Gruppen (Konsern)			
Resultatregnskap 1.1.–31.12.	30	22 – Aksjekapital	68
Oppstilling over totalresultat for perioden 1.1.–31.12.	31	23 – Avsetninger	69
Oppstilling over finansiell stilling per 31.12.	32	24 – Andre kortsiktige forpliktelser	69
Oppstilling over endring i egenkapital 1.1.–31.12.	33	25 – Pantstillelser og garantier	70
Kontantstrømoppstilling 1.1.–31.12.	34	26 – Salg og tilbakeleie	70
Noter	35	27 – Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte	71
1 – Generell informasjon	35	28 – Godtgjørelse til ledelsen og styret	73
2 – Grunnlag for utarbeidelse av konsernregnskapet	35	29 – Godtgjørelse til revisor	74
3 – Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper	36	30 – Oversikt over konsernselskaper	75
4 – Virkelig verdi	42	31 – Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper	76
5 – Styring av kapital og finansiell risiko	42	32 – Transaksjoner med nærstående parter	76
6 – Driftssegmenter	44	33 – Betingede utfall	77
7 – Anleggskontrakter under utførelse	46	34 – Hendelser etter balansedagen	77
8 – Varelager	48		
9 – Personalkostnader	48	Kongsberg Gruppen ASA	
10 – Pensjoner	48	Resultatregnskap og balanse	78
11 – Eiendom, anlegg og utstyr	52	Kontantstrømoppstilling	79
12 – Immaterielle eiendeler	53	Noter	75
13 – Test av verdifall på goodwill	54	1 – Regnskapsprinsipper	80
14 – Finansinntekter og finanskostnader	56	2 – Egenkapitalavstemming	81
15 – Skatt	56	3 – Aksjer i datterselskap	81
16 – Resultat per aksje	56	4 – Lønnskostnader og godtgjørelser	82
17 – Aksjer tilgjengelige for salg	58	5 – Pensjoner	82
18 – Andre langsiktige eiendeler	58	6 – Skatt	83
19 – Fordringer	58	7 – Rentebærende lån og lånerammer	84
20 – Finansielle instrumenter	60	8 – Garantier	85
20A – Derivater	60	9 – Nærstående parter	85
20B – Valutarisiko og sikring av valuta	60	10 – Valutasikring	87
20C – Kontantstrømsikringer	62	11 – Betalingsmidler	88
20D – Renterisiko knyttet til lån	63		
20E – Likviditetsrisiko	65	Erklæring til årsregnskap	89
20F – Oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser	66		
20G – Vurdering av virkelig verdi	67	Revisjonsberetning for 2015	90
20H – Estimatusikkerhet	67		
21 – Betalingsmidler	67		

Resultatregnskap 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (Konsern)

NOK millioner	Note	2015	2014
Driftsinntekter	6, 7	17 032	16 552
Gevinst ved salg av eiendom		-	61
Sum inntekter		17 032	16 613
Varekostnader	8	(5 983)	(5 572)
Personalkostnader	9	(6 192)	(6 118)
Andre driftskostnader	29	(3 160)	(2 925)
Resultatandel felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper	31	87	62
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	6	1 784	2 060
Avskrivninger	6, 11	(362)	(342)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	6, 11	(17)	-
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	6	1 405	1 718
Amortiseringer	6, 12	(161)	(140)
Nedskrivninger immaterielle eiendeler	6, 12, 13	(300)	(320)
Driftsresultat (EBIT)	6	944	1 258
Finansinntekter	14	109	137
Finanskostnader	14	(109)	(110)
Resultat før skatt		944	1 285
Skattekostnad	15	(189)	(405)
Årsresultat		755	880
<i>Hvorav</i>			
Aksjeeiere i morselskapet		747	873
Ikke-kontrollerende interesser		8	7
<i>Resultat per aksje i NOK</i>			
– ordinært resultat per aksje / utvannet resultat per aksje	16	6,23	7,28

Oppstilling over totalresultat for perioden 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (Konsern)

NOK millioner	Note	2015	2014
Årsresultat		755	880
Spesifikasjon av utvidet resultat			
<i>Poster som vil bli reklassifisert over resultatet i etterfølgende perioder</i>			
Endring virkelig verdi:			
– Kontantstrømsikringer valuta	20C	(428)	(1 098)
– Rentebytteavtaler	20C	3	(13)
– Aksjer tilgjengelig for salg	17	101	(6)
Skatteeffekt kontantstrømsikringer og rentebytteavtaler	15	80	298
Omregningsdifferanser valuta		268	309
Sum poster som blir reklassifisert over resultatet i etterfølgende perioder		24	(510)
<i>Poster som ikke vil bli reklassifisert over resultatet</i>			
Estimatavvik pensjoner	10	254	(168)
Skatt på poster som forblir på egenkapitalen	15	(69)	45
Estimatavvik tilknyttede selskaper etter skatt			(6)
Sum poster som ikke vil bli reklassifisert over resultatet		185	(129)
Utvidet resultat for perioden		209	(639)
Totalresultat for perioden¹⁾		964	241
<i>Hvorav</i>			
Aksjeeiere i morselskapet		956	234
Ikke-kontrollerende interesser		8	7

1) Totalresultat for perioden er summen av periodens ordinære resultat (årsresultat) og utvidet resultat. Utvidet resultat er tilsvarende summen av de poster som er ført direkte mot egenkapitalen i perioden.

Oppstilling over finansiell stilling per 31.12.

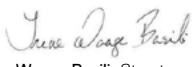
Kongsberg Gruppen (Konsern)

NOK millioner	Note	2015	2014
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Eiendom, anlegg og utstyr	11	2 542	2 477
Goodwill	12, 13	2 012	2 088
Andre immaterielle eiendeler	12	644	793
Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper	31	366	313
Aksjer tilgjengelige for salg	17	233	132
Andre langsiktige eiendeler	18	106	100
Sum anleggsmidler		5 903	5 903
<i>Omløpsmidler</i>			
Varelager	8	3 675	3 264
Fordringer	19	4 056	3 284
Anleggskontrakter under utførelse, eiendel	7	3 396	3 183
Derivater	20A	284	215
Betalingsmidler	21	1 807	4 424
Sum omløpsmidler		13 218	14 370
Sum eiendeler		19 121	20 273
Egenkapital, forpliktelser og avsetninger			
<i>Egenkapital</i>			
Innskutt kapital		982	982
Andre reserver		(580)	(604)
Opptjent egenkapital		5 684	5 875
Sum aksjeeiere i morselskapet		6 086	6 253
Ikke-kontrollerende interesser		41	29
Sum egenkapital	22	6 127	6 282
<i>Langsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Langsiktige rentebærende lån	20D	866	873
Pensjonsforpliktelse	10	497	915
Derivater	20A	-	1
Avsetninger	23	166	153
Utsatt skatt	15	983	934
Andre langsiktige forpliktelser		13	19
Sum langsiktige forpliktelser og avsetninger		2 525	2 895
<i>Kortsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Anleggskontrakter under utførelse, gjeld	7	2 736	3 590
Derivater	20A	3 069	2 732
Avsetninger	23	811	825
Andre kortsiktige forpliktelser	24	3 853	3 949
Sum kortsiktige forpliktelser og avsetninger		10 469	11 096
Sum forpliktelser og avsetninger		12 994	13 991
Sum egenkapital, forpliktelser og avsetninger		19 121	20 273

Kongsberg 17. mars 2016

Finn Jebsen, Styrets leder

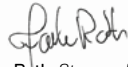

Anne-Grete Strøm-Erichsen,
Styremedlem

Irene Waage Basili, Styrets nestleder

Rune Sundt Larsen, Styremedlem

Morten Henriksen, Styremedlem

Helge Lintvedt, Styremedlem

Jarle Røth, Styremedlem

Roar Marthinussen, Styremedlem

Walter Qvam, Konsernsjef

Oppstilling over endring i egenkapital 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (Konsern)

		Aksjeeiere i morselskapet						Ikke- kontrolle- rende interesser	Sum egenkapital	
		Innskutt kapital		Andre reserver		Opptjent egenkapital	Sum			
NOK millioner	Note	Aksje- kapital	Annen innskutt egenkapital	Sikrings- reserve	Tilgjengelig for salg reserve	Om- regnings- differanse				
Egenkapital per 1.1.14		150	832	(141)	9	38	5 761	6 649	8	6 657
Årsresultat							873	873	7	880
Utvidet resultat				(813)	(6)	309	(129)	(639)		(639)
Transaksjoner med egne aksjer	22	-	-				10	10	-	10
Utbetalt utbytte							(630)	(630)		(630)
Kjøp/salg ikke-kontrollerende interesser							(10)	(10)	10	
Utbytte ikke-kontrollerende interesser									(1)	(1)
Omregningsdifferanse ikke- kontrollerende interesser								-	5	5
Egenkapital per 31.12.14		150	832	(954)	3	347	5 875	6 253	29	6 282
Egenkapital per 1.1.15		150	832	(954)	3	347	5 875	6 253	29	6 282
Årsresultat							747	747	8	755
Utvidet resultat				(345)	101	268	185	209		209
Transaksjoner med egne aksjer							8	8		8
Utbetalt utbytte	22						(1 110)	(1 110)		(1 110)
Kjøp/salg ikke-kontrollerende interesser							(21)	(21)		(21)
Utbytte ikke-kontrollerende interesser								-	(2)	(2)
Omregningsdifferanse ikke-kontrollerende interesser								-	6	6
Egenkapital per 31.12.15		150	832	(1 299)	104	615	5 684	6 086	41	6 127

Kontantstrømoppstilling 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (Konsern)

NOK millioner	Note	2015	2014
Årsresultat		755	880
Avskrivninger/nedskrivninger på eiendom, anlegg og utstyr	11	379	342
Amortiseringer på immaterielle eiendeler	12	161	140
Nedskrivninger	12, 13	300	320
Netto finansposter	14	-	(27)
Skattekostnad	15	189	405
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer		1 784	2 060
<i>Justert for</i>			
Endring i anleggskontrakter under utførelse, eiendel		(302)	(1 011)
Endring i anleggskontrakter under utførelse, gjeld		(854)	1 042
Endring i andre kortsiktige forpliktelser		(529)	986
Endring i varelager		(409)	(321)
Endring i fordringer		(393)	(202)
Endring i avsetninger og andre tidsavgrensninger		(257)	(109)
Betalte skatter		(127)	(130)
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter		(1 087)	2 315
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Salg av eiendom, anlegg og utstyr	11	14	14
Kjøp av eiendom, anlegg og utstyr	11	(363)	(339)
Aktivert egenutviklet immaterielle eiendeler (F&U)	12	(103)	(102)
Kjøp av immaterielle eiendeler	12	(2)	(2)
Netto innbetalt ved salg av eiendomsaksjer			264
Netto utbetalt ved utlån og kjøp/salg av aksjer/datterselskap	18, 22	(45)	(46)
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		(499)	(211)
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Nedbetaling av lån	20D	-	(457)
Mottatte renter		40	87
Betalte renter		(37)	(44)
Transaksjoner med egne aksjer	22	(12)	(7)
Transaksjoner med ikke-kontrollerende eierinteresser		(23)	(1)
Utbetalt utbytte	22	(1 107)	(628)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		(1 139)	(1 050)
Sum kontantstrøm		(2 725)	1 054
Effekt av valutakursendringer på betalingsmidler		108	98
Netto endring betalingsmidler		(2 617)	1 152
Betalingsmidler ved begynnelsen av året		4 424	3 272
Betalingsmidler ved årets slutt	21	1 807	4 424

Noter

Kongsberg Gruppen (Konsern)

1 Generell informasjon

Kongsberg Gruppen ASA er et allmennaksjeselskap med begrenset ansvar og har sitt hovedkontor i Kongsberg, Norge. Selskapets aksjer omsettes på Oslo Børs. Kongsberg Gruppens konsernregnskap for regnskapsåret 2015 ble godkjent i styremøte den 17.3.16. Konsernregnskapet for 2015 inkluderer morselskapet og datterselskaper (samlet referert til som "KONGSBERG" eller "konsernet") samt konsernets andeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

2 Grunnlag for utarbeidelse av konsernregnskapet

Konsernregnskapet er presentert i norske kroner (NOK), og alle tall er oppgitt i hele millioner, bortsett fra der hvor annet er angitt.

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjent International Financial Reporting Standards (IFRS) og tilhørende fortolkninger, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven.

Konsernregnskapet er utarbeidet basert på historisk kost med unntak for følgende eiendeler og forpliktelser:

- Finansielle derivater (valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler), som er verdsatt til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg, som er verdsatt til virkelig verdi

Estimatusikkerhet og vurdering av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet har selskapets ledelse benyttet estimater basert på skjønn og forutsetninger som er vurdert å være realistiske basert på erfaring og markedsforhold. Det vil kunne oppstå situasjoner som kan føre til endrede estimater og forutsetninger, som igjen vil påvirke selskapets eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimatenes vurderes fortløpende og innregnes i perioden hvor de oppstår. Ved utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet har ledelsen også gjort enkelte vesentlige vurderinger basert på skjønn knyttet til anvendelse av regnskapsprinsippene.

For nærmere informasjon om estimatusikkerhet og områder for anvendelse av skjønn, som kan medføre en vesentlig endring av beløpene innen neste regnskapsperiode, henvises det til følgende noter:

- Note 3 C "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Inntektsføring"
- Note 3 F "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Immaterielle eiendeler" og note 12 "Immaterielle eiendeler"
- Note 3 H "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Leieavtaler, salg og tilbakeleie"
- Note 3 J "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Finansielle instrumenter" og note 20 "Finansielle instrumenter"
- Note 7 "Anleggskontrakter under utførelse"
- Note 10 "Pensjoner"
- Note 13 "Test av verdifall på goodwill"
- Note 19 "Fordringer"
- Note 23 "Avsetninger"

3 Sammen drag av vesentlige regnskapsprinsipper

A) Konsolidering

Datterselskaper

Datterselskaper er alle enheter som konsernet har kontroll over. Kontroll over en enhet oppstår når konsernet er utsatt for variabilitet i avkastningen fra en enhet og har evne til å påvirke denne avkastningen gjennom sin innflytelse over enheten. Datterselskap konsolideres fra den dagen kontroll oppstår, og dekonsolideres når kontroll opphører.

Ved kjøp av datterselskaper innregnes disse til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Virkelig verdi henføres til identifiserte eiendeler, gjeld og betingede forpliktelser. Merverdi som ikke kan henføres til bestemte eiendeler, er oppført som goodwill. Ved kjøp av nye datterselskaper innregnes resultat, eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet fra oppkjøpstidspunktet. Oppkjøpstidspunktet er det tidspunktet hvor KONGSBERG oppnår kontroll over det oppkjøpte selskapet. Normalt vil kontroll oppnås når alle betingelser i avtalen er oppfylt. Eksempler på betingelser kan være godkjenning av styret, generalforsamling eller godkjenning fra konkurransemyndighetene. Ved trinnsvis oppkjøp legges verdiene ved tidspunkt for kontroll til grunn. Goodwill beregnes på tidspunktet når kontroll oppnås. Ved oppkjøp hvor det foreligger ikke-kontrollerende eierinteresser blir goodwill avgrenset til KONGSBERG sin andel.

Betinget vederlag som skal utbetales på et senere tidspunkt dersom gitte forutsetninger ved oppkjøpet oppfylles, blir innregnet til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Etterfølgende endringer i virkelig verdi av betinget vederlag klassifisert som en eiendel eller forpliktelse blir innregnet i tråd med IAS 39 i årsresultatet. Transaksjonsutgifter som påløper i sammenheng med virksomhetssammenlutningen, kostnadsføres fortløpende.

Selskap som inngår i konsernet, fremgår av note 30 "Oversikt over konsernselskaper".

Felleskontrollerte ordninger

Etter IFRS 11 skal investeringer i felleskontrollerte ordninger klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollerte virksomheter avhengig av de avtalemessige rettighetene og forpliktelsene til hver enkelt investor. KONGSBERG har vurdert sine felleskontrollerte ordninger og kommet til at de er felleskontrollerte virksomheter. Felleskontrollerte virksomheter regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden.

Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll over den finansielle og operasjonelle styringen (normalt ved eierandel mellom 20 % og 50 %). Betydelig innflytelse er makt til å delta i finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelser i selskapet, men hvor KONGSBERG likevel ikke har kontroll eller felleskontroll. Ved eierandel under 20 % må det, for å kunne behandles som tilknyttet selskap, klart demonstreres at betydelig innflytelse foreligger, for eksempel gjennom aksjeieravtaler. Konsernregnskapet inkluderer konsernets andel av resultat fra tilknyttede selskaper innregnet etter egenkapitalmetoden fra det tidspunkt betydelig innflytelse oppnås og inntil slik innflytelse opphører. Når konsernets andel av negativt resultat overstiger verdi av investeringen, reduseres balanseført verdi av investeringen til null og innregning av ytterligere negativt resultat opphører. Unntaket er de tilfeller hvor konsernet har forpliktelse til å dekke negative resultater.

Eliminering av transaksjoner

Kjøp, salg, mellomværende og urealiserte gevinster oppstått ved transaksjoner mellom konsernselskaper blir eliminert ved konsolidering. Urealisert tap elimineres tilsvarende såfremt dette ikke er et verdifall som krever innregning i konsernregnskapet.

Ikke-kontrollerende interesser

Ikke-kontrollerende interesser er inkludert i konsernets egenkapital på egen linje og andel av resultatet er inkludert i årets resultat. Ikke-kontrollerende interesser omfatter andel av virkelig verdi av datterselskapet inkludert andel av identifiserte merverdier på oppkjøpstidspunktet. Andel av totalresultatet henføres selv om dette medfører en negativ ikke-kontrollerende interesse.

B) Utenlandsk valuta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som også er morselskapets funksjonelle valuta. Hver enhet i konsernet vurderer sin funksjonelle valuta, og hver transaksjon i regnskapet til de enkelte enhetene blir målt i sin funksjonelle valuta. Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til funksjonell valuta på transaksjonstidspunktet. Anleggskontrakter sikres og inntektsføres basert på sikret kurs. Kundefordringer, andre fordringer, leverandørgjeld og andre forpliktelser i utenlandsk valuta er omregnet til balansedagens kurs, og valutakursdifferansene er innregnet i resultatet. Differanser som oppstår ved omregning av kontantstrømsikringer, og som tilfredsstiller kriteriene for sikringsbokføring, er innregnet som endring i virkelig verdi på kontantstrømsikringer i utvidet resultat. Når kontantstrømsikringene realiseres blir effektene tatt over årsresultatet. Se også 3 J "Finansielle instrumenter".

Gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta, som er en del av varekretslopet, inngår i driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Omregning av utenlandske datterselskaper

Eiendeler og forpliktelser i utenlandske virksomheter, med annen funksjonell valuta enn norske kroner, omregnes til norske kroner med valutakurs på balansedagen. Inntekter og kostnader omregnes månedlig basert på gjennomsnittskurser. Omregningsdifferanser innregnes i utvidet resultat. Når en utenlandsk virksomhet avhendes på en slik måte at KONGSBERG ikke lenger har kontroll, resultatføres akkumulerte omregningsdifferanser og reverseres samtidig i utvidet resultat. Delvis avhendelse av datterselskaper, gitt fortsatt kontroll fra konsernets side, gir ingen resultatføring av omregningsdifferanser.

C) Inntektsføring

KONGSBERG skiller med hensyn til inntektsføring mellom anleggskontrakter/systemleveranser, varer/standardproduksjon/tjenester og lisenssalg med tilhørende tjenester.

Anleggskontrakter/systemleveranser

En betydelig del av KONGSBERGs aktivitet består av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte kontrakter.

En anleggskontrakt er en kontrakt som er fremforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett relatert eller innbyrdes avhengige. KONGSBERG har lagt følgende kriterier til grunn for at det skal være en anleggskontrakt:

1. Bindende avtale som er forhandlet individuelt og som hensyntar kundens spesielle krav

2. Tilvirket spesielt basert på kundens spesifikasjon som medfører individuell design og/eller utvikling
3. Kontrakten er rettsgyldig og kansellering vil medføre at kunden som et minimum dekker påløpte kostnader knyttet til tilvirkningen
4. Tilvirkningen foregår over flere regnskapsperioder
5. De ulike elementene/komponentene/tjenestene i kontrakten kan ikke selges separat

Kontrakter som ikke oppfyller definisjonen av anleggskontrakt inntektsføres på leveransetidspunktet.

Inntekter og forventet kontraktsfortjeneste fra en anleggskontrakt innregnes i regnskapet i takt med prosjektets fullføringsgrad. Fullføringsgrad fastsettes normalt på grunnlag av påløpte kostnader i forhold til forventede totale kostnader eller på grunnlag av påløpte timer målt mot totalt forventet timeforbruk. Andre fremdriftsmål benyttes dersom dette gir et bedre bilde av fremdriften og verdiskapningen i prosjektet.

Opparbeidet verdi på kontrakter under utførelse inngår i driftsinntekter. I oppstilling over finansiell stilling er opparbeidet verdi som ikke er fakturert, presentert i "Anleggskontrakter under utførelse, eiendel". Opparbeidet verdi beregnes basert på fullføringsgraden og er fastsatt som påløpte tilvirkningskostnader med tillegg av andel av opptjent kontraktsfortjeneste. Tilvirkningskostnadene omfatter direkte lønn, direkte materialer og en forholdsmessig andel av indirekte kostnader som kan henføres til kontraktene. Generelle utviklingskostnader, salgskostnader og felles administrasjonskostnader inngår ikke i tilvirkningskostnadene.

Innregnet opptjent kontraktsfortjeneste er en forholdsmessig andel av forventet total kontraktsfortjeneste utifra fullføringsgrad. Dersom kontraktsfortjenesten ikke kan estimeres med rimelig grad av sikkerhet, inntektsføres prosjektet uten fortjeneste inntil pålitelige estimater foreligger. Når en anleggskontrakt forventes å gi tap, kostnadsføres hele tapet umiddelbart. En anleggskontrakt forventes å gi tap når forventede kostnader overstiger forventede inntekter i kontrakten.

Balansført verdi av anleggskontrakter presenteres i oppstilling over finansiell stilling basert på en vurdering av den enkelte anleggskontrakts finansielle status. Klassifiseringen gjøres kontrakt for kontrakt med mindre det foreligger en avtale om motregning. I såfall kan de aktuelle kontraktene sees i sammenheng. For hver enkelt anleggskontrakt nettes samtlige balanseposter mot hverandre slik at nettoeksponeringen på den enkelte anleggskontrakt i konsernregnskapet presenteres på en linje i oppstilling over finansiell stilling. Den enkelte anleggskontrakt presenteres da enten som "anleggskontrakter under utførelse, eiendel", eller som "anleggskontrakt under utførelse, gjeld". Kundefordringer knyttet til anleggskontrakter nettes mot balansepostene i den grad anleggskontrakten har bokført forskudd (fakturering overstiger akkumulerte inntekter) slik at balansepostene kun vil inneholde faktisk mottatte forskudd.

Kontraktfestede tilleggsytelser og estimerte tilleggskostnader inkluderes i den opprinnelige prosjektkalkylen og inntektsføres i takt med hovedkontrakten. Anleggskontrakter som består i å levere en eller flere like leveranser, innregnes med felles kontraktsfortjeneste og felles fullføringsgrad dersom de er inngått i en kontrakt, eller i flere kontrakter inngått med samme kjøper på samme tidspunkt, og hvor de enkelte leveranser ikke kunne ha vært forhandlet hver for seg til de samme betingelser. I særskilte tilfeller vil arbeid på prosjekter bli påbegynt og kostnader balansert uten at det foreligger inngåtte kontrakter med kunder. Dette forutsetter at det er overveiende sannsynlighet for kontraktsinngåelse.

Varer/standardproduksjon/tjenester

Ordinært varesalg og standard produksjon, som ikke er en del av en anleggskontrakt, innregnes i takt med opptjeningen som normalt er ved leveranse. Leveranse anses gjennomført når kunden overtar kontroll og risiko for en levert vare.

I tillegg til overtakelse av kontroll og risiko må det være sannsynlig at vederlaget vil inndrives, og at inntekten kan måles pålitelig. Innregningen måles til virkelig verdi av mottatt vederlag eller fordring. Tjenester som leveres, og som ikke er en del av en anleggskontrakt eller lisenssalg, inntektsføres etter hvert som tjenesten leveres.

Lisensinntekter

Konsernet har også salg av lisenser for bruk av programvare. Lisensinntekter blir inntektsført i takt med opptjeningen som normalt er når programvaren er levert til kunden. Leveransetidspunktet defineres som det tidspunktet hvor kontroll og risiko er overført til kunden.

Hvis salget av lisensen er betinget av aksept fra kunden, vil ikke lisensinntektene bli innregnet før kunden har akseptert. Når det blir utført tilpasninger eller tilleggsarbeid i tilknytning til lisenssalget, blir det samlede vederlag inklusive vederlaget for lisensen inntektsført i takt med leveransen.

Vedlikeholdstjenester og service/supporttjenester blir inntektsført etter hvert som tjenesten utføres, eller lineært over den perioden tjenesten utføres.

Kombinerte leveranser for varer, tjenester og lisenssalg

Innregningskriteriene anvendes separat for hver transaksjon. Ved tilfeller hvor det er kombinerte leveranser med ulike innregningskriterier, blir de ulike elementene identifisert og inntektsført separat. Ved salg av varer med tilhørende vedlikeholdstjeneste vil varene inntektsføres ved levering, mens vedlikeholdstjenestene inntektsføres over den perioden tjenesten utføres.

Når det foreligger markedspriser for de ulike elementene som leveres, vil inntekten baseres på disse prisene. Inntekt for lisensen vil bli innregnet ved levering. For service og vedlikehold vil fastsatt inntekt på tjenesten bli utsatt og innregnet lineært over den perioden service og vedlikehold utføres.

Ved salg av ulike elementer hvor det ikke foreligger markedspris, har KONGSBERG følgende prinsipp for innregning og måling av inntekten:

- Identifisering av de ulike elementene som leveres, for eksempel lisens, service, vedlikehold og konsulent tjenester:
 - Forventet kostnad estimeres for service, vedlikehold og konsulent tjenester. Videre estimeres en rimelig fortjenestemargin på de ulike elementene, og forutsetninger for estimeringen er konsistent fra periode til periode. Lisensinntekt estimeres som kontraktssum redusert med service, vedlikehold og konsulent tjenester sin estimerte andel av kontraktssummen.
 - Estimert kostnad pluss fortjenestemargin blir utsatt inntekt og innregnes lineært i den perioden tjenestene utføres.
 - Lisensinntekt innregnes ved levering.

D) Skatter

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endringen i utsatt skatt. Eiendeler og forpliktelses ved utsatt skatt beregnes ved å ta utgangspunkt i midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier ved periodens slutt (gjeldsmetoden). Det er beregnet utsatt skatt av netto skatteøkende midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier etter utligning av skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring dersom dette tilfredsstiller kravene i IAS 12.71.

For anleggskontrakter er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring først skal finne sted når kontroll og risiko overdras til kunden, og KONGSBERG har endelig krav på vederlaget i kontrakten. KONGSBERG har store og langsiktige pågående kontrakter og deriv oppstår ofte betydelige skatteøkende midlertidige forskjeller.

Eiendel ved utsatt skatt er bare balansert i den utstrekning det er sannsynlig at det vil foreligge en fremtidig skattepliktig inntekt som

den skattereduserende forskjellen kan utnyttes mot. Eiendel ved utsatt skatt er vurdert for hver periode og vil bli reversert dersom det ikke lenger er sannsynlig at skattefordelen vil bli realisert.

E) Finansinntekter og finanskostnader

Finansinntekter består av renteinntekter, utbytte, valutagevinster, gevinst ved realisasjon av "Aksjer tilgjengelig for salg" og andre finansinntekter. Renteinntekter innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rente metode, mens utbytte blir innregnet på dato for beslutning i generalforsamlingen som vedtar utbytte.

Finanskostnader består av rentekostnader, valutatap, nedskrivning på "Aksjer tilgjengelig for salg," tap ved realisasjon av "Aksjer tilgjengelig for salg" og andre finanskostnader. Rentekostnader innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rente metode.

F) Immaterielle eiendeler

Goodwill

Goodwill oppstår ved kjøp av virksomhet (virksomhets sammenslutning) og avskrives ikke. Goodwill innregnes i oppstilling over finansiell stilling til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte nedskrivninger. Goodwill genererer ikke kontantstrømmer uavhengig av andre eiendeler eller grupper av eiendeler, og tilordnes til de kontantstrømgenererende enheter som forventes å ha fordel av synergieffekter av sammenslutningen som ga opphavet til goodwill. Kontantstrømgenererende enheter som er tilordnet goodwill testes årlig for verdifall ved årets slutt eller oftere dersom det er indikasjoner for verdifall.

Goodwill testes for verdifall ved å beregne gjenvinnbart beløp til den kontantstrømgenererende enheten eller gruppe av kontantstrømgenererende enheter som goodwill er tilordnet og som følges opp av ledelsen. Gruppen av kontantstrømgenererende enheter er i alle tilfeller ikke større enn et driftssegment definert i henhold til IFRS 8 Driftssegmenter.

Verdifall beregnes ved å sammenligne gjenvinnbart beløp med den enkelte kontantstrømgenererende enhets balanseførte verdi. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Konsernet benytter bruksverdi for å fastsette gjenvinnbart beløp av de kontantstrømgenererende enhetene. I vurdering av bruksverdi er forventet fremtidig kontantstrøm diskontert til nåverdi ved å benytte en diskonteringsrente før skatt som reflekterer markedets avkastningskrav for den aktuelle kontantstrømgenererende enheten. Dersom bruksverdi av den kontantstrømgenererende enheten er lavere enn balanseført verdi, reduserer nedskrivningene regnskapsført verdi av goodwill og deretter balanseført verdi av enhetens øvrige eiendeler forholdsmessig basert på balanseført verdi av de enkelte eiendelene. Nedskrivninger av goodwill kan ikke reverseres i en senere periode dersom gjenvinnbart beløp av den kontantstrømgenererende enheten øker. Eventuelt verdifall innregnes som nedskrivninger i resultatregnskapet. Nedskrivningstesting av goodwill er beskrevet i note 13 "Test av verdifall på goodwill".

Se også note 3 I "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Verdifall på ikke finansielle eiendeler".

Utvikling

Utgifter knyttet til utviklingsaktiviteter, herunder utviklingsprosjekter i utviklingsfasen, blir balanseført dersom utviklingsaktiviteten eller utviklingsprosjektet tilfredsstiller definerte krav til balanseføring. Utvikling omfatter aktiviteter knyttet til plan eller design for produksjon av nye eller vesentlig forbedrede materialer, innretninger, produkter, prosesser, systemer eller tjenester før kommersiell produksjon eller bruk kommer i gang. I vurderingen av om det er utvikling av et nytt system, ny funksjonalitet eller modul må det som utvikles kunne operere uavhengig av eksisterende systemer/produkter som selges. KONGSBERG har vurdert kriterier for vesentlig forbedring til å være

en økning på mer enn 20 % av verdien fra før utviklingen eller i forhold til gjenanskaffelseskost for systemet. Balanseføring forutsetter at utviklingskostnader kan bli målt pålitelig, at produktet eller prosessen er teknisk og kommersielt gjennomførbar, fremtidige økonomiske fordeler er sannsynlige og at KONGSBERG har til hensikt, og har tilstrekkelige ressurser til å fullføre utviklingen, samt til å bruke eller selge eiendelen. Andre utviklingskostnader kostnadsføres etter hvert som de påløper.

Når kriterier for balanseføring er oppfylt, vil kostnader som påløper balanseføres. Kostnadene inkluderer materialkostnader, direkte lønnskostnader og en andel av indirekte kostnader som er direkte henførbare til utviklingen.

Når utviklingskostnader innregnes i oppstilling over finansiell stilling, gjøres dette til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte amortiseringer og tap ved verdifall. Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid. Hovedregelen er lineær amortisering. Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utraneringsverdi vurderes hvert år.

Beregning av økonomiske fordeler gjennomføres basert på de samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. Beregningen baseres på langtidsbudsjetter som styret har godkjent. For nærmere redegjørelse om beregning se note 13 "Test av verdifall på goodwill".

Vurdering av oppfyllelse av kriteriene for balanseføring av utviklingskostnader skjer i takt med fremdriften i pågående utviklingsprosjekter. Underveis i utviklingsfasen besluttes det, basert på teknisk suksess og markedsvurderinger, om man skal ferdigstille utviklingen og starte innregning i oppstilling over finansiell stilling.

Vedlikehold

Vedlikehold er det arbeid som må utføres på produktene eller systemene for å sikre forventet økonomisk utnyttbar levetid. Gjennomføres det en vesentlig forbedring på produktet eller systemet som for eksempel medfører at livssyklusen forlenges, eller at kunden er villig til å betale mer for forbedringen, er dette å anse som utvikling og skal innregnes i oppstilling over finansiell stilling. Utgifter knyttet til vedlikehold kostnadsføres når de påløper.

Teknologi og andre immaterielle eiendeler

Teknologi og andre immaterielle eiendeler som er kjøpt og som har bestemt utnyttbar levetid, måles til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte amortiseringer, samt akkumulert nedskrivning ved verdifall.

Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid, og hovedregelen er lineær amortisering. Forventet utnyttbar levetid og fastsettelse av amortiseringstakt vurderes hver periode.

G) Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr regnskapsføres til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og nedskrivning ved verdifall. Anskaffelseskost inkluderer utgifter som er direkte henførbare til kjøp av eiendelene. Eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid. Når enkeltleder av en eiendom, et anlegg eller utstyr har ulik utnyttbar levetid, og som er betydelig i forhold til enhetens samlede anskaffelseskost, avskrives disse separat. Forventet utraneringsverdi hensyntas ved fastsetting av avskrivningsplanen.

Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utraneringsverdi vurderes hvert år. Gevinst eller tap ved salg av eiendom, anlegg og utstyr er differansen mellom salgssum og bokført verdi av enheten, og innregnes netto i resultatregnskapet. Utgifter påløpt etter at driftsmidlet er tatt i bruk, slik som løpende vedlikehold, resultatføres, mens øvrige utgifter som forventes å gi fremtidige økonomiske fordeler, og som kan måles pålitelig, blir innregnet i oppstilling over finansiell stilling.

H) Leieavtaler, salg og tilbakeleie

Leieavtaler eller salg med avtale om tilbakeleie hvor KONGSBERG i det vesentligste overtar all risiko og alle fordeler forbundet med eierskap, klassifiseres som finansielle leieavtaler. Ved førstegangsinnregning måles verdien på avtalen til det laveste av virkelig verdi og nåverdi av avtalt minimumsleie og verdien innregnes som en eiendel i oppstilling over finansiell stilling. Samtidig balanseføres leieforpliktelsen som et lån i oppstilling over finansiell stilling. Etter førstegangsinnregning behandles eiendelen etter samme regnskapsprinsipp som for øvrige balanseførte eiendeler i samme kategori, og forpliktelsen nedbetales over avtalens lengde.

Andre leieavtaler er operasjonelle leieavtaler og innregnes ikke i konsernets oppstilling over finansiell stilling. Resultat av en salgs- og tilbakeleietransaksjon som fører til operasjonelle leieavtaler, innregnes umiddelbart ved at eiendelen fraregnes og gevinst eller tap innregnes. Der hvor salgs og tilbakeleieavtalen blir definert å være en tapskontrakt, innregnes nåverdien av det forventede tapet. KONGSBERGs salgs- og tilbakeleieavtaler er vurdert å oppfylle kriteriene for operasjonelle leieavtaler.

I) Verdifall på ikke-finansielle eiendeler

Alle ikke-finansielle eiendeler vurderes for hver rapporteringsperiode om det er indikasjoner for verdifall. Hvis indikasjon for verdifall eksisterer, blir gjenvinnbart beløp beregnet.

Gjenvinnbart beløp av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Bruksverdi er beregnet som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer.

I nåverdiregningen benyttes det en diskonteringsrente før skatt, og som reflekterer dagens markedsvurderinger på tidsverdien og den spesifikke risikoen knyttet til eiendelen. Diskonteringssats før skatt er fastsatt ved bruk av iterativ metode.

Et verdifall kan bli innregnet hvis balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er større enn gjenvinnbart beløp. En kontantstrømgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppen som genererer en inngående kontantstrøm som i det all vesentlige er uavhengig av andre eiendeler eller grupper. Verdifall relatert til kontantstrømgenererende enheter blir først regnet mot enhetens goodwill, for så å redusere balanseført verdi på de andre eiendelene i enheten pro rata. Disse eiendelene vil normalt være eiendom, anlegg og utstyr og andre immaterielle eiendeler. Der en enkelteiendel ikke generer selvstendige inngående kontantstrømmer inngår eiendelen i en gruppe av eiendeler som generer uavhengige inngående kontantstrømmer.

Ikke-finansielle eiendeler som har vært gjenstand for verdifall, blir vurdert for hver periode om det foreligger indikasjoner på at verdifallet er redusert eller ikke lenger er til stede. Reversering av tidligere verdifall blir begrenset oppad til den balanseførte verdien eiendelen ville ha hatt etter avskrivninger og amortiseringer hvis ikke verdifall hadde blitt innregnet.

J) Finansielle instrumenter

Finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser består av derivater, investeringer i aksjer, kundefordringer og andre fordringer, betalingsmidler, finansielle forpliktelser, leverandørgjeld og andre betalingsforpliktelser. Et finansielt instrument blir innregnet når konsernet blir part i instrumentets kontraktmessige bestemmelser. Finansielle eiendeler og forpliktelser blir ved første gangs innregning vurdert til virkelig verdi pluss direkte henførbare kostnader. Unntaket er finansielle instrumenter hvor endring i virkelig verdi føres over resultatet hvor henførbare kostnader kostnadsføres direkte. Et alminnelig kjøp eller salg av finansielle eiendeler innregnes og fraregnes på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernets rett til å motta kontantstrømmer fra eiendelen utløper, eller når konsernet overfører

eiendelen til en annen part og konsernet overfører all risiko og avkastning på eiendelen. Finansielle forpliktelser fraregnes når konsernets plikt spesifisert i kontrakt er oppfylt, utløpt eller kansellert.

Klassifisering

Konsernet klassifiserer finansielle eiendeler og forpliktelser ved første gangs innregning basert på type instrument og intensjonen med instrumentet. Finansielle eiendeler klassifiseres innenfor følgende kategorier:

- i. virkelig verdi over resultatet
- ii. utlån og fordringer
- iii. finansielle eiendeler tilgjengelig for salg
- iv. finansielle forpliktelser

Finansielle derivater inkluderes i kategorien virkelig verdi over resultatet. Derivater med positiv verdi klassifiseres som fordringer og derivater med negativ verdi klassifiseres som forpliktelser med mindre motregning kan finne sted.

Fordringer og forpliktelser knyttet til den løpende driften er vurdert til amortisert kost som i praksis innebærer nominell verdi med avsetning for forventet tap.

Alle aksjer som ikke er datterselskaper, felleskontrollerte eller tilknyttede selskaper i oppstilling over finansiell stilling, er definert under kategorien finansielle instrumenter tilgjengelig for salg. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg måles til virkelig verdi på balansedagen. Verdiendringer på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg innregnes som andre inntekter og kostnader i utvidet resultat. Se note 4 "Virkelig verdi" for nærmere beskrivelse av hvordan virkelig verdi fastsettes for finansielle eiendeler og forpliktelser.

Konsernets finansielle forpliktelser innregnes til amortisert kost med unntak av finansielle derivater som innregnes til virkelig verdi over resultatet.

Nedskrivning finansielle eiendeler

Dersom det foreligger objektive bevis for at verdien på en finansiell eiendel er lavere enn kostpris, skal verdifallet innregnes i årsresultatet. Et verdifall for eiendeler målt til amortisert kost beregnes som differansen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimert fremtidig kontantstrøm diskontert med den opprinnelige effektive renten. Når det gjelder "Aksjer tilgjengelig for salg" anses det som et verdifall når virkelig verdi er lavere enn anskaffelseskost og verdifallet anses som vesentlig og ikke er forbigående.

Akkumulert verdifall for eiendeler som nedskrives, som tidligere er innregnet i utvidet resultat, overføres til årsresultat når nedskrivning foretas. Nedskrivning blir reversert dersom det senere foreligger vesentlig og varig økning i verdien på eiendelene. For finansielle eiendeler som er målt til amortisert kost skal reverseringen innregnes i årsresultatet. Ved reversering av finansielle eiendeler som er "Aksjer tilgjengelig for salg", innregnes verdiendringen i utvidet resultat.

Derivater

Derivater i KONGSBERG omfatter valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler. Ved førstegangs innregning blir derivater målt til virkelig verdi, og henførbare transaksjonskostnader blir resultatført når de påløper. KONGSBERG anvender reglene for sikringsbokføring i den grad kravene i IAS 39 er oppfylt. Endring i virkelig verdi på derivater er innregnet i årsresultatet dersom de ikke kvalifiserer for sikringsbokføring.

Sikring

KONGSBERG har som policy å begrense valutarisiko, men samtidig ha et aktivt forhold til valutaens betydning som konkurranseparameter. KONGSBERG har som policy å sikre alle kontraktsfestede valutastrømmer. I tillegg sikres deler av fremtidig prognostiserte valuta-

strømmer i henhold til en fastlagt strategi. KONGSBERG har sikret deler av sine lån med rentebytteavtaler

Før en sikringstransaksjon gjennomføres, foretar KONGSBERG en vurdering om et derivat (eventuelt et annet finansielt instrument) skal brukes til:

- i. sikring av en ikke innregnet bindende avtale (virkelig verdi sikringer)
- ii. sikring av fremtidig kontantstrøm fra en balanseført eiendel eller forpliktelse, eller en identifisert svært sannsynlig fremtidig transaksjon (kontantstrømsikringer)

(i) Sikring av virkelig verdi

Ved virkelig verdisikringer innregnes verdiendringen på sikringsinstrumentet mot sikringsobjektet. For valutasikringer av fremtidige kontraktfestede transaksjoner, innebærer dette at verdiendringen på den fremtidige transaksjonen knyttet til endringer i valutakursen innregnes i oppstilling over finansiell stilling. Siden sikringsinstrumentet også innregnes til virkelig verdi, medfører dette en symmetrisk resultatføring av sikringsobjekt og sikringsinstrument. For anleggskontrakter betyr dette at inntektsføring skjer til den sikrede valutakursen.

Sikringsbokføring opphører dersom:

- a) sikringsinstrumentet er forfalt, terminert, utøvd eller solgt,
 - b) sikringen ikke tilfredsstillt krav til sikring nevnt over, eller
 - c) konsernet av andre grunner velger å avslutte sikringsbokføring.
- Ved virkelig verdisikringer av finansielle eiendeler eller forpliktelser som regnskapsføres til amortisert kost, amortiseres verdiendringen på sikringsinstrumentet over gjenværende periode frem til forfall på sikringsobjektet.

(ii) Kontantstrømsikring

Ved sikring av høyst sannsynlige fremtidige kontantstrømmer, innregnes den effektive delen av endringer i virkelig verdi på sikringsinstrumentet i utvidet resultat.

Når den sikrede transaksjonen inntreffer, overføres den akkumulerte verdiendring på sikringsinstrumentet fra utvidet resultat til årsresultatet.

Dersom sikring av en høyst sannsynlig forventet transaksjon senere medfører innregning av en eiendel eller forpliktelse, omklassifiseres tilhørende gevinst eller tap fra utvidet resultat til ordinært årsresultat i samme periode som eiendelen eller forpliktelsen påvirker resultatet.

Sikringer knyttet til en fremtidig anleggskontrakt vil ved kontraktsinngåelse allokere til den aktuelle kontrakten ved at derivatene rulleres fra kontantstrømsikring til virkelig verdi sikring. Gevinster og tap, som tidligere har vært innregnet i utvidet resultat, resultatføres i takt med kontraktens fremdrift. Dette innebærer at anleggskontrakter som er sikret i forkant av kontraktsinngåelse inntektsføres med kursen på den opprinnelige sikringen.

Ved kontantstrømsikring av finansielle forpliktelser overføres verdiendringen fra utvidet resultat til årsresultatet over forpliktelses løpetid.

Dersom sikringsinstrumentet utløper uten å bli rullert, eller dersom sikringsforholdet opphører, innregnes gevinst eller tap i årsresultat når den sikrede transaksjonen inntreffer. Dersom den sikrede transaksjonen ikke lenger er forventet å inntreffe, vil urealiserte gevinster eller tap på sikringsinstrumentet som tidligere er innregnet i utvidet resultat bli overført til årsresultatet.

iii) Rentesikringer

KONGSBERG sikrer også deler av sine forpliktelser med rentebytteavtaler. Det er både inngått rentebytteavtaler fra fast til flytende rente (virkelig verdi sikring) og fra flytende til fast rente (kontantstrømsikring).

Det vises til note 20 "Finansielle instrumenter" for ytterligere informasjon.

Oppfølging av sikringseffektivitet

Valutaterminene er forventet å være effektive gjennom hele perioden. KONGSBERG rullerer valutaterminer fra kontantstrømsikring til virkelig verdi sikring på tidspunktet for kontraktsinngåelse. I tillegg rulleres valutaterminer i de tilfeller hvor inn- og utbetalinger kommer på et senere tidspunkt enn først antatt. Ved kortere tidsavvik mellom forfall på termin og inn- og utbetalingen benytter KONGSBERG banksaldo i utenlandsk valuta, slik at veksling av valuta fra valuta-konto faller innenfor samme periode som endelig forfall av terminforretningen eller inn- og utbetalingen. Sikringseffektiviteten vil derfor være svært høy gjennom hele kontraktsperioden.

K) Klassifisering

Eiendeler som er tilknyttet vare- og tjenestekretsløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, klassifiseres som kortsiktige. Andre eiendeler klassifiseres som langsiktige. Tilsvarende klassifiseres forpliktelser som er tilknyttet vare- og tjenestekretsløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, som kortsiktige. Andre forpliktelser klassifiseres som langsiktige. Derivater som benyttes for å sikre valutastrømmer i henhold til konsernet policy, se punkt J, Finansielle instrumenter – sikring, er relatert til konsernet vare- og tjenestekretsløp, og er derfor klassifisert som kortsiktige eiendeler og forpliktelser selv om derivatene forfaller mer enn 12 måneder frem i tid.

L) Varer

Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. For råvarer og varer i arbeid beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet av ferdig tilvirkede varer redusert for gjenværende tilvirkningskostnader og kostnader for gjennomføring av salget. For ferdigvarer beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet redusert med kostnader for gjennomføring av salget. For varer i arbeid og ferdigvarer beregnes anskaffelseskost til direkte og indirekte kostnader. Varelageret vurderes basert på gjennomsnittlig anskaffelseskost.

M) Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er finansielle eiendeler med faste eller bestemte betalinger som ikke er omsatt i et aktivt marked. Disse blir vurdert til amortisert kost ved hjelp av effektiv rente metode, men på grunn av kort løpetid vil kundefordringer og andre fordringer i praksis oppføres til pålydende etter fradrag for tap ved verdifall. Kundefordringer i utenlandsk valuta måles til balansedagens kurs.

N) Betalingsmidler

Betalingsmidler inkluderer bankbeholdning og kortsiktige likvide investeringer som omgående kan konverteres til kontanter med et kjent beløp og med en maksimal løpetid på tre måneder.

O) Egenkapital

i. Egne aksjer

Ved tilbakekjøp av egne aksjer føres kjøpspris inklusive direkte henførbare kostnader som endring i egenkapital. Egne aksjer presenteres som reduksjon av egenkapital. Tap eller gevinst på transaksjoner med egne aksjer blir ikke innregnet i resultatet.

ii. Kostnader ved egenkapitaltransaksjoner

Transaksjonskostnader direkte knyttet til en egenkapitaltransaksjon og skatteeffekt på egenkapitaltransaksjon blir innregnet mot egenkapital etter fradrag for skatt.

iii. Sikringsreserver

Sikringsreserver inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter benyttet som kontantstrømsikringer som løpende er innregnet i utvidet resultat.

iv. Tilgjengelig for salg reserve

Tilgjengelig for salg reserve inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg.

v. Omregningsdifferanser

Omregningsdifferanser innregnes i utvidet resultat. Når en utenlandsk virksomhet avhendes helt eller delvis på en slik måte at kontroll opphører, resultatføres tilhørende akkumulerte omregningsdifferanser, med tilhørende reversering i utvidet resultat.

Se også note 3 B "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Utenlandsk valuta."

P) Avsetninger

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, og når det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig. Estimater skal være basert på historisk informasjon og vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet. I tilfeller hvor historisk informasjon ikke foreligger anvendes andre kilder for estimering av avsetningene. Dersom tidsverdien er vesentlig, beregnes avsetningen til nåverdien av forpliktelsen.

Garanti

Avsetninger for garantiforpliktelser innregnes når de underliggende produkter eller tjenester leveres. Garantiaavsetningen er basert på historisk informasjon om garantier, der hvor slik informasjon er tilgjengelig, og en vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet for å inntreffe. Garantiforpliktelser kostnadsføres løpende i takt med fullføringsgraden i prosjektene og omklassifiseres til garantiaavsetning ved leveranse.

Restrukturering

Restruktureringsavsetninger innregnes når konsernet har godkjent en detaljert og formell restruktureringsplan, og restruktureringen enten har begynt eller har blitt kunngjort blant berørte parter.

Tapskontrakt

Avsetning for tap på en kontrakt innregnes i sin helhet på det tidspunkt KONGSBERG's forventede inntekter fra en kontrakt er lavere enn uunngåelige kostnader som forventes å påløpe for å innfri forpliktelsen etter kontrakten.

Q) Ytelser for ansatte

Innskuddsbaserte pensjonsordninger

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning for alle ansatte i Norge under 52 år med virkning fra og med 1.1.08. Ansatte i ytelsesordninger, som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i denne ordningen. De fleste av KONGSBERG's selskaper i utlandet har innskuddsbaserte pensjonsordninger. Innskuddet kostnadsføres når det påløper og er vist under personal-kostnader i resultatregnskapet.

Ytelsesbaserte pensjonsordninger

Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. I tillegg foreligger tidligpensjonsordninger for enkelte ledere. For å sikre en enhetlig beregning av konsernets pensjonsforpliktelser har samtlige konsernselskaper benyttet samme aktuar ved beregningene. I resultatregnskapet er årets netto pensjonskostnad,

etter fradrag for netto beløpet av rentekostnaden på forpliktelsen og forventet avkastning på pensjonsmidlene, vist under lønnskostnader. I oppstilling over finansiell stilling vises netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger er gjenstand for årlig vurdering. Diskonteringsrenten fastsettes med utgangspunkt i renten på obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen. Risikodekning er beskrevet i note 10 "Pensjoner." Aktuarmessige gevinster eller tap knyttet til endringer i grunnlagsdata, estimater og endringer i forutsetninger innregnes i utvidet resultat.

Aksjetransaksjoner med ansatte

Konsernet har i flere år gjennomført aksjeprogram for alle ansatte, hvor de ansatte får tilbud om kjøp av aksjer til en rabattert pris. Rabatter ved salg av aksjer kostnadsføres som lønnskostnader. Konsernet har også et aksjeprogram for ledende ansatte. Se beskrivelse i Note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte."

Godtgjørelse til ansatte som selgende aksjeeier i forbindelse med oppkjøp

Ved oppkjøp av virksomhet hvor selgende aksjeeier er ansatt i det oppkjøpte selskapet, blir godtgjørelse å behandle som lønn hvis en av betingelsene for utbetalingen er opprettholdelse av arbeidsforholdet. Godtgjørelsen skal da periodiseres som lønnskostnad over bindings-tiden.

R) Resultat per aksje

Konsernet presenterer årsresultat per aksje og utvannet resultat per aksje. Årsresultat per aksje blir beregnet som forholdet mellom årets resultat som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet gjennomsnittlig utestående ordinære aksjer.

Utvannet resultat per aksje er resultatet som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet utestående aksjer justert for alle utvannings-effekter knyttet til aksjeopsjoner.

S) Endrede standarder i IFRS og tolkninger i IFRIC som ennå ikke har blitt tatt i bruk

Standardene og fortolkningene som er vedtatt frem til tidspunkt for avleggelse av konsernregnskapet, men hvor ikrafttredelsestidspunkt er frem i tid er oppgitt under. Konsernets intensjon er å implementere de relevante endringene på ikrafttredelsestidspunktet, under forutsetning av at EU godkjenner endringene før avleggelse av konsernregnskapet.

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter omhandler klassifikasjon, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, samt sikringsbøkføring. Den komplette utgaven av IFRS 9 ble utgitt i juli 2014.

Den erstatter IAS 39. Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2018, men tidliganvendelse er tillatt. Konsernets foreløpige vurdering er at standarden ikke vil få noen store regnskapsmessige konsekvenser, men vil til en viss grad påvirke konsernets valutapolicy og praktisk gjennomføring av sikringer. Konsernet har ikke fullt ut vurdert virkningene av IFRS 9 og har heller ikke tatt stilling til eventuell tidliganvendelse.

IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter

IFRS 15 omhandler inntektsføring. Standarden fordrer en inndeling av kundekontrakter i de enkelte leveringsforpliktelser. En leveringsplikt kan være en vare eller en tjeneste. Inntekt regnskapsføres når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og dermed har muligheten til å bestemme bruken av og kan motta fordelene fra varen eller tjenesten. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og

IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger. Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2018, men tidliganvendelse er tillatt. IFRS 15 vil være sentral i forhold til KONGSBERGS virksomhet og konsernet har startet arbeide med å utrede effekter.

IFRS 16 Leieavtaler

IFRS 16 fastsetter prinsipper som begge parter i en kontrakt, dvs. kunden ("leietaker") og leverandøren ("utleier"), må følge for å gi relevant informasjon om leieavtaler slik at regnskapsføringen representerer realiteten i transaksjonene. Standarden krever at leietaker balansefører eiendeler og gjeld for de fleste leieavtaler. Den nye standarden tillater leietakere enten å foreta en full retrospektiv eller en modifisert retrospektiv tilnærming, med ulike forenklinger, for leieavtaler som eksisterer ved overgangen til ny standard. Standarden trer i kraft fra og med regnskapsåret 2019. Konsernet er i gang med å vurdere potensielle effekter av IFRS 16, og forventer at dette vil påvirke noen av konsernets leieavtaler, spesielt salg- og tilbakeleieavtalene, som er omtalt i note 26.

Det er ingen andre standarder eller fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å gi en vesentlig påvirkning på konsernets regnskap.

4 Virkelig verdi

KONGSBERGS regnskapsprinsipper og noter krever beregning av virkelig verdi både for enkelte finansielle og ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser. Virkelig verdi har for både måling og for informasjon i noter blitt beregnet som beskrevet nedenfor. Der det er relevant, vil det bli gitt ytterligere informasjon om forutsetninger benyttet i beregningen av virkelig verdi under de notene som gjelder de enkelte eiendelene og forpliktelsene.

Immaterielle eiendeler

Virkelig verdi på immaterielle eiendeler, som teknologi, software og kunderelasjoner, som er ervervet gjennom oppkjøp, er beregnet til nåverdien av forventet fremtidig kontantstrøm fra eiendelen diskontert med et risikjustert avkastningskrav.

Merkenavn er beregnet til nåverdien av estimerte besparelser i royalkostnader for å kunne benytte merkenavnet.

Virkelig verdi av kunderelasjoner er basert på diskontert netto merinntjening fra tilhørende eiendel.

Eiendom, anlegg og utstyr

Ved oppkjøp verdsetter KONGSBERG eiendom, anlegg og utstyr til virkelig verdi. Virkelig verdi tilsvarer markedsverdi. Markedsverdi av eiendom er basert på hva eiendommen kan bli omsatt for på dagen for verdsettelsen mellom en kjøper og selger i en transaksjon på "arm lengdes avstand". Markedsverdien på anlegg og utstyr er basert på innhentede vurderinger fra uavhengige takstmenn.

Varelager

Virkelig verdi av varelager ervervet gjennom oppkjøp er basert på en estimert salgspris for normal løpende drift med fradrag for salgskostnader og en rimelig fortjeneste for salgsinnsatsen.

Investeringer i egenkapitalinstrumenter

Virkelig verdi på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er verdsatt ved å benytte siste noterte kurs på balansedagen. Noterte aksjer er enten notert på Oslo Børs, London Stock Exchange eller på OTC-listen (Norges Fondsmeglerforbunds liste). For investeringer som ikke er notert, benyttes siste pris på aksjetransaksjonen eller emisjon som et estimat på virkelig verdi. For aksjer som ikke har vært omsatt over en lengre periode, blir det vurdert om siste noterte kurs gir et riktig bilde på virkelig verdi. Alternativet er å ta utgangspunkt i siste omsatte kurs og justere for vesentlige hendelser i perioden fra siste transaksjon og frem til balansedagen.

Derivater

Virkelig verdi på valutaterminkontrakter er basert på observerbare data. KONGSBERG benytter Reuters priser på de ulike valuta-terminer. Reuters priser er basert på flere aktører i markedet. Hvis ikke slik notert pris er tilgjengelig, blir virkelig verdi beregnet ved å diskontere forskjellen mellom avtalt terminkontraktpris og nåværende terminpris for gjenværende løpetid for kontrakten ved å bruke risikofri rente basert på statsobligasjoner. Virkelig verdi på rentebytteavtaler og valutaopsjoner verdsettes basert på observert markedsverdi.

Langsiktig gjeld

Virkelig verdi på rentebærende lån, jfr. note 20F "Finansielle instrumenter – oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser", er beregnet ved hjelp av estimater på rentekurve og KONGSBERG sin rentemargin fastsatt på balansedagen. De estimerte kontantstrømmene er diskontert med den markedsrenten man kunne forvente å måtte betale for tilsvarende lån på balansedagen. Markedsrenten, før kredittpåslag, er basert på pengemarkedsrenten NIBOR.

5 Styling av kapital og finansiell risiko

KONGSBERG har en sentralisert finansfunksjon som er ansvarlig for konsernets finansiering, valutarisiko, renterisiko, kredittrisiko og likviditetsstyring, samt forsikringsordninger. Datterselskaper i konsernet har svært begrenset mulighet til å etablere selvstendig finansiering eller påta seg finansiell risiko. Styret har vedtatt retningslinjer for den finansielle risikostyringen, som er nedfelt i konsernets finanspolicy.

Finansiering og kapitalstyring

KONGSBERGs virksomhet bærer preg av langsiktige kontrakter som kan strekke seg over flere år, samtidig som konsernet i alle forretningsområder har en langsiktig markedsstrategi. Dette krever trygghet i kapitaltilgangen over tid, og KONGSBERG har som mål å være vurdert til å ha god kredittverdighet av sine långivere og investorer. Konsernet har tilfredsstillende kapitaltilgang i norske kroner markedet og har således konkludert med at det ikke er behov for offisiell rating fra et anerkjent ratingbyrå. Konsernet vurderes løpende av sine långivere, og er gjennomsnittlig vurdert til BBB+ i de sist oppdaterte analysene. KONGSBERG vurderer løpende muligheten for å utnytte det internasjonale kredittmarkedet.

Konsernet endret høsten 2013 sin utbyttepolitikk til: "Utbytte skal over tid utgjøre mellom 40 og 50 % av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov".

KONGSBERG legger vekt på finansiell fleksibilitet, og har krav til kapitalstruktur for å balansere likviditets- og refinansieringsrisiko.

Overskuddslikviditet plasseres i tidsinnskudd og lavrisiko penge-markedsfond, se note 21 "Betalingsmidler". Lån skal reforhandles i god tid før forfall, og gjennomsnittlig løpetid for løpende lån skal være minimum to år.

KONGSBERG har som mål å ha et diversifisert sett av finansieringskilder, og en spredt forfallsstruktur. Dette betyr bruk av banker gjennom syndikerte lånefasiliteter og utstedelse av gjeldsinstrumenter i det norske kapitalmarkedet, se note 20D "Finansielle instrumenter – Renterisiko knyttet til lån".

I henhold til betingelser på eksisterende lån skal KONGSBERG ha en moderat gjeldsgrad (netto rentebærende gjeld/EBITDA).

Netto rentebærende gjeld skal ikke overstige tre ganger EBITDA, men kan være opptil 3,5 ganger EBITDA i maksimalt tre kvartaler. KONGSBERG har ingen andre finansielle betingelser enn gjeldsgrad i sine låneavtaler.

Likviditetsrisiko

For KONGSBERG forstås likviditetsrisiko som finansiell beredskap gjennom å sørge for at konsernet til enhver tid har finansieringsrammer og likviditet tilpasset drifts- og investeringsplaner. Den sentraliserte finansfunksjonen har overordnet ansvar for å styre konsernets likviditetsrisiko. I konsernets finanspolicy er det nedfelt krav til likviditetsreserve som sikrer at konsernet til enhver tid kan møte sine kontraktuelle betalingsforpliktelser.

Kortsiktig likviditetsbehov dekkes av bankinnskudd og innestående i konsernkontosystemene. Eventuelt ytterligere likviditetsbehov kan dekkes av kortsiktige lån innenfor rammen av syndikert lånefasilitet. KONGSBERG har konsernkontosystemer som hovedsakelig alle datterselskaper er tilknyttet. Konsernkontosystemene optimaliserer tilgjengelighet og fleksibilitet i likviditetsstyringen. Konsernets likviditetsutvikling følges løpende basert på månedlige rullerende likviditetsprognoser fra de vesentlige enhetene i konsernet, samt budsjett- og segmentrapportering for større investeringer. Se også note 20E "Finansielle instrumenter – Likviditetsrisiko".

Valutarisiko

KONGSBERG har en stor andel av sine inntekter knyttet til eksportkontrakter, med en relativt liten andel innkjøp i samme valuta. Dette gjør at KONGSBERG har en betydelig valutaeksponering. Forretningsområdene identifiserer eksponeringen. Den sentraliserte finansfunksjonen formidler instrumenter som reduserer valutarisikoen.

KONGSBERG har som policy å sikre alle kontraktfestede valutastrømmer (virkelig verdi sikringer).

I henhold til policy sikres også en fast andel av forventet ordre-inngang (kontantstrømsikringer). På denne måten søker konsernet å dempe virkningene av valutavvingninger for avgitte tilbud og i prislister. Konsernets policy er endret i løpet av 2015 og medfører at forventet ordre-inngangs sikres på en kortere horisont enn under tidligere policy.

Sikringsinstrumentene som benyttes er i hovedsak terminkontrakter. Opsjoner benyttes i liten grad. I tillegg benyttes valutakonti i konsernkontosystemene til sikring av mindre beløp med korte løpetider. I tillegg til finansielle instrumenter gjøres det operasjonelle tiltak, som for eksempel å sørge for kostnader i samme valuta som salgskontrakten, for å redusere valutaeksponeringen. KONGSBERG benytter et finanssystem for håndtering av alle valutatransaksjoner. I tillegg er det etablert en egen risikostyringsfunksjon, med ansvar for å overvåke alle finansielle transaksjoner i henhold til policy.

Det vises til note 20 B "Finansielle instrumenter – Valutarisiko og sikring av valuta" for ytterligere informasjon.

Renterisiko

Per 31.12.15 hadde KONGSBERG to obligasjonslån på til sammen NOK 750 millioner og en syndikert lånefasilitet på NOK 1.500 millioner som det ikke var trukket på. Det ene obligasjonslånet har fast rente og det er inngått en rentebytteavtale fra fast til flytende rente knyttet til dette lånet.

KONGSBERG har som policy å vektlegge forutsigbarhet for rentekostnader i perioder der rentenivået har en vesentlig påvirkning på konsernets resultat. Styret blir forelagt en finansieringsplan hvert år der vurdering av renteeksponering inngår. Det vises til note 20D "Finansielle instrumenter – renterisiko knyttet til lån" for ytterligere informasjon.

Kreditt/Motpartsrisiko

Motpartsrisiko forstås som risikoen for at konsernets kontraktuelle motpart ikke kan oppfylle sin forpliktelse overfor KONGSBERG, samt oppgjør av valuta- og renteterminkontrakter og pengeplasseringer. Konsernets finanspolicy stiller krav til finansinstitusjonenes kredittverdighet (rating) for at KONGSBERG skal kunne inngå finansielle avtaler.

Kredittrisiko knytter seg til kundefordringer, og forretningsområdene har selv ansvaret for kredittrisikoen. Dette er fordringer med varierende grad av risiko, avhengig av kunde, løpetid og om det er avgitt betalingsgarantier eller lignende.

Historisk har KONGSBERG hatt lite tap på kundefordringer. Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems har i stor grad statlige kunder, og er i liten grad eksponert for kredittrisiko. Kongsberg Maritime har i hovedsak kunder fra privat sektor og er mer eksponert for denne type risiko. Uroen i verdensøkonomien generelt og volatiliteten i verfts- og rederinæringen spesielt, medfører kredittrisiko i markedene Kongsberg Maritime retter seg mot. Det er foretatt avsetninger i Kongsberg Maritime for å ta hensyn til dette. Kongsberg Maritime har egen kredittmanual og dedikerte medarbeidere for å overvåke og redusere kreditteksponeringen. Kredittrisiko

forsikring benyttes i beskjeden grad, men vurderes i enkelte tilfeller.

Konsernet har en policybeslutning om at det skal være en forsvarlig balanse mellom å oppnå økt salg til gode marginer og risikoen for tap. Videre opererer store deler av konsernet etter tilpassede kreditt-manualer med tilhørende rutiner for inkasso. I forhold til kreditt risiko har KONGSBERG satt strenge krav til kredittverdighet.

Det vises til note 19 "Fordringer" for ytterligere informasjon.

Markedsrisiko knyttet til finansielle investeringer

Når KONGSBERG investerer i andre selskaper er dette basert på strategiske vurderinger. Verdien av konsernets finansielle investeringer er eksponert for svingninger i aksjemarkedet. Investeringene verddivurderes og følges opp sentralt. Det foretas jevnlig rapportering av verdiutviklingen.

Det vises til note 17 "Aksjer tilgjengelige for salg" for ytterligere informasjon.

6 Driftssegmenter

For ledelsesformål er konsernet organisert i forretningsområder basert på bransjene hvor konsernet opererer og har følgende fire rapporteringspliktige driftssegmenter:

Kongsberg Maritime utvikler og leverer systemer for posisjonering, overvåking, navigasjon og automasjon til handelsskip og offshore-industrien. Forretningsområdet er blant markedslederne innen dynamisk posisjonering, automasjons- og overvåkingssystemer, prosessautomasjon, fiskeri, satellittnavigasjon og hydroakustikk, samt dekkshåndteringsutstyr til offshorefartøy. Land med stor offshore-virksomhet og verftsindustri er viktige markeder. Innen Kongsberg Maritime er 60 % av driftsinntektene innen Offshore, 16 % innen Merchant Marine og 24 % innen Subsea.

Kongsberg Defence Systems er Norges ledende leverandør av forsvars- og romfartsrelaterte systemer. Forretningsområdet leverer produkter og systemer for kommando og kontroll, våpenstyring og overvåking, kommunikasjonsløsninger og missiler. Forretningsområdet har kompetanse og produksjonsutstyr for produksjon av avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly-, offshore-, og helikopter-markedet. En sentral del av markedsstrategien er allianser med store internasjonale forsvarsbedrifter. For Kongsberg Defence Systems er 22 % av driftsinntektene knyttet til Missile Systems, 29 % til Integrated Defence Systems, 16 % til Space and Surveillance, 8 % til Naval system, 15 % til Aerostructures og 10 % til Defence Communications.

Kongsberg Protech Systems er verdensledende leverandør av fjernstyrte våpenstyringssystemer. Hovedprodukt til forretningsområdet er våpenstyringssystemet PROTECTOR Remote Weapon Station. Systemet øker sikkerheten for personell i militære kjøretøy.

Kongsberg Oil & Gas Technologies leverer innovative løsninger for olje- og gassoperasjoner, herunder boring, produksjon og subsea-utbygginger. Forretningsområdet integrerer programvare og tjenester med fysiske produkter for økt oljeutvinning, effektivitet og forbedret helse.

Kongsberg Oil & Gas Technologies vil fra 2016 ikke lenger være et eget forretningsområde. Se note 34 "Hendelser etter balansedagen" for mer informasjon.

De resterende av konsernets aktiviteter vises i kolonnen "Øvrige".

Disse aktivitetene inkluderer inntekter, kostnader, eiendeler, forpliktelser og andre elementer som ikke er fordelt til segmentene på et fornuftig grunnlag. Dette dreier det seg i hovedsak om aksje-eierkostnader, enkelte felleskostnader og resultat-effekter tilknyttet eiendommer som benyttes av andre enn konsernets egne enheter.

Finansieringen av forretningsområdene gir ikke nødvendigvis et riktig bilde av soliditeten til de enkelte forretningsområdene.

Finansposter og netto rentebærende gjeld og kontanter er derfor ikke segmentert, men presentert for konsernet som helhet. Det samme gjelder for skattekostnader og balanseposter knyttet til utsatt skatt og betalbar skatt, da disse postene påvirkes av skattemessige overføringer mellom forretningsområdene.

Ledelsen følger opp driftssegmentenes driftsresultat (EBITA) regelmessig og benytter denne informasjonen til å foreta analyser av de ulike driftssegmentenes prestasjoner samt foreta beslutninger om ressursallokering. Driftssegmentenes prestasjoner vurderes basert på driftsresultat (EBITA) og avkastning på sysselsatt kapital.

Informasjon om konsernets rapporteringspliktige driftssegmenter presenteres nedenfor.

INNHold REGNSKAP

Driftssegmentdata

NOK millioner	Kongsberg						Eliminer- inger	Konsolidert
	Kongsberg Maritime	Kongsberg Defence Systems	Kongsberg Protech Systems	Oil & Gas Tech- nologies	Øvrige			
2015								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	10 390	4 051	1 735	682	174	-	17 032	
Driftsinntekter – konserninternt	48	98	42	95	358	(641)	-	
Totale inntekter	10 438	4 149	1 777	777	532	(641)	17 032	
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	1 116	695	227	(203)	(51)	-	1 784	
Avskrivninger	(184)	(105)	(50)	(21)	2	-	(362)	
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	(2)	-	-	(15)	-	-	(17)	
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	926	590	177	(239)	(49)	-	1 405	
Amortiseringer	(48)	(30)	(33)	(49)	(1)	-	(161)	
Nedskrivning immaterielle eiendeler	-	-	-	(300)	-	-	(300)	
Driftsresultat (EBIT)	878	560	144	(588)	(50)	-	944	
Segment eiendeler ¹⁾	8 833	4 491	1 469	532	188	(184)	15 329	
Segment investeringer ²⁾	294	179	25	12	-	-	510	
Kortsiktige segment forpliktelse og avsetninger ³⁾	3 526	3 181	442	322	136	(179)	7 428	
2014								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	9 689	4 175	1 550	943	256	-	16 613	
Driftsinntekter – konserninternt	14	101	16	74	347	(552)	-	
Totale inntekter	9 703	4 276	1 566	1 017	603	(552)	16 613	
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	1 441	530	254	(99)	(66)	-	2 060	
Avskrivninger	(175)	(95)	(53)	(23)	4	-	(342)	
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	1 266	435	201	(122)	(62)	-	1 718	
Amortiseringer	(45)	(21)	(31)	(43)	-	-	(140)	
Nedskrivning immaterielle eiendeler	-	-	-	(320)	-	-	(320)	
Driftsresultat (EBIT)	1 221	414	170	(485)	(62)	-	1 258	
Segment eiendeler ^{1) 4)}	8 485	3 194	1 663	980	148	(87)	14 383	
Segment investeringer ²⁾	253	112	27	51	2	-	445	
Kortsiktige segment forpliktelse og avsetninger ^{3) 4)}	3 962	3 555	847	282	301	(89)	8 858	

Det er ingen forskjeller i målemetoder som brukes på segmentnivå sammenliknet med konsernregnskapet. De ulike driftssegmentenes driftsresultat inkluderer inntekter og kostnader fra transaksjoner med andre driftssegment i konsernet. Transaksjoner mellom segmentene er basert på markedspriser. Transaksjoner mellom de ulike segmentene er eliminert ved konsolideringen.

- 1) Segment eiendeler inkluderer ikke aksjer tilgjengelige for salg, andre langsiktige eiendeler, derivater og betalingsmidler da disse eiendeler styres av konsernets sentrale finansfunksjon.
- 2) Investeringer består av tilgang av eiendom, anlegg og utstyr, immaterielle eiendeler og goodwill.
- 3) Segment forpliktelse inkluderer ikke utsatt skatt, betalbar skatt, rentebærende gjeld, andre langsiktige forpliktelse og avsetninger og derivater da denne type forpliktelse blir styrt av konsernets sentrale finansfunksjon.
- 4) Sammenligningstallene er endret.

INNHold REGNSKAP

Avstemming av eiendeler

NOK millioner	2015	2014
Segment eiendeler ³⁾	15 329	14 383
Aksjer tilgjengelige for salg ¹⁾	233	132
Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskap ²⁾	366	313
Andre langsiktige eiendeler	106	100
Derivater	284	215
Virkelig verdjusteringer knyttet til finansielle instrumenter ³⁾	996	706
Betalingsmidler	1 807	4 424
Sum eiendeler	19 121	20 273

1) Se note 17 "Aksjer tilgjengelig for salg"

2) Se note 32 "Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter"

3) Sammenligningstallene er endret

Avstemming av forpliktelser og avsetninger

NOK millioner	2015	2014
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger ³⁾	7 428	8 858
Kortsiktig rentebærende gjeld	-	-
Derivater	3 069	2 732
Virkelig verdjusteringer knyttet til finansielle instrumenter ³⁾	(49)	(523)
Beregnet betalbar skatt	21	29
Sum kortsiktige forpliktelser og avsetninger	10 469	11 096

Geografiske opplysninger

Ved presentasjon av informasjon om geografi fordeles driftsinntekter på grunnlag av kundenes geografiske plassering, mens for anleggsmidlene er det den fysiske plassering eller tilknytning gjennom oppkjøp som er lagt til grunn. Konsernets aktiviteter er i hovedsak fordelt på Norge, Europa, Amerika, Sør-Amerika, Asia, Australia og Afrika. Inkludert i anleggsmidler er eiendom, anlegg og utstyr, immaterielle eiendeler og goodwill. Finansielle instrumenter, utsatt skattefordel, pensjonsmidler og rettigheter som følger av forsikringsavtaler er ikke inkludert.

NOK millioner	Sør-							Total
	Norge	Europa	Amerika	Amerika	Asia	Australia	Afrika	
2015								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	2 904	3 609	4 602	196	5 310	258	153	17 032
Driftsinntekter i % av total	17 %	21 %	27 %	1 %	31 %	2 %	1 %	100 %
Anleggsmidler ¹⁾	3 860	140	837	24	334	1	-	5 196
2014								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	3 830	3 559	3 403	421	5 091	211	98	16 613
Driftsinntekter i % av total	23 %	21 %	20 %	3 %	31 %	1 %	1 %	100 %
Anleggsmidler ¹⁾	4 156	130	736	29	305	2	-	5 358

1) Anleggsmidler består i denne oppstillingen av eiendom, anlegg og utstyr, goodwill og andre immaterielle eiendeler

7 Anleggskontrakter under utførelse

Konsernets aktivitet består i stor grad av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte ordrer. For inntektsføring og klassifisering av anleggskontrakter vises til note 3C "Inntektsføring – Anleggskontrakter/systemleveranser".

Prosjekter under utførelse i tabellen nedenfor er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter fratrukket akkumulert fakturering for alle pågående anleggskontrakter hvor akkumulerte driftsinntekter overstiger akkumulert fakturering. Forskudd fra kunder er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter fratrukket akkumulerte innbetalinger fra kunden for alle pågående anleggskontrakter hvor innbetalinger overstiger akkumulerte driftsinntekter. Prosjektperiodiseringer er nettobeløpet av kostnader påløpt i henhold til prosjektets fullføringsgrad fratrukket akkumulerte kostnader belastet anleggskontrakten.

Finansiell stilling

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Prosjekter under utførelse	4 895	4 350
Forskudd mottatt fra kunder	(3 365)	(4 914)
Prosjektperiodiseringer eiendel	1 079	1 684
Prosjektperiodiseringer forpliktelse	(1 949)	(1 527)
Netto anleggskontrakter under utførelse	660	(407)

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Anleggskontrakter under utførelse, eiendel	3 396	3 183
Anleggskontrakter under utførelse, gjeld	(2 736)	(3 590)
Netto anleggskontrakter under utførelse	660	(407)

Konsernet har anleggskontrakter innenfor alle fire forretningsområdene. I Kongsberg Maritime og Kongsberg Oil & Gas Technologies er hoveddelen av prosjektene av kortere varighet enn to år, og inntekten på de enkelte prosjektene utgjør hver for seg en begrenset andel av de samlede inntekter. For Kongsberg Defence Systems er prosjektene av lengre varighet og samlede inntekter fra de enkelte prosjektene utgjør vesentlige beløp i forhold til konsernets totale inntekter. Kongsberg Protech Systems har i all hovedsak prosjekter som er definert som standard produksjon/vareleveranser, se note 3C "Inntektsføring – Vare/standardproduksjon/tjenester".

Oppsummering av vesentlige kontraktsdata

NOK millioner	2015	2014
Samlet ordre under utførelse i perioden	50 175	47 075
Årets driftsinntekter	10 369	9 733
Akkumulerte driftsinntekter	36 644	32 912
Akkumulerte variable kostnader	27 254	24 303
Gjenstående driftsinntekter	13 531	14 162
Forskudd mottatt fra kunder	3 365	4 914
Gjenstående variabel kost på tapsprosjekter	69	110

Estimatusikkerhet

Inntektsføringen av kontraktene skjer i takt med beregnet fremdrift. Fremdrift beregnes normalt som påløpte kostnader i forhold til forventede totale kostnader eller på grunnlag av påløpte timer målt mot forventet timeforbruk. Se også note 3C "Inntektsføring – Anleggskontrakter/systemleveranser". Kontraktsinntekter er avtalt og forventede totale kostnader estimeres basert på en kombinasjon av erfaringstall, systematiske estimeringsprosedyrer, oppfølging av effektivitetsmål og skjønn. Normalt vil en stor andel av totale kostnader være antall gjenværende timer for å utvikle eller ferdigstille prosjektet. Usikkerheten i estimatene påvirkes av prosjektets varighet og tekniske kompleksitet. Det er etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter i forhold til teknologisk kompleksitet og grad av utvikling. Dette danner grunnlaget for vurdering av risiko og resultatuttak i prosjektene. Prosjektene evalueres minimum hvert kvartal.

8 Varelager

Konsernets samlede varebeholdninger fordeler seg som følger:

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Råvarer	2 297	1 813
Varer i arbeid	462	743
Ferdigvarer	916	708
Sum	3 675	3 264
<i>Resultatførte verdiendringer i varelageret</i>		
Nedskrivning på varelager i regnskapsåret	41	104
Reversering av tidligere års nedskrivning	(7)	(16)
Årets totale varekost utgjør	5 983	5 572

9 Personalkostnader

Lønn og andre personalkostnader utgjør kostnader forbundet med avlønning av personell som er ansatt i konsernet.

NOK millioner	Note	2015	2014
Lønn		4 699	4 467
Resultatavhengig del av lønn	28	26	70
Arbeidsgiveravgift		916	854
Pensjonskostnad ytelsesplaner ¹⁾	10	(14)	157
Pensjonskostnad innskuddsplan	10	332	306
Andre ytelser		233	264
Totale personalkostnader		6 192	6 118
Gjennomsnittlig antall årsverk		7 589	7 494

1) Konsernet har i 2015 hatt en inntektsføring knyttet til bortfall av fripoliseopptjening på utførepensjon på totalt NOK 168 millioner inklusive arbeidsgiveravgift. For utfyllende informasjon, se note 10 "Pensjoner."

10 Pensjoner

KONGSBERG har en tjenestepensjonsordning som tilfredsstiller lovverket, og som består av en innskuddsordning og en lukket ytelsesordning. Tjenestepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge. Per 31.12.15 er det i Norge ca 4.850 ansatte som er tilknyttet ordningene. KONGSBERG har som mål at flest mulig av de ansatte også i utlandet skal omfattes av tjenestepensjonsordninger.

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 6 G, og 8 % av lønnsgrunnlaget fra 6G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert innskuddsordning for lønn mellom 12 og 15G. Bedriftens innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Det er samme investeringsvalg i tilleggsordningen som i hovedordningen. KONGSBERGs selskaper i utlandet har i all vesentlighet innskuddsplaner. Per 31.12.15 var ca 4.450 ansatte i Norge og de fleste av de ansatte i utlandet er omfattet av disse planene. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Ved overgang til innskuddsordning 1.1.08 ble ansatte som på overgangstidspunktet var 52 år og eldre fortsatt værende i ytelsesordningen. Ordningen er forsikret gjennom DNB Livsforsikring. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsår. Gitt en beregnet folketrygdpensjon basert på Folketrygdens regler før 1.1.11 og full opptjening, gir ordningen

ca. 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år. Deretter reduseres tjenestepensjonsdelen med 50 % livsvarig. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15 G. Den kollektive driftsbaserte ytelsesordningen tilsvarer ca. 60 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen med 50 % livsvarig. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Disse tilleggsordningene ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon.

Risikodekning

Utførepensjon fra konsernet skal gi et tillegg til antatt utførepensjon fra folketrygden slik at samlet utbetaling kan gi ca. 65 % av pensjonsgrunnlaget ved full opptjening. Det utbetales et tillegg på 10 % av utførepensjon for hvert barn under 21 år (inntil seks barn). Utbetalingen er avhengig av uføregrad og muligheten for full opptjening. Fra og med 1.1.13 er risikopensjonene for lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G gjort om til driftsbasert finansiering. I praksis vil det si at KONGSBERG er selvassurandør for risikopensjonene fremover i tid. Fra 1.1.16 har KONGSBERG vedtatt å terminere fripoliseopptjening på utførepensjonen som et ledd i tilpasning til nytt regelverk. Engangseffekten ved bortfall av fripoliseopptjening er innregnet som oppgjør av pensjonsordning i 2015 med NOK 168 millioner inklusive arbeidsgiveravgift, og presentert som en reduksjon av lønnskostnader. De ansatte vil få utstedt individuelle fripoliser for de allerede opptjente fripoliserettighetene. Den nye ordningen vil være ettårig risikodekninger og premien kostnadsføres når det påløper.

Tidligpensjon

Det ble i 2009 innført nye regler for tidligpensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen og andre i visse nøkkelstillinger. Reglene innebærer tidligpensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for konsernet

INNHOLD REGNSKAP

og ansatt i konsernledelsen å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom en ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det gi redusert pensjonsopptjening i øvrige ordninger.

Konsernet har besluttet å ikke videreføre ordningen med tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte som tiltrådte sine stillinger etter 1.7.13. Dette gjelder også andre nøkkelstillinger som tidligere fikk avtale om tidligpensjon. Disse vil i stedet få et ekstra innskudd på 12 % av grunnlønn utover 12 G til den driftsbaserte pensjonsordningen så lenge de står i slik stilling, dog senest til fylte 65 år.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	31.12.15	31.12.14
<i>Økonomiske forutsetninger</i>		
Diskonteringsrente	2,60 %	2,30 %
Forventet avkastning	2,60 %	2,30 %
Lønnsregulering	1,75 %	2,00 %
G-regulering	2,25 %	2,50 %
Pensjonsregulering	1,50 %	1,75 %
<i>Demografiske forutsetninger</i>		
Dødelighet	K 2013	K 2013
Uførhet	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,5 % for alle aldre	4,5 % for alle aldre

Pensjonsberegningene er basert på dødelighetstabell K2013. Bakgrunnen er en forventet økt levealder som vil medføre en høyere pensjonsforpliktelse. IR73 tar for seg tabeller for forventet uførhet. Risikoen for død og uførhet baserer seg på offentlige tabeller og observasjoner for uførhet i KONGSBERG. Sannsynligheten for at en ansatt i en gitt aldersgruppe blir ufør eller dør innen ett år, samt forventet levealder er følgende:

Alder	Uføreprosent		Dødsprosent		Forventet levealder	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
20	0,1	0,2	-	-	89	94
40	0,3	0,4	0,1	-	88	92
60	1,4	1,8	0,4	0,3	87	90
80	-	-	4,4	3,0	90	92

Uføretariffen IR 73 er valgt ut fra at denne tariffen er den beste tilnærmingen til uførestatistikken for KONGSBERG. Dette er basert på KONGSBERGs historikk der ca. 25 % av uførepensjonen er blitt tilbakebetalt gjennom en internasjonal pool.

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

NOK millioner	2015	2014
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	117	110
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	56	80
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	(40)	(61)
Administrasjonskostnader	16	15
Periodisert arbeidsgiveravgift	21	20
Sum	170	164
Oppgjør pensjonsordning / gavepensjon inkl arb.g.avg.	(168)	12
Årets netto pensjonskostnad inkludert finansposter	2	176
Justert for netto renter som er klassifisert som finanskostnad	(16)	(19)
Totalt netto pensjonskostnad for året	(14)	157
Kostnader ved innskuddsplaner Norge	297	281
Kostnader ved innskuddsplaner utlandet	35	25

Netto renter er klassifisert som finanskostnad.

Endring av netto balanseført pensjonsforpliktelse

NOK millioner	2015			2014		
	Fondert	Ufondert	Totalt	Fondert	Ufondert	Totalt
<i>Endringer i brutto pensjonsforpliktelse</i>						
Brutto pensjonsforpliktelse 1.1.	2 371	265	2 636	2 154	234	2 388
Nåverdien av årets opptjening	101	16	117	110	15	125
Rentekostnad av pensjonsforpliktelse	51	5	56	74	6	80
Aktuariell tap/gevinst	(192)	(19)	(211)	144	16	160
Oppgjør pensjonsordning / Gavepensjon	(147)	-	(147)	-	10	10
Overgang til egenkapitalmetoden	-	-	-	(34)	-	(34)
Planendring	(295)	-	(295)	-	-	-
Utbetalinger av pensjoner/fripoliser	(83)	(18)	(101)	(92)	(22)	(114)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	(50)	(2)	(52)	15	6	21
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 756	247	2 003	2 371	265	2 636
<i>Endringer i brutto pensjonsmidler</i>						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1.	1 721	-	1 721	1 631	-	1 631
Forventet avkastning på pensjonsmidler	40	-	40	61	-	61
Aktuariell tap/gevinst	11	-	11	13	-	13
Premieinnbetalinger	128	-	128	135	-	135
Overgang til egenkapitalmetoden	-	-	-	(27)	-	(27)
Planendring	(295)	-	(295)	-	-	-
Utbetalinger av pensjoner/fripoliser	(99)	-	(99)	(92)	-	(92)
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 506	-	1 506	1 721	-	1 721
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(250)	(247)	(497)	(650)	(265)	(915)

Fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier per 31.12.15 og tidligere var:

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011
Anleggsobligasjoner	492	599	576	559	512
Utlån og fordringer ¹⁾	271	-	-	-	-
Pengemarked	366	386	403	357	336
Obligasjoner	98	248	264	248	219
Aksjer	125	194	139	93	117
Eiendom	149	258	227	264	263
Annet	5	36	22	31	15
Sum	1 506	1 721	1 631	1 552	1 462
Bokført avkastning pensjonsmidler	4,5 %	5,4 %	4,4 %	5,6 %	3,2 %

1) Ny post i 2015 – her ligger blant annet en stor portefølje av boliglån.

Den sikrede pensjonsordningen er forsikret i DNB Liv og konsernets pensjonsmidler er således knyttet til en forsikringspolise.

Forsikringspolisen er ikke omsettelig og verdien fastsettes i henhold til regler i forsikringsvirksomhetsloven. Det er knyttet en rentegaranti til forsikringen som innebærer at det er DNB Liv som har risiko for avkastningen på pensjonsmidlene.

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011
Netto forpliktelse 1.1.	(915)	(757)	(532)	(460)	(316)
Innregnet pensjonskostnad	(149)	(144)	(138)	(96)	(82)
Oppgjør pensjonsordning / Gavepensjon	147	(10)	-	(13)	5
Premiebetalinger	128	135	127	141	147
Utbetalinger	18	22	30	27	30
Kjøp/salg	-	-	(6)	-	(11)
Overgang til egenkapitalmetoden	-	7	-	-	-
Aktuariell tap/gevinst ¹⁾	222	(147)	(209)	(122)	(215)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	52	(21)	(29)	(9)	(18)
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(497)	(915)	(757)	(532)	(460)

1) Aktuariell tap er innregnet i utvidet resultat med NOK 253 millioner inkludert arbeidsgiveravgift.

INNHold REGNSKAP

Historisk informasjon

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	2 003	2 636	2 388	2 084	1 922
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 506	1 721	1 631	1 552	1 462
Netto pensjonsforpliktelse 31.12.	(497)	(915)	(757)	(532)	(460)
Estimatavvik pensjonsforpliktelse 31.12.	(211)	160	162	76	136
Estimatavvik pensjonsmidler 31.12.	11	13	(47)	(46)	(79)
Akkumulerte estimatavvik innregnet i oppstilling over totalresultat etter skatt	(1 331)	(1 521)	(1 399)	(1 227)	(1 145)
Herav erfaringsavvik	(898)	(1 002)	(1 056)	(1 076)	(1 053)

AFP ordning

For alle ansatte i Norge gir konsernets AFP ordning et livslangt tillegg på den ordinære pensjonen. De ansatte kan velge å ta ut den nye AFP ordningen fra og med fylte 62 år, også ved siden av å stå i jobb. Den nye AFP ordningen er en ytelsesbasert flerforetaks-pensjonsordning, og finansieres gjennom premier som fastsettes som en % av lønn. Foreløpig foreligger ingen pålitelig måling og allokering av forpliktelse og midler i ordningen. Regnskapsmessig blir ordningen behandlet som en innskuddsbasert pensjonsordning hvor premiebetaling kostnadsføres løpende, og ingen avsetninger foretas i regnskapet. Det betales en premie til den nye ordningen av de samlede utbetalinger mellom 1G og 7,1G til konsernets arbeidstakere. For 2015 utgjorde premien 2,4 %, mens den for 2016 er fastsatt til 2,5 % (estimert til NOK 80 millioner). Det er ikke fondsoppbygging i ordningen og det forventes at premienivået vil øke for de kommende årene.

Annet

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets slutt. I beregningen av bruttoværdi av pensjonsmidlene er det forutsatt en avkastning på 3,3 % som var forventningen per 31.12.15. Den verdjusterte avkastningen ble 4,7 %, men dette blir først hensyntatt i de balanseførte verdiene i 2016.

Forventet pensjonspremieinnbetaling til ytelsesordninger er for 2016 ca. NOK 130 millioner. Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. Netto pensjonsforpliktelser er fastsatt basert på aktuarberegninger, som bygger på forutsetninger blant annet knyttet til diskonteringsrente, fremtidig lønnsvekst, pensjonsreguleringer, forventet avkastning på pensjonsmidlene og ansatte turnover. Disse forutsetningene oppdateres årlig. Diskonteringsrenten er fastsatt med utgangspunkt i renten på obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen for ytelsesordningen. Etter KONGSBERG sin vurdering er markedet for OMF tilstrekkelig dypt og viser pålitelig prising. Pensjonsforpliktelsen ville vært ca. 13 % høyere ved bruk av en statsobligasjonsrente på 1,5 %, gitt alle de andre parametrene uendret. Pensjonsregulering er nå beregnet etter justering for inflasjon, mot tidligere etter minimumsregulering. Pensjonsforpliktelsen ville være ca. 12 % lavere ved bruk av minimumsregulering, gitt alle de andre parametrene uendret.

Balansen viser netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift.

Forventet utbetaling av pensjoner er følgende:

NOK millioner	
2016	98
2017	98
2018	99
2019	101
2020	103
Neste 5 år	567

Sensitivitetsanalyse pensjonsberegning

Følgende estimater er basert på fakta og omstendigheter per 31.12.15, forutsatt at alle andre parametre er konstante. Faktiske resultater kan i vesentlig grad avvike fra disse estimatene.

	Diskonterings- rente		Årlig lønnsvekst/ grunnbeløp		Årlig regulering av pensjoner		Fratredelses- rate		Dødelighet	
									1 år lavere forventet levetid ved 67 år	1 år økt forventet levetid ved 67 år
<i>Endring i % er prosentpoeng</i>	1 %	-1 %	1 %	-1 %	1 %	-1 %	1 %	-1 %		
<i>Endring i pensjon</i>										
Pensjonsforpliktelse (PBO)	11–12 %	11–12 %	5–6 %	5–6 %	7–8 %	7–8 %	2–3 %	2–3 %	2–3 %	2–3 %
Periodens netto pensjonskostnader	12–13 %	12–13 %	5–6 %	5–6 %	7–8 %	7–8 %	2–3 %	2–3 %	1–2 %	1–2 %

I beregningen av sensitivitet på dødelighet justeres K2013 slik at den forventede levetiden til en 67-åring henholdsvis økes med 1 år og reduseres med 1 år. Dette gjelder for forventet levealder til en 67-åring i 2015 i henhold til dødelighetstariffen K2013.

11 Eiendom, anlegg og utstyr

NOK millioner	Bygg og annen fast eiendom				Maskiner og anlegg	Driftsløsøre	Anlegg under utførelse	Total
	Tomter							
<i>Anskaffelseskost</i>								
1.1.14	209	1 728	1 191	1 657	133		4 918	
Tilgang	9	108	79	155	(12)		339	
Avgang	1	(2)	(25)	(40)	(16)		(82)	
Avgang ved salg av datterselskap	-	(99)	-	-	-		(99)	
Omregningsdifferanser	9	71	40	66	15		201	
Anskaffelseskost 31.12.14	228	1 806	1 285	1 838	120		5 277	
Justering av inngående balanse 1.1.15	2	-	19	(19)	-		2	
Tilgang ved kjøp av virksomhet	-	-	-	5	-		5	
Tilgang	-	153	80	144	(14)		363	
Avgang	-	(15)	(23)	(173)	-		(211)	
Omregningsdifferanser	8	70	39	53	9		179	
Anskaffelseskost 31.12.15	238	2 014	1 400	1 848	115		5 615	
<i>Akkumulerte av- og nedskrivninger</i>								
1.1.14	-	653	552	1 228	4		2 437	
Årets avskrivninger	-	81	87	174	-		342	
Akkumulerte avskrivninger ved avgang	-	(16)	(19)	(37)	-		(72)	
Omregningsdifferanser	-	24	23	45	1		93	
Akkumulerte avskrivninger 31.12.14	-	742	643	1 410	5		2 800	
Justering av inngående balanse 1.1.15	-	-	8	(6)	-		2	
Årets avskrivninger	-	90	111	161	-		362	
Årets nedskrivninger	-	2	13	2	-		17	
Akkumulerte avskrivninger ved avgang	-	(9)	(18)	(170)	-		(197)	
Omregningsdifferanser	-	23	24	41	1		89	
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.15	-	848	781	1 438	6		3 073	
Balansført verdi 31.12.14	228	1 064	642	428	115		2 477	
Balansført verdi 31.12.15	238	1 166	619	410	109		2 542	
Utnyttbar levetid	N/A	10–33 år	3–10 år	3–10 år				
Årlig leie av ikke balansført eiendom, anlegg og utstyr	-	281	5	5			291	

Estimatusikkerhet

For gruppen eiendom, anlegg og utstyr er det knyttet estimatusikkerhet til fastsettelsen av forventet gjenværende levetid og forventet utraneringsverdi. Disse faktorene blir gjennomgått årlig etter beste skjønn.

12 Immaterielle eiendeler

NOK millioner	Goodwill	Teknologi	Aktivert egenutvikling	Andre immaterielle eiendeler	Total
<i>Anskaffelseskost</i>					
1.1.14	2 726	721	686	91	4 224
Tilgang	2	2	102	-	106
Avgang	-	-	(83)	-	(83)
Omregningsdifferanser	80	59	-	4	143
Anskaffelseskost 31.12.14	2 808	782	704	100	4 390
Tilgang ved kjøp av virksomhet	37	-	-	-	37
Tilgang	-	-	103	2	105
Avgang	-	-	-	(4)	(4)
Omregningsdifferanser	80	43	-	5	128
Anskaffelseskost 31.12.15	2 925	825	808	98	4 656
<i>Akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger</i>					
1.1.14	419	375	247	46	1 087
Amortiseringer	-	75	55	10	140
Nedskrivninger ¹⁾	300	3	17	-	320
Avgang	-	-	(83)	-	(83)
Omregningsdifferanser	1	39	-	4	44
Akkumulerte amortiseringer 31.12.14	720	492	236	64	1 508
Amortiseringer	-	83	64	14	161
Nedskrivninger ¹⁾	192	88	20	-	300
Avgang	-	-	-	(4)	(4)
Omregningsdifferanser	1	31	-	4	36
Akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger 31.12.15	913	694	320	74	2 001
Balansført verdi 31.12.14	2 088	290	469	35	2 882
Balansført verdi 31.12.15	2 012	131	488	24	2 655
Utnyttbar levetid		8–10 år	5 år	8–10 år	
Gjenværende utnyttbar levetid		1–9 år	3–5 år	4–9 år	

1) Nedskrivningene av goodwill gjelder forretningsområdet Kongsberg Oil & Gas Technologies. Bakgrunnen for nedskrivningen er nærmere beskrevet i note 13 "Test av verdifall på goodwill". Nedskrivning av teknologi og aktivert egenutvikling er også innenfor forretningsområdet Kongsberg Oil & Gas Technologies. Bakgrunnen for nedskrivningen er forventning om lav eller ingen fremtidig inntjening på eiendelene.

Med unntak av goodwill, som ikke amortiseres, er amortiseringen av immaterielle eiendeler hovedsaklig lineære over utnyttbar levetid eller i spesielle tilfeller i henhold til solgte enheter. Amortisering starter når den immaterielle eiendelen er tilgjengelig for bruk.

Produktvedlikehold, forskning og utvikling ført over resultatet

NOK millioner	2015			2014		
	Produkt-vedlikehold	Forskings- og utviklings-kostnader	Total	Produkt-vedlikehold	Forskings- og utviklings-kostnader	Total
Kongsberg Maritime	209	582	791	203	487	690
Kongsberg Defence Systems	12	87	99	12	86	98
Kongsberg Protech Systems	31	28	59	22	57	79
Kongsberg Oil & Gas Technologies	10	48	58	10	60	70
Sum	262	745	1007	247	690	937

1) I fjorårstallene er det foretatt en reklassifisering mellom gruppene "Produktvedlikehold" og "Forskning og utviklingskostnader"

Balansføring av egenutvikling

Utviklingsprosjekter hvor kundene finansierer utviklingen blir ikke balanseført, men KONGSBERG søker å oppnå eierrettigheter til de utviklede produktene. Underveis i utviklingsfasen for egenfinansierte prosjekter besluttes det, basert på teknisk suksess og markeds-vurderinger, hvorvidt man skal ferdigstille utviklingen og starte balansføring av gjenværende utviklingsutgifter.

Egenfinansierte utviklingsprosjekter hos Kongsberg Maritime inneholder i hovedsak mange prosjekter med begrenset totalomfang, og i stor grad utvikling av eksisterende teknologi. Det er vurdert at mange av disse utviklingsprosjektene ikke tilfredsstiller kriteriene for balansføring av utvikling. For flere av prosjektene er det betydelig usikkerhet knyttet til om prosjektet er teknologisk gjennomførbart og hvordan den endelige løsningen blir. Det vil normalt derfor være sent i utviklingsprosjektet at kriterier for balansføring blir oppfylt.

I 2015 har Kongsberg Maritime aktivert kostnader til utvikling av Kongsberg Information Management Systems. Utviklingen av dette systemet vil bli videreført i 2016 og 2017.

I Kongsberg Defence Systems er pågående balansføring relatert til utvikling av kommunikasjonssystemer, samt til KONGSBERGs andel av utvikling av Joint Strike Missile. I tillegg har forretningsområdet i 2015 påbegynt aktivering av utvikling av teknologi tilknyttet fjernsyns- flytårn.

I Kongsberg Protech Systems og Kongsberg Oil & Gas Technology har det i inneværende år ikke vært tilgang på aktiverte utviklingsprosjekter av betydning.

Estimatusikkerhet

Balansførte utviklingskostnader blir amortisert i forhold til estimert levetid. Estimert levetid vil kunne endres over tid. Dette vurderes årlig, og amortiseringstakten endres når forholdene krever det. Ved test av verdien på balanseført egenutvikling anvendes samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. For estimatusikkerhet knyttet til dette, se note 13 "Test av verdifall på goodwill".

13 Test av verdifall på goodwill
Goodwill

Goodwill anskaffet gjennom oppkjøp er allokert til konsernets driftssegmenter og blir fulgt opp og testet samlet for den gruppe av kontantstrømgenererende enheter som inngår i driftssegmentet. Goodwill følges opp for grupper av kontantstrømgenererende enheter som er lik det som er definert som driftssegment i henhold til note 6 "Driftssegmenter".

Goodwill er tilordnet driftssegmenter som følger:

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Kongsberg Maritime	1 695	1 580
Kongsberg Defence Systems	173	172
Kongsberg Oil & Gas Technologies	144	336
Sum balanseført verdi goodwill	2 012	2 088

Konsernet tester goodwill for nedskrivning årlig eller oftere dersom det er indikasjoner på verdifall.

Konsernet har benyttet bruksverdi for å fastsette gjenvinnbart beløp av de kontantstrømgenererende enhetene. For å fastsette bruksverdien er det benyttet diskontert pengestrømsmetode. Forventet kontantstrøm bygger på forretningsområdenes budsjetter og langtidsplaner som er godkjent av konsernledelsen og styret. Budsjetter og langtidsplaner dekker en periode på fem år (eksplisitt prognoseperiode). Godkjente budsjetter og langtidsplaner blir justert for kontantstrømmer relatert til investeringer, restruktureringer, fremtidige produktforbedringer og nyutvikling dersom elementene er vurdert som vesentlig for verditesten. Etter de fem årene med konkrete planer fastsettes enhetenes kontantstrømmer ved ekstrapolering. Ved inngang til ekstrapoleringsperioden forutsettes enheten å være i en stabil fase. I beregningene av bruksverdi har konsernet benyttet forventede kontantstrømmer etter skatt og tilsvarende diskonteringssetninger etter skatt. Gjenvinnbart beløp ville ikke ha blitt vesentlig påvirket dersom kontantstrømmer før skatt og diskonteringssetninger før skatt var benyttet. Diskonteringssetninger før skatt er fastsatt ved bruk av en iterativ metode, og er vist i egen tabell.

Forutsetninger lagt til grunn er basert på historiske resultater og observerbare markedsdata.

Nøkkelforutsetninger

Diskonteringssats

Diskonteringssatsene er basert på en vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC) metodikk der egenkapitalkostnaden og gjeldskostnaden er vektet i henhold til estimert kapitalstruktur. Diskonteringssatsene reflekterer markedets avkastningskrav per tidspunkt for testen i den bransje den kontantstrømgenererende enheten sammenlignes med. Estimert kapitalstruktur er basert på gjennomsnittlig kapitalstruktur i bransjen den kontantstrømgenererende enheten opererer i og en vurdering av hva som er en fornuftig og forsvarlig langsiktig kapitalstruktur. Ved estimering av egenkapitalkostnaden er CAPM-modellen benyttet. I henhold til CAPM består egenkapitalkostnaden av risikofri rente samt en individuell risikopremie. Risikopremien er enhetens systematiske risiko (beta) multiplisert med markedets risikopremie. Risikofri rente er estimert basert på en 10-årig norsk statsobligasjonsrente og er basert på at alle kontantstrømmer er omregnet til norske kroner. Gjeldskostnaden representerer en forventet langsiktig rente etter skatt for sammenlignbar gjeld og består av risikofri rente og en rentespread.

Fortjenestemargin (EBITDA)

I fremtidig fortjenestemargin er det lagt til grunn en vurdering av de ulike kontantstrømgenererende enhetene. For Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence Systems er historisk nivå lagt til grunn, justert for forventninger om fremtiden. For Kongsberg Oil & Gas Technologies ble det forutsatt en lav fortjenestemargin for de første tre årene, deretter en gradvis bedring til et nivå som ansees å være i nedre intervall av hva som er normalt for tilsvarende virksomheter.

Vekstrate

Vekstrater i den eksplisitte prognoseperioden er basert på ledelsens forventninger til markedsutviklingen i de markedene hvor virksomheten drives. Konsernet benytter stabile vekstrater til å ekstrapolere kontantstrømmene utover fem år. Den langsiktige vekstraten utover fem år er ikke høyere enn forventet langsiktig vekst i bransjen der virksomheten drives.

Markedsandeler

For enheter som opererer i markeder hvor det er relevant å måle markedsandeler er det forventet at etablerte posisjoner generelt vil opprettholdes, men at det kan komme økninger og svekkelser innen enkeltområder.

Nøkkelforutsetninger per kontantstrømgenererende enhet

Prosent	Kongsberg Maritime	Kongsberg Defence Systems	Kongsberg Oil & Gas Technologies
Diskonteringssats før skatt	12,3	9,2	11,3
Diskonteringssats etter skatt	9,8	7,7	9,8
Langsiktig nominell vekstrate	1,5	1,5	1,5
Inflasjon	1,5	1,5	1,5

Nedskrivning

Goodwill i forretningsområdet Kongsberg Oil & Gas Technologies er i 2015 nedskrevet med NOK 192 millioner. Dette er gjort som følge av resultatutviklingen i KOGT samt ytterligere forverring av markedsforutsetningene innen olje- og gassmarkedet.

Sensitivitetsanalyse

Nedskrivningstest av goodwill er gjennomført med sensitivitetsanalyser av hver enkelt kontantstrømgenererende enhet.

For Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence Systems vil en først være i nedskrivningssituasjon ved betydelige endringer i nøkkelforutsetningene og disse endringene er vurdert å være utenfor det intervallet som vurderes å være sannsynlig.

For Kongsberg Oil & Gas Technologies er det som nevnt ovenfor bokført en nedskrivning på NOK 192 millioner. Ved en reduksjon på 2 prosentpoeng i EBITDA-margin ville nedskrivningsbehovet vært ytterligere NOK 118 millioner. En økning i diskonteringssatsen på 1 prosentpoeng ville isolert sett gi en nedskrivning på NOK 46 millioner utover nedskrevet beløp.

Estimatusikkerhet

Det vil alltid være knyttet usikkerhet til estimering av brukesverdi.

De vurderinger som er gjort er basert på beste skjønn og med rammebetingelser som benyttes for sammenlignbare bransjer for de ulike kontantstrømgenererende enheter. Disse beregningene er basert på neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer.

Et vesentlig avvik i disse vil påvirke verdien på goodwill.

14 Finansinntekter og finanskostnader

NOK millioner	2015	2014
Renteinntekter fra eiendeler til amortisert kost	31	76
Derivater til virkelig verdi over resultat	9	13
Agio	58	40
Andre finansinntekter	11	8
Finansinntekter	109	137
Rentekostnader fra forpliktelser til amortisert kost	24	30
Derivater til virkelig verdi over resultatet	9	12
Disagio	38	20
Diskontering langsiktige avsetninger	3	3
Andre finanskostnader	35	45
Finanskostnader	109	110
Netto finansposter innregnet i resultatet	-	27

15 Skatt

Skattekostnad

NOK millioner	2015	2014
Betalbar skatt utlandet	129	135
Endring utsatt skatt	60	270
Skattekostnad	189	405

Avstemming fra nominell til effektiv skattesats

NOK millioner	2015	2014
Resultat før skatt	944	1285
Resultat felleskontrollert virksomhet og tilknyttet selskap	(87)	(68)
Resultat før skatt eksklusiv felleskontrollert virksomhet og tilknyttet selskap	857	1 217
Skatt beregnet til skattesats 27 % av resultat før skatt	231	329
Effekt av at skattesatsen er redusert til 25 %	(114)	-
Effekt av skattesatsforskjeller og ikke hensyntatte skattefordeler i utlandet	14	6
Nedskrevet goodwill	52	81
Salg av aksjer eiendom	-	(17)
Andre permanente forskjeller	6	6
Skattekostnad	189	405
Effektiv skattesats	22,1 %	33,2 %

For anleggskontrakter er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring skjer når kontroll og risiko overdras til kunden. Dette påvirker ikke skattekostnaden i resultatregnskapet, men betalbar skatt vil som følge av dette variere over tid.

Som følge av de store forskjellene mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat vil den vedtatte endringen i skattesats fra 27 til 25 % fra 2016 medføre en reduksjon i årets skattekostnad på 114 millioner kroner.

Eiendel utsatt skatt og utsatt skatt forpliktelse

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
<i>Eiendel utsatt skatt</i>		
Pensjoner	124	247
Avsetninger	87	372
Derivater	767	738
Akkumulert fremførbart underskudd	316	626
Eiendel utsatt skatt – brutto	1 294	1 983
<i>Utsatt skatt forpliktelse</i>		
Anleggsmidler	216	313
Anleggskontrakter under utførelse	1 990	2 546
Derivater	71	58
Utsatt skatt forpliktelse – brutto	2 277	2 917
Netto regnskapsført utsatt skatt forpliktelse	(983)	(934)
Skattesats i Norge	25 %	27 %

Endring i utsatt skatt som er innregnet i utvidet resultat

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Pensjoner	69	(45)
Kontantstrømsikring	(80)	(300)
Sum	(11)	(345)
Tilgang utsatt skatt ved oppkjøp / overgang EK metode	-	8

Skatteeffekten knyttet til endret skattesats fra 27 til 25 % fra 2016 medfører en reduksjon på NOK 35 millioner vedrørende kontantstrømsikringer og er inntatt i utvidet resultat.

Utdeling av utbytte til morselskapets aksjeeiere påvirker verken selskapets betalbare eller utsatte skatt.

16 Resultat per aksje

NOK millioner	2015	2014
<i>Årets resultat som tilfaller innehavere av aksjer</i>		
Resultat etter skatt	755	880
Ikke-kontrollerende interessers andel av resultatet	8	7
Årets resultat / utvannet resultat som tilfaller innehavere av ordinære aksjer	747	873

Antall aksjer	Note	2015	2014
Gjennomsnittlig vektet antall utestående aksjer 1.1.	22	120	120
Gjennomsnittlig vektet antall aksjer 31.12.		120	120

NOK	2015	2014
Årets resultat per aksje	6,23	7,28
Årets resultat per aksje, utvannet	6,23	7,28

17 Aksjer tilgjengelige for salg

Aksjer tilgjengelige for salg

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Børsnoterte aksjer	202	101
Andre aksjer	31	31
Aksjer tilgjengelige for salg	233	132

Aksjer tilgjengelige for salg er innregnet til virkelig verdi. Børsnoterte aksjer per 31.12.15 består av aksjer i Kitron ASA (19,33 % eierandel) som er notert på Oslo Børs og aksjer i KBC Advanced Technologies PLC (4,9 % eierandel) som er notert på London Stock Exchange. KONGSBERG har ikke betydelig innflytelse i disse selskapene.

Endring i virkelig verdi på aksjene, som ikke er nedskrivning, er innregnet i utvidet resultat. Når det foreligger varig eller vesentlig verdireduksjon på aksjene, innregnes dette i årsresultat. I 2015 er NOK 101 ført som verdiøkning i utvidet resultat (verdireduksjon på NOK 6 millioner i 2014). Verdiendringen er knyttet til Kitron ASA og KBC Advanced Technology PLC. Det er ikke innregnet nedskrivning over årsresultatet i 2015. I prosent av total markedsverdi utgjør børsnoterte aksjer 87 % av aksjer tilgjengelige for salg.

Virkelig verdi på aksjer

Aksjene skal verdsettes til markedsverdi på balansedagen.

Markedsverdien fremkommer som følger:

1. Siste omsatte kurs på børs eller siste omsatte kurs på OTC-listen (Norges Fondsmeglerforbunds liste)
2. Pris på siste aksjetransaksjoner som salg/kjøp eller emisjoner for aksjer som ikke er notert
3. Verdsettelse basert på diskontert kontantstrøm
4. Anskaffelseskost som estimat på markedsverdi. Dette gjelder investeringer uten vesentlig verdi

Sensitivitetsanalyse på investeringer i aksjer

En økning/reduksjon i kursene på de børsnoterte aksjene aksjene med 10 % vil medføre en økning/reduksjon av virkelig verdi på NOK 20 millioner per 31.12.15 (NOK 10 millioner per 31.12.14), som i et slikt tilfelle ville blitt innregnet i utvidet resultat.

18 Andre langsiktige eiendeler

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Lån til ansatte	32	36
Selgerkreditt, salg av eiendom	37	37
Forskuddsbetalt tomteleie	16	14
Andre langsiktige eiendeler	21	13
Sum andre langsiktige eiendeler	106	100

19 Fordringer

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Brutto kundefordringer	3 205	2 712
Avsetning tap kundefordringer	(167)	(142)
Netto kundefordringer	3 038	2 570
Andre fordringer	586	532
Forskudd til leverandører	432	182
Netto fordringer	4 056	3 284

Kredittrisiko
Eksponering for kredittrisiko

For redegjørelse av KONGSBERGs kredittrisiko og håndtering av denne, se note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

Balansført verdi av finansielle eiendeler representerer maksimal kreditteksponering:

NOK millioner	Note	31.12.15	31.12.14
Brutto kundefordringer		3 205	2 712
Brutto andre kortsiktige fordringer		1 018	714
Andre langsiktige eiendeler	18	106	100
Betalingsmidler	21	1 807	4 424
Valutaterminkontrakter og rentebytteavtaler som er brukt som sikring	20A	284	215
Total eksponering for kredittrisiko		6 420	8 165

Brutto kundefordringer fordelt på region

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Norge	337	297
EU	411	612
Øvrige Europa	149	34
Nord Amerika	1 493	769
Sør Amerika	68	57
Asia	631	738
Andre land	116	205
Totalt	3 205	2 712

Brutto kundefordringer fordelt på kundetype

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Offentlige institusjoner	550	975
Private selskaper	2 655	1 737
Totalt	3 205	2 712

Aldersfordelte kundefordringer og avsetning for tap på kundefordringer

NOK millioner	31.12.15		31.12.14	
	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer
Ikke forfalt	1 688	(5)	1 373	(1)
Forfalt 1–30 dager	683	(4)	562	(2)
Forfalt 31–90 dager	322	(6)	311	(1)
Forfalt 91–180 dager	271	(3)	187	(38)
Forfalt mer enn 180 dager	241	(149)	279	(100)
Totalt	3 205	(167)	2 712	(142)

Endring i avsetning tap på kundefordringer

NOK millioner	2015	2014
Avsetning 1.1.	(142)	(123)
Konstaterte tap	19	20
Avsatt	(48)	(44)
Oppløst	4	5
Avsetning 31.12.	(167)	(142)

Estimatusikkerhet

Avsetning til tap på fordringer fastsettes ved å legge beste estimat og skjønn til grunn ved vurdering av sannsynligheten for tap på en fordring eller en gruppe av fordringer.

20 Finansielle instrumenter

For definisjoner av finansielle instrumenter vises det til note 3J "Finansielle instrumenter".

A) Derivater

NOK millioner	Note	31.12.15	31.12.14
<i>Omløpsmidler</i>			
Valutaterminer, kontantstrømsikring	20C	7	71
Rentebytteavtaler, kontantstrømsikring	20D	-	(12)
Valutaterminer, virkelig verdi sikringer		248	140
Rentebytteavtaler, virkelig verdi sikringer	20D	19	19
Lånesikringer		10	(3)
Sum derivater omløpsmidler		284	215
<i>Langsiktige forpliktelser</i>			
Rentebytteavtaler knyttet til salg og tilbakeleie		-	1
Sum langsiktige forpliktelser		-	1
<i>Kortsiktige forpliktelser</i>			
Valutaterminer, kontantstrømsikringer		1 146	1 103
Valutaopsjoner		13	-
Rentebytteavtaler, kontantstrømsikringer	20D	9	-
Valutaterminer, virkelig verdi sikringer		1 891	1 632
Lånesikringer		10	(3)
Sum derivater kortsiktige forpliktelser		3 069	2 732

B) Valutarisiko og sikring av valuta

For redegjørelse av KONGSBERGs valutarisiko og håndtering av denne risikoen se note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

KONGSBERGs eksponering for valutarisiko knyttet til balanseførte kundefordringer og leverandørgjeld i amerikanske dollar (USD) og euro (EUR), basert på nominelle beløp, var ved årskiftet:

Beløp i millioner	31.12.15		31.12.14	
	USD	EUR	USD	EUR
Kundefordringer	539	35	256	75
Leverandørgjeld	(27)	(14)	(37)	(11)
Netto balanseeksponering	512	21	219	64
Valutaterminkontrakter virkelig verdi sikringer ¹⁾	1 038	106	1 399	192

1) I henhold til KONGSBERGs valutastrategi sikres alle inngåtte kontrakter til funksjonell valuta.

Valutaterminene som virkelig verdi sikring skal sikre alle kontraktfestede valutastrømmer. Det betyr at valutaterminene skal sikre balanseførte kundefordringer i utenlandsk valuta samt gjenstående fakturering på inngåtte kontrakter. KONGSBERG er også eksponert mot andre valutaer, men disse er ubetydelig sammenlignet med eksponeringen i USD og EUR.

Viktige valutakurser benyttet i konsernregnskapet gjennom året:

	Gjennomsnittlig kurs		Spotkurs per 31.12.	
	2015	2014	2015	2014
USD	8,06	6,30	8,81	7,42
EUR	8,95	8,36	9,60	9,02

INNHold REGNSKAP

Valutasikring

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategori:

2015	Verdi	Virkelig verdi ¹⁾	Total sikret beløp	Gj.snittlig sikret kurs	Total sikret beløp	Gj.snittlig sikret kurs
	i NOK per 31.12.15 basert på avtalte kurser					
Beløp i millioner		31.12.15	31.12.15	31.12.15	31.12.15	31.12.15
<i>Sikringskategori</i>						
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ^{2) 3)}	8 545	(1 138)	987	7,70	105	9,18
Sum kontantstrømsikringer	8 545	(1 138)	987		105	
Terminforretninger, virkelig verdi sikringer ^{3) 4)}	10 471	(1 643)	1 038	7,49	106	9,04
Lånesikringer, virkelig verdi sikringer ³⁾	1 048	(10)	104	8,74	3	9,57
Sum virkelig verdikringer	11 519	(1 653)	1 142		109	
Sum totalt	20 064	(2 791)	2 129		214	

2014	Verdi	Virkelig verdi ¹⁾	Total sikret beløp	Gj.snittlig sikret kurs	Total sikret beløp	Gj.snittlig sikret kurs
	i NOK per 31.12.14 basert på avtalte kurser					
Beløp i millioner		31.12.14	31.12.14	31.12.14	31.12.14	31.12.14
<i>Sikringskategori</i>						
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ^{2) 3)}	9 240	(1 031)	1 125	6,61	142	8,56
Sum kontantstrømsikringer	9 240	(1 031)	1 125	-	142	-
Terminforretninger, virkelig verdi sikringer ^{3) 4)}	10 532	(1 492)	1 399	6,37	192	8,71
Lånesikringer, virkelig verdi sikringer ³⁾	1 133	(3)	122	7,40	3	9,10
Sum virkelig verdikringer	11 665	(1 495)	1 521		195	
Sum totalt	20 905	(2 526)	2 646		337	

1) Virkelig verdi er forskjellen mellom spotkurs 31.12 og avtalt kurs på terminene.

2) Endring i virkelig verdi knyttet til sikringseffektive kontantstrømsikringer innregnes i utvidet resultat. Den del som ikke er sikringseffektiv blir innregnet over resultatet.

3) Verdier i tabellen knyttet til verdi basert på avtalte kurser og virkelig verdi inkluderer også andre valutaer enn USD og EUR. Lånesikringer er valutasikringer knyttet til lån i utenlandsk valuta.

4) Samlet verdireduksjon på sikrede prosjekter er NOK 107 millioner i løpet av 2015 (reduksjon på NOK 1 387 millioner i 2014). Derivater anvendt som prosjektsikring har hatt tilsvarende negativ verdi gjennom året, og sikringen har således vært 100 % effektiv. Verdiendring er innregnet i kundefordringer og anleggskontrakter under utførelse (eiendel og gjeld).

Valutaopsjoner

KONGSBERG har per 31.12.15 valutaopsjoner med en virkelig verdi på NOK -13 millioner. Endring i virkelig verdi er innregnet i ordinært resultat. Totalt sikret beløp er USD 88 millioner.

Virkelig verdi på valutaterminer er i tillegg til valutakursen 31.12. påvirket av forskjellene i renter i de aktuelle valutaene. Rentekurvene som benyttes i verdsettelsen mottas fra Reuters som igjen henter informasjon fra ulike markedsaktører. Det vises forøvrig til note 4 "Virkelig verdi" og note 20 G) "Vurdering av virkelig verdi".

INNHold REGNSKAP

Sensitivitetsanalyse

En styrkning av norske kroner mot USD og EUR per 31.12.15 på 10 % (10 % i 2014) ville ha økt utvidet resultat med beløp nevnt i tabellen.

Beregnet effekt på utvidet resultat (etter skatt):

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Valutaterminer i USD	652	609
Valutaterminer i EUR	75	94
Totalt	727	703

Endring i valutaopsjoner er ikke hensynstatt i tabellen. Forutsatt alle andre variabler konstante, ville en tilsvarende svekkelse av norske kroner mot USD og EUR hatt samme beløpsmessige effekt, men med motsatt fortegn.

Kontantstrømsikringer er vurdert til å være 100 % effektive, og all effekt fra en valutakursendring vil således føres i utvidet resultat. For virkelig verdisikringer vil verken utvidet resultat eller årsresultat bli påvirket så lenge sikringene er 100 % effektive.

KONGSBERG har en sikringsstrategi som i hovedsak sikrer alle kontraktfestede valutastrømmer og fordringer i utenlandsk valuta. En valutakursendring vil derfor i liten grad påvirke lønnsomheten i inngåtte kontrakter.

C) Kontantstrømsikringer

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer forventes å oppstå:

NOK millioner	31.12.15					31.12.14				
	Balanse- ført beløp	Forventet kontant- strøm	2016	2017	2018	Balanse- ført beløp	Forventet kontant- strøm	2015	2016	2017
<i>Valutaterminkontrakter</i>										
Eiendeler	7	7	7	-	-	71	72	69	3	-
Forpliktelser	(1 146)	(1 163)	(991)	(172)	-	(1 103)	(1 121)	(839)	(282)	-
<i>Rentebytteavtaler</i>										
Eiendeler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forpliktelser	(9)	(9)	(3)	(3)	(3)	(12)	(12)	(5)	(4)	(3)
Samlet	(1 148)	(1 165)	(987)	(175)	(3)	(1 044)	(1 061)	(775)	(283)	(3)

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer forventes å påvirke resultatet:

NOK millioner	31.12.15				31.12.14			
	Balanse- ført beløp	Forventet kontant- strøm	2016	2017 og senere	Balanse- ført beløp	Forventet kontant- strøm	2015	2016 og senere
<i>Valutaterminkontrakter</i>								
Eiendeler	7	7	4	3	71	72	36	36
Forpliktelser	(1 146)	(1 163)	(655)	(508)	(1 103)	(1 121)	(563)	(558)
<i>Rentebytteavtaler</i>								
Eiendeler	-	-	-	-	-	-	-	-
Forpliktelser	(9)	(9)	(3)	(6)	(12)	(12)	(4)	(8)
Samlet	(1 148)	(1 165)	(654)	(511)	(1 044)	(1 061)	(531)	(530)

Kontantstrømsikring – sikringsreserve

NOK millioner	2015	2014
Inngående balanse	(954)	(141)
<i>Endringer i virkelig verdi i perioden</i>		
Valutaterminer og rulleringseffekter ^{1) 3)}	(1 319)	(1 346)
Rentebytteavtaler	3	(13)
Skatt på poster innregnet direkte i utvidet resultat	80	298
<i>Innregnet gevinst/tap i perioden</i>		
Valutaterminer og rulleringseffekter ^{1) 3)}	891	248
Utgående balanse sikringsreserve ²⁾	(1 299)	(954)

- 1) Det oppstår periodiseringer når kontantstrømsikringer realiseres og nye terminer, virkelig verdi sikringer, inngås for prosjektene (rullering). Resultateffekten som oppstår blir balanseført og realiseres i takt med fremdrift i prosjektene. Balanseført verdi knyttet til rullerte kontantstrømsikringer utgjør NOK 585 millioner per 31.12.15 (NOK 263 millioner per 31.12.14).
- 2) Netto effekt fra kontantstrømsikringer før skatt som er ført i utvidet resultat, utgjør NOK -425 millioner i 2015 (NOK -1.111 millioner i 2014).
- 3) Sammenligningstall er endret.

Dersom et forventet prosjekt blir kontraktsfestet og det etableres en virkelig verdi sikring, blir innregnet sikringsreserve overført fra utvidet resultat til balanseført verdi av det sikrede prosjektet. Dersom en forventet kontantstrøm inntreffer og ikke resulterer i en virkelig verdi sikring innregnes sikringsreserven i resultatregnskapet samtidig med de sikrede transaksjonene.

Det er i 2015 innregnet totalt NOK -247 millioner knyttet til ineffektive kontantstrømsikringer i ordinært resultat. Beløpet inngår også i posten "innregnet gevinst/tap i perioden" i tabellen over.

D) Renterisiko knyttet til lån

Beløp NOK millioner	2015					2014				
	Forfall	Nominell rente	Rest-løpetid	Nominelt beløp	Balanse-ført verdi	Forfall	Nominell rente	Rest-løpetid	Nominelt beløp	Balanse-ført verdi
Obligasjonslån KOG 07	11.9.19	4,80 %	3,7	250	250	11.9.19	4,80 %	4,7	250	250
Obligasjonslån KOG 06	11.9.17	2,85 %	1,7	500	500	11.9.17	3,28 %	2,7	500	500
Andre langsiktige lån				97	97				104	104
Sum langsiktige lån ¹⁾				847	847				854	854
Lånefasilitet (ubenyttet låneramme)	7.4.19			1 500		7.4.19			1 500	

- 1) Forskjellen mellom balanseført verdi i oppstilling over finansiell stilling og beløp i denne note skyldes verdien på rentebytteavtalen knyttet til obligasjonslån KOG 07 på NOK 19 millioner. Se tabell over rentetabeller under.

Kongsberg Gruppen ASA har en syndikert lånefasilitet med Danske Bank, DNB, JP Morgan Chase, Nordea og SEB. Fasiliteten er for generelle forretningsformål. Fasiliteten har løpetid på fem år med opsjon på forlengelse på ett år, to ganger. Rentebetingelsene er NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/EBITDA og kan være fra 0,5 % til 1 %. Lånefasiliteten krever at netto rentebærende gjeld ikke overstiger tre ganger EBITDA, men kan være opp til 3,5 ganger i maksimalt tre kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt. Det har ikke vært trukket på fasiliteten i 2015.

Kongsberg Gruppen ASA har to obligasjonslån ved utgangen av 2015. Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene er 3 mnd NIBOR + 1,8 % for lån pålydende NOK 500 millioner med forfall i 2017 og fastrente på 4,80 % p.a. for obligasjonslån pålydende NOK 250 millioner med forfall i 2019. Lånene er balanseført til amortisert kost ved bruk av effektiv rentemetode.

Andre lån er mindre låneopptak i enkelte av konsernets datterselskaper i lokale banker.

Rentebytteavtaler

Beløp NOK millioner	Forfall	Rentesats	Pålydende		Virkelig verdi	
			2015	31.12.15	2014	31.12.14
Rentebytteavtale, flytende til fast rente ¹⁾	2.1.15	3,43 %	-	-	150	(1)
Rentebytteavtale, flytende til fast rente ¹⁾	2.1.15	3,21 %	-	-	120	-
Rentebytteavtale, flytende til fast rente ²⁾	2.1.18	2,47 %	247	(9)	247	(11)
Sum rentebytteavtaler, flytende til fast rente			247	(9)	517	(12)
Rentebytteavtale, fast til flytende rente ³⁾	11.9.19	4,80 %	250	19	250	19
Sum rentebytteavtaler			497	10	767	7

- 1) KONGSBERG hadde per 31.12.14 rentebytteavtaler fra flytende til fast rente for et nominelt beløp på NOK 270 millioner, i tilknytning til inngåtte salg- og tilbakeleieavtaler som omtalt i note 26 "Salg og tilbakeleie." Verdiendringen på rentebytteavtalene innregnes i utvidet resultat. Rentebytteavtalene forfalt 2. januar 2015.
- 2) KONGSBERG har inngått rentebytteavtale fra flytende rente til fast rente for et nominelt beløp på NOK 247 millioner. Avtalen ble inngått i tilknytning til finansiering av eidsomsvirksomheten for å redusere renteesponeringen. Verdiendringen på rentebytteavtalen innregnes i utvidet resultat.
- 3) KONGSBERG har inngått to rentebytteavtaler fra fast til flytende rente for et nominelt beløp på hver NOK 125 millioner. Avtalene ble inngått i tilknytning til obligasjonslånet KOG 07 som er et fastrentelån. Verdiendringen på rentebytteavtalene justeres mot balanseført verdi på lånet.

Sensitivitetsanalyse renterisiko

Effekt av renteøkning på 50 bp i NIBOR:

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Plasseringer med flytende rente	9	11
Lån med variabel rente	(3)	(3)
Rentebytteavtaler, flytende til fast rente	2	4
Kontantstrøms sensitivitet (netto)	8	12

I tillegg ville en slik renteendring økt (redusert) utvidet resultat og egenkapitalen med NOK 3 millioner (NOK 5 millioner i 2014) knyttet til rentebytteavtaler fra fast til flytende rente.

E) Likvidetsrisiko

Tabellen viser forfall i henhold til kontrakt for finansielle forpliktelser inkludert rentebetalinger. Forpliktelser som offentlige avgifter og skatter er ikke finansielle forpliktelser og derfor ikke inkludert. Det samme gjelder forskuddsbetalinger fra kunder og periodisering av prosjekter.

31.12.15	Kontrakts-						2020
	Balanse-	messige	2016	2017	2018	2019	
NOK millioner	ført beløp	kontant-					og senere
		strømmer					
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>							
Usikrede obligasjonslån	750	(827)	(26)	(522)	(12)	(267)	-
Andre lån og forpliktelser	97	(97)	-	(6)	(1)	-	(90)
Leverandører	1 214	(1 214)	(1 214)	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>							
Valutaderivater	3 050	(3 093)	(2 770)	(306)	(12)	(5)	-
Rentebytteavtale	9	(9)	(3)	(3)	(3)	-	-
Lånesikring	10	(10)	(10)	-	-	-	-
Totalt	5 130	(5 250)	(4 023)	(837)	(28)	(272)	(90)

31.12.14	Kontrakts-						2019
	Balanse-	messige	2015	2016	2017	2018	
NOK millioner	ført beløp	kontant-					og senere
		strømmer					
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>							
Usikrede obligasjonslån	750	(860)	(29)	(29)	(523)	(12)	(267)
Andre lån og forpliktelser	104	(104)	(21)	(21)	(21)	(21)	(20)
Leverandører	1 057	(1 057)	(1 057)	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>							
Valutaderivater	2 735	(2 890)	(1 822)	(1 053)	(13)	(1)	(1)
Rentebytteavtale	12	(12)	(5)	(4)	(3)	-	-
Totalt	4 658	(4 923)	(2 934)	(1 107)	(560)	(34)	(288)

F) Oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser fordelt på ulike kategorier for regnskapsmessig behandling per 31.12.15:

2015	NOK millioner	Note	Derivater		Utlån og fordringer	Aksjer tilgjengelig for salg	Andre finansielle forpliktelser	Total	Virkelig verdi
			Derivater benyttet som sikring	som ikke kvalifiserer for sikring					
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>									
	Investering i aksjer tilgjengelig for salg	17	-	-	-	233	-	233	284
	Andre langsiktige eiendeler	18	-	-	106	-	-	106	107
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>									
	Derivater	20A	284	-	-	-	-	284	284
	Fordringer	19	-	-	4 056	-	-	4 056	4 056
	Betalingsmidler	21	-	-	1 807	-	-	1 807	1 807
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>									
	Rentebærende lån	20D	-	-	-	-	847	847	859
	Derivater	20D	-	-	-	-	19	19	-
	Andre langsiktige forpliktelser		-	-	-	-	13	13	13
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>									
	Rentebærende lån		-	-	-	-	-	-	-
	Derivater	20A	3 069	-	-	-	-	3 069	3 069
	Leverandører	24	-	-	-	-	1 214	1 214	1 214

2014	NOK millioner	Note	Derivater		Utlån og fordringer	Aksjer tilgjengelig for salg	Andre finansielle forpliktelser	Total	Virkelig verdi
			Derivater benyttet som sikring	som ikke kvalifiserer for sikring					
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>									
	Investering i aksjer tilgjengelig for salg	17	-	-	-	132	-	132	132
	Andre langsiktige eiendeler	18	-	-	100	-	-	100	100
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>									
	Derivater	20A	215	-	-	-	-	215	215
	Fordringer	19	-	-	3 284	-	-	3 284	3 284
	Betalingsmidler	21	-	-	4 424	-	-	4 424	4 424
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>									
	Rentebærende lån	20D	-	-	-	-	854	854	866
	Derivater	20D	-	1	-	-	-	1	1
	Andre langsiktige forpliktelser		-	-	-	-	19	19	19
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>									
	Rentebærende lån		-	-	-	-	-	-	-
	Derivater	20A	2 732	-	-	-	-	2 732	2 732
	Leverandører	24	-	-	-	-	1 057	1 057	1 057

G) Vurdering av virkelig verdi

Følgende tabell viser konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi

NOK millioner	Note	2015			2014		
		Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
<i>Eiendeler</i>							
Investeringer i aksjer tilgjengelig for salg	17	202	-	31	101	-	31
Derivative finansielle eiendeler	20A		284			215	
Sum eiendeler til virkelig verdi		202	284	31	101	215	31
<i>Forpliktelser</i>							
Derivative finansielle forpliktelser	20A	-	3 069	-	-	2 733	-
Rentebærende gjeld (beregnet for noteformål)		-	859	-	-	866	-
Sum forpliktelser til virkelig verdi		-	3 928	-	-	3 599	-

De forskjellige nivåene er definert som følger:

Nivå 1: Virkelig verdi måles ved bruk av kvoterte priser fra aktive markeder for identiske finansielle instrumenter. Ingen justering foretas med hensyn til disse prisene.

Nivå 2: Virkelig verdi måles basert på andre data enn noterte priser som omfattes av nivå 1, men som baseres på observerbare markedsdata enten direkte eller indirekte. Disse metodene innebærer noe usikkerhet i fastsettelse av virkelig verdi.

Nivå 3: Virkelig verdi måles ved bruk av modeller som i vesentlig grad benytter ikke-observerbare markedsdata. Dette innebærer mer usikkerhet knyttet til fastsettelse av virkelig verdi.

Se også note 4 "Virkelig verdi" og note 17 "Aksjer tilgjengelig for salg" for omtale av virkelig verdimåling.

H) Estimatusikkerhet

KONGSBERG har en rekke finansielle instrumenter som regnskapsføres til virkelig verdi. Når markedsverdier ikke kan observeres direkte gjennom børsnoterte priser, estimeres virkelig verdi ved hjelp av ulike modeller som enten bygger på interne estimater eller input fra banker eller andre markedsaktører. Forutsetninger for slike verdifulurderinger inkluderer spotpriser, forwardpriser og rentekurver.

Vurderingene er alltid basert på KONGSBERGs beste estimater, men det er likevel sannsynlig at observerbar markedsinformasjon og forutsetninger vil endres over tid. Slike endringer kan påvirke de beregnede verdier av finansielle instrumenter vesentlig, og dermed resultere i gevinster og tap som vil påvirke fremtidige perioders resultatregnskap. Hvordan slike endringer påvirker resultatregnskapet avhenger av type instrument, og hvorvidt det inngår i en sikringsrelasjon.

21 Betalingsmidler

Nominelt beløp i NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Kortsiktig plassering i pengemarkedet	9	2 116
Bankinnskudd, driftskonti	1 798	2 308
Sum	1 807	4 424

Det er stilt bankgaranti for trukket forskuddstrekk fra ansatte tilsvarende NOK 286 millioner (NOK 280 millioner i 2014).

Likviditetsstyringen i konsernet håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

22 Aksjekapital

Aksjekapital

Aksjekapitalen består per 31.12.15 av 120.000.000 aksjer, hver pålydende NOK 1,25.

Utvikling i aksjekapital

	Dato	Antall aksjer	Pålydende NOK	Beløp NOK millioner	Korr. faktor	Aksjekapital NOK millioner
<i>Type utvidelse</i>						
Børsintroduksjon	13.12.1993	5 850 000	20	117		117
Rettet emisjon mot ansatte	1996	6 000 000	20	3		120
Aksjesplitt	1997	24 000 000	5		01:04	120
Emisjon	1999	30 000 000	5	30		150
Aksjesplitt	2009	120 000 000	1,25		01:04	150

Oversikt over de største aksjeeierne per 31.12.15

Aksjeeiere	Antall aksjer	%-andel
Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet	60 001 600	50,00 %
Arendals Fossekompagni ASA	9 552 796	7,96 %
Folketrygdfondet	7 513 607	6,26 %
MP Pensjon Pk	4 540 048	3,78 %
Odin Norden	2 301 536	1,92 %
Danske Invest Norske Instit. II.	2 096 034	1,75 %
Odin Norge	1 680 646	1,40 %
Swedbank Robur Smabolagsfond	1 569 405	1,31 %
State Street Bank and Trust Co.	1 329 327	1,11 %
HSBC Bank Plc	1 215 001	1,01 %
Danske Invest Norske Aksjer Inst	1 144 269	0,95 %
BNP Paribas Sec. Services S.C.A	952 000	0,79 %
Sum	93 896 269	78,25 %
Øvrige (eierandel < 0,75 %)	26 103 731	21,75 %
Totalt antall aksjer	120 000 000	100,00 %

Fordeling av aksjeeiere etter beholdningsstørrelse

Antall aksjer	Antall eiere	Antall aksjer	Beholdning %
1-1 000	6 344	1 700 034	1,42 %
1 001-10 000	1 801	4 836 308	4,03 %
10 001-100 000	161	4 669 876	3,89 %
100 001-1 000 000	55	15 849 513	13,21 %
1 000 001-10 000 000	10	32 942 669	27,45 %
Over 10 000 000	1	60 001 600	50,00 %
Sum	8 372	120 000 000	100,00 %

Av de 8.372 aksjeeierne per 31.12.15 var 1017 utenlandske, med en samlet beholdning på 13,96 %.

Egne aksjer

KONGSBERG har per 31.12.15 en beholdning på 15.971 egne aksjer. Aksjene er kjøpt i henhold til fullmakt gitt på ordinær generalforsamling, og gir rom for tilbakekjøp av inntil 5 % av utestående aksjer.

	Antall
Beholdning egne aksjer per 31.12.14	26 674
Kjøp av egne aksjer	590 535
Egne aksjer avhendet til ansatte	(601 238)
Beholdning egne aksjer per 31.12.15	15 971

Utbytte

	2015	2014
Betalt utbytte i NOK millioner	1 110 ¹⁾	630
Betalt utbytte i NOK per aksje	9,25	5,25

1) Herav NOK 2,66 millioner utbetalt på egne aksjer.

Styret har foreslått et utbytte for regnskapsåret 2015 på NOK 510 millioner. Dette tilsvarer NOK 4,25 per aksje.

23 Avsetninger

Langsiktige avsetninger

NOK millioner	Salg og tilbakeleie	Andre	Sum
31.12.14	153	-	153
Benyttet avsetning	(5)	-	(5)
Avsatt	23	24	47
Oppløst	(25)	-	(25)
Effekt av diskontering	(4)	-	(4)
31.12.15	142	24	166

Langsiktige avsetninger

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendoms-massen i Kongsberg Teknologipark. I forbindelse med salg og tilbakeleie, se note 26 "Salg og tilbakeleie", er det avtalt at KONGSBERG garanterer for oppføringskostnader og for vedlikehold av byggene i tilbakeleieperioden. Nåverdien av fremtidig garantiforpliktelse er avsatt i regnskapet. Det er i tillegg foretatt avsetning knyttet til leiebortfall. Gjenstående avsetningsbehov vurderes hvert kvartal. Effekt av diskontering er kostnadsført som finanskostnader.

Kortsiktige avsetninger

NOK millioner	Garanti	Andre	Sum
31.12.14	539	286	825
Benyttet avsetning	(146)	(22)	(168)
Avsatt	350	82	432
Oppløst	(193)	(85)	(278)
31.12.15	550	261	811

Garantiaavsetninger

Garantiaavsetninger er avsetninger for garantikostnader på avsluttede leveranser. Ubenyttede garantiaavsetninger løses opp ved utløp av garantiperioden. Garantiaavsetningene er estimert basert på en kombinasjon av erfaringstall, konkrete beregninger og skjønn. Garantiperiodene varer normalt fra ett til fem år, men for enkelte forsvars-kontrakter kan garantiperioden vare inntil 30 år.

Andre avsetninger

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig.

Avsetninger gjelder forhold hvor det er uenighet med kontraktspartene, usikkerhet knyttet til produktansvar eller produkter som er i en tidlig livssyklus.

I tillegg er det i regnskapsåret oppløst forpliktelse på NOK 152 millioner som i oppstilling over finansiell stilling har vært klassifisert som "andre kortsiktige forpliktelser".

Estimatusikkerhet

Vurderingene er basert på en kombinasjon av erfaringstall, tekniske evalueringer og skjønn. Det gjøres evalueringer av estimatene hvert kvartal. Det er betydelig usikkerheter knyttet til disse avsetningene med hensyn til beløp og tid.

24 Andre kortsiktige forpliktelser

Andre kortsiktige forpliktelser

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Leverandørgjeld	1 214	1 057
Skyldige offentlige avgifter	324	303
Beregnet betalbar skatt	21	29
Avsatte feriepenger	444	423
Periodiserte inntekter	221	82
Forskudd fra kunder varesalg	452	455
Forpliktelser knyttet til resultatavhengig del av lønn	26	128
Andre periodiseringer	1 151	1 472
Sum	3 853	3 949

25 Pantstillelser og garantier

Pantstillelser

Konsernets låneavtaler, både obligasjonlåneavtalene og avtalen om syndikerte lånefasiliteter, er basert på negativ pant.

Forskudds- og gjennomføringsgarantier

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringsselskaper og av Kongsberg Gruppen ASA (morselskapsgarantier). Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Garantier utstedt av banker og forsikringsselskap	2 796	3 109
Garantier stilt av Kongsberg Gruppen ASA (morselskapet)	5 395	5 560
Forskudd- og gjennomføringsgarantier overfor kunder	8 191	8 669

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringsselskaper.

26 Salg og tilbakeleie

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendoms- massen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter, og utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleie- kontrakten knyttet til kjøp i 1999 løp ut i 2014. Tilbakeleiekontraktene er vurdert til å være operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er KONGSBERG ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Med unntak av eiendommene som ble solgt i 2007 og 2014 er eiendommene i hovedsak utleid til eksterne leietakere. Utleiekontraktene har en varighet fra tre måneder til 15 år. Avsetninger knyttet til salg- og tilbakeleieavtalene er omtalt i note 23 "Avsetninger".

Beløp i NOK millioner	Salgsår	Leiebeløp	Leiebeløp	Leiebeløp	Gjen-	Leiebeløp	Veiet
		innleie	2017	utover	værende	utleie	gjennom-
		2016	-2021	2021	periode	2016	snittlig
					innleie		utleie-
							periode
Avtale 1 – Til sammen 40 000 kvm industri/kontor	2001	36	74	-	3 år	39	2 år
Avtale 2 – Til sammen 6 000 kvm industri/kontor	2002	7	11	-	1,5 år	7	1,5 år
Avtale 3 – Til sammen 10 000 kvm industri/kontor	2006	17	86	-	5,5 år	20	4,5 år
Avtale 4 – Til sammen 40 000 kvm industri/kontor	2007	59	317	206	9 år	59	9 år
Avtale 5 – Til sammen 57 000 kvm parkering/kontor	2014	31	165	384	15 år	31	13 år
Totalt		150	653	590		156	

KONGSBERG har forkjøpsrett etter markedsforhold for avtale 2, 3 og 4. Konsernet har rett til forlengelse av leieperiodene for minst fem år av gangen. Leiebeløpet er fast med 2,25 % årlig justering på leie for avtale 2 og 3. Avtale 3, 4 og 5 justeres med 100 % av endringen i konsumprisindeksen, som er forutsatt lik 2 % årlig. Utleien justeres årlig i henhold til konsumprisindeksen.

Avtale 5 ble inngått i forbindelse med det gjennomførte eiendomssalget i 2014. Leieavtalen består av tre bygg, herav to parkeringshus, og leiebeløpene justeres årlig i henhold til konsumprisindeksen. Konsernet har rett til forlengelse av leieperioden for fem år av gangen til eksisterende vilkår. Det er inngått fremleieavtaler for innleieperioden til både eksterne og konserninterne leietakere.

Se også note 23 "Avsetninger."

27 Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

Styret foreslår at retningslinjene beskrevet nedenfor legges til grunn for 2016 og frem til generalforsamlingen 2017.

Hovedprinsipper for selskapets lederlønnspolitik

Prinsippene og systemene for godtgjørelse til ledende ansatte fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en evaluering av konsernsjefens lønn og betingelser, samt konsernets resultatlønsordning for ledere. Styrets kompensasjonsutvalg forbereder sakene for styret. Konsernsjefen fastsetter godtgjørelsen til øvrige medlemmer av konsernledelsen etter konsultasjon med styrets leder.

Lederlønnene i Kongsberg Gruppen ASA og konsernselskaper ("KONGSBERG") fastsettes ut fra følgende hovedprinsipper:

- Lederlønnen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende, og innenfor denne ramme støtte opp under generell moderasjon i lederlønsutviklingen – selskapet skal tiltrekke seg og beholde dyktige ledere.
- Lederlønnen skal være motiverende – lønnen skal være slik sammensatt at den motiverer for ekstra innsats for stadig forbedring av virksomheten og selskapets resultater.
- Lønnsystemet skal oppfattes som forståelig og akseptabelt både internt i KONGSBERG og eksternt.
- Lønnsystemet skal være fleksibelt – slik at tilpasning kan skje når behovene endres.
- Lønnsystemet skal fremme samarbeid.

Godtgjørelsen til konsernledelsen skal reflektere deres ansvar for styring, resultater og bærekraftig utvikling av KONGSBERG, og hensynta virksomhetens størrelse og kompleksitet. Ordningene skal forøvrig være transparente og i tråd med prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse.

Andre selskaper i konsernet skal følge hovedprinsippene for lederlønnspolitikken. Det er et mål å koordinere lønnspolitikken i konsernet og de ordningene som benyttes for variable ytelser.

Med virkning fra 13.2.15 fastsatte Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD) nye retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel. Disse avvok på viktige punkter fra tilsvarende tidligere retningslinjer, blant annet for langtidsincentivordning (LTI), men særlig for pensjoner, hvor staten ikke ønsket pensjonsopptjening utover et lønnsgrunnlag på 12G (p.t. ca. NOK 1,1 millioner). De nye retningslinjene fikk imidlertid ikke tilbakevirkende kraft, dvs. at avtaler inngått før 13.2.15 kunne videreføres. Styret har gjennom 2015 implementert statens nye retningslinjer for ledende ansatte.

Elementer i lederlønnen – fastlønn og variable ytelser

Utgangspunktet for lønnsfastsettelsen er det samlede nivået av fastlønn og variable ytelser. Fastlønn består av grunnlønn samt faste naturalytelser og pensjonsavtaler. Variable ytelser består av resultatavhengig lønn og aksjeprogram (LTI). Det gjøres regelmessig målinger mot relevante markeder for å sikre at den totale kompensasjonen er konkurransedyktig, men ikke ledende.

Grunnlønn

Grunnlønnen skal normalt være hovedelementet i ledernes lønn. Den vurderes en gang i året.

Faste naturalytelser

Ledende ansatte vil normalt tildeles naturalytelser som er vanlige for sammenlignbare stillinger, så som fri telefon, fri bredbåndoppkobling,

aviser, firmabil/bilordning og parkering. Det gjelder ingen særskilte begrensninger for hvilke naturalytelser som kan avtales.

Pensjonsordninger

Ledende ansatte skal normalt ha pensjonsordninger som sikrer dem en pensjonsutbetaling som står i forhold til deres lønnsnivå. I hovedsak oppfylles dette ved medlemskap i KONGSBERGs kollektive hovedpensjonsordning for lønn inntil 12G.

Konsernets kollektive hovedpensjonsordning er innskuddsbasert. Innskuddene er 0 % av lønn mellom 0G og 1G, 5 % av lønn fra 1G til 6G og 8 % av lønn fra 6G til 12G. Midlene kan valgfritt fordeles mellom tre spareprofiler med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer. Ordningen ble innført per 1.1.08. Arbeidstakere som var 52 år eller eldre på konverteringstidspunktet ble stående i en lukket ytelsesplan. Den kollektive pensjonsordningen vil bli vurdert justert i 2016 for bedre tilpasning til endringer i folketrygden.

Ledere med grunnlønn over 12G har i tillegg pensjonsopptjening for den del av lønnen som overstiger 12G gjennom en driftsbasert innskuddsordning. Innskuddet er 18 % av den del av grunnlønnen som overstiger 12G, og investeringsvalgene de samme som i hovedordningen. Denne ordningen ble stengt for nye ledende ansatte i 2015 på grunn av de nevnte retningslinjer fra NFD.

Det er innført et tak på pensjongsivende lønn (maksimalt pensjongsgrunnlag) på NOK 3.129.234 unntatt for konsernsjefen. Beløpet inflasjonsjusteres i tråd med konsumprisindeksen 1.1. hvert år. Samtlige medlemmer i konsernledelsen er tilknyttet bedriftens innskuddsordning. Konsernsjefen har en egen avtale om alderspensjon ved 67 år, som inklusive folketrygden (forutsatt full opptjening) og KONGSBERGs tjenestepensjon gir en samlet ytelse på NOK 1.540.117 fra 67 til 77 år og NOK 1.283.431 fra 77 år og livsvarig. Pensjonen reguleres årlig i takt med utbetalte pensjoner fra Folketrygden, dvs. p.t. med alminnelig lønnsvekst minus 0,75 %.

KONGSBERGs ordning med tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte vil ikke gjelde ledere som tiltrer sine stillinger etter 1.10.15.

Selskapet har tidligere inngått avtaler om tidligpensjon for noen av sine ledere. Avtalene har hele tiden vært inngått i tråd med gjeldende eiermelding fra Staten. Det er i dag ulike ordninger avhengig av når disse ble inngått. De nyeste avtalene innebærer mulighet for fratreden fra 65 år, men med gjensidig rett for KONGSBERG og ansatt i konsernledelsen til å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom den ansatte fratrer mellom 63 og 65 år vil det imidlertid gi redusert pensjonsopptjening i den innskuddsbaserte alderspensjon som gjelder fra fylte 67 år. Disse avtalene gjelder for fire medlemmer i konsernledelsen. Et av medlemmene i konsernledelsen har en eldre avtale om fristilling fra arbeidsplikt fra fylte 60 år. Forutsatt minst 10 års opptjeningstid er ytelsen 90 % av lønn fra 60 år, med 10 % nedtrapping per år til 60 % av lønn fra 63 til 67 år. Tilsvarende har to andre konserndirektører avtaler om at de kan fratruke fra 62 år. Forutsatt minst 15 års opptjeningstid er ytelsen 65 % av lønn frem til fylte 67 år. Disse eldre ordningene ble avviklet henholdsvis i 2006 og 2008. Et av medlemmene i konsernledelsen har, for den del av lønnen som overstiger 12G, i tillegg et innskudd på 12 % av lønnen. Konsernsjefen har en avtale om tidligpensjon på NOK 1.796.803 per år fra fylte 65 år til 67 år. Konsernsjefen og KONGSBERG kan gjensidig kreve fratreden med tidligpensjon fra 63 eller 64 år, og da med henholdsvis NOK 1.668.460 eller NOK 1.732.632 per år frem til fylte 65 år. Tidligpensjonen reguleres årlig i takt med utbetalte pensjoner fra Folketrygden. Alle tall er gjeldende per 31.12.15.

Langtidsincentiv (LTI)

Fra og med 2012 innførte styret en LTI ordning i form av godtgjørelse på 25 % og 15–20 % av årlig grunnlønn for henholdsvis konsernsjef og øvrig konsernledelse. Begrunnelsen for ordningen er å være konkurransedyktig med sammenlignbare selskaper. For å kunne utbetales, må KONGSBERG ha positivt driftsresultat (EBIT) i foregående år. Deltakerne i ordningen vil være forpliktet til å investere nettobeløpet etter skatt i KONGSBERG-aksjer, som kjøpes i markedet og eies med en bindingstid på tre år. Deltakere som på eget initiativ slutter i selskapet vil, for aksjer som ikke oppfyller treårskravet, måtte tilbakebetale et beløp som tilsvarer aksjeverdi etter skatt på oppsigelsestidspunktet. Ordningen gir ikke grunnlag for pensjon.

Ordningen vil bli videreført i 2016. Styret vil gjøre en vurdering og eventuelt justere ordningen innenfor rammene som er satt av NFD.

Resultatavhengig del av lønn

KONGSBERGs øverste ledelse og viktigste beslutningstakere skal på en direkte måte ha sine økonomiske interesser knyttet til utvikling og forbedring av KONGSBERG. Med dette formål vedtok styret i 2006 en resultatlønsordning som omfatter ca. 90 ledere. Ordningen videreføres i 2016, i en noe justert form. Målet med ordningen er at ledere som presterer bra over tid skal oppnå en gjennomsnittlig resultatlønn på 20–30 % av grunnlønn.

Resultatlønsordningen baseres på tre komponenter:

1. Endring i EBITA (fremgangskomponent):
Fremgangskomponenten beregnes basert på endring i årets EBITA, justert for 10 % kalkulatorisk rente på endring i anvendt kapital. Målingen vektles på eget ansvarsområde og overordnede nivåer. Fremgangskomponenten godskrives en resultatlønsbank for den enkelte deltaker. Fremgangskomponenten blir positiv ved fremgang i justert EBITA, mens den ved tilbakegang i justert EBITA kan bli negativ og belaste eventuell tidligere opparbeidet resultatlønsbank.
2. Oppnådd EBITA-margin (marginkomponent):
Marginkomponenten oppnås ved en EBITA-margin større enn 10 % eller ved opprettholdelse eller forbedring av margin dersom den er over 5 %. Marginkomponenten kan maksimalt bli 20 %.
3. Personlige mål (individuell komponent):
Den individuelle komponenten oppnås ved innfrielse av individuelle mål knyttet til viktige KPI'er for den enkelte leder, som både kan være av finansiell og ikke-finansiell art. Den individuelle komponenten kan maksimalt utgjøre 15 %.

Margin- og fremgangskomponentene kan i sum maksimalt utgjøre 35 % (45 % for ledende ansatte før 13.2.15). Marginkomponenten vil redusere fremgangskomponenten dersom disse i sum utgjør mer enn maksimalt beløp. I sum kan opptjening på de tre komponentene ikke utgjøre mer enn 50 % (60 % for ledende ansatte tilsatt før 13.2.15).

Utbetalt resultatlønn for den enkelte består av 40 % av saldo i resultatlønsbanken pluss marginkomponenten og årets individuelle komponent. Utbetalt resultatlønn kan ikke overstige 50 % av grunnlønn.

Saldo i resultatlønsbanken vil ikke bli utbetalt ved fratredelse før pensjonering. Resultatlønsbanken vil virke utjevne over tid, stimulere til langsiktighet og gjøre at deltakerne ikke bare har oppside, men også nedside.

Resultatlønsordningen gir ikke grunnlag for pensjon. Resultatlønsordningen vurderes årlig av kompensasjonsutvalget og styret for å påse at den virker etter hensikten og sikre at nødvendige justeringer foretas.

Godtgjørelse som er knyttet til aksjer eller utviklingen av aksjekursen

Ledende ansatte har mulighet til å delta fullt ut i KONGSBERGs rabatterte aksjespareordning på samme vilkår som for alle ansatte i konsernet. KONGSBERG har ingen ordning for tildeling av aksjeopsjoner eller andre instrumenter knyttet til selskapets aksjer. Det er ingen planer om å innføre slike ordninger.

Sluttvederlagsordninger

For å ivareta KONGSBERGs behov for til enhver tid å sikre at sammensetningen av ledere er i overensstemmelse med virksomhetens behov er det inngått og kan inngås avtaler om sluttvederlagsordninger. Sluttvederlagsordninger er søkt utformet slik at de vil oppfattes som akseptable internt og eksternt og gir for avtaler inngått fra 2011 ikke rett til sluttvederlag som i verdi overstiger lønn og godtgjørelser i mer enn seks måneder. Denne ordningen vil videreføres i 2016. Før 2011 ga ordningen inntil 12 måneders sluttvederlag. Det er inngått slike avtaler direktørene i konsernledelsen innenfor rammen av arbeidsmiljøloven. Konsernsjefen har en avtale som ivaretar KONGSBERGs behov for å kunne be konsernsjefen fratre umiddelbart dersom dette anses å være i KONGSBERGs interesse. Ut over den gjensidige oppsigelsestiden på seks måneder kan konsernsjefen opprettholde full lønn inntil eventuell inntreden i ny stilling, begrenset oppad til 12 måneder og forutsatt at det er KONGSBERG som ønsker fratredelse.

Redegjørelse for regnskapsåret 2015

Lederlønspolitikken er for regnskapsåret 2015 blitt gjennomført i tråd med retningslinjene som ble behandlet av KONGSBERGs ordinære generalforsamling i 2015.

Etter ordinært lønnsoppgjør den 1.7.15 er konsernsjefens grunnlønn oppregulert med 2,2 % til NOK 4.053.300 per år (3,0 % i 2014). For den øvrige konsernledelse er grunnlønn oppjustert med gjennomsnittlig 2,1 % i 2015 (3 % i 2014). I tillegg kommer resultatavhengig del av lønn som beskrevet over og som vist i note 28.

I konsernregnskapet for 2015 er det beregnet opptjent resultatavhengig lønn for ledende ansatte på NOK 10 millioner eksklusive arbeidsgiveravgift, tilsvarende 7 % av lønsmassen for deltakerne i ordningen (NOK 24 millioner i 2014, tilsvarende 18 %). Det er ikke inngått eller endret noen avtaler om godtgjørelser som har vesentlige virkninger for KONGSBERG eller aksjeeierne i det foregående regnskapsår.

28 Godtgjørelse til ledelsen og styret

Godtgjørelse spesifisert på medlemmene av konsernledelsen for 2015 og 2014 ¹⁾

Beløp i NOK tusen	År	Andre fordeler inn- Utbetalt berettet i regnskaps- lønn inkl. feriepenger		Opptjent	Opptjent	Årets	Utbetalt	Aksjer		Totalt antall aksjer inkl. LTI per 31.12.
		året ²⁾	langtids- incentiv plan (LTI) ⁵⁾	resultat- avhengig lønn i regnskaps- året ⁴⁾	pensjons- opptjening	langtids- incentiv plan (LTI) ⁵⁾	Ute- stående beløp lån ordningen	ervert i regnskaps- året til- knyttet LTI- ordningen		
Walter Qvam, konsernsjef	2015	4 050	276	961	-	2 646	1 013	-	3 846	17 732
	2014	3 942	223	631	694	2 401	992	-	3 707	13 626
Hans-Jørgen Wibstad, finansdirektør	2015	2 437	256	346	-	598	363	-	1 380	5 453
	2014	2 362	209	227	240	601	356	-	1 330	3 813
Even Aas, konserndirektør samfunnskontakt	2015	1 561	269	220	-	208	233	-	882	14 524
	2014	1 511	289	144	319	194	228	-	850	13 382
Hege Skryseth, konserndirektør konsernfunksjoner	2015	2 191	182	98	-	668	330	533	1 138	1 663
	2014	1 822	165	-	336	593	294	602	-	265
Harald Aarø, konserndirektør forretningsutvikling fra 11.8.15	2015	746	59	-	-	165	71	-	-	525
Egil Haugsdal, konserndirektør forretningsutvikling fram til 10.8.15, adm.direktør Kongsberg Oil & Gas Technologies fra 11.8.15	2015	2 402	391	377	-	741	358	515	1 362	15 076
	2014	2 332	359	260	518	708	351	579	1 313	13 454
Geir Håøy, adm.direktør, Kongsberg Maritime	2015	2 382	229	449	86	596	485	-	1 826	6 945
	2014	2 361	227	292	720	577	471	-	1 760	4 859
Harald Ånnestad, adm. direktør, Kongsberg Defence Systems	2015	2 339	338	445	663	834	474	230	1 784	9 838
	2014	2 291	315	291	810	790	460	293	1 720	7 794
Espen Henriksen, adm.direktør, Kongsberg Protech Systems	2015	2 113	301	272	-	466	422	-	1 606	4 815
	2014	2 053	273	134	-	449	414	-	1 548	2 949
Pål Helsing, adm. direktør, Kongsberg Oil & Gas Technologies fram til 10.8.15	2015	1 594	102	341	-	373	234	487	1 361	4 134
	2014	2 336	149	224	-	549	351	522	1 312	2 773

1) Godtgjørelse og andre fordeler til medlemmene av konsernledelsen er basert på deres periode som ansatt i konsernledelsen

2) Andre fordeler enn kontanter gjelder kostnadsført rabatt på aksjer gitt i forbindelse med aksjeprogrammet gitt til alle ansatte, telefon/bredbånd, bilordninger og kompensasjon for skattepliktig del av pensjon og forsikringer, samt andre trekkpliktige ytelser.

3) 2013 var første år for utbetaling av LTI. Opptjent LTI inkludert skattekompensasjon er regnskapsmessig periodisert lineært over 3 år siden aksjene kan disponeres fritt først etter 3 år. Redegjørelse for LTI-ordningen er gitt i note 27.

4) Opptjent resultatavhengig lønn i regnskapsåret utgjør 1/3 av opptjent verdi i bonusbank inkl feriepenger og utbetales når regnskapet for det angjeldende år er godkjent av styret. Redegjørelse for resultatavhengig del av lønn er gitt i note 27.

5) LTI med skattekompensasjon for utbetaling påfølgende år, hvor nettobeløp skal investeres i KONGSBERG aksjer. Redegjørelse for LTI-ordning er gitt i note 27.

Aksjer eid av, og ytelser til styrets medlemmer

Styret	Beløp i NOK	År	Antall aksjer	Godt-		Total styregodtgjørelse	Antall styremøter ¹⁾	
				Fast styregodtgjørelse	gjørelse for utvalgsmøter			
Finn Jebsen, styreleder		2015	20 000	(gjennom selskapet Fateburet AS)	427 667	50 500	478 167	10
		2014	20 000	(gjennom selskapet Fateburet AS)	414 000	19 000	433 000	10
Anne-Lise Aukner, styremedlem, nestleder, ut av styret 7.5.15		2015	-		76 667	31 800	108 467	3
		2014	-		227 333	53 000	280 333	9
Roar Marthiniusen, styremedlem		2015	5 529		215 167	44 500	259 667	10
		2014	5 269		207 000	16 600	223 600	10
Helge Lintvedt, styremedlem		2015	-		215 167	48 000	263 167	10
		2014	-		207 000	46 500	253 500	10
Irene Waage Basili, styremedlem, nestleder fra 7.5.15		2015	-		225 167	-	225 167	8
		2014	-		207 000	-	207 000	10
Roar Flåthen, styremedlem, ut av styret 7.5.15		2015	-		69 833	8 600	78 433	2
		2014	-		207 000	16 600	223 600	10
Magnar Hovde, styremedlem, ut av styret 7.5.15		2015	340		69 833	-	69 833	3
		2014	80		207 000	-	207 000	10
Morten Henriksen, styremedlem		2015	-		215 167	54 500	269 667	10
		2014	-		207 000	46 500	253 500	10
Anne-Grete Strøm-Erichsen, styremedlem fra 7.5.15		2015	-		145 333	35 600	180 933	6
Jarle Roth, styremedlem fra 7.5.15		2015	-		145 333	28 800	174 133	7
Rune Sundt Larsen, styremedlem fra 7.5.15		2015	-		145 333	-	145 333	6
Samlet godtgjørelse til styret		2015			1 950 667	302 300	2 252 967	
Samlet godtgjørelse til styret		2014			1 883 333	198 200	2 081 533	

1) Det er avholdt 10 styremøter i 2015 (10 styremøter i 2014).

29 Godtgjørelse til revisor

NOK tusen	2015				2014			
	Mor-selskap	Datter-selskaper i Norge	Datter-selskaper i utlandet	Sum 2015	Mor-selskap	Datter-selskaper i Norge	Datter-selskaper i utlandet	Sum 2014
<i>Konsernrevisor EY</i>								
Lovpålagt revisjon	886	5 659	2 730	9 275	860	6 351	2 383	9 594
Andre attestasjonstjenester	-	318	-	318	84	213	-	297
Skatterådgivning	604	1 251	1 409	3 264	1 777	81	1 692	3 550
Andre tjenester utenfor revisjonen	1 174	2 512	138	3 824	3 799	-	-	3 799
Sum honorar EY	2 664	9 740	4 277	16 681	6 520	6 645	4 075	17 240
<i>Andre revisorer</i>								
Beregnet revisjonshonorar	-	24	1 920	1 944	-	36	1 919	1 955

30 Oversikt over konsernselskaper

Følgende selskaper er konsolidert:

Selskapsnavn	Hjemland	Eierandel		Selskapsnavn	Hjemland	Eierandel	
		31.12.15	31.12.14			31.12.15	31.12.14
Kongsberg Gruppen ASA	Norge	Mor	Mor	Kongsberg Oil & Gas Technologies Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Defence & Aerospace AS	Norge	100	100	Kongsberg GeoAcoustics Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Spacetec AS	Norge	100	100	Kongsberg Hungaria Kft.	Ungarn	100	100
Kongsberg Norspace AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Hellas SA	Hellas	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Tech LLC	Russland	100	100
Kongsberg Eiendom Holding AS	Norge	100		Kongsberg Gallium Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Teknologipark AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Simulation Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Næringsseiendom AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Næringspark-utvikling AS	Norge	100	100	Kongsberg Mesotech Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	Norge	100	100	Kongsberg Protech Systems Canada Corporation	Canada	100	100
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Simulation Inc.	USA	100	100
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	Norge	100	100	Simrad North America Inc.	USA	100	100
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Inc.	USA	100	100
Kongsberg Næringsbygg 10 AS	Norge	100	100	Kongsberg Underwater Technology Inc.	USA	100	100
Kongsberg Næringsbygg 11 AS	Norge	100	100	Kongsberg Protech Systems USA Corporation	USA	100	100
Kongsberg Next AS	Norge	100	100	Kongsberg Gas Technologies Inc.	USA	100	100
Kongsberg Renewables Technology AS	Norge	100		Kongsberg Defense Systems Inc.	USA	100	100
Kongsberg Seatex AS	Norge	100	100	Seaflex Riser Technology Inc.	USA	100	100
Vehicle Tracking and Information Systems AS	Norge	100	100	GlobalSim Inc.	USA	100	100
Nerion AS	Norge	100	100	Hydroid Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime AS	Norge	100	100	Kongsberg Gallium Corporation	USA	100	100
Kongsberg Norcontrol IT AS	Norge	100	100	Kongsberg Integrated Tactical Systems Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime Engineering AS	Norge	100	100	Kongsberg Maritime do Brasil S.A.	Brasil	100	80
Portside AS	Norge	Fusjonert	100	Kongsberg Maritime Training do Brasil S.A.	Brasil	100	100
Kongsberg Evotec AS	Norge	100	100	Kongsberg Oil & Gas Technologies do Brazil S.A.	Brasil	100	100
Kongsberg Asia Pacific Ltd.	Norge	100	100	Kongsberg Maritime Mexico S.A. DE C.V.	Mexico	100	100
Kongsberg Nemo AS	Norge	Fusjonert	100	Kongsberg Defence Chile SpA	Chile	100	100
Kongsberg NemoTech AS	Norge	100	100	Kongsberg Asia Pacific Ltd.	Hong Kong	100	100
Kongsberg Nemo AB	Sverige	100	100	Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd.	Kina	90	90
Kongsberg Maritime Sweden AB	Sverige	Likvidert	100	Kongsberg Maritime China Shanghai Ltd.	Kina	100	100
Kongsberg Maritime S.R.L.	Italia	100	100	Kongsberg Maritime China Jiangsu Ltd.	Kina	97	100
Simrad S.R.L.	Italia	100	100	Kongsberg Maritime Korea Ltd.	Sør-Korea	96,9	96,9
Kongsberg Maritime Holland BV	Nederland	100	100	Kongsberg Norcontrol IT Pte. Ltd.	Singapore	100	100
Kongsberg Maritime Poland Sp.z o.o.	Polen	100	100	Kongsberg Maritime Pte. Ltd.	Singapore	100	100
Kongsberg Defence Sp.z o.o.	Polen	100	100	GeoAcoustics Asia Pacific Pte Ltd.	Singapore	100	100
Simrad Spain S.L.	Spania	100	100	Kongsberg Maritime India Pvt. Ltd.	India	91	91
Kongsberg Defence Oy	Finland	100	100				
Kongsberg Maritime GmbH	Tyskland	100	100				
Kongsberg Maritime Embient GmbH	Tyskland	100	100				
Kongsberg Maritime Contros GmbH	Tyskland	100					
Kongsberg Reinsurance Ltd.	Irland	100	100				
Kongsberg Norcontrol IT Ltd.	Storbritannia	100	100				
Kongsberg Maritime Holding Ltd.	Storbritannia	100	100				
Kongsberg Maritime Ltd.	Storbritannia	100	100				

Selskapsnavn	Hjemland	Eierandel	Eierandel
		31.12.15	31.12.14
Kongsberg Oil & Gas Technologies PVT Ltd.	India	100	100
Kongsberg Software & Services Pvt Ltd	India	100	100
Kongsberg Norcontrol Surveillance Pvt. Ltd.	India	100	100
Kongsberg Defence Ltd. Co.	Saudi Arabia	100	100
Kongsberg Maritime Middle East DMCCO	UAE	70	70
Kongsberg Protech Systems Australia Pty Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies Pty. Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Maritime Australia Pty Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Maritime Malaysia Sdn. Bhd.	Malaysia	100	100

31 Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper

Spesifikasjon av bevegelse på balanselinjen "Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper" 11.–31.12:

NOK millioner	Netto eiendel 1.1.15	Mottatt utbytte	Resultat i perioden ²⁾	Utvidet resultat i perioden	Netto eiendel 31.12.15
Kongsberg Satellite Services AS ¹⁾	269	(30)	79	(1)	317
Øvrige	44	(3)	8	-	49
Sum	313	(33)	87	(1)	366

1) KONGSBERG eier 50% av selskapet Kongsberg Satellite Services AS og har tilsvarende andel av stemmerett.

2) Resultat fra selskap som er selvstendige skattesubjekter, som for eksempel aksjeselskap, er inntatt etter skatt.

32 Transaksjoner med nærstående parter

Staten som største eier

Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet er KONGSBERGs største eier (50,001 % av aksjene i Kongsberg Gruppen ASA). Staten ved Forsvarsdepartementet utgjør en viktig kunde for konsernet. Salg til Forsvaret er regulert av EØS avtalen og Anskaffelsesregelverket for Forsvaret, som sikrer likeverdig behandling av alle tilbydere. KONGSBERGs tilgodehavende overfor statlige kunder er NOK 227 millioner per 31.12.15, mens gjeldsposter overfor statlige leverandører utgjør NOK 7 millioner per 31.12.15.

KONGSBERG har i 2015 fakturert statlige kunder med NOK 1.553 millioner. Varer og tjenester kjøpt fra statlige leverandører i 2015 utgjør NOK 22 millioner.

Det vises også til Styrets redgjørelse for foretaksstyring kapittel 4 "Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående", hvor staten som kunde og aksjeeier er ytterligere beskrevet.

Annet

Konsernsjef, Walter Qvam, er styremedlem i Petroleum Geo-Services ASA (PGS). KONGSBERG har i 2015 hatt omsetning mot PGS-konsernet på NOK 159 millioner. Tilgodehavende overfor PGS-konsernet er NOK 7 millioner per 31.12.15.

33 Betingede utfall

Siktelse korrupsjonssak Romania

Det ble i februar 2014 tatt ut siktelse mot Kongsberg Gruppen ASA, Kongsberg Defence & Aerospace AS og en ansatt i Kongsberg Defence & Aerospace AS med påstand om grov korrupsjon i tilknytning til leveranser av kommunikasjonsutstyr til Romania i perioden 2003–2008. Etterforskningen har fortsatt i 2015 og omfatter undersøkelser i utlandet. KONGSBERG samarbeider med Økokrim for å få klarhet i de faktiske forholdene. Det må forventes at det vil ta ytterligere noe tid før etterforskningen er ferdig og saken kan bringes til en avslutning.

KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon, og høye etiske standarder er en integrert del av forretningsvirksomheten. KONGSBERG har over flere år bygget opp og videreutviklet compliance-regler og funksjoner på konsernnivå og i forretningsområdene. Dagens anti-korrupsjonssystem vurderes til å være på et godt internasjonalt nivå, og har også blitt vurdert av eksterne parter til å utgjøre et grundig og solid system. Se også avsnitt "Risikofaktorer og risikostyring" i Årsberetningen.

Så lenge etterforskningen ikke er avsluttet er det vanskelig å forutsi hva en påtalemessig avgjørelse fra Økokrim vil gå ut på. Likeledes er det vanskelig å forutsi øvrige effekter av siktelsen og de forhold den bygger på. Derfor er det heller ikke mulig å anslå mulige finansielle effekter for KONGSBERG av saken.

34 Hendelser etter balansedagen

Etablering av Kongsberg Digital

Konsernet har etter regnskapsårets slutt besluttet å etablere Kongsberg Digital, og tar dermed et viktig steg for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester. Selskapet blir et ledende industrielt softwaremiljø med om lag 450 ansatte fra eksisterende software- og simuleringsmiljø i KOGT og KM. Fra starten har dermed Kongsberg Digital en betydelig portefølje og omsetning fra avanserte data-, software- og simuleringsprodukter. I tillegg vil Kongsberg Digital ha konsernansvaret for utvikling av nye digitale løsninger og tilhørende teknologiallianser. Etableringen vil skje i løpet av våren 2016.

KONGSBERG restrukturerer og samler konsernets olje- og gassrelaterte virksomheter

Konsernets olje og gass-relaterte ingeniørtjenester samles, styrkes og videreutvikles med øvrige olje- og gasstjenester i KM. KOGTs største enhet, Software & Services, vil inngå som en sentral del av Kongsberg Digital. Som følge av dette vil KOGT fra 2016 ikke lenger være et eget forretningsområde.

Kongsberg Gruppen kjøper 49,9 prosent av Patria Oyj

Kongsberg Gruppen inngikk 17. mars 2016 avtale med den finske stat om kjøp av 49,9 prosent av aksjene i Patria for EUR 272 millioner. Patria er Finlands ledende forsvarsleverandør, og eier også 50 prosent av aksjene i norske Nammo. Grupperingen blir en ledende forsvarsleverandør i Norden, og en betydelig aktør på det europeiske forsvarsmarkedet, med en samlet bruttoomsetning i 2015 på NOK 13,4 milliarder.

Patria har om lag 2.800 ansatte og omsatte i 2015 for EUR 428 millioner (NOK 3,8 milliarder). Selskapet er Finlands ledende forsvarsleverandør, og har en bred og moderne produktportefølje. Patria og Kongsberg Gruppen har komplementære systemer og betydelige synergier på en rekke områder.

Slutføringen av transaksjonen er forventet å skje i 2. kvartal 2016, og er betinget av vanlige gjennomføringsforbehold slik som f.eks. godkjenning fra relevante myndigheter. Endelig kjøpesum med tillegg av oppgjør for renter og avgifter ved slutføring vil i sin helhet gjøres opp kontant, og blir finansiert med en brofasilitet på 24 til 33 måneder.

Resultatregnskap og balanse

Kongsberg Gruppen ASA

Resultatregnskap 1.1.–31.12.

NOK millioner	Note	2015	2014
Driftsinntekter	9	232	203
Gevinst ved salg av eiendom		-	58
Sum inntekter		232	261
Lønnskostnad	4, 5	(85)	(137)
Avskrivning		(2)	(3)
Annen driftskostnad	4	(146)	(238)
Sum driftskostnader		(233)	(378)
Driftsresultat		(1)	(117)
Renter fra konsernselskaper		80	79
Nedskrivning aksjer		-	(1)
Netto valutakursgevinst		11	7
Renter til konsernselskaper		(71)	(89)
Annen rentekostnad		(20)	(86)
Annen finansinntekt		45	101
Annen finanskostnad		(3)	(6)
Mottatt konsernbidrag		250	1 400
Netto finansposter		292	1 405
Ordinært resultat før skattekostnad		291	1 288
Skattekostnad	6	(14)	42
Årsresultat		277	1 330
<i>Disposisjoner og egenkapitaloverføringer</i>			
Foreslått utbytte		(510)	(1 110)

Balanse per 31.12.

NOK millioner	Note	2015	2014
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Utsatt skattefordel	6	100	119
Varige driftsmidler		4	6
Aksjer i datterselskaper	3	2 245	2 215
Andre aksjer		121	99
Langsiktige fordringer på datterselskaper	9	2 361	2 587
Andre langsiktige fordringer		43	49
Sum anleggsmidler		4 874	5 075
<i>Omløpsmidler</i>			
Fordringer på datterselskaper	9	381	1 469
Andre kortsiktige fordringer		25	44
Betalingsmidler	11	-	2 272
Sum omløpsmidler		406	3 785
Sum eiendeler		5 280	8 860
Egenkapital og gjeld			
<i>Egenkapital</i>			
Aksjekapital		150	150
Sum innskutt egenkapital		150	150
Annen egenkapital		1 002	1 215
Sum opptjent egenkapital		1 002	1 215
Sum egenkapital	2	1 152	1 365
<i>Langsiktig gjeld</i>			
Pensjonsforpliktelser	5	233	246
Gjeld til kredittinstitusjoner	7	750	750
Annen langsiktig gjeld		13	111
Sum langsiktig gjeld		996	1 107
<i>Kortsiktig gjeld</i>			
Avsatt utbytte		510	1 110
Gjeld til kredittinstitusjoner	11	279	-
Kortsiktig gjeld til datterselskaper	9	2 261	5 136
Annen kortsiktig gjeld		82	142
Sum kortsiktig gjeld		3 132	6 388
Sum egenkapital og gjeld		5 280	8 860

Kontantstrømoppstilling

Kongsberg Gruppen ASA

NOK millioner	Note	2015	2014
Resultat før skatt		291	1 288
Gevinst ved salg av aksjer		-	(58)
Avskrivninger		2	3
Nedskrivning finansielle eiendeler		-	2
Reversering nedskrivning finansielle eiendeler		(22)	-
Endring tidsavgrensninger, m.v.		(177)	111
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		94	1 346
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Salg av varige driftsmidler		1	-
Kjøp av varige driftsmidler		-	-
Kjøp av aksjer		(30)	(47)
Netto innbetalt ved salg av aksjer		-	264
Netto kontantstrøm fra (brukt i) investeringsaktiviteter		(29)	217
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Innbetaling tidligere nedskrevet lån		2	-
Nedbetaling av lån		-	(500)
Mottatt utbytte		2	-
Utbetaling av utbytte		(1 107)	(628)
Netto utbetaling av kjøp og salg av egne aksjer		(5)	(7)
Endring mellomværende konsernselskaper		(1 508)	301
Netto kontantstrøm fra (brukt i) finansieringsaktiviteter		(2 616)	(834)
Netto økning (reduksjon) i betalingsmidler		(2 551)	729
Betalingsmidler i begynnelsen av året		2 272	1 543
Betalingsmidler ved årets slutt (trukket på driftskonti)		(279)	2 272

Noter

Kongsberg Gruppen ASA

1 Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk i Norge.

Datterselskaper og tilknyttede selskaper

Datterselskaper og tilknyttede selskaper vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet. Investeringene er vurdert til anskaffelseskost fratrukket eventuell nedskrivning. Det er foretatt nedskrivning til virkelig verdi når verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående og det må anses nødvendig etter god regnskapsskikk. Nedskrivninger reverseres når grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost med fradrag for avskrivninger, men nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Inntektsføring

Inntektsføring skjer i den perioden tjenesten utføres.

Sikringer

Kongsberg Gruppen ASA foretar sikringer på vegne av datterselskapene og inngår "back to back"-forretninger mot ekstern bank. Se også note 10 "Valutasikring", samt note 3J "Finansielle instrumenter" til konsernregnskapet.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er balanseført til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Eventuell avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen ved regnskapsårets slutt. Gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta og som er en del av varekretsløpet, inngår i driftsresultatet. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Kortsiktige plasseringer

Kortsiktige plasseringer (aksjer og andeler vurdert som omløpsmidler) vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi på balanse dagen. Mottatt utbytte og andre utdelinger fra selskapene inntektsføres som annen finansinntekt.

Pensjoner

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Ansatte som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i ytelsesordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forventet sluttlønn. Beregningen er basert på en rekke forutsetninger herunder diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra Folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuariemessige forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang. Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen, se note 5 "Pensjoner".

Skatt

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 25 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt skattemessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reverseres i samme periode, er utlignet. Netto utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at denne kan bli nyttegjort.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metode. Betalingsmidler omfatter kontantbeholdning, bankinnskudd og andre kortsiktige likvide plasseringer.

2 Egenkapitalavstemming

NOK millioner	Aksje- kapital	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital per 31.12.13	150	1 005	1 155
Årets resultat	-	1 330	1 330
Transaksjoner med egne aksjer	-	10	10
Utbytte for 2014	-	(1 110)	(1 110)
Estimatavvik pensjoner	-	(20)	(20)
Egenkapital per 31.12.14	150	1 215	1 365
Årets resultat	-	277	277
Transaksjoner med egne aksjer	-	7	7
Utbytte for 2015	-	(510)	(510)
Estimatavvik pensjoner	-	13	13
Egenkapital per 31.12.15	150	1 002	1 152

Øvrig informasjon om selskapets aksjekapital er gitt i note 22 "Aksjekapital og overkurs" til konsernregnskapet. Beholdning av egne aksjer per 31.12.15 er 15.971.

3 Aksjer i datterselskap

NOK millioner	Anskaffelses- tidspunkt	Forretnings- kontor	Eier-/stemme andel %	Balanseført verdi 31.12.
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1997	Kongsberg	100	506
Kongsberg Basetec AS	1992	Kongsberg	100	106
Kongsberg Maritime AS ¹⁾	1992	Kongsberg	89	1 102
Kongsberg Eiendom Holding AS ³⁾	2015	Kongsberg	100	497
Kongsberg Next AS	2014	Kongsberg	100	30
Kongsberg Holding AS	1987	Kongsberg	100	-
Kongsberg Forsvar AS	1995	Kongsberg	100	-
Norsk Forsvarsteknologi AS	1987	Kongsberg	100	-
Nerion AS	2002	Trondheim	100	-
Kongsberg Hungaria Kft ²⁾	2003	Budapest	10	-
Kongsberg Reinsurance Ltd.	2001	Dublin	100	4
Sum				2 245

1) De resterende aksjene i Kongsberg Maritime AS eies av Kongsberg Basetec AS med 11%.

2) De resterende aksjene i Kongsberg Hungaria Engineering Service Development and Trading LLC eies av Kongsberg Defence & Aerospace AS med 90 %.

3) Kongsberg Eiendom Holding AS er etablert i 2015 og er et holdingselskap for øvrige eiendomsselskaper i konsernet. Som en del av omstruktureringen ble følgende selskap flyttet under Kongsberg Eiendom Holding AS: Kongsberg Teknologipark AS, Kongsberg Næringsseiendom AS, Kongsberg Næringsparkutvikling AS, Kongsberg Næringsbygg 2 AS, Kongsberg Næringsbygg 3 AS, Kongsberg Næringsbygg 5 AS, Kongsberg Næringsbygg 6 AS, Kongsberg Næringsbygg 10 AS og Kongsberg Næringsbygg 11 AS.

4 Lønnskostnader og godtgjørelser

Vedrørende lønn og godtgjørelse til konsernledelsen og styrets medlemmer vises det til note 28 "Godtgjørelse til ledelsen og styret" i konsernregnskapet

Godtgjørelse til revisor

NOK tusen	2015	2014
<i>Konsernrevisor Ernst & Young</i>		
Lovpålagt revisjon	886	860
Andre attestasjonstjenester	-	84
Skatterådgivning	604	3 799
Andre tjenester utenfor revisjonen	1 174	1 777
Sum honorar Ernst & Young	2 664	6 520

Lønnskostnader

NOK millioner	2015	2014
Lønn	85	80
Arbeidsgiveravgift	14	13
Pensjon	21	20
Andre ytelser	(35)	24
Totale lønnskostnader	85	137
Antall årsverk	60	57

5 Pensjoner

KONGSBERG har en tjenstepensjonsordning som tilfredsstiller lovverket, og som består av en innskuddsordning og en ytelsesordning. Tjenstepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge.

Innskuddsordningen

Selskapet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.108 for alle ansatte under 52 år. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 6 G, og 8 % av lønnsgrunnlaget fra 6G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Selskapet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert innskuddsordning for lønn mellom 12 og 15G. Bedriftens innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Det er samme investeringsvalg i tilleggordsordningen som i hovedordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Ved overgang til innskuddsordning 1.108 ble ansatte som på overgangstidspunktet var 52 år og eldre fortsatt værende i ytelsesordningen. Ordningen er forsikret gjennom DNB Livsforsikring. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsår. Gitt en beregnet folketrygdpensjon basert på Folketrygdens regler før 1.111 og full opptjening gir ordningen ca. 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenstepensjonsdelen med 50 % livsvarig. Selskapet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15G. Den kollektive driftsbaserte ytelsesordningen tilsvarer ca. 60 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G inntil fylte 77 år. Deretter reduseres ytelsen med 50 % livsvarig. For ledende ansatte gjelder

egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Disse tilleggordsordningene ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon.

Risikodekning

Uførepensjon fra bedriften skal gi et tillegg til antatt uførepensjon fra folketrygden slik at samlet utbetaling kan gi ca. 65 % av pensjonsgrunnlaget ved full opptjening. Det utbetales et tillegg på 10 % av uførepensjon til hvert barn under 21 år (inntil 6 barn). Utbetalingen er avhengig av uføregrad og muligheten for full opptjening. Fra og med 1.113 er risikopensjonene for lønnsgrunnlaget som overstiger 12G gjort om til driftsbasert finansiering. I praksis vil det si at KONGSBERG er selvassurandør for risikopensjonene fremover i tid. Fra 1.116 har selskapet vedtatt å terminere fripoliseopptjening på uførepensjon som et ledd i tilpasning til nytt regelverk. De ansatte vil nå få utstedt individuelle fripoliser for de allerede opptjente fripoliserettighetene. Den nye ordningen vil være ettårige risikodekninger og premien kostnadsføres når de påløper.

Tidligpensjon

Det ble i 2009 innført nye regler for tidligpensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen og andre i visse nøkkelstillinger. Reglene innebærer tidligpensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for selskapet og ansatt i konsernledelsen å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen tilsvarer 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom en ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det gi redusert pensjonsopptjening i øvrige ordninger.

Selskapet har besluttet å ikke videreføre ordningen med tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte som tiltrådte sine stillinger etter 1.713. Dette gjelder også andre nøkkelstillinger som tidligere fikk avtale om tidligpensjon. Disse vil i stedet få ekstra innskudd på 12 % av grunnlønn utover 12G til den driftsbaserte pensjonsordningen som gjelder for 12G, så lenge de står i en slik stilling, dog senest til fylte 65 år.

INNHold REGNSKAP

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets slutt.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	31.12.15	31.12.14
Diskonteringsrente	2,60 %	2,30 %
Forventet avkastning	2,60 %	2,30 %
Lønnsregulering	1,75 %	2,00 %
G-regulering	2,25 %	2,50 %
Pensjonsregulering	1,50 %	1,75 %
Dødelighet	K 2013	K 2013
Uførhet	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,50 %	4,50 %

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

NOK millioner	2015	2014
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	10	7
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	3	4
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	(1)	(1)
Periodisert arbeidsgiveravgift	2	1
Oppgjør pensjonsordning ¹⁾	(4)	-
Årets netto pensjonskostnad	10	11
Kostnader ved innskuddsplaner	11	9

1) Fra 1.1.16 har KONGSBERG vedtatt å terminere fripoliseopptjeningen på uførepensjonen som et ledd i tilpasningen til nytt regelverk. Engangseffekten ved bortfall av fripoliseopptjeningen er innregnet som oppgjør av pensjonsordningen i 2015.

Netto pensjonsforpliktelse fremkommer slik:

NOK millioner	2015	2014
Sum brutto pensjonsforpliktelser	(240)	(253)
Brutto verdi av pensjonsmidlene	36	37
Netto pensjonsforpliktelser	(204)	(216)
Arbeidsgiveravgift	(29)	(30)
Netto balanseførte pensjonsforpliktelser / midler	(233)	(246)

6 Skatt

Skattekostnad

NOK millioner	2015	2014
Betalbar skatt	-	-
Endring utsatt skatt	14	(42)
Skatteinntekt/-kostnad	14	(42)

NOK millioner	2015	2014
Resultat før skatt	291	1 288
Beregnet skatt – 27 % av resultat før skatt	79	348
Konsernbidrag uten skatteeffekt	(68)	(378)
Andre permanente forskjeller	(5)	(12)
Effekt av redusert skattesats med 2 %	8	-
Skatteinntekt/-kostnad	14	(42)

Utsatt skatt og utsatt skattefordel

NOK millioner	2015	2014
Pensjon	58	66
Underskudd til fremføring	38	65
Annet	4	(12)
Balanseført utsatt skattefordel	100	119
Skattesats i Norge	25 %	27 %

Endring i utsatt skatt som er regnskapsført direkte mot egenkapitalen er som følger:

NOK millioner	31.12.15	31.12.14
Pensjoner	(4)	(7)
Sum	(4)	(7)

7 Rentebærende lån og lånerammer

Per 31.12.15 hadde konsernet følgende lån og lånerammer:

Beløp i NOK millioner	Forfall	Nominell rente	Restløpetid	Nominelt beløp	Balanseført verdi
Obligasjonslån KOG 07	10.9.19	4,80 %	3,7	250	250
Obligasjonslån KOG 06	10.9.17	2,85 %	1,7	500	500
Sum lån				750	750
Lånefasilitet (ubenyttet låneramme)	7.4.19			1 500	-

Kongsberg Gruppen ASA har en syndikert lånefasilitet med Danske Bank, DNB, JP Morgan Chase, Nordea og SEB. Fasiliteten er for generelle forretningsformål. Fasiliteten har løpetid på fem år med opsjon på forlengelse på ett år, to ganger. Rentebetingelsene er NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/ EBITDA og kan være fra 0,5% til 1%. Lånefasiliteten krever at netto rentebærende gjeld ikke overstiger tre ganger EBITDA, men kan være opp til 3,5 ganger i maksimalt tre kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt. Det har ikke vært trukket på fasiliteten i 2015.

Kongsberg Gruppen ASA har to obligasjonslån ved utgangen av 2015. Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene er 3 mnd NIBOR + 1,8 % for lån pålydende NOK 500 millioner med forfall i 2017 og fastrente på 4,80 % p.a. for obligasjonslån pålydende NOK 250 millioner med forfall i 2019. Lånene er balanseført til amortisert kost ved bruk av effektiv rentemetode.

All opplåning i konsernet er sentralisert til Kongsberg Gruppen ASA og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

8 Garantier

Kongsberg Gruppen ASA har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter, og utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleiekontrakten knyttet til kjøp i 1999 løp ut i 2014. Tilbakeleiekontraktene er inngått av Kongsberg Næringsparkutvikling AS som er et heleid datterselskap av Kongsberg Eiendom Holding AS som igjen eies 100% av Kongsberg Gruppen ASA. Tilbakeleiekontraktene er vurdert til å være operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er Kongsberg Gruppen ASA ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Med unntak av eiendommene som ble solgt i 2007 og 2014 er eiendommene i hovedsak utleid til eksterne leietakere. Utleiekontraktene har en varighet fra tre måneder til 15 år. Forpliktelsene knyttet til dette ansvaret er i 2015 overført til Kongsberg Næringsparkutvikling AS, men Kongsberg Gruppen ASA garanterer for forpliktelsene. Avsetninger knyttet til dette er omtalt i note 23 "Avsetninger" til konsernregnskapet.

Samlet leiebeløp som morselskapet har garantert for, knyttet til salg og tilbakeleie avtalene, er NOK 1.393 millioner.

Forskudds- og gjennomføringsgarantier

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringsselskaper. Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

NOK millioner	2015	2014
Garantier utstedt av banker og forsikringsselskaper	2 796	3 109
Garantier stilt av Kongsberg Gruppen ASA	5 395	5 560
Forskudd og gjennomførings-garantier overfor kunder	8 191	8 669

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringsselskaper.

9 Nærstående parter

Driftsinntekter

NOK millioner	2015	2014
Kongsberg Maritime AS	111	97
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	9	15
Kongsberg Defence & Aerospace AS	77	78
Andre selskap	11	13
Marginer på garanti- og valutaforretninger ¹⁾	24	-
Sum driftsinntekter nærstående	232	203

1) Marginer på garanti- og valutaforretninger var i 2014 NOK 19 millioner, og var klassifisert under andre driftskostnader.

Driftsinntekter, foruten margininntekter, fra nærstående parter består i hovedsak av konsernfelleskost og forsikringer.

INNHold REGNSKAP

Langsiktige fordringer nærstående parter

NOK millioner	2015	2014
Kongsberg Næringseiendom AS	100	100
Kongsberg Teknologipark AS	-	-
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	79	79
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	103	103
Kongsberg Norcontrol IT AS	193	109
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	48	48
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	12	12
Kongsberg Maritime Engineering AS	126	35
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	463	777
Kongsberg Evotec AS	6	116
Kongsberg Renewables Technolgy AS	10	-
Kongsberg Gallium Ltd	20	34
Kongsberg Protech Systems USA Corporation Inc.	45	57
Hydroid Inc	569	568
Kongsberg Maritime Holding Ltd	56	50
Kongsberg Oil & Gas Technologies Inc	-	1
Kongsberg Protech Systems Canada Corporation Inc	51	122
Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd	103	85
Kongsberg Maritime Middle East DMCCO	-	-
Kongsberg Integrated Tactical systems Inc (KITS)	178	150
Kongsberg Maritime Hellas AS	1	3
Kongsberg Nemotech AS	-	22
Kongsberg Maritime Mexico S.A.DE CV	7	6
Kongsberg Maritime do Brasil SA	12	14
Kongsberg Maritime Training do Brasil SA	16	14
Kongsberg Maritime Malaysia sdn. Bhd	18	15
Kongsberg Oil & Gas Technologies Ltd	12	11
Kongsberg Oil & Gas Technologies Pty Ltd	23	13
Kongsberg Norspace AS	64	9
Kongsberg Maritime Embient GmbH	26	25
Kongsberg Maritime Contros GmbH	10	-
Kongsberg Maritime Australia Pty Ltd	3	3
Andre selskaper	7	6
Totalt	2 361	2 587

Kortsiktig gjeld nærstående parter

NOK millioner	2015	2014
Kongsberg Maritime AS	10	832
Kongsberg Seatex AS	210	249
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1 857	3 935
Kongsberg Spacetec AS	19	27
Kongsberg Maritime Inc	39	11
Portside AS	6	7
Kongsberg Maritime Simulation Inc.	13	-
Global Sim Inc	26	26
Kongsberg Underwater Technology Inc	18	15
Kongsberg Reinsurance Ltd	50	33
Kongsberg Next AS	10	-
Andre selskaper	3	1
Totalt	2 261	5 136

Kortsiktige fordringer nærstående parter

NOK millioner	2015	2014
Kongsberg Maritime AS	41	705
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	19	8
Kongsberg Defence & Aerospace AS	263	706
Kongsberg Maritime Holding Ltd	7	5
Kongsberg Basetec AS	40	40
Andre	11	5
Totalt	381	1 469

10 Valutasikring

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategorier:

2015	Verdi i NOK basert på avtalte kurser 31.12.15	Virkelig verdi i NOK 31.12.15	Total sikret beløp i USD 2015	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.15	Total sikret beløp i EUR 31.12.15	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.15
<i>Kontantstrømsikringer</i>						
Valutaterminer	8 545	(1 138)	987	7,70	105	9,23
Sum kontantstrømsikringer	8 545	(1 138)	987		105	
<i>Virkelig verdi sikringer</i>						
Valutaterminer	10 471	(1 643)	1 038	7,49	106	9,04
Lånesikringer	1 048	(10)	104	8,74	3	9,57
Sum valutasikringer	20 064	(2 791)	2 129		214	

2014	Verdi i NOK basert på avtalte kurser 31.12.14	Virkelig verdi i NOK 31.12.14	Total sikret beløp i USD 2014	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.14	Total sikret beløp i EUR 31.12.14	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.14
<i>Kontantstrømsikringer</i>						
Valutaterminer	9 240	(1 031)	1 125	6,61	142	8,56
Sum kontantstrømsikringer	9 240	(1 031)	1 125		142	
<i>Virkelig verdi sikringer</i>						
Valutaterminer	10 532	(1 492)	1 399	6,37	192	8,71
Lånesikringer	1 133	(3)	122	7,40	3	9,10
Sum valutasikringer	20 905	(2 526)	2 646		337	

Valutaopsjoner

Kongsberg Gruppen ASA har per 31.12.15 valutaopsjoner med en virkelig verdi på NOK -13 millioner. Totalt sikret beløp er USD 88 millioner.

Valutafordringer nærstående parter
Datterselskap

	2015				2014			
	Verdi i NOK		Total sikret beløp i USD	Total sikret beløp i EUR	Verdi i NOK		Total sikret beløp i USD	Total sikret beløp i EUR
	basert på avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK			basert på avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK		
	31.12.15	31.12.15	2015	31.12.15	31.12.14	31.12.14	2014	31.12.14
<i>Beløp i millioner</i>								
<i>Valutaterminer kontantstrømsikringer</i>								
Kongsberg Maritime AS	2 970	(602)	351	51	5 424	(758)	712	97
Kongsberg Maritime Engineering AS	-	-	-	-	-	-	-	-
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	61	(28)	10	-	184	(27)	29	-
Kongsberg Defence & Aerospace AS	5 214	(500)	591	54	3 359	(206)	348	40
Kongsberg Norcontrol IT AS	300	(8)	35	-	273	(40)	36	5
Sum kontantstrømsikringer	8 545	(1 138)	987	105	9 240	(1 031)	1 125	142
<i>Valutaterminer virkelig verdi sikringer</i>								
Kongsberg Maritime AS	3 049	(342)	308	51	3 833	(533)	489	72
Kongsberg Maritime Engineering AS	314	-	19	10	81	(12)	14	(2)
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	64	(9)	6	2	86	(10)	12	1
Kongsberg Defence & Aerospace AS	6 041	(1 264)	694	(11)	4 950	(793)	689	13
Kongsberg Spacetec AS	69	(3)	4	4	51	(3)	2	4
Kongsberg Norcontrol IT AS	332	(12)	4	31	362	(25)	7	36
Andre selskaper	602	(13)	3	19	216	(14)	102	22
Sum virkelig verdi sikringer	10 471	(1 643)	1 038	106	9 579	(1 390)	1 315	146
Sum valutasikringer	19 016	(2 781)	2 025	211	18 819	(2 421)	2 440	288

Tilknyttet selskap

	2015				2014			
	Verdi i NOK		Total sikret beløp i USD	Total sikret beløp i EUR	Verdi i NOK		Total sikret beløp i USD	Total sikret beløp i EUR
	basert på avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK			basert på avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK		
	31.12.15	31.12.15	2015	31.12.15	31.12.14	31.12.14	2014	31.12.14
<i>Beløp i millioner</i>								
<i>Valutaterminer virkelig verdi sikringer</i>								
Kongsberg Satellite Services AS	1 474	(156)	109	65	953	(102)	84	46

11 Betalingsmidler

<i>Nominelt beløp i NOK millioner</i>	31.12.15	31.12.14
Kortsiktig plassering i pengemarkedet	-	2 116
Bankinnskudd, driftskonti	-	156
Trekk på driftskonti	(279)	-
Sum	(279)	2 272

Det er stilt bankgaranti for trukket forskuddstrekk til ansatte tilsvarende NOK 10 millioner (NOK 10 millioner i 2014).

Likviditetsstyringen i konsernet er sentralisert til Kongsberg Gruppen ASA, og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

Erklæring til årsregnskap

Kongsberg Gruppen ASA

Vi bekrefter at årsregnskapet for perioden 1.1.15 til 31.12.15, etter vår beste overbevisning, er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet og at opplysninger i årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til foretaket og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer foretaket står overfor.

Kongsberg, 17 mars 2016

Finn Jebsen, Styrets leder

Irene Waage Basili, Styrets nestleder

Morten Henriksen, Styremedlem

Jarle Røth, Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen,
Styremedlem

Rune Sundt Larsen, Styremedlem

Helge Lintvedt, Styremedlem

Roar Marthinius, Styremedlem

Walter Qvam, Konsernsjef

Revisjonsberetning

Statsautoriserte revisorer
Ernst & Young AS

Dronning Eufemias gate 6, NO-0191 Oslo
Oslo Atrium, P.O.Box 20, NO-0051 Oslo

Foretaksregisteret: NO 976 389 387 MVA
Tlf: +47 24 00 24 00
Fax: +47 24 00 24 01

www.ey.no
Medlemmer av Den norske revisorforening

Til generalforsamlingen i
Kongsberg Gruppen ASA

REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA, som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av balanse per 31. desember 2015, resultatregnskap og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger. Konsernregnskapet består av oppstilling over finansiell stilling per 31. desember 2015, resultatregnskap, oppstilling over totalresultat, oppstilling over endringer i egenkapitalen og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styrets og konsernsjefs ansvar for årsregnskapet

Styret og konsernsjef er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettvise bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU for konsernregnskapet, og for slik intern kontroll som styret og konsernsjef finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettvise bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon om selskapsregnskapet og vår konklusjon om konsernregnskapet.

Revisjonsberetning

2

Konklusjon om selskapsregnskapet

Etter vår mening er selskapsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2015 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Konklusjon om konsernregnskapet

Etter vår mening er konsernregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av konsernets finansielle stilling per 31. desember 2015 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen og om redegjørelser om foretaksstyring og samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at styret og konsernsjef har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, 17. mars 2016
Ernst & Young AS

Anders Gøbel
statsautorisert revisor

VIRKSOMHETS- STYRING

Styrets redegjørelse om foretaksstyring

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom og vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv.

God eierstyring og selskapsledelse skal redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som konsernets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte, og gjennom dette sikre størst mulig verdiskaping. Konsernet skal nå sine mål gjennom å videreutvikle førsteklasses kompetansemiljøer og levere markedsledende systemer, produkter og tjenester innen sine internasjonale markedssegmenter og gjennom å drive virksomheten etisk, bærekraftig og samfunnsmessig ansvarlig. KONGSBERG er notert på Oslo Børs og er underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement.

Hva KONGSBERG legger i begrepet

Eierstyring og selskapsledelse omhandler problemstillinger og prinsipper knyttet til rollefordelingen mellom styringsorganene i et selskap, og det ansvar og den myndighet som er tillagt hvert av organene. God eierstyring og selskapsledelse

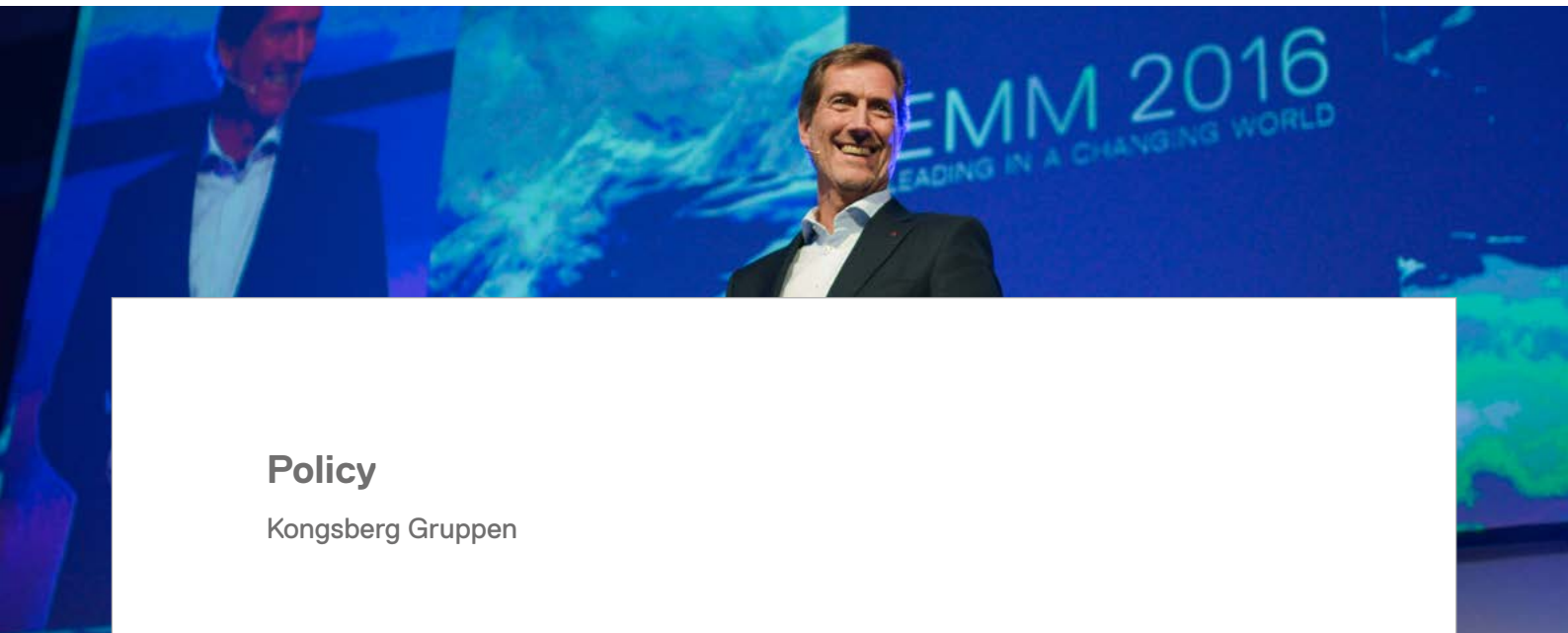
kjennetegnes ved et ansvarlig samspill mellom eiere, styret og ledelse sett i et langsiktig, verdiskapende og bærekraftig perspektiv. Det krever et effektivt samarbeid, definert ansvars- og rollefordeling mellom aksjeeiere, styret og daglig ledelse, respekt for selskapets øvrige interessenter, og en åpen og pålitelig kommunikasjon med omverdenen. Konsernets verdigrunnlag og etiske retningslinjer er et grunnleggende premis for KONGSBERGs eierstyring og selskapsledelse.

Hvordan temaet har vært behandlet i 2015

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlige vurderinger og diskusjoner i konsernets styre. Blant annet blir konsernets styringsdokumenter gjennomgått og revidert årlig.

KONGSBERGs modell for eierstyring og selskapsledelse

Policy

Kongsberg Gruppen

KONGSBERG er underlagt rapporteringskrav om foretakstyring etter regnskapsloven § 3-3b samt "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse", jf. løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper pkt. 7. Regnskapsloven er tilgjengelig på www.lovdata.no. "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse", sist revidert 30.10.14, er tilgjengelig på www.nues.no.

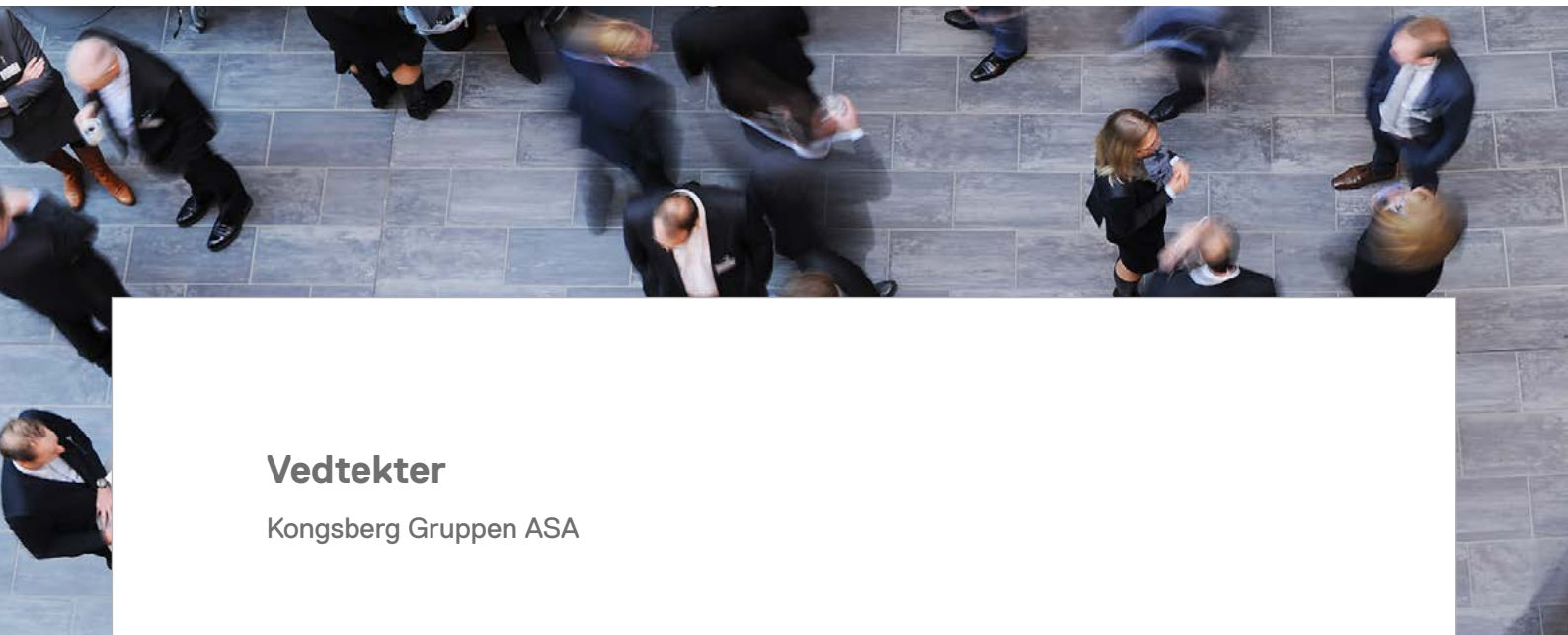
Denne redegjørelsen vil i henhold til allmennaksjeloven § 5-4 bli gjenstand for behandling på ordinær generalforsamling i KONGSBERG den 9.5.16. Konsernets etterlevelse og eventuelle avvik fra anbefalingen skal kommenteres og gjøres tilgjengelig for konsernets interessenter.

Den norske stat, som eier 50,001 prosent av konsernet, legger også til grunn at alle selskaper hvor staten har eierandel, følger "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse". I og med at staten har en eierandel på 50,001 prosent, forholder konsernet seg også til Stortingsmelding nr. 13 (2006-2007) – "Eiermeldingen", Stortingsmelding nr. 27 (2013-2014) – "Et mangfoldig og verdiskapende eierskap", statens 10 eierprinsipper for god eierstyring og til OECDs retningslinjer vedrørende statlig eierskap og eierstyring. Disse retningslinjene er gjengitt på konsernets nettsider, www.kongsberg.com. Policyen er besluttet i konsernets styre.

Følgende elementer er bærende i KONGSBERGs policy innenfor området eierstyring og selskapsledelse:

- KONGSBERG skal føre en åpen, pålitelig og relevant kommunikasjon med omverdenen om selskapets virksomhet og forhold knyttet til eierstyring og selskapsledelse.
- KONGSBERG skal ha et styre som er selvstendig og uavhengig av konsernets ledelse.
- Det skal legges vekt på at det ikke foreligger interessekonflikter mellom eiere, styret og administrasjonen.
- KONGSBERG skal ha en klar arbeidsdeling mellom styret og administrasjonen.
- Alle aksjeeiere skal behandles likt.

Konsernets arbeid med bærekraft og samfunnsansvar ses på som en integrert del av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse. Det er i tråd med statens syn slik det fremkommer i "Eiermeldingen".

Vedtekter

Kongsberg Gruppen ASA

-
- § 1 Selskapets navn er Kongsberg Gruppen ASA. Selskapet er et allmennaksjeselskap.
- § 2 Selskapets forretningskontor er i Kongsberg.
- § 3 Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper.
- § 4 Selskapets aksjekapital er NOK 150.000.000,- fordelt på 120.000.000 aksjer pålydende NOK 1,25. Selskapets aksjer skal være registrert i Verdipapirsentralen.
- § 5 Styret skal ha fra fem til åtte medlemmer. Inntil fem medlemmer og inntil to varamedlemmer velges av generalforsamlingen. Tre medlemmer og varamedlemmer for disse velges ved direkte valg av og blant de ansatte etter forskrifter fastsatt i medhold av aksjelovens bestemmelser om de ansattes representasjon i allmennaksjeselskapets styre.
- § 6 Selskapets firma tegnes av styrets leder alene, eventuelt nestleder og et av styremedlemmene i fellesskap.
- § 7 Generalforsamlinger holdes i Kongsberg eller i Oslo, og innkalles skriftlig med minst 21 dagers varsel. Dokumenter som gjelder saker som skal behandles på generalforsamlingen trenger ikke sendes til aksjeeierne dersom dokumentene er gjort tilgjengelige for aksjeeierne på selskapets nettsider. Dette gjelder også dokumenter som etter lov skal inntas i eller vedlegges innkallingen til generalforsamlingen. En aksjeeier kan likevel kreve å få tilsendt dokumenter som gjelder saker som skal behandles på generalforsamlingen.
- § 8 Den ordinære generalforsamlingen skal:
1. Godkjenne årsregnskapet og årsberetningen, herunder utdeling av utbytte.
 2. Behandle andre saker som etter lov eller vedtektene hører under generalforsamlingen.
 3. Velge aksjonærenes medlemmer og varamedlemmer til selskapets styre.
 4. Velge medlemmene til valgkomiteén.
 5. Velge én eller flere revisorer etter forslag fra generalforsamlingen.
 6. Fastsette styrets godtgjørelse og godkjenne godtgjørelse til revisor.
 7. Behandle styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte.
- I innkallingen kan fastsettes at aksjeeiere som ønsker å delta i generalforsamlingen, skal melde seg innen en frist som angis i innkallingen. Fristen kan ikke utløpe tidligere enn fem dager før generalforsamlingen. Generalforsamlingens møter ledes av styrets leder, eller om han har forfall, av nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen en møteleder.
- § 9 Valgkomiteen består av tre medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Medlemmene av valgkomiteen, herunder lederen, velges av den ordinære generalforsamlingen.
- Valgkomiteén avgir innstilling til generalforsamlingen om valg av medlemmer til valgkomiteen. Funksjonstiden er to år. Etter innstilling fra styret fastsetter generalforsamlingen godtgjørelsen til valgkomiteens medlemmer. Valgkomiteen avgir sin innstilling til generalforsamlingen om valg av, og godtgjørelse til, medlemmer og varamedlemmer til styret. Styrets leder uten å ha stemmerett, innkalles til minst ett møte i valgkomiteén før valgkomiteen avgir sin endelige innstilling.

Styrets redegjørelse knyttet til norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Styret i Kongsberg Gruppen ASA støtter aktivt opp om gode styringsprinsipper for foretaksstyring og legger vekt på at KONGSBERG følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse og forklarer eventuelle avvik. For fullstendig oversikt over anbefalingen med kommentarer, se Oslo Børs: www.oslobors.no/ob/cg eller NUES (norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse): www.nues.no

Nedenfor gjennomgås i detalj hvert enkelt punkt i den norske anbefalingen. Gjennomgangen tar utgangspunkt i siste reviderte versjon av anbefalingen fra 30.10.14.

Opplysninger som KONGSBERG plikter å gi etter regnskapsloven § 33b om redegjørelse for foretaksstyring, er hensyntatt i denne redegjørelsen og følger anbefalingens systematikk der dette er naturlig. Nærmere beskrivelse av plasseringen til de punkter det etter regnskapsloven § 3-3b skal gis opplysninger om, følger nedenfor:

1. "en angivelse av anbefaling og regelverk om foretaksstyring som foretaket er omfattet av eller for øvrig velger å følge": Redegjørelsens avsnitt "Kongsbergs Policy"
2. "opplysninger om hvor anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1 er offentlig tilgjengelig": Redegjørelsens avsnitt "Kongsbergs Policy"
3. "en begrunnelse for eventuelle avvik fra anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1": Redegjørelsens avsnitt "Avvik fra anbefalingen"
4. "en beskrivelse av hovedelementene i foretakets, og for regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap eventuelt også konsernets, systemer for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen": Redegjørelsens pkt. 10, "Risikostyring og internkontroll"
5. "vedtektsbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5": Redegjørelsens pkt. 6, "Generalforsamling"
6. "sammensetning til styre, bedriftsforsamling, representantskap og kontrollkomité; eventuelt arbeidsutvalg for disse organer, samt en beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instruksjer og retningslinjer for organenes og eventuelle utvalgs arbeid": Redegjørelsens pkt. 8, "Styresammensetning og uavhengighet" og pkt. 9, "Styrets arbeid"
7. "vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer": Redegjørelsens pkt. 8, "Styresammensetning og uavhengighet"

8. "vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis": Redegjørelsens pkt. 3, "Selskapskapital og utbytte"

Avvik fra anbefalingen

Etter konsernets egen vurdering har KONGSBERG avvik fra anbefalingen på ett hovedpunkt:

Punkt 6 – Generalforsamling

Det er to avvik innen dette punktet. Normalt har ikke hele styret deltatt på generalforsamlingen. Saker til behandling i generalforsamlingen har til nå ikke skapt behov for dette. Styrets leder er alltid til stede for å svare på eventuelle spørsmål. Øvrige styremedlemmer deltar etter behov. Fra konsernets side er dette vurdert til å være tilstrekkelig.

Det andre avviket refererer til vedtekts § 8, som fastslår at generalforsamlingens møter ledes av styrets leder. Dersom styrets leder har forfall ledes generalforsamlingen av styrets nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen møteleder. Dette er et avvik i forhold til anbefalingen om uavhengig møteledelse. Ordningen er vedtatt av selskapets eiere gjennom enstemmig vedtak i generalforsamlingen og har så langt fungert tilfredsstillende.

1 Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

Beskrivelsen er i hovedtrekk strukturert etter anbefalingen. I tillegg er det, slik det anbefales, gitt en høyere detaljeringsgrad på enkelte punkter. Punkt 16, "Ledelsen og interne prosedyrer", omfattes ikke av anbefalingen. KONGSBERG har likevel valgt å ta dette med, da konsernet anser det som et sentralt punkt i diskusjonen rundt eierstyring og selskapsledelse.

KONGSBERG arbeider aktivt for å følge internasjonal beste praksis standarder ved utarbeidelse av styringsdokumenter, fordi konsernet mener at det er en tett sammenheng med høy kvalitet på styringssystemer og verdiskapingen i selskapet.

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlig vurdering og diskusjon i styret. Redegjørelsen nedenfor ble vedtatt i styremøte 10. februar 2016.

Verdigrunnlag

Konsernets visjon er "World Class – through people, technology and dedication". Verdiene som skal støtte opp under visjonen er: Målbevisst, Nyskapende, Samarbeidsorientert og Pålitelig. Verdiene er viktige for å utvikle en sunn og sterk bedriftskultur og gjennom det også legge grunnlag for god foretaksstyring. Nærmere omtale og klargjøring av verdigrunnlaget finnes på konsernets nettsider; www.kongsberg.com og i konsernets års- og bærekraft-rapport for 2015.

Etikk og samfunnsansvar

Konsernets gjeldende etiske retningslinjer ble vedtatt av styret i februar 2015. De bygger i stor grad på internasjonale initiativ og retningslinjer knyttet til samfunnsansvar som konsernet har sluttet seg til, blant annet UN Global Compact, OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og ILO konvensjonene. Retningslinjene omhandler blant annet temaene menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, klima og miljø, korrupsjon, vårt forhold til kunder, leverandører og markedsrepresentanter, habilitet og taushetsplikt. De gjelder for konsernets styremedlemmer, ledere, medarbeidere, alt innleid personell, konsulenter, markedskonsulenter og lobbyister og andre som opptrer på vegne av KONGSBERG. Se nærmere beskrivelse i års- og bærekraftrapport for 2015.

Konsernets policy for bærekraft og samfunnsansvar vedtas av styret. Policyen er integrert i konsernets strategiprosesser og er nærmere omtalt i konsernets års- og bærekraftrapport og på konsernets nettsider.

2 Virksomheten

Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper. Ovennevnte fremgår av selskapets vedtekter § 3. Selskapets vedtekter finnes på konsernets nettsider, www.kongsberg.com.

Konsernets mål og hovedstrategier omtales i konsernets års- og bærekraftrapport og på konsernets nettsider, www.kongsberg.com.

3 Selskapskapital og utbytte

Egenkapital

Konsernets egenkapital 31.12.15 var på NOK 6.127 millioner (NOK 6.282 millioner), hvilket utgjorde 32 (31) prosent av totalkapitalen. Styret anser dette å være tilfredsstillende. Selskapets behov for soliditet vurderes til enhver tid i lys av selskapets mål, strategi og risikoprofil.

Utbyttepolitikk

Styret har besluttet en utbyttepolitikk som tilsier at utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbytte vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov. Utbyttepolitikken ble gjort gjeldende fra regnskapsåret 2013.

Generalforsamlingen fastsetter det årlige utbyttet, basert på forslag fra styret. Forslaget er den øverste grense for hva generalforsamlingen kan vedta.

For 2014 ble det utbetalt et utbytte på NOK 9,25 per aksje, bestående av NOK 4,25 per aksje som ordinært utbytte og NOK 5,00 per aksje som ekstraordinært utbytte.

Styret foreslår overfor generalforsamlingen å betale et utbytte for regnskapsåret 2015 på NOK 4,25 per aksje. Utbyttet utgjør 50 prosent av ordinært årsresultat før nedskrivninger, og 68,2 prosent av ordinært årsresultat.

Styrefullmakter

Kapitalforhøyelse

Det foreligger ikke emisjonsfullmakter gitt til styret.

Kjøp av egne aksjer

Generalforsamlingen kan gi styret fullmakt til å kjøpe opptil 10 prosent av egne aksjer.

På den ordinære generalforsamlingen 7.5.15 fikk styret fullmakt til å kjøpe egne aksjer for inntil et høyeste pålydende beløp på NOK 7,5 millioner. Dette utgjør fem prosent av aksjekapitalen. Fullmakten kan benyttes flere ganger og gjelder frem til neste ordinære generalforsamling, likevel senest til 30.6.16. Styrets erverv av egne aksjer kan etter denne fullmakten bare skje mellom en minstepris på NOK 25 og en høyeste pris på NOK 300 per aksje. Konsernet eier per 31.12.15 til sammen 15.971 (26.674) aksjer i eget selskap.

Aksjene er innkjøpt til aksjespareordning for samtlige ansatte og i forbindelse med selskapets langtidsincentiv (LTI) ordning, men kan også avhendes i markedet. Aksjene under konsernets aksjespareordning tilbys alle ansatte til redusert pris (20 prosent), og har en bindingstid på ett år fra det tidspunktet de ble ervervet. LTI ordningen er omtalt i [note 27](#), og punkt 12 i denne redegjørelsen.

4 Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående

Aksjeklasse

Konsernets aksjer består kun av A-aksjer. Alle aksjer bærer de samme rettighetene i selskapet. På generalforsamlingen gir hver aksje en stemme. Pålydende per aksje er NOK 1,25. Vedtektene inneholder ingen begrensninger i forhold til stemmerett.

Transaksjoner i egne aksjer

Styrets fullmakt til erverv av egne aksjer forutsetter at ervervet skal skje i markedet. Avhendelse av ervervede aksjer skal kunne skje i markedet, som oppgjør ved kjøp av virksomhet, samt til aksjeordning for konsernets ansatte.

Transaksjoner med nærstående

Styret er ikke kjent med at det i 2015 har forekommet transaksjoner mellom selskapet og aksjeeier, styremedlemmer, ledende ansatte eller nærstående av disse som kan betegnes som ikke uvesentlige transaksjoner. Dersom en slik situasjon skulle oppstå, vil styret sørge for at det blir foretatt en uavhengig verddivurdering av tredjepart. Se forøvrig [note 28](#) og [note 32](#) til årsregnskapet for 2015.

Retningslinjer for styremedlemmer og ledende ansatte

Konsernets etiske retningslinjer omtaler temaet interessekonflikt under pkt. 1.6. Tilsvarende gjelder for styrets instruks punkt 8 – uavhengighet og inhabilitet. Her går det frem at styret skal handle uavhengig av særinteresser. Uavhengighet i denne sammenheng har styret definert som følger:

- Styremedlemmer skal normalt ikke motta annen godtgjørelse enn styrehonoraret og honorar for arbeid i styret. Ved avvik fra hovedregelen skal dette godkjennes av et samlet styre og protokollføres. Ved vesentlig transaksjon mellom selskapet og styremedlem eller Konsernsjef, skal det innhentes uavhengig vurdering fra tredjepart.
- Styrets medlemmer skal informere det samlede styret om eventuelle relasjoner med, eller interesser i KONGSBERGs vesentlige forretningsforbindelser eller transaksjoner.
- Styrehonoraret skal ikke være resultatavhengig og opsjoner skal ikke tildeles styremedlemmene.
- Kryssrelasjoner mellom styremedlemmer, Konsernsjef eller den øvrige administrasjonen skal unngås.
- Styremedlemmene skal ikke ha, eller representere, vesentlige forretningsmessige relasjoner med konsernet.

Dersom et styremedlem er i tvil om egen habilitet, skal spørsmålet tas opp til behandling i et samlet styre.

Konklusjonen på habilitetsspørsmålet skal protokollføres.

Staten som kunde og aksjeeier

Den norske stat har en eierandel på 50,001 prosent av KONGSBERG og er samtidig en betydelig kunde, spesielt med hensyn til leveranser til det norske Forsvaret. Forholdet til Forsvaret er av rent forretningsmessig art og berøres ikke av eierforholdet.

Konsernet avholder kvartalsvise møter med staten, representert ved Nærings- og fiskeridepartementet. Temaene som tas opp på disse møtene, er først og fremst konsernets økonomiske utvikling og orientering om strategiske spørsmål knyttet til KONGSBERG. Statens forventninger til avkastning og utbytte blir også kommunisert. Disse "én til én"-møtene med staten er på linje med hva som er vanlig mellom et aksjeselskap og dets største aksjeeiere. Møtene håndteres innenfor rammen som er gitt i selskaps- og verdipapirlov-givningen, ikke minst med tanke på likebehandling av aksjeeierne. En gang i året avholdes det et eget møte om samfunnsansvar.

Kravet om likebehandling av aksjeeierne begrenser muligheten for utveksling av informasjon mellom selskapet og departementet. Staten som aksjeeier får vanligvis ikke tilgang til mer informasjon enn det som er offentlig tilgjengelig for andre aksjeeiere. Det forhindrer imidlertid ikke at det kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betydning. Under spesielle omstendigheter hvor statens medvirking er påkrevd og regjeringen må innhente fullmakt fra Stortinget, vil det tidvis være nødvendig å gi departementet inside-informasjon. I slike tilfeller er staten underlagt alminnelige regler for behandling av slik informasjon.

5 Fri omsettelighet

Aksjene er fritt omsettelige, med unntak av ansattes kjøp av aksjer til redusert pris og aksjer tildelt under selskapets langtidsincentiv (LTI) ordning, se punkt 3 og 12. Vedtektene har ingen begrensninger på omsetteligheten.

6 Generalforsamling

Gjennom generalforsamlingen er aksjeeierne sikret deltakelse i organet som er den øverste myndighet i selskapet. Selskapets vedtekter vedtas her. Aksjeeiere som representerer minimum 5 prosent av aksjene, kan kreve ekstraordinær generalforsamling.

Innkalling

Generalforsamlingen blir normalt avholdt innen 1. juni hvert år. I 2016 er datoen fastsatt til 9.5.16.

- Innkalling sendes senest ut 21 dager før avholdelse av generalforsamlingen. Saksdokumentene inklusive valgkomiteens begrunnede innstilling, dersom nye medlemmer skal velges eller eksisterende er på valg, følger innkallingen og er tilgjengelig på konsernets nettsider, www.kongsberg.com.
- Det legges vekt på at saksdokumentene inneholder all nødvendig informasjon slik at aksjeeierne kan ta stilling til alle saker som skal behandles. Selskapets vedtekter fastslår at påmeldingsfristen ikke kan utløpe tidligere enn fem dager før avholdelse av generalforsamlingen. Det er et mål å legge denne fristen tettest mulig opp til møtedato. Alle aksjeeiere som er registrert i verdipapirsystemet (VPS) mottar innkallingen og har rett til å fremme forslag og avgi stemme direkte eller via fullmakt. Finanskalender blir offentliggjort på konsernets nettsider.

Påmelding og fullmakt

Påmeldingen skjer via skriftlig tilbakemelding per brev, e-post eller internett. Styret ønsker å legge forholdene til rette slik at flest mulig av aksjeeierne gis anledning til å delta. Aksjeeiere som ikke kan møte, blir oppfordret til å stille med fullmektig. Det er utarbeidet et eget fullmaktsskjema som gjør at fullmaktene skal kunne knyttes til hver enkelt sak. Det er oppnevnt en person som kan stemme for aksjeeierne som fullmektig. På generalforsamlingen deltar representanter fra styret, minst én representant for valgkomiteen og revisor. Fra administrasjonen deltar som et minimum konsernsjef og finansdirektør.

I 2015 ble generalforsamlingen avholdt 7. mai, og 77,6 prosent (77,5) av den samlede aksjekapital var representert. Til sammen 99 (95) aksjeeiere var til stede eller representert ved fullmakt.

Dagsorden og gjennomføring

Dagsorden fastsettes av styret, hvor hovedpunktene følger av vedtektenes § 8. Samme paragraf fastslår også at generalforsamlingen ledes av styreleder. Konsernsjefen og øvrige medlemmer av konsernledelsen gjennomgår status for konsernet.

Alle aksjonærer har rett til å få sine spørsmål behandlet på generalforsamlingen. Spørsmål skal dokumenteres skriftlig til styret minimum syv dager innen fristen for sending av varsel om innkallelse til generalforsamlingen. Det skal også angis grunnen til at spørsmålet ønskes satt på dagsordenen. Protokollen fra generalforsamlingen gjøres tilgjengelig på konsernets nettsider www.kongsberg.com.

7 Valgkomité

Konsernets vedtekter § 9 fastslår at konsernet skal ha en valgkomité. Komiteens oppgaver er regulert i en egen instruks vedtatt av generalforsamlingen. Denne ble sist revidert på ordinær generalforsamling 11.5.10.

Hovedoppgaven er å avgi innstilling til selskapets generalforsamling om valg av medlemmer og varamedlemmer til styre. Innstilling er begrunnet og skal særskilt angi innstilling på styreleder. I arbeidet med å finne kandidater til styret har komiteen kontakt med relevante aksjeeiere, styremedlemmer og konsernsjef.

I tillegg skal valgkomiteen fremme forslag til godtgjørelse til styrets medlemmer og varamedlemmer, og foreta en årlig evaluering av styrets arbeid.

Komiteen består av tre medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Generalforsamlingen velger samtlige medlemmer til valgkomiteen, herunder lederen. Det er valgkomiteen selv som innstiller overfor generalforsamlingen om valg av medlemmer til komiteen. Funksjonstiden er to år, hvilket betyr at komiteens medlemmer er på valg i 2016. Valgkomiteens godtgjørelse fastsettes av generalforsamlingen etter innstilling fra styret.

Sammensetning

Nåværende komité ble valgt på ordinær generalforsamling 9.5.14 og består av:

- Alexandra Morris, divisjonsdirektør Investering og Institusjonelt Salg i DNB
- Morten S Bergesen, administrerende direktør i Havfonn AS
- Morten Strømgren, avdelingsdirektør i Nærings- og fiskeridepartementet

Morris er valgt til leder av komiteen.

Ingen av komiteens medlemmer er representant for daglig ledelse eller styret. Flertallet av medlemmene ansees å være uavhengig av daglig ledelse og styre. Morten S Bergesen er administrerende direktør i Havfonn AS, som har en 26,02 prosent eierandel i Arendals Fossekompani ASA. Morten S Bergesen er også styrets nestleder i Arendals Fossekompani ASA, hvor KONGSBERGs styremedlem Morten Henriksen har en ledende stilling. Valgkomiteen anses å ha en sammensetning som reflekterer interessene til aksjeeierfellesskapet.

Informasjon om valgkomiteen, skjema for å gi innspill på kandidater til styret og frister er gjort tilgjengelig på konsernets nettsider www.kongsberg.com.

8 Styresammensetning og uavhengighet

På generalforsamlingen i 1999 ble det vedtatt å utvikle bedriftsforsamlingen. Bakgrunnen var en avtale mellom arbeidstakerorganisasjonene og konsernet som innebar at antall ansatte representanter i styret ble økt fra to til tre.

Styrets sammensetning

Styret består av åtte medlemmer, og har i dag følgende sammensetning; Finn Jebesen (styreleder), Irene Waage Basili (nestleder), Anne-Grete Strøm-Erichsen, Jarle Roth og Morten Henriksen. Helge Lintvedt, Roar Marthiniusen og Rune Sundt Larsen er styremedlemmer valgt av og blant de ansatte. Detaljert informasjon om det enkelte styremedlem finnes på våre nettsider www.kongsberg.com.

Deltakelse på styremøte og styrekomiteer i 2015:

Deltakelse i møter	Styremøte	Revisjons- utvalg	Kompensa- sjonsutvalg
Finn Jebesen	10		7
Anne-Lise Aukner (ut av styret fra mai 2015)	3	3	
Irene Waage Basili	8		
Anne-Grete Strøm-Erichsen (ny fra mai 2015)	6		4
Jarle Roth (ny fra mai 2015)	7	3	
Magnar Hovde (ut av styret fra mai 2015)	3		
Morten Henriksen	10	6	
Roar Flåthen (ut av styret fra mai 2015)	2		1
Helge Lintvedt	10	6	
Roar Marthiniusen	10		7
Rune Sundt Larsen (ny fra mai 2015, valgt av de ansatte)	6		

Det legges vekt på at det samlede styret skal ha kompetanse innen styrearbeid og selskapets hovedvirksomhet.

I tillegg skal styrets medlemmer ha kapasitet til å utføre sine oppgaver. Ifølge selskapets vedtekter skal antall styremedlemmer være mellom fem og åtte. Konsernsjefen er ikke styremedlem.

Styret velges for to år av gangen, og velger sin egen leder. Finn Jebesen er valgt til styrets leder.

Styrets uavhengighet

Alle aksjeeiervalgte styremedlemmer anses som selvstendige og uavhengige av konsernets administrative ledelse. Tilsvarende gjelder i forhold til vesentlige forretningsforbindelser. Morten Henriksen har en ledende stilling i Arendals Fossekompani ASA, som ved årsskiftet hadde en eierandel i Kongsberg Gruppen ASA på 7,96 (7,96) prosent. Styret gir uttrykk for at det er positivt at langsiktige aksjeeiere er representert i styret. Det blir lagt vekt på at det ikke skal foreligge interessekonflikter mellom eiere, styret, administrasjonen og selskapets øvrige interessenter.

Blant de aksjeeiervalgte styremedlemmene er det tre menn og to kvinner, det vil si en kvinneandel på 40 prosent.

Valg av styre

Generalforsamlingen velger de fem aksjeeiervalgte representantene til styret. Valgkomiteen utarbeider en innstilling på aksjeeieres kandidater til styret i forkant av valget. Innstillingen blir sendt aksjeeierne sammen med innkallingen til generalforsamlingen. Vedtak om styrets sammensetning skjer ved simpelt flertall. Staten eier i dag i overkant av 50 prosent av aksjene, og kan i prinsippet utøve kontroll over valget av aksjeeiernes styremedlemmer. Tre av styrets medlemmer velges av og blant de ansatte i konsernet.

Medlemmene velges for to år av gangen med mulighet for gjenvalg. Ingen styremedlemmer er på valg i 2016.

Styremedlemmenes aksjeholdning

De aksjeeiervalgte styremedlemmene har per 31.12.15 følgende beholdning av aksjer i konsernet: Finn Jebsen, styrets leder, eier 20.000 (20.000) aksjer gjennom sitt heleide selskap Fateburet AS. De ansattvalgte styremedlemmene har følgende beholdning av KONGSBERG aksjer per 31.12.15, Roar Marthiniusen eier 5.529 (5.269) aksjer.

9 Styrets arbeid

Styrets oppgaver

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltning av konsernet og for å føre tilsyn med daglig ledelse og konsernets virksomhet. Dette innebærer at styret har ansvaret for å etablere kontrollsystemer og ansvaret for at konsernet drives i samsvar med fastsatt verdigrunnlag, etiske retningslinjer og eiernes forventninger til en bærekraftig og samfunnsansvarlig drift. Styret skal først og fremst ivareta alle aksjeeiernes interesser, men det har også et ansvar for selskapets øvrige interessenter.

Hovedoppgavene består i å bidra til at konsernet blir konkurransedyktig, og at det utvikler seg og skaper verdier. Videre skal styret delta i utformingen av, og vedta konsernets strategi, utføre nødvendige kontrollfunksjoner og sikre at konsernet er tilfredsstillende ledet og organisert. Styret setter mål for finansiell struktur og vedtar selskapets planer og budsjetter. Saker av stor strategisk eller økonomisk betydning for konsernet blir behandlet i styret. I saker av vesentlig karakter hvor styreledere eller andre styremedlemmer har vært aktivt engasjert vil dette bli opplyst om i saksbehandlingen og behandlet av styret i hvert enkelt tilfelle. Oppgavene er ikke statiske, og fokuseringen vil være avhengig av konsernets behov i øyeblikket. Styret ansetter konsernsjef, etablerer arbeidsinstruks og fullmakter, og foretar lønnsfastsettelse.

Styreinstruks

Styrets instruks er gjenstand for gjennomgang i styret hvert andre år og blir revidert ved behov. Gjeldende instruks ble sist fremlagt for styret i februar 2015. Instruksen omfatter følgende punkter; innkalling til styremøte, innkallingsfrist, forutgående saksbehandling, styremøtet, styrets beslutninger, føring av protokoll, styrets kompetanse og saker som skal styrebehandles, styrets, og daglig leders arbeidsdeling, forholdet mellom datterselskap og morselskap, uavhengighet og inhabilitet, hovedprinsipper for styrets arbeid ved en eventuell selskapsøvertakelse, fortlørlighet og taushetsplikt, forholdet til lovgivning, vedtekter og instruksjer.

Styret kan i enkeltsaker vedta å fravike instruksen.

Instruks for konsernsjefen

Det er gjennomført en klar arbeidsdeling mellom styret og daglig ledelse. Styreleder har ansvaret for at styrearbeidet gjennomføres på en effektiv og korrekt måte i henhold til de oppgaver styret har.

Konsernsjefen har ansvaret for selskapets operative ledelse. Styret har utarbeidet en egen instruks for konsernsjefen. Instruksen gjennomgås av styret hvert andre år og revideres etter behov. Gjeldende instruks ble sist fremlagt for styret i februar 2015.

Finansiell rapportering

Styret mottar månedlige økonomirapporter hvor selskapets økonomiske og finansielle status kommenteres. Rapporten er en finansiell fremstilling av hva som har skjedd i konsernets operative og administrative funksjoner i gjeldende periode. I forbindelse med driftsrapportering gjennomføres det møter i de enkelte enhetene hvor driften gjennomgås. Økonomirapporten danner grunnlag for intern styring og kommunikasjon om status og nødvendige tiltak. Kvartalsvise økonomirapporter blir gjennomgått på styremøtene, og disse danner grunnlaget for den eksterne finansielle rapporteringen.

Møteinnkalling og møtebehandling

Styret fastsetter hvert år faste styremøter. Normalt avholdes det åtte møter. I tillegg blir det innkalt til ekstra møter etter behov. I 2015 ble det avholdt 10 (10) styremøter. Styremøtene hadde 94 (99) prosent møtedeltakelse i 2015.

Alle styrets medlemmer mottar regelmessig informasjon om selskapets operasjonelle og finansielle utvikling i god tid før de fastsatte styremøtene. I tillegg mottar styremedlemmene månedlige driftsrapporter. Selskapets forretningsplan, strategi og risiko er regelmessig gjenstand for gjennomgang og vurdering av styret. Styrets medlemmer har fri tilgang til å konsultere konsernledelsen dersom de føler behov for det. Styret utarbeider og fastsetter en årlig plan med fastlagte temaer for styremøtene. Normalt er det konsernsjefen som foreslår agendaen til hvert enkelt styremøte. Den endelige agendaen blir besluttet i samråd mellom konsernsjef og styrets leder.

På styremøtene deltar foruten styremedlemmene selv; konsernsjef, finansdirektør, øvrige konserndirektører etter behov, samt juridisk direktør (styresekretær). Øvrige deltakere blir innkalt etter behov.

Styret vedtar saker av vesentlig betydning for konsernet. Dette dreier seg blant annet om godkjenning av års- og kvartalsregnskaper, strategi og strategiske planer, godkjenning av betydelige investeringer, godkjenning av betydelige kontrakter, samt godkjenning av betydelige oppkjøp og salg av virksomheter.

Nye styremedlemmer orienteres om konsernets gjeldende strategi og historiske forhold relatert til konsernets aktuelle situasjon.

Taushetsplikt – kommunikasjon mellom styret og aksjeeiere

Styrets forhandlinger og protokoller er i prinsippet konfidensielle, med mindre styret bestemmer noe annet eller at det er åpenbart at det ikke er behov for slik behandling. Dette følger av styreinstruksen.

Kompetanse

Hele styret har gjennomført program for å gi medlemmer innsikt i konsernets aktivitet. I den forbindelse gjennomføres

det reiser til ulike deler av konsernets virksomhet. Formålet med reisene er å øke styrets innsikt i de forretningsmessige aktiviteter i området.

Habilitet

Styret forholder seg til reglene om inhabilitet slik de fremgår av Allmennaksjeloven (ASAL) § 6–27 og i styrets egen instruks. I 2015 har ingen styremedlem måtte avstå på grunn av inhabilitet i en sak.

Bruk av styrekomiteer

Styret har to underutvalg, et revisjonsutvalg og et kompensasjonsutvalg. For begge utvalgene gjelder at de virker som saksforberedende organer for styret og er bare ansvarlig overfor det samlede styret i selskapet og har kun innstillende myndighet overfor dette. I tillegg opprettes det utvalg ved behov, som for eksempel ansettelsesutvalg.

Styrets revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget skal støtte styret i utøvelse av sitt ansvar for regnskapsrapportering, revisjon, intern kontroll og den samlede risikostyring. Utvalget er sammensatt av to aksjeeiervalgte styremedlemmer og ett styremedlem fra de ansattevalgte. Konsernets finansdirektør og konsernets valgte revisor deltar normalt på møtene. Konsernsjef og øvrige styremedlemmer har rett til å delta etter eget ønske. I løpet av 2015 ble det avholdt seks (syv) møter.

Medlemmer: Morten Henriksen (leder), Jarle Roth og Helge Lintvedt. Mandat for revisjonsutvalget finnes på konsernets nettsider www.kongsberg.com.

Styrets kompensasjonsutvalg

Utvalget skal forberede styrets behandling av spørsmål knyttet til kompensasjon, lederutvikling og mangfold. Dette inkluderer bl.a. behandling av saker tilknyttet konsernsjefens betingelser, og prinsipielle spørsmål knyttet til lønnsnivå, bonussystem, pensjonssystem/vilkår, ansettelsesavtaler og

liknende for ledende ansatte. Utvalget forbereder også saker vedrørende øvrige forhold tilknyttet kompensasjon som utvalget finner er av særlig betydning for konsernets konkurranseposisjon, profil, rekrutteringsevne omdømme, osv. Videre forbereder utvalget behandlingen av konsernets lederutviklingsplaner, ledervurderinger og etterfølgelsesplan for ledere, med særlig vekt på å sikre mangfold.

Utvalget er sammensatt av styrets leder, ett aksjeeiervalgt styremedlem og ett ansattevalgt styremedlem. Konsernsjefen har rett til å delta i utvalgets møter når han ønsker, unntatt ved behandling av hans personlige forhold. I løpet av 2015 ble det avholdt syv (to) møter.

Medlemmer: Finn Jebsen (leder), Anne-Grete Strøm-Erichsen og Roar Marthiniussen. Mandat for kompensasjonsutvalget finnes på konsernets nettsider www.kongsberg.com.

Styrets egen-evaluering

Hvert år har styret et utvidet møte der styret evaluerer sitt og konsernsjefens arbeid. I denne forbindelse vurderer også styret seg selv i forhold til anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Styrets evaluering gjøres tilgjengelig for valgkomiteen. Det gjennomføres årlige, individuelle samtaler mellom styrets leder og de øvrige styremedlemmene.

10 Risikostyring og intern kontroll

Styrets ansvar og formål med internkontroll

KONGSBERG bygger sitt internkontroll- og risikostyrings-system for finansiell rapportering på det internasjonale anerkjente rammeverket COSO.

Konsernet har etablert en desentralisert styringsmodell med delegert resultatansvar. Kontrollmiljøet er derfor distribuert i henhold til konsernets styringsmodell, og det er den enkelte enhets ansvar å påse at det er tilstrekkelig kapasitet

og kompetanse til å gjennomføre en forsvarlig internkontroll. Det er etablert et overordnet styringsdokument hvor krav til internkontroll er beskrevet og gir rammebetingelser for enhetenes ansvar.

Administrasjonen utarbeider månedlige økonomirapporter som oversendes styremedlemmene.

I tillegg utarbeides kvartalsvise økonomirapporter til finansmarkedet. Ved avleggelse av konsernets finansielle kvartalsrapport gjennomgår revisjonsutvalget rapporten i forkant av styremøtet. Revisor deltar i revisjonsutvalgets møter og møter hele styret ved avleggelse av foreløpig årsregnskap, og ellers ved behov.

Styrets årlige gjennomgang og rapportering

Den årlige gjennomgangen av de strategiske planene i styret danner grunnlaget for styrets behandling og beslutninger av saker gjennom året. Gjennomgang av konsernets risikoeer er en del av denne årlige gjennomgangen. I tillegg foretas det en kvartalsvis gjennomgang av mer operative risikoeer. HMS-forhold gjennomgås kvartalsvis av styret.

Styret foretar også en årlig gjennomgang av viktige styringsdokumenter i konsernet for å sikre at disse er oppdaterte og dekker relevante områder. Risikovurdering og status på konsernets arbeid med compliance og samfunnsansvar rapporteres årlig til styret.

I konsernets årsberetning beskrives selskapets finansielle stilling og risikoaspekter på en grundig måte.

Etterlevelse av verdigrunnlag, etikk og samfunnsansvar

KONGSBERG legger vekt på at verdier og etiske retningslinjer skal være en integrert del av forretningsvirksomheten. Det forventes at medarbeidere og samarbeidspartnere utviser en høy etisk standard og etterlever gjeldene regler.

Arbeidet med en systematisk videreutvikling og oppfølging av viktige områder for etterlevelse av lover, regler og interne retningslinjer har blitt videreført i 2015. Konsernet har hatt spesiell fokus på anti-korrupsjons programmet; herunder opplæring av ledere og markedsrepresentanter, samt videreutvikling av eksportkontroll. I 2014 gjennomførte KONGSBERG en evaluering av anti-korrupsjonsprogrammet ved hjelp av ekstern rådgiver. Evalueringen viste at konsernet har et tilfredsstillende program sett opp mot internasjonalt anerkjente lover og rammeverk. Det ble identifisert noen områder hvor programmet kan styrkes, og tilpassede tiltak har på bakgrunn av dette blitt gjennomført. Konsernet har compliance funksjoner både på konsernnivå og i forretningsområdene. På samme måte som for finansiell rapportering er internkontrollen etablert i henhold til en desentralisert styringsmodell. KONGSBERGs compliance-program koordineres og overvåkes fra konsernnivå.

Det er etablert rutiner for varsling og oppfølging av kritikkverdige forhold.

Konsernet har et etisk råd hvis formål er å bidra til høy etisk bevissthet, god atferd og å sikre et godt omdømme for KONGSBERG.

11 Godtgjørelse til styret

Generalforsamlingen fastsetter årlig styrets godtgjørelse. Forslag til godtgjørelse fremsettes av leder for valgkomiteen. Fra generalforsamlingen i 2015 frem til neste ordinære generalforsamling er den samlede godtgjørelsen til styrets medlemmer NOK 1.973.000 (NOK 1.906.000).

Godtgjørelsen fordeler seg som følger:

- Styreleder NOK 432.000 (NOK 419.000)
- Styrets nestleder NOK 233.000 (NOK 230.000)
- Øvrige styremedlemmer NOK 218.000 (NOK 209.500)

I tillegg mottar revisjonsutvalgets medlemmer NOK 9.600 (NOK 9.300) per møte, maksimalt NOK 48.000 (NOK 46.500) per år. Utvalgets leder mottar NOK 10.900 (NOK 10.600) per møte, maksimalt NOK 54.500 (NOK 53.000) per år. Kompensasjonsutvalgets medlemmer mottar NOK 8.900 (NOK 8.600) per møte, maksimalt NOK 44.500 (NOK 43.000) per år. Utvalgets leder mottar NOK 10.100 (NOK 9.800) per møte, maksimalt NOK 50.500 (NOK 49.000) per år.

Styremedlemmenes honorarer er ikke knyttet til resultat, opsjonsprogram eller liknende. Det er ikke utbetalt godtgjørelse ut over ordinært styrehonorar. Ingen av styrets aksjeeiervalgte medlemmer har oppgaver for selskapet ut over styrevervet, og ingen har avtale om pensjonsordning eller etterlønn fra selskapet.

12 Godtgjørelse til ledende ansatte

Retningslinjer

Styret har utarbeidet egne retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Konsernsjefens betingelser fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en grundig vurdering av lønn og annen godtgjørelse til konsernsjef. Vurderingen baseres på markedsundersøkelser for tilsvarende stillinger.

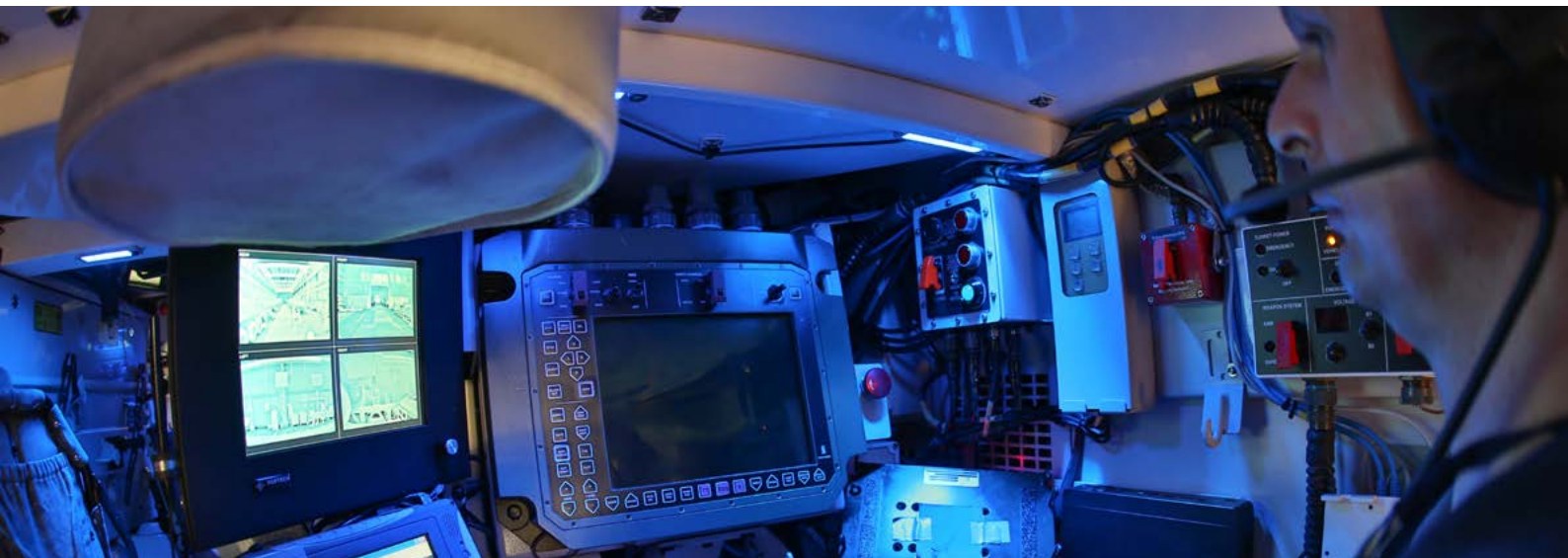
Strukturen i belønningssystemet for de øvrige medlemmene av konsernledelsen fastsettes av styret, og legges frem for generalforsamlingen til orientering. Betingelsene fastsettes av konsernsjefen etter konsultasjon med styrets leder.

Styrets holdninger når det gjelder lederlønninger, er at de skal være konkurransedyktige og motiverende, men ikke ledende når det gjelder nivå. Belønningssystemet består av basislønn, bonus-, pensjons-, etterlønsordning, langtidsincentiv ordning (LTI) og naturalytelseer.

Retningslinjene for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte legges frem for generalforsamlingen. Retningslinjene er bindende for LTI-ordningen og veiledende for de øvrige.

Resultatavhengig godtgjørelse

Styret vedtok et nytt bonussystem for ledende ansatte i 2006. Resultatavhengig godtgjørelse er knyttet til resultat-

utvikling, resultatmargin og ikke-finansielle mål. Utbetaling av resultatavhengig lønn kan maksimalt utgjøre 50 prosent av grunnlønn. Nærmere beskrivelse av systemet er gitt i note 27 til årsregnskapet for 2015. Konsernet har ca. 90 (90) ledere som omfattes av et belønningssystem med et individuelt prestasjonselement.

Langtidsincentiv (LTI)

Styret vedtok i 2012 å innføre en LTI ordning som en del av den faste godtgjørelsen for konsernsjef og øvrige medlemmer av konsernledelsen. Godtgjørelsen utgjør 25 prosent av årlig grunnlønn for konsernsjef og 15–20 prosent for øvrige medlemmer av konsernledelsen. Begrunnelsen for dette er å være konkurransedyktig med sammenlignbare selskaper. Nærmere beskrivelse av systemet er gitt i note 27 til årsregnskapet for 2015.

Betingelser

Ytelser til konsernledelsen og styret er beskrevet i note 27 og note 28 til årsregnskapet for 2015.

markeder og fremtidsutsikter. På disse presentasjonene deltar også konsernets finansdirektør, tidvis også øvrige medlemmer fra konsernledelsen. Det arrangeres også en årlig kapitalmarkedsdag hvor forretningsområdedirektørene deltar.

Presentasjonene i forbindelse med års- og kvartalsresultater gjøres tilgjengelige på konsernets nettsider samtidig med presentasjonen. Års- og kvartalsresultat presenteres også via webcast. Ut over dette holdes det løpende dialog og presentasjoner for analytikere og investorer.

Konsernet anser det som svært viktig å informere eiere og investorer om konsernets utvikling og økonomiske og finansielle status. Det blir lagt vekt på at aksjemarkedet får lik og samtidig informasjon. I samtale med aksjeeiere og analytikere legges varsomhetsprinsippet i forhold til forfordeling av informasjon til grunn.

Konsernet har direktiver som omhandler kommunikasjon med investormarkedet og behandling av innsideinformasjon. Det er også utarbeidet egne retningslinjer for kontakt med aksjeeiere utenfor generalforsamlingen. Det vektlegges likebehandling av samtlige aksjeeiere.

13 Informasjon og kommunikasjon

Årsregnskap og årsberetning – periodisk rapportering

Konsernet legger normalt frem et foreløpig årsregnskap i februar. "Årsrapport og bærekraftsrapport" gjøres tilgjengelig for aksjeeiere og øvrige interessenter i mars/april. Ut over dette rapporteres regnskapstall kvartalsvis. Øvrig informasjon knyttet til bærekraft og samfunnsansvar finnes på konsernets nettsider. Konsernets finanskalendar gjøres kjent gjennom konsernets internettsider og i årsrapporten.

Annen markedsinformasjon

Det arrangeres åpne investorpresentasjoner i forbindelse med at års- og kvartalsresultater for konsernet blir lagt frem. Her gjennomgår konsernsjefen resultater og kommenterer

14 Selskapsovertakelse

Konsernet har ingen forsvarsmekanismer mot aksjeoppkjøp i sine vedtekter, og har heller ikke iverksatt andre tiltak som begrenser muligheten for å kjøpe aksjer i selskapet. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene. Omsetteligheten av disse aksjene er avhengig av vedtak i Stortinget. Styrets instruks inneholder et punkt som omhandler hovedprinsippene for hvordan styret skal opptre ved eventuelle overtakelsestilbud. Her heter det blant annet at styret skal bidra til at aksjeeierne i KONGSBERG blir behandlet likt og at virksomheten ikke blir unødig forstyrret.

Dersom det fremmes et bud på selskapet, skal styret avgi en uttalelse med en begrunnet vurdering av budet og ved behov skal det også avgis en uavhengig vurdering av

tredjepart. Vurderingen skal blant annet ta hensyn til hvordan et eventuelt oppkjøp vil innvirke på den langsiktige verdiskapingen i KONGSBERG.

Dersom det fremmes et bud på selskapets aksjer, vil selskapet ikke begrense andre å fremme tilsvarende bud på selskapets aksjer, med mindre dette åpenbart kan begrunnes i selskapets og aksjeeiernes felles interesse. Selskapet vil i tilfelle bud på selskapets aksjer offentliggjøre informasjon som er informasjonspliktig i henhold til lover og regler for selskaper notert på Oslo Børs.

15 Revisor

Revisors forhold til styret

Konsernets revisor blir valgt av generalforsamlingen. Hovedtrekkene i revisors planlagte arbeid legges frem for revisjonsutvalget en gang i året.

Revisor deltar alltid under styrets behandling av det foreløpige årsregnskapet. Styret blir i den forbindelse orientert om det foreløpige årsregnskapet og saker som opptar revisor spesielt, herunder eventuelle uenigheter mellom revisor og administrasjonen. Revisor deltar i tillegg i revisjonsutvalgsmøtene.

Revisjonsutvalget avholder årlige møter med revisor hvor det gjennomgår en rapport fra revisor som omhandler selskapets regnskapsprinsipper, risikoområder og interne kontrollrutiner.

Minimum en gang i året avholdes møte mellom revisor, styrets revisjonsutvalg og styret uten at konsernsjef eller andre fra ledelsen er til stede.

Revisor har lagt frem en skriftlig erklæring for styret på oppfyllelse av fastsatte uavhengighetskrav mellom revisor og konsernet, jfr. revisorloven.

Konsernet har styrebehandlet retningslinjer for det forretningsmessige forholdet mellom revisor og konsernet.

Revisjonsselskapet Ernst & Young AS benyttes som konsernrevisor. Noen mindre selskaper i konsernet bruker andre revisjonsselskaper. I tillegg til ordinær revisjon har selskapet utført rådgivning. Det vises til note 29 i konsernregnskapet.

Styret vil med jevne mellomrom vurdere om revisor i tilstrekkelig grad utøver en tilfredsstillende kontrollfunksjon og revisors øvrige konkurransedyktighet.

16 Ledelsen og interne prosedyrer

Dette punktet omfattes ikke av anbefalingen.

Konsernsjefen

Styret har vedtatt instruks for konsernsjefen, ref. punkt 9.

Konsernledelsen

Konsernledelsen består for tiden av ni personer. Foruten konsernsjefen består ledelsen av finansdirektør, konserndirektører for de fire forretningsområdene Kongsberg Maritime, Kongsberg Oil & Gas Technology, Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems, konserndirektør forretningsutvikling, konserndirektør samfunnskontakt og konserndirektør staber. Konsernsjefen utnevner medlemmer til konsernledelsen.

Konsernledelsens hovedoppgave er den operasjonelle drift av konsernet, hvor det er konsernets totalitet som er førende for de avgjørelser som tas. Konsernledelsens øvrige oppgaver knytter seg blant annet til strategisk utvikling av konsernet, evaluering og utvikling av konsernets forretningsområder og forhold av prinsipiell betydning for konsernet. Konsernledelsen gjennomfører årlig en evaluering av eget arbeid og arbeidsform.

Ledelsen møtes regelmessig og har ellers jevnlig kontakt på operasjonell basis. Ledelsen gjennomfører månedlig resultat- og budsjettoppfølging med de resultatansvarlige enheter i konsernet. Konsernet følger det overordnede prinsippet med forpliktelse på avtalt mål og praktiserer derfor en desentralisert styringsform som gir de enkelte enheter handlefrihet med dertil hørende ansvar.

Executive Steering Group (ESG)

Konsernet opprettet i 2013 "Executive Steering Group" (ESG) for hvert enkelt forretningsområde, hvis formål er å effektivisere beslutnings- og oppfølgingsprosedyrer blant annet ved å flytte flere av de sentrale beslutninger knyttet til det enkelte forretningsområde til det aktuelle forretningsområdes ESG. ESG ledes av konsernsjef. Øvrige faste medlemmer er konsernets finansdirektør, konserndirektør forretningsutvikling og konserndirektør staber. Deltakere på ESG for det enkelte forretningsområdet er områdets leder, samt hele eller deler av forretningsområdets ledergruppe.

Interne styrer

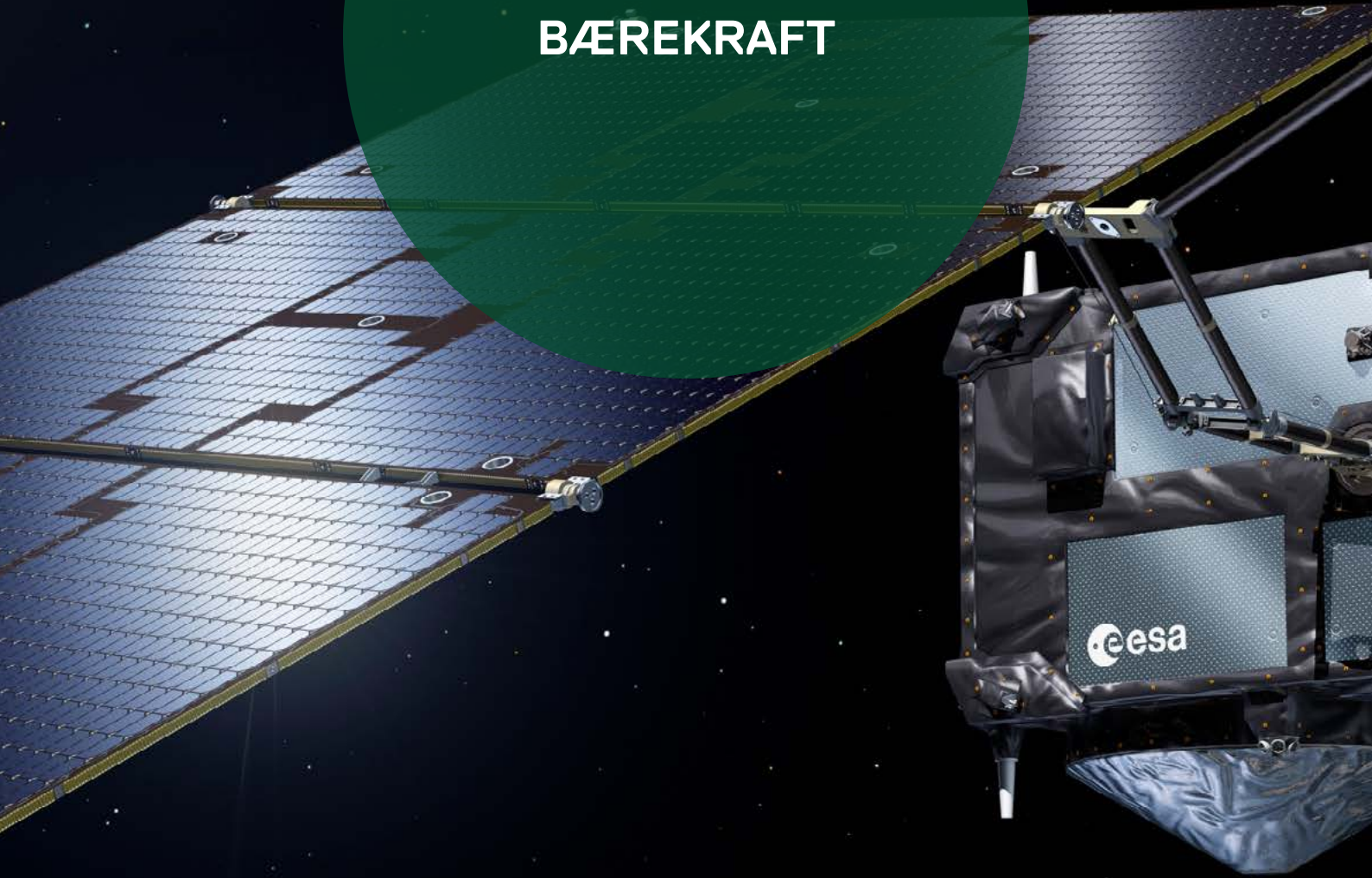
Konsernets datterselskaper har egne styrer, som består av interne ledere og ansatte. Administrerende direktør i eierselskapet, eller den administrerende direktør bemyndiget, vil være styrets leder i datterselskapene. Oppnevning av styre og styrets arbeid i datterselskaper skal skje i henhold til konsernets prinsipper for god eierstyring.

Retningslinjer for aksjehandel

Selskapet har nedfelt interne retningslinjer for handel i selskapets aksjer. Disse retningslinjene blir jevnlig oppdatert i henhold til de til enhver tid gjeldende lover og regler. Konsernet har interne retningslinjene for primærinnvidere som blant annet pålegger intern klareringsplikt med konsernsjefen før det kjøpes eller selges KONGSBERG-aksjer.

BÆREKRAFT

Om bærekraftrapporten

Formålet med rapporten er å gi interessenter som berøres eller har interesse av vår virksomhet, informasjon om hvordan KONGSBERG arbeider med bærekraft og samfunnsansvar.

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt teknologikonsern som leverer avanserte og pålitelige teknologiske løsninger som bidrar til sikkerhet, trygghet og effektivitet i komplekse operasjoner og under ekstreme forhold. KONGSBERG samarbeider med globale kunder innen forsvars-, maritim-, olje- og gass- og romfartsindustrien.

Rapporten omfatter perioden 1.1.15 til 31.12.15, og tar for seg temaer som er viktige for oss og våre interessenter.

Eventuelle vesentlige hendelser i perioden 1.1.16 til 14.3.16 vil også være omtalt. Alt tallmateriale er knyttet til regnskapsåret 2015.

Endringer i rapporteringsgrunnlaget siden forrige rapport

Det er ingen vesentlige endringer i rapporteringsgrunnlaget fra 2014 til 2015.

Begrensninger i rapporten

Rapporten omhandler kun selskaper hvor vi eier 50 prosent eller mer. Miljødataene omfatter alle norske enheter, alle produksjonsenheter verden over og de største kontorene utenfor Norge.

Informasjonen i rapporten er basert på opplysninger innhentet fra ulike deler av konsernet. Selv om det er lagt vekt på at opplysningene skal være fullstendige og korrekte, vil noen av opplysningene være basert på estimater.

Prosess for å definere innholdet

Innholdet i rapporten er i stor grad definert ut fra det vi har kalt "Fokusområder for 2014–2015". Fokusområdene er et resultat av en vesentlighetsanalyse gjennomført i 2015.

I tillegg er fokusområdene et resultat av mål- og aktivitetsoversikt som er besluttet av konsernledelsen, og i siste instans konsernets styre.

I denne rapporten har vi også i år valgt å gi noen eksempler på det vi har kalt bærekraftig innovasjon. Dette bygger opp om "mulighetsperspektivet" i konsernets policy for bærekraft og samfunnsansvar. Rapporten er utformet etter prinsippene til Global Reporting Initiative (GRI), og som en følge av at vi er tilsluttet FN-initiativet Global Compact.

Innhold

107 Om bærekraftrapporten	123 Bærekraftig innovasjon	129 Hva har vi oppnådd?	139 Klima og miljø
108 Rammeverk for utarbeidelse av bærekraftrapporten	124 Tilrettelegger for klimateknologi	130 Fokusområde: Strategi for bærekraft	140 Klima- og miljøregnskap 2015
109 KONGSBERGs vesentlighetsanalyse 2015	124 Ocean Farming	131 Fokusområde: Etikk	143 Mål og rapportering
111 Konsernsjef Walter Qvam	125 Fiskeri	132 Fokusområde: Antikorruptjon	144 Mål og aktiviteter for bærekraft og samfunnsansvar
113 KONGSBERG i verden	125 Vindkraft	134 Fokusområde: Menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter	148 Bærekraftige nøkkeltall
118 Ansvarlighet	126 Miljøovervåking	135 Fokusområde: Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden	151 Ekstern rapportering
119 Vi støtter barn og unge til økt realfagkompetanse	127 Materialbruk	136 Fokusområde: Klimautfordringen	151 Global Compact
120 Bidrag til idrett, kultur og sosiale formål	127 Green Shipping	137 Fokusområde: Våre medarbeidere	152 GRI Index
121 Organisasjon og styringssystemer	128 Your Extreme – utfordrer studentene		157 Revisjonsberetning
122 Ansvarlig skatt			

Rammeverk for utarbeidelse av bærekraftrapporten

Stortingsmelding nr. 27 (2013-2014) – Et mangfoldig og verdiskapende eierskap

Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i selskapet. Statens eierandel blir forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet. Prosessen vi har benyttet for å definere innholdet i rapporten sikrer at vi rapporterer i henhold til de forventninger som stilles til oss gjennom stortingsmeldingen.

Global Compact

Konsernet sluttet seg til FN-initiativet UN Global Compact i 2006. Det betyr blant annet at vi hvert år oversender FN en rapport som beskriver de aktiviteter og fremganger vi har hatt, knyttet til området bærekraft. Konsernets bærekraftrapport fungerer som en slik rapport – COP (Communication on Progress). Vi mener rapporten tilfredsstiller Global Compacts kriterier for Advanced Level. For flere detaljer om Global Compact, se deres hjemmeside, www.unglobalcompact.org

Global Reporting Initiative (GRI)

Vi benytter GRI's retningslinjer for frivillig rapportering av bærekraftig utvikling. Retningslinjene omfatter økonomiske, miljømessige og sosiale dimensjoner knyttet til virksomheten, og er det ledende globale initiativ på området.

I 2013 utga GRI en ny versjon av retningslinjene (GRI G4), som er obligatoriske å benytte fra og med rapporteringsåret 2015. Som del av overgangen til bruk av GRI G4, ble det i 2015 gjennomført en vesentlighetsanalyse for å identifisere de mest vesentlige bærekrafttemaene for KONGSBERG og for våre viktigste interessenter. Dette er nærmere beskrevet på de to neste sidene.

Vår rapporteringspraksis er, etter vår oppfatning, i all hovedsak i samsvar med GRI's rapporteringsprinsipper. GRI G4 anvender en klassifisering som viser i hvilket omfang et selskap bruker GRI's definisjoner og opplysningskrav, henholdsvis Core eller Comprehensive. KONGSBERG har valgt å rapportere på nivå Core.

På rapportens siste sider finnes en henvisning til de enkelte GRI-indikatorerne og hvor i rapporten de omtales. For flere detaljer om GRI, se deres hjemmeside, www.globalreporting.org

Regnskapsloven

Regnskapsloven stiller krav om at store foretak i årsberetningen eller i egen rapport må rapportere på sitt samfunnsansvar. Redegjørelsen skal dekke hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon.

I egen forskrift er det gjort vedtak om at rapportering i henhold til FN's Global Compact eller Global Reporting Initiative (GRI) kan erstatte kravet om redegjørelse i årsberetningen.

Det er vår vurdering at bærekraftrapport for 2015 er fullt ut dekkende og i henhold til regnskapslovens krav.

Styrebehandling

Konsernets bærekraftrapport er i sin helhet behandlet og godkjent av konsernledelsen og konsernets styre.

Ekstern verifisering

Rapporten er verifisert av tredjepart, revisjonsselskapet Deloitte. Se [revisoruttalelse side 157](#).

KONGSBERGs vesentlighetsanalyse 2015

KONGSBERG rapporterer etter GRIs retningslinjer for bærekraftrapportering. Fra og med 2015 må rapporteringen følge versjon GRI G4.

En forutsetning for å rapportere etter GRI G4 er blant annet at man har gjennomført en vesentlighetsanalyse for å identifisere de mest vesentlige bærekrafttemaene for konsernet og dets viktigste interessenter. Dette skal igjen reflekteres i bærekraftrapporten.

I 2015 gjennomførte vi en slik analyse. Analysen ble gjennomført i to trinn:

1. En intern analyse knyttet til hva vi mener er viktige bærekrafttema for KONGSBERG. Her deltok representanter fra forretningsområdene og konsernets fagpersoner innen området.
2. En tilsvarende analyse av hva interessenter mener er viktige bærekrafttema. Analysen ble gjennomført med noen "en til en"-møter, de øvrige ble analysert ut fra vår kjennskap til interessenten og informasjon på deres nettsider. Interessenter som var med i analysen var eiere, kunder, fag-/bransjeorganisasjoner og frivillige organisasjoner.

Analysen viser at de interne vurderinger stort sett er sammenfallende med vektleggingen fra våre interessenter. Imidlertid er temaene klima og sirkulær økonomi vurdert viktigere av våre interessenter enn hva temaene er vurdert internt.

På neste side følger en beskrivelse av hva vi legger i de forskjellige bærekrafttemaene som er vurdert som de mest vesentlige, samtidig som vi beskriver hvorfor dette er viktig for oss.

I tillegg til temaene nevnt i analysen er det selvfølgelig en rekke andre som også er viktige for KONGSBERG, for eksempel ligger en sunn økonomi og verdiskaping til grunn for hele virksomheten, og kvalitet på produktene vi leverer er også en forutsetning. Det samme er overholdelse av eksportregelverk og IT-sikkerhet, for å nevne noen. Dette er sentrale temaer, men ikke i en bærekraft-/samfunnsansvarssammenheng og omtales derfor i liten grad i denne bærekraftrapporten.

	Hva legger vi i begrepet	Hvorfor er temaet viktig for oss
Anti-korrupsjon	Korrupsjon, bestikkelse, tilretteleggingsbetaling, representasjon og gaver, oppfølging av markedsrepresentanter, hvitvasking etc.	Korrupsjon er ødeleggende for innovasjon, entreprenørskap, markeds-mekanismer og økonomisk stabilitet, som et fungerende næringsliv er avhengig av. Det kan medføre betydelige straffereaksjoner, tap av kontrakter og omdømmetap.
Bærekraftig innovasjon	Utvikling av teknologi som bidrar til å møte de store globale utfordringene, som befolkningsøkning, klimaendringer, urbanisering og knapphet på vitale ressurser som mineraler, vann, mat og energi.	De globale utfordringene skaper også betydelige muligheter innen nye og eksisterende markeder. Vi har kompetanse til å bidra positivt til bærekraftige løsninger innen enkelte av disse områdene.
Etikk	Etikk omfatter våre verdier og vår kultur og bedriftsinterne forhold som menneskerettigheter, arbeidsmiljø, helse og sikkerhet, klima og miljø, etc. Det omfatter også temaer knyttet til våre eksterne interessenter.	Etisk fremferd er avgjørende for vårt langsiktige omdømme og forretningsdrift. Dette gjenspeiles i våre etiske retningslinjer, som uttrykker våre grunnholdninger og forteller hvordan vi skal opptre og forholde oss til kolleger, kunder og samfunnet generelt.
Helse og sikkerhet	Ulykker, forebygging, arbeidsrelaterte sykdommer, forholdet til tredjepart, forretningsreiser etc.	KONGSBERGs medarbeidere er konsernets viktigste ressurs. Derfor må vi sikre at de er vel ivaretatt i forhold til temaer knyttet til helse og sikkerhet.
Klimaendringer	Aktiviteter for å redusere utslipp av klimagassen CO ₂ , knyttet til energibruk, flyreiser, transport og i leverandørkjeden.	Vårt største bidrag i kampen mot klimaendringer er utvilsomt utvikling av produkter som gjør at våre kunder kan redusere sine utslipp. Likevel har vi også et ansvar for å redusere våre interne utslipp.
Sirkulær økonomi	En økonomi som bidrar til at ressurser forblir i økonomien, også etter at et produkt ikke lenger brukes til sitt opprinnelige formål (til forskjell fra en mer lineær "bruk og kast-økonomi" som forutsetter at ressurser er ubegrensede og lett håndterbare som avfall).	Effektiv bruk av ressurser gjennom gjenbruk, gjenvinning og livssyklus-tankegang (energi, materialer, vann etc.), er viktig i økonomisk forstand og i et større perspektiv knyttet til knapphet på viktige ressurser.
Menneske- og arbeidstakerrettigheter	Barnearbeid, rettigheter for minoritetsgrupper, diskriminering, konfliktmineraler, evaluering av mulige brudd på rettighetene, rett til organisering, arbeidstid, levelønn etc.	Dette er en moralsk og etisk forpliktelse, og det er en selvfølge at vi overholder internasjonale retningslinjer knyttet til disse temaene, både i forhold til våre medarbeidere og våre eksterne interessenter.
Ansvarlig leverandørkjede	Dekker områder som antikorrupsjon, klima og miljø, menneske- og arbeidstakerrettigheter, helse og sikkerhet, etikk etc.	Et systematisk og godt arbeid med samfunnsansvar i leverandørkjeden er et moralsk ansvar. Samtidig gir dette redusert risiko og kvaliteten på produktene vi kjøper blir bedre.
Våre medarbeidere	Personalutvikling, opplæring, talentutvikling, ledelse, karriereutvikling, jobbtillfredshet etc.	Medarbeiderne er en helt avgjørende ressurs for et kunnskapskonsern som KONGSBERG – derfor er det vesentlig at vi bruker tilstrekkelig tid og midler på å utvikle denne ressursen.
Mangfold	Alder, kjønn, kultur etc.	Mangfold gir muligheter for nyansert tilnærming til måter å tenke på og løse oppgaver på. Det tror vi totalt sett gir bedre løsninger.
Interessentdialog	Systematisk dialog med interessenter knyttet til temaet bærekraft og samfunnsansvar.	Dialog med interessenter anses som svært viktig i en samfunnsansvarssammenheng. Det gir viktig informasjon om forventninger og synspunkter på hvordan vi driver virksomheten vår.
Ekstern kompetansebygging	Tiltak rettet mot barn, unge og studenter for å motivere dem til å velge og å gjennomføre realfagsutdanning.	Som en teknologisk kompetansebedrift er vi avhengig av å kunne rekruttere medarbeidere med riktig kompetanse. Realfaglig kompetanse er svært viktig for oss.
Åpenhet	Åpen, ansvarlig og korrekt informasjon, land-til-landrapportering.	Det forventes av våre interessenter at vi er åpne om hvordan virksomheten drives. Åpenhet skaper tillit internt og eksternt.
Lokal påvirkning	Arbeidsplasser lokalt (direkte og indirekte), lokale innkjøp, infrastruktur, investeringer og donasjoner/sponsing av lokale aktiviteter (kultur, sosiale formål etc.).	Som en betydelig aktør i mange lokalsamfunn er det viktig for oss å bidra positivt til utviklingen av disse samfunnene.

Konsernsjef Walter Qvam

2015 har vært nok et år med et høyt aktivitetsnivå i KONGSBERG. Vi har lyktes i å få innpass i nye segmenter med våre innovasjoner, samtidig som vi har måttet tilpasse oss et mer utfordrende olje- og gassmarked. Markedssykluser og endringer er noe vi i KONGSBERG er vant med etter mer enn 200 års drift. Vi vet at perioder med store endringer alltid gir muligheter for oss, og de akter vi å gripe. Uansett hvordan vi utvikler konsernet videre, vil bærekraft og samfunnsansvar være helt sentrale tema i tenkningen vår.

KONGSBERG leverer løsninger, produkter, tjenester og systemer til flere bransjer og markedssegmenter. Dette bidrar til finansiell robusthet og et verdifullt internasjonalt kundenettverk. Selv om vi er diversifisert har konsernet en sterk og felles kjerne. Våre forretningsområder har mange fellesnevnerer når det gjelder basisteknologi og kompetanse, felles verdigrunnlag og felles arbeidsprosesser. Mye av vår virksomhet er knyttet til havrommet. Vi har løsninger og systemer som kan være med å løse både dagens og morgendagens utfordringer. Vi ser at våre muligheter til å trekke på kompetanse og teknologi på tvers av konsernet øker. Vi fortsetter å drive produktutvikling for et beløp tilsvarende ca. 10 prosent av vår omsetning.

Økt internasjonal tilstedeværelse

Vi har fortsatt å øke vår internasjonale tilstedeværelse, og dette innebærer et sterkt fokus på samfunnsansvar, blant annet innen antikorrupsjon, arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter, klimautfordringer og oppfølging av en ansvarlig og bærekraftig leverandørkjede.

Verdigrunnlag

Konsernets verdigrunnlag og de holdninger våre verdier står for er det mest sentrale i KONGSBERGs arbeid med samfunnsansvar. En organisasjon preget av sunne holdninger fremmer en atferd som betyr mer enn de fleste forordninger og prosedyrer. I en stadig mer globalisert konkurranse-situasjon hvor både selskaper og produkter blir stadig mer like hverandre, er en sterk og synlig bedriftskultur viktig for å skape differensiering, gjenkjenning og godt samarbeid med våre kunder og partnere. Verdispørsmål settes på agendaen av våre ledere og nøkkelpersoner, og det er en reell oppfølging av individuell atferd.

KONGSBERGs fire verdier er:

Determined, Innovative, Collaborative, Reliable

I tillegg til øvrige spesifikke aktiviteter knyttet til samfunnsansvar slik de er beskrevet i denne rapporten, arbeider vi derfor systematisk med å diskutere og forankre betydningen av vårt verdigrunnlag i alle deler av organisasjonen.

Reliable (pålitelig, til å stole på)

”Våre kunder og samarbeidspartnere kan stole på at KONGSBERG leverer – alltid. Å arbeide med KONGSBERG betyr å arbeide med pålitelige personer, et pålitelig selskap og pålitelige produkter. Vi er en ansvarlig organisasjon som preges av integritet og med respekt for helse, sikkerhet og miljøet. Vi er pålitelige personer. Vi er ansvarlige samfunnsborgere.”

FN-initiativet Global Compact

KONGSBERG sluttet seg til Global Compact i 2006. Vi har fått økt kunnskap om temaene som omfattes av initiativet, både gjennom direkte kontakt og gjennom et nasjonalt og nordisk nettverk. Hvert år utarbeider vi aksjonsplaner knyttet til samfunnsansvar. Prinsippene i Global Compact er førende for de planer vi legger. Vi vil fortsette å støtte opp om det viktige arbeidet som utføres i tilknytning til Global Compact.

Bærekraftig innovasjon

For at vi i årene som kommer skal fortsette den gode utviklingen som konsernet har hatt, er vår evne til nytenkning og innovasjon helt sentral. Som teknologikonsern er vårt viktigste bidrag til løsninger på klimautfordringen og ressurs-situasjonen å bruke vår kunnskap til å utvikle produkter som bidrar positivt i forhold til disse utfordringene. I årets rapport omtaler vi seks eksempler på produkter vi karakteriserer som bærekraftig innovasjon.

Fokusområder 2015

I 2015 valgte KONGSBERG å sette fokus på følgende områder innen samfunnsansvar.

Strategi for bærekraft

Det er viktig for oss å ha en strategi for bærekraftig utvikling, som for andre viktige områder for konsernet. Arbeidet med å utarbeide strategien startet opp i 2015 og vil bli fullført første halvår 2016. Strategien setter fokus på bærekraftige forretningsmuligheter knyttet til globale megatrender og klimaendringene. Videre vil den si noe om vår interne drift, blant annet hvordan vi kan gjøre bygningsmassen vår mer klimavennlig, og hvordan vi kan gjøre våre innkjøp mer bærekraftige, for å nevne noen områder.

Antikorupsjon

Forebygging av korrupsjon er en sak som KONGSBERG tar svært alvorlig. KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon blant våre medarbeidere, konsulenter og forretningsforbindelser. Som et selskap med betydelige internasjonale aktiviteter har KONGSBERG implementert et omfattende antikorupsjonsprogram, og høy etisk standard er en integrert del av vår virksomhet. I 2015 har vi videreført det systematiske arbeidet vi har hatt på dette området over mange år, og har hatt spesielt fokus på opplæring av ledergrupper og kurs i revisjon av markedsrepresentanter.

Menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter

I 2015 gjennomførte vi for første gang en årlig evaluering av egne virksomhetens mulige brudd på mennesker- og arbeidstakerrettigheter. Evalueringen bygger på våre retningslinjer som har utgangspunkt i "UN Guiding Principles om Business and Human Rights". Det ble ikke avdekket alvorlige brudd eller mangler.

Klimautfordringen

Klimaendringene er den største trussel jorden står overfor. Det betyr også at det er den største trussel næringslivet står overfor. Det tar vi på alvor. Samtidig som dette er en trussel, representerer det også muligheter for KONGSBERG.

Teknologiske løsninger vil være avgjørende for å møte denne utfordringen. Vi er i ferd med å utarbeide en strategi for bærekraft hvor teknologiske løsninger på de globale utfordringene vil stå sentralt.

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden

Våre leverandører er viktige bidragsytere til vår verdiskaping. Systematisk arbeid i forhold til samfunnsansvar i leverandørkjeden gir oss redusert risiko, og økt kvalitet på produktene vi kjøper.

Våre medarbeidere

Det er viktig for oss å tiltrekke oss riktig kompetanse, og å utvikle våre medarbeidere i alle lag av organisasjonen. Vi har mange aktiviteter innen dette området, en av dem er å øke mangfoldet i form av økt kvinneandel i lederstillinger.

Siktelse, korrupsjonssak i Romania

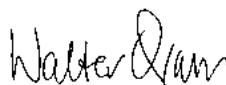
I februar 2014 ble det tatt ut siktelse mot Kongsberg Gruppen ASA og Kongsberg Defence & Aerospace AS og en ansatt i Kongsberg Defence & Aerospace med påstand om grov korrupsjon i tilknytning til leveranser av kommunikasjonsutstyr til Romania i perioden 2003–2008.

KONGSBERG samarbeider med Økokrim for å få klarhet i de faktiske forhold. Det forventes at det vil ta ytterligere tid før etterforskningen er ferdig og saken kan bringes til en avslutning.

Mål for 2016

I 2016 vil utarbeidelse av strategi for bærekraft være en sentral oppgave. Ut over dette vil vi i hovedsak videreføre de samme fokusområder vi arbeidet med i 2015.

2016 blir et år preget av både muligheter og utfordringer for KONGSBERG. Konsernet har gjennom 2015 ytterligere styrket våre markedsmessige, teknologiske og finansielle posisjoner, samtidig har vi måttet tilpasse både virksomhet og kapasitet til et vanskeligere olje- og gassmarked. Vi vil aktivt fortsette vårt arbeid med videreutvikling av teknologi, produkter og systemer som møter de meget høye krav våre kunder stiller. Som en integrert del av dette arbeidet vil vi videreføre vår satsing innen bærekraft og samfunnsansvar.

Walter Qvam,
konsernsjef

KONGSBERG i verden

EUROPA

Norge

Medarbeidere	4.773 (4.770)
Antall leverandører ¹⁾	2.357 (3.117)
Verdiskaping ²⁾	NOK 8.776 (9.237) mill.
Investeringer	NOK 227 (164) mill.

Konsernets hovedkontor ligger i Kongsberg. **Kongsberg Maritime** har virksomheter for utvikling, produksjon, test, salg og service i Kongsberg, Horten, Skien, Ulsteinvik, Sandefjord og Trondheim. **Kongsberg Oil & Gas Technologies** holder til i Asker, Drammen, Horten, Kristiansand, Stavanger og Bergen. Her drives det salg, produktutvikling, prosjektleveranser, service og produksjon. **Kongsberg Defence Systems** og **Kongsberg Protech Systems** utgjør hoveddelen av forsvarsvirksomheten vår, og har sine hovedaktiviteter på Kongsberg. I tillegg har vi virksomheter i Horten, Asker, Kjeller og Stjørdal. Her drives det utvikling, produksjon, test, salg og service. Kongsberg Spacetec og Kongsberg Satellite Services (som vi eier 50 prosent av) i Tromsø hører begge inn under Kongsberg Defence Systems. Spacetec er en ledende produsent av mottakerstasjoner av data fra meteorologiske og jordobservasjonssatellitter. Satellite Services har bakkestasjoner for mottak av satellittdata på Svalbard og i Antarktis samt i Sør-Afrika, Dubai, Singapore og på Mauritius.

Storbritannia

Medarbeidere	215 (272)
Antall leverandører ¹⁾	185 (312)
Verdiskaping ²⁾	NOK 610 (639) mill.
Investeringer	NOK 21 (17) mill.

Kongsberg Maritime sitt hovedkontor for offshorevirksomhet i Storbritannia ligger i Aberdeen, Skottland. Vi har også mindre kontorer i Wick, Skottland, Waterlooville og Great Yarmouth, England. Her drives det produktutvikling, produksjon, salg og support. **Kongsberg Oil & Gas Technologies** har virksomhet for salg og prosjektoppfølgning i Guildford, England og Aberdeen, Skottland. **Kongsberg Defence Systems** ved datterselskapet Kongsberg Norcontrol har et salgs- og servicekontor i Bristol.

Polen

Medarbeidere	113 (144)
Antall leverandører ¹⁾	20 (18)
Verdiskaping ²⁾	NOK 97 (81) mill..
Investeringer	NOK 5 (5) mill.

Kongsberg Maritime har et selskap som driver service og prosjektsupport i Szczecin. **Kongsberg Defence Systems** ved datterselskapet Kongsberg Defence Sp. Zo.o har et markedskontor i Warszawa.

Øvrige Europa

Medarbeidere	286 (206)
Antall leverandører ¹⁾	734 (688)
Verdiskaping ²⁾	NOK 834 (711) mill.
Investeringer	NOK 12 (5) mill.

Konsernet har også kontorer for salg, service og prosjektsupport i Danmark, Finland, Frankrike, Hellas, Italia, Irland, Nederland, Russland, Spania, Sverige, Tyskland og Ungarn.

1. Antall leverandører hvor KONGSBERG er fakturert for over NOK 50.000 i 2015. Enkelte leverandører er talt to eller flere ganger da de er leverandører til to eller flere av våre forretningsområder. Tallene omfatter ikke alle leverandører som blir håndtert direkte fra våre internasjonale lokasjoner.
2. Verdiskaping viser driftsinntekter generert i de juridiske enheter i de enkelte land.

ASIA

Kina

Medarbeidere	705 (683)
Antall leverandører ¹⁾	196 (135)
Verdiskaping ²⁾	NOK 593 (456) mill.
Investeringer	NOK 13 (20) mill.

Kongsberg Maritime har bygget opp en betydelig virksomhet i Kina. Forretningsområdet er lokal leverandør til den kinesiske verftsindustrien, og har nå kontorer i Shanghai, Dalian, Guangzhou og Zhenjiang. I Zhenjiang har vi en produksjonseenhet som blant annet består av en elektromekanisk montasjelinje der vi produserer konsoller, kabinetter og sensorer. Vi har også et senter med CNC-maskiner der vi produserer mekaniske komponenter og finmekanikk.

India

Medarbeidere	181 (223)
Antall leverandører ¹⁾	10 (27)
Verdiskaping ²⁾	NOK 101 (117) mill.
Investeringer	NOK 3 (4) mill.

Kongsberg Maritime har salgs- og servicekontorer, software-support og utviklingsvirksomhet i Mumbai. Virksomheten har vokst de siste årene. Det legges stadig større vekt på maritim sikkerhet og kyst- og havneovervåking i India. **Kongsberg Oil & Gas Technologies** har virksomhet både i Mumbai og Bangalore. Virksomheten i Mumbai utfører salgs- og prosjektsupport og i Bangalore er hovedoppgaven softwareutvikling. **Kongsberg Defence Systems** ved datterselskapet Kongsberg Norcontrol har et salgs- og servicekontor i Ahmedabad.

Singapore

Medarbeidere	222 (213)
Antall leverandører ¹⁾	140 (131)
Verdiskaping ²⁾	NOK 1.179 (1.007) mill.
Investeringer	NOK 2 (6) mill.

Kongsberg Maritime i Singapore har salg, installasjon, engineering, igangkjøring og service/support og trening som sine hovedoppgaver. Singapore har en av verdens største havner og er en betydelig reder- og verftsnaasjon. **Kongsberg Defence Systems** har gjennom selskapet Kongsberg Norcontrol IT betydelige leveranser til Singapores havneovervåking, og er også representert her.

Sør-Korea

Medarbeidere	223 (231)
Antall leverandører ¹⁾	110 (118)
Verdiskaping ²⁾	NOK 1.880 (1.814) mill.
Investeringer	NOK 3 (8) mill.

Kongsberg Maritimes hovedvirksomhet i Sør-Korea ligger i Jungkwan utenfor Busan. Hovedoppgaver er salg, engineering, installasjon, igangkjøring og service/support samt lokal produksjon. I tillegg har vi kontorer i Gohyeon, Okpo, Ulsan, Jellanam-do og Gyeongsangnamdo. Vi har i en årrekke bygget opp lokal tilstedeværelse i verdens største skipsbyggernasjon. **Kongsberg Defence Systems** har et salgskontor i Seoul.

Forente arabiske emirater

Medarbeidere	43 (42)
Antall leverandører ¹⁾	34 (35)
Verdiskaping ²⁾	NOK 144 (93) mill.
Investeringer	NOK 1 (1) mill.

Kongsberg Maritime har servicekontor i Dubai.

Øvrige Asia

Medarbeidere	6 (4)
Antall leverandører ¹⁾	55 (52)
Verdiskaping ²⁾	NOK 40 (17) mill.
Investeringer	NOK 0 (0) mill.

Kongsberg Maritime har et salgs- og servicekontor for fiskeriaktivitet i Malaysia. **Kongsberg Defence Systems** har aktiviteter i Forente arabiske emirater, Kuwait og Saudi-Arabia. Hovedoppgavene er drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjons-systemer. **Kongsberg Oil & Gas Technologies** har salgs- og prosjektkontor i Malaysia.

NORD-AMERIKA

USA

Medarbeidere 626 (637)

Antall leverandører¹⁾ 476 (515)

Verdiskaping²⁾ NOK 2.044 (1.863) mill.

Investeringer NOK 61 (94) mill.

Kongsberg Maritime har virksomheter i Seattle (Washington), Houston (Texas), New Orleans (Louisiana), Pocasset (Massachusetts), Salt Lake City (Utah), West Mystic Groton (Connecticut), Long Beach (California) og Washington (Virginia). I Pocasset drives utvikling, salg og support av autonome undervannsfarkoster (AUV). De øvrige enhetene driver hovedsakelig med salg og kundestøtte. Virksomheten i Seattle driver også med teknologiutvikling og tilpassing av eksisterende produkter til markedet i USA.

Kongsberg Oil & Gas Technologies har virksomhet i Houston (Texas) innen salg, support og prosjektgjennomføring.

Kongsberg Defence Systems har markedskontor i Alexandria i Virginia.

Kongsberg Protech Systems har markedskontor i Alexandria (Virginia). I Johnstown, Pennsylvania produseres og vedlikeholdes våpenstyringssystemet PROTECTOR for det amerikanske markedet. I Mount Arlington, New Jersey, har forretningsområdet et prosjektkontor. I Bellport, New York, utvikler og produserer datterselskapet Kongsberg Integrated Tactical Systems (KITS) komponenter og systemer for infrastruktur til militærkjøretøy.

Canada

Medarbeidere 146 (136)

Antall leverandører¹⁾ 42 (134)

Verdiskaping²⁾ NOK 392 (319) mill.

Investeringer NOK 9 (2) mill.

Kongsberg Maritimes største virksomhet i Canada ligger i Vancouver. Her har selskapet egen produktutvikling og produksjon. Aktiviteten i Vancouver er basert på hydroakustikkrelatert teknologi, og er koordinert med øvrig undervannsvirksomhet i Kongsberg Maritime. Forretningsområdet har også to salgs- og kundestøttekontorer på østkysten, i Nova Scotia og Newfoundland.

Kongsberg Defence Systems er representert gjennom selskapet Gallium Visual Systems Inc. i Ottawa. Selskapet er kjent for sitt kartgrafikkverktøy for militære kommando- og kontrollsystemer.

Kongsberg Protech Systems er lokalisert i London, Ontario. Fabrikken er etablert for å vedlikeholde og produsere våpensystemer for det canadiske markedet.

MELLOM- OG SØR-AMERIKA OG ANTARKTIS

Brasil

Medarbeidere	109 (12)
Antall leverandører ¹⁾	55 (119)
Verdiskaping ²⁾	NOK 171 (176) mill.
Investeringer	NOK 5 (8) mill.

Kongsberg Maritimes virksomhet i Brasil omfatter salg, service, engineering, igangkjøring av systemer til handelsflåten og offshorefartøy, samt brukeropplæring. Det er stor aktivitet på oljefeltene utenfor Rio de Janeiro. Skipsindustrien har hatt en formidabel vekst i takt med den politiske og finansielle utviklingen i landet. Opplæringscenteret i Rio de Janeiro tilbyr ulike opplæringsprogram for brasiliansk mannskap, blant annet simulatortrening. Virksomheten har også egen ankerhåndteringssimulator.

Kongsberg Oil & Gas Technologies har salgs- og prosjektkontor i Brasil.

Mexico

Medarbeidere	27 (13)
Antall leverandører ¹⁾	2 (9)
Verdiskaping ²⁾	NOK 53 (35) mill.
Investeringer	NOK 1 (2) mill.

Kongsberg Maritime har opprettet et servicekontor i Veracruz, Mexico.

Øvrige Mellom- og Sør-Amerika

Medarbeidere	1
Antall leverandører ¹⁾	11
Verdiskaping ²⁾	NOK 3 (3) mill.
Investeringer	NOK 0 (0) mill.

Kongsberg Maritime åpnet et nytt servicekontor i Panama i januar 2016.

Antarktis

Kongsberg Defence Systems

Det 50 prosent eide datterselskapet Kongsberg Satellite Services har en mottakerstasjon for satellittdata i Antarktis.

OSEANIA

Australia

Medarbeidere 12 (17)

Antall leverandører¹⁾ 30 (16)

Verdiskaping²⁾ NOK 115 (45) mill.

Investeringer NOK 0 (1) mill.

Kongsberg Maritime har salgs- og servicevirksomhet i Perth.
Kongsberg Oil & Gas Technologies har salgs- og prosjektkontor i Perth.
Kongsberg Protech Systems har markedskontor i Adelaide.

AFRIKA

Medarbeidere 0 (0)

Antall leverandører¹⁾ 16 (0)

Verdiskaping²⁾ NOK 0 (0) mill.

Investeringer NOK 0 (0) mill.

Kongsberg Defence Systems har kontor for drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer i Alger i Algerie.

Ansvarlighet

KONGSBERG har over 200 års tradisjon og historie som produsent av forsvarsmateriell og som teknologibedrift. Vi er i dag en viktig samarbeidspartner for kunder innen forsvar, romfart, maritim industri, olje og gass, fiskeri og forskning.

Forsvarsindustrien

Det norske forsvaret skal ivareta viktige samfunnsoppgaver både i fredstid, krise, væpnet konflikt og i krig. Et moderne totalforsvar krever moderne forsvarssystemer, og KONGSBERGs systemer og produkter for forsvarsformål er en viktig del av dette. I 2015 sto forsvarsvirksomheten for 34 prosent av vår omsetning. KONGSBERGs rolle som leverandør av forsvarsprodukter må ses i sammenheng med Norges sikkerhetspolitikk, og Norges internasjonale forpliktelser som medlem av FN og NATO. Forsvaret og KONGSBERG samarbeider i stor grad om å utvikle tilpassede systemer for Norges spesifikke behov. KONGSBERG har utviklet høyteknologiske forsvarssystemer som også er viktige i internasjonal sammenheng. Våre leveranser er underlagt strenge eksportregler i alle de landene vi opererer i. Vi er bevisst det spesielle ansvar som hviler på oss som produsent av forsvarsmateriell.

Eksport av forsvarsmateriell

Norske regler for eksport av forsvarsmateriell er blant de strengeste i verden. Stortinget har vedtatt at forsvarsprodukter kun kan selges til forhåndsgodkjente land. Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell er et viktig prinsipp i Norge. Vi forholder oss løpende til de krav Utenriksdepartementet stiller til søknadsprosess, rapportering og statistikk.

Eksportkontroll innebærer at forsvarsmateriell, -teknologi og -tjenester kun kan eksporteres med utførselslisens utstedt av Utenriksdepartementet. Eksportkontrollen har to formål:

1. Å sikre at eksporten av forsvarsmateriell fra Norge skjer i tråd med norsk sikkerhets- og forsvarspolitik.
2. At eksporten av flerbruksvarer ikke bidrar til spredning av masseødeleggelsesvåpen (kjernefysiske, kjemiske og biologiske våpen).

Hvilke typer forsvarsprodukter selger KONGSBERG?

KONGSBERG produserer ikke våpentyper som er svartelistet av noen etiske fond, det vil si klasevåpen, landminer, atomvåpen, biologiske våpen eller håndvåpen. Hoveddelen av vår forsvarsvirksomhet leverer missiler, systemer innen styring og kontroll av våpen, beslutningsstøtte og kommunikasjon.

Norges eksport går i hovedsak til allierte. I 2014 gikk 94 prosent av Norges eksport av A-materiell og 95 prosent av eksporten av B-materiell til NATO-land, Finland og Sverige. KONGSBERG har et åpent samarbeid med Utenriksdepartementet i forbindelse med lisenssøknader og en omfattende intern kontroll og opplæring i forbindelse med vår eksportvirksomhet.

KONGSBERG har samarbeidspartnere, leverandører og kunder i mange land. Vi må derfor også overholde andre lands eksportkontrollregelverk både i forbindelse med re-eksport, og eksport fra de land vi opererer i.

Olje, gass og handelsflåten

Over halvparten av vårt konsern er engasjert i olje, gass og shipping. Verdens energibehov så vel som transportbehov øker, og selv om fornybar energi er på full fart inn i markedet, vil olje og gass være viktig i mange år fremover. KONGSBERGs systemer og produkter er i betydelig grad relatert til optimalisering, sikkerhet, styring og kontroll av maskiner, produksjonsprosesser og utstyr. Vi leverer systemer og tjenester som bidrar til bedre utnyttelse av ressursene, mer effektive seilingsruter og sikrere drift av kompliserte fartøy og installasjoner. På denne måten bidrar vi til forbedringer i bransjer som spiller en meget viktig rolle i verdens videre utvikling.

Fakta

A-materiell er våpen og ammunisjon. B-materiell er annet militært materiell. Flerbruksvarer er sivile varer, teknologi og tjenester med potensiell militær anvendelse.

Vi støtter barn og unge til økt realfagkompetanse

Vi tror realfag er nøkkelen til å løse noen av de utfordringer verden står overfor. Derfor ønsker vi å motivere barn og unge til å se nytteverdien i fysikk, matematikk og naturvitenskap.

Interessen for realfag begynner ofte allerede mens barna er små. Derfor støtter vi Kongsberg Vitensenter, som er et gratis tilbud til barnehager og skoler. Her blir barna introdusert til realfag gjennom lek og eksperimenter. Tilbudet omfatter også videregående skoler og tilbyr undervisningsmoduler i fagområder som energi, mekanikk, matematikk, teknologi og animasjon med mer.

Vi samarbeider med en rekke ungdomsskoler og videregående skoler, og inviterer skoleklasser på bedriftsbesøk og tar imot elever på utplassering i arbeidslivet.

Vi samarbeider med høyskoler og universiteter i Norge, deltar på karrieredager, holder bedriftspresentasjoner, inviterer studenter på bedriftsbesøk og sponser professorater og utvalgte studentprosjekter der studentene ønsker å skrive sin hovedoppgave i samarbeid med konsernet.

Konsernet har i samarbeid med andre bedrifter, Høgskolen i Sørøst-Norge (avd. Kongsberg) og Norwegian Centre of Expertise utviklet en masterutdanning i Systems Engineering. Gjennom dette programmet arbeider studentene i en lønnet deltidsstilling i en av bedriftene. Vi tilbyr, sammen med andre selskaper i Kongsberg, et unikt opplæringsprogram for lærlinger. Ved komposittfabrikken på Kongsberg er det også etablert et eget fagbrev i polymerkomposittfaget.

Høyt frafall er en utfordring for realfagsutdanningen i Norge. KONGSBERG har i den sammenheng tatt til orde for en nasjonal teknologidugnad hvor målet er å styrke realfagene og hindre frafall ved ingeniørstudiene. Sommerjobber er en del av denne satsingen. Hvert år tar KONGSBERG inn over 150 studenter fordelt på ulike avdelinger og prosjekter i hele konsernet.

Sommerjobbene er en viktig del av KONGSBERGs samfunnsansvar, samtidig som det styrker rekruttering og produktutvikling. Vi ønsker å bidra til at flere ingeniørstudenter får oppleve hvordan teori anvendes i praksis. For mange er sommerjobb første skritt på veien mot fast jobb i KONGSBERG.

Et annet sentralt virkemiddel i den nasjonale teknologidugnaden er studentkonkurransen "Your Extreme". Her inviterer KONGSBERG i samarbeid med NTNU, studentene ved NTNU til å komme med teknologiske løsninger på fremtidige utfordringer. Dette er et tiltak for å motivere første- og andreårsstudenter til å gjennomføre de to første årene, med bakgrunn i at de to første årene i snitt har et høyt frafall fra studiet. [Se side 128.](#)

På Kongsberg Vitensenter blir barna introdusert til realfag gjennom lek og eksperimenter.

Over 150 studenter har sommerjobb hos Kongsberg hvert år. Målet er å styrke realfagene og hindre frafall ved ingeniørstudiene.

Bidrag til idrett, kultur og sosiale formål

KONGSBERG bidrar til verdiskaping og økonomisk utvikling i lokalsamfunn hvor vi har vår virksomhet. Konsernet er en integrert del av disse miljøene. Det betyr at vi engasjerer oss både i våre medarbeidere og ved å støtte idrett, kultur og sosiale formål. Nedenfor følger noen eksempler.

Brasil

Vi støtter instituttet Bola pra Frente, som tilbyr fattige barn skoleundervisning og fotballtrening. Instituttet ble startet i år 2000 og har siden den gang hjulpet hundrevis av barn og unge til et bedre liv. Vi er også en del av prosjektet "Dream Learn Work" som tilbyr unge fra fattige strøk opplæring og utdanning som kan gjøre dem kvalifisert til arbeid i de selskapene som deltar i prosjektet.

Det gis også støtte til det sosiale prosjektet Karanba i Rio de Janeiro. Med fotball som virkemiddel hjelpes vanskeligstilte barn og unge fra slumområdene med utdanning, utvikling og utfoldelse. Karanba organiserer i dag over 1.000 barn og ungdommer, både gutter og jenter, fra ulike områder av Rio de Janeiro.

India

I India støtter vi AARAMBH, som er en veldedighetsorganisasjon som jobber i Navi Mumbai. Organisasjonen er et servicesenter for de mest vanskeligstilte familiene i byens

slumområder. I Bangalore sponser vi en engelsklærer ved skolen Kanaka Vidya Mandir, samt utstyres elevene med skoleuniformer og materiell.

Norge

I Norge har vi konsentrert støtten rundt lag og foreninger i lokalmiljøene hvor vi er representert. Idrett og kultur vektlegges.

KONGSBERG er hovedsamarbeidspartner til Glogerfestspillene og årlig sponsor av Kongsberg Jazzfestival.

Røde Kors

Ansatte i KONGSBERG samlet i 2015 inn 303.325 kroner til Røde Kors. Tilsvarende beløp ble donert av KONGSBERG. Bakgrunnen for innsamlingsaksjonen var å støtte Røde Kors i deres hjelpearbeid rettet mot migranter og flyktninger i Midtøsten og Europa.

I 2015 ble midler avsatt til julegaver til ansatte i sin helhet donert til Røde Kors sitt hjelpearbeid rettet mot asylsøkere.

Med fotball som virkemiddel hjelpes vanskeligstilte barn og unge med utdanning, utvikling og utfoldelse.

KONGSBERG er hovedsamarbeidspartner til den årlige klassiske musikkfestivalen, Glogerfestspillene i Kongsberg.

Organisasjon og styringssystemer

KONGSBERGs overordnede styringssystem er nært knyttet til “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”. Nedenfor følger en oversikt over styringssystemer og organisering knyttet til bærekraft og samfunnsansvar.

Generalforsamlingen	Generalforsamlingen er øverste myndighet i konsernet. Her kan aksjeeierne påvirke hvordan arbeidet med bærekraft og samfunnsansvar skal utøves i KONGSBERG.
Styret	Konsernets styre har det overordnede ansvaret for at KONGSBERG opptrer etisk ansvarlig og bidrar til en bærekraftig utvikling. Styret vedtar konsernets etiske retningslinjer, policy for bærekraft og samfunnsansvar, og bærekraftrapporten behandles og godkjennes av styret.
Konsernledelsen	Konsernledelsen har overordnet ansvar for å iverksette konsernets strategi, utvikling og daglige arbeid. Konsernsjefen har ansvaret for at innholdet i konsernets policy for bærekraft og samfunnsansvar følges opp, etterleves og integreres i konsernets ordinære strategiarbeid.
Forretningsområdene	Forretningsområdene har ansvaret for å følge opp og etterleve policy, mål og styringsdokumenter knyttet til bærekraft og samfunnsansvar. Det praktiske arbeidet blir i hovedsak utført i de fire forretningsområdene, støttet av konsernsenteret.
Etisk råd	Konsernets etiske råd skal bidra til å sikre høy etisk bevissthet, god atferd og et godt omdømme i og for KONGSBERG. Rådet skal i første rekke behandle saker av prinsipiell art og spørsmål knyttet til policyer og bestemmelser. Styret godkjenner sammensetningen av Etisk råd.
Forum for bærekraft og samfunnsansvar	<p>Forumet er et bindeledd mellom forretningsområdene, konsernsenteret og konsernledelsen i spørsmål knyttet til bærekraft og samfunnsansvar. Hovedoppgaven er å bidra til å fremme, videreutvikle og koordinere konsernets arbeid innen dette området.</p> <p><i>Råd for klima og miljø</i> Rådet er et bindeledd mellom forretningsområdene, konsernsenteret og konsernledelsen i spørsmål knyttet til klima og miljø. Hovedoppgaven er å bidra til å fremme, videreutvikle og koordinere konsernets arbeid innen dette området.</p> <p><i>Råd for oppfølging av samfunnsansvar i leverandørkjeden</i> Rådet har ansvaret for å fremme og videreutvikle konsernets arbeid med samfunnsansvar i leverandørkjeden, sørge for koordinert kompetanseheving, risikovurdering og koordinering av revisjoner.</p>
Business Conduct Review Board	KONGSBERG har omfattende retningslinjer for hvordan vi skal oppføre oss i forretningsammenheng. Retningslinjene er vedtatt av styret og Business Conduct Review Board, som er konsernets complianceforum, og har hovedansvaret for å følge opp etterlevelse av disse.

Ansvarlig skatt

KONGSBERGs internasjonale tilstedeværelse og utviklingen av nye markeder innebærer at vi må etterleve omfattende skattelovgivning i mange land. Det er vår oppfatning at en ansvarlig tilnærming til skatt er avgjørende for den langsiktige virksomhet i de landene hvor vi er til stede.

I dette ligger blant annet å identifisere og etterleve gjeldende skattelovgivning, gi all nødvendig informasjon til relevante myndigheter og innta en forsvarlig skatteposisjon der hvor skattelovgivningen åpner for ulike tolkninger eller valg. De forretningsmessige sidene ved KONGSBERGs virksomhet er overordnet, og all skatteplanlegging skal gjennomføres i henhold til dette. En disposisjon skal bare gjennomføres dersom den oppfyller kravene til både form og innhold etter skattelovgivningen i de aktuelle land. KONGSBERG benytter ikke "kunstige" strukturer i skatteparadiser for å unngå skatt.

Samtidig har KONGSBERG et ansvar overfor våre eiere til å optimalisere og styre skattekostnadene. Skattelovgivningen kan ofte være utformet for å stimulere en viss atferd, som for eksempel å øke visse investeringer eller skape lokale arbeidsplasser. I slike situasjoner vil KONGSBERG kunne benytte mulighetene som regelverket gir for å redusere sin skattekostnad.

Vi er åpne om vår tilnærming til skatt og våre skatteposisjoner. Rapportering av skatt gjøres i samsvar med relevant lokal skattelovgivning, samt gjeldende rapporteringskrav og regnskapsstandarder som IFRS.

BÆREKRAFTIG INNOVASJON

Som teknologikonsern er vårt viktigste bidrag til løsninger på klimautfordringen og ressursituasjonen å bruke vår kunnskap til å utvikle produkter som bidrar positivt i møtet med disse utfordringene. På de neste sidene omtaler vi eksempler på produkter vi karakteriserer som bærekraftig innovasjon.

Tilrettelegger for klimateknologi

Teknologisk utvikling og fornuftig anvendelse av den er et viktig element i å bringe menneskeheten fremover. Denne utviklingen er også avgjørende for å løse en del av de globale utfordringene vi står overfor.

Utfordringer knyttet til klimaforandringer, befolkningsvekst, ressursutnyttelse, energi og miljø utgjør en alvorlig trussel for jordens befolkning. Ut fra globale megatrender har KONGSBERG definert to områder for fremtidig vekst og verdiskaping: Ocean Space og Smart Communities.

Verdens havområder dekker om lag to tredjedeler av jordens overflate og representerer en enorm ressursbase. Industrien i Norge er verdensledende på teknologi knyttet til Ocean Space – havrommet. Gjennom generasjoner har utnyttelse av ressursene i havet og under havbunnen bidratt til velstandsutvikling i Norge. En bærekraftig utnyttelse av nye deler av havrommet vil være avgjørende for å møte utfordringer knyttet til matproduksjon, energi og miljø.

I takt med befolkningsutviklingen øker også veksten i verdens urbane områder. Antall mennesker som bor i urbane strøk vil øke fra 54 prosent i dag til 66 prosent i 2050, ifølge FN.

I 2045 vil det kunne bo mer enn seks milliarder mennesker i byer. Tettheten av mennesker vil utvilsomt skape utfordringer knyttet til bolig, infrastruktur, transport, energi og kriminalitet for å nevne noe.

På samme tid ser vi en galopperende teknologisk utvikling vi tror kan løse mange av de utfordringene verden står overfor. Big Data, tingenes internett, kunstig intelligens, robotisering og 3D-print er eksempler på noen teknologiområder hvor det forventes store løft de neste tiårene. KONGSBERG vil holde et våkent øye med denne utviklingen og fortsette å utvikle bærekraftige teknologiløsninger i samarbeid med våre kunder.

OCEAN FARMING

Bærekraftig fiskeoppdrett

En av forutsetningene for en bærekraftig vekst i havbruksnæringen er at man tar i bruk nye arealer med bedre biologiske betingelser for fisken. Selskapet Ocean Farming, et datterselskap av SalMar, har iverksatt et prosjekt for havbasert fiskeoppdrett, basert på erfaringer og teknologi fra offshore olje- og gassvirksomhet.

Den 110 meter brede og 67 meter høye sylindriske konstruksjonen vil kunne huse mer enn åtte ganger så mye fisk som dagens konvensjonelle merder. Ved å være plassert i mer krevende værforhold vil innovasjonen kreve ny teknologi og nye løsninger. KONGSBERGs omfattende erfaring med maritim teknologi er en viktig bidragsyter og leverandør til det som kan bli et paradigmeskifte når det gjelder offshore oppdrettsanlegg.

Offshore farming anlegg vil ha en rekke miljøgevinster. Sensorsystemer vil gi fortløpende måling og kunnskap om miljøet, luseplagen forventes å bli vesentlig redusert som følge av konstant strømrretning, friskt vann og kontinuerlig rengjøring av nettingen. Føring av fisken vil bli mer effektiv som følge av undervannsføring kombinert med beslutningsstøttesystemer som vil føre til mindre spill av fôr og hindre underføring. I tillegg vil belastningen på fisken bli mindre ettersom konstruksjonen ikke er med not, noe som også vil gjøre arbeidsforholdene for de som skal betjene anlegget langt bedre enn dagens merder.

Den første konstruksjonen skal etter planen installeres i 2017 ute på Frohavet, vest av Nord-Trøndelag.

Teknologi for et bærekraftig fiskeri

I samarbeid med Havforskningsinstituttet har Kongsberg Maritime og Simrad utviklet sonar-teknologi som gjør det mulig å bestemme størrelsen på en fiskestim, hvilken type fisk og størrelsen på fisken. Teknologien bidrar til å gjøre fiskeriene mer miljøvennlige, bærekraftige og lønnsomme.

Dagens forbrukere krever å få vite hvordan fisk er fanget og hvor den kommer fra. Fiske med trål skal ikke knuse bunnfauna og bifangst skal skilles ut på en skånsom måte uten at fisken skades.

At størrelsen på en stim kan beregnes bedre enn før betyr mindre fare for at noten skal sprenge. Informasjon om art og størrelse vil forhindre at tid og drivstoff brukes på kast etter fisk som må slippes ut igjen.

Kongsberg Maritime og Simrad er en del av "Centre for Research-based Innovation in Sustainable Fish Capture and Processing Technology" (CRISP). Senteret driver forskningsdrevet innovasjon innen bærekraftig fangst, fangstkvalitet og fangstøkonomi. Senterets mål er å øke verdiskapingen i norsk sjømatsektor og redusere

miljøbelastningen knyttet til fangst og produksjon fra ville fiskebestander ved hjelp av smartere teknologi.

Som del av programmet er det også utviklet et integrert system bestående av undervannsvideokamera, trålsonar og ekkolodd som gir informasjon til fiskefartøyet om hvilke fiskearter som fanges, størrelse og hvordan trålen oppfører seg.

I første omgang vil norske fartøyer dra nytte av nyutviklet teknologi, men etter hvert vil den være med på å gjøre fiskerier over hele verden mer effektive, miljøvennlige og bærekraftige.

Simrad har i tillegg utviklet et nytt autonomt ekkolodd som kan stå på havbunnen i måneder og overvåke livet i havet over tid. Systemet bruker bredbånds ekkoloddteknologi for å skille mellom plankton og ulike typer fisk. Ekkoloddet er utviklet i samarbeid med amerikanske forskere for å gi et bedre grunnlag for å sette bærekraftige fangstkvoter for fiskeriene.

Mer effektive vindmøller

I 2015 ble KONGSBERGs EmPower-løsning for vindmøller lansert, og i juni samme år ble første avtale med kunde signert. Systemet er installert på selskapet Arctic Winds vindmøllepark i Havøygavlen i Finnmark. Vindparken har totalt 16 vindturbiner og har vært i drift siden 2003.

KONGSBERG EmPower gir status for hver enkelt vindmølle, samt status og vedlikeholdsbehov for alt fra den enkelte vindmølle til en hel vindmøllepark. Systemet er utviklet med KONGSBERGs verdensledende kompetanse innen beslutningsstøtte- og sensorsystemer. Ved å integrere både interne og eksterne kilder, samt statistikk og historikk, vil systemets bruker i mye større grad enn i dag kunne forutsi fremtidig energiproduksjon, planlegge vedlikehold og justere produksjon. Alt bidrar til forbedret drift som gir optimal energiproduksjon med minimal slitasje på utstyr.

KONGSBERG EmPower er en del av det nyetablerte selskapet Kongsberg Renewables Technology, et selskap som jobber med å utvikle produkter og løsninger innen fornybar-segmentet. Kongsberg Renewables Technology er i dag engasjert i vindkraft gjennom EmPower og andre tilsvarende løsninger innen vind, men har også ambisjoner om å utvikle satsingen innen andre fornybare energikilder som sol og vannkraft.

MILJØ-OVERVÅKING

Sensorer og systemer for integrert miljøovervåking

Nye og mer krevende områder tas i bruk for utvinning av naturressurser, nye transportruter etableres til havs og vår påvirkning på miljøet blir stadig viktigere. Alt dette gjør at det stilles økte krav til bærekraftige løsninger hvor sårbare områder overvåkes i sanntid og kunnskapen om miljøet økes.

Med teknologi fra havbunnen til ytre rom er KONGSBERG et teknologiselskap som innehar en unik posisjon for å levere integrerte miljøovervåkingsløsninger. KONGSBERG har i senere år gjennomført flere store forsknings- og utviklingsprogrammer innen miljøovervåking. Sensorer og løsninger som kan bistå både selskaper og forskningsinstitusjoner med verdifull instrumentering for å samle inn, bearbeide og presentere data for miljø og klima, er blitt en stadig større del av KONGSBERGs teknologiportefølje.

To av disse teknologiløsningene er havobservatoriet "K-Lander" og bakkestasjonstjenestene til Kongsberg Satellite Services (KSAT).

Sommeren 2015 ble det første av to havobservatorier bestilt av Senter for arktisk gasshydrat, miljø og klima (CAGE) utplassert utenfor Svalbard for å overvåke utslipp av metan i sin helhet, fra

havbunn til atmosfæren. Det er første gang at slik måling gjennomføres, og dataene vil være ekstremt viktig for å forstå prosesser knyttet til klimaendringer. For å kunne måle disse utslippene trengs instrumenter som er i forkant av utviklingen, og havobservatoriet K-Lander er selv-forsynt og trådløst tilkoblet slik at det jevnlig kan sende data.

KONGSBERG inngikk i 2014 en kontrakt med den europeiske romfartsorganisasjonen European Space Agency. Avtalen innebærer at Kongsberg Satellite Services (KSAT) skal levere bakkestasjonstjenester for Sentinel-satellittene i romfartsorganisasjonens Copernicus-program. KSAT vil være ansvarlig for at data fra de seks Sentinel-satellittene blir lastet ned og sendt til relevante europeiske organisasjoner. Data fra denne satellitten brukes i operative tjenester for oljesø, is og skipsdeteksjon og er en effektiv måte å overvåke nordområdene på.

Europas satellittprogram for miljøovervåking og samfunnssikkerhet

Copernicus er en gedigen satsing på økt forståelse av natur, klima og miljø. Programmet har lenge vært under utvikling i samarbeid med blant annet European Space Agency (ESA), EU-kommisjonen, medlemslandene og det europeiske miljøbyrået EEA.

Kongsberg Satellite Services (KSAT) er hovedleverandør av bakkestasjonstjenester til programmet. KSAT skal være ansvarlig for at alle dataene fra de seks Sentinel-satellittene blir lastet ned og sendt til relevante europeiske organisasjoner. Foruten KSAT har også Kongsberg Spaceteq deltatt i leveranser til bakkesegmentet for de første Copernicus-satellittene.

Satellittene vil blant annet kunne overvåke skipstrafikk, oljesøl, vegetasjon, urbane områder og områder med is. Alle disse dataene vil legge grunnlag for et stort antall nye tjenester som skal gi nytteverdi til mange områder i samfunnet, både i Norge og internasjonalt. Myndigheter vil få et bedre informasjonsgrunnlag å basere sine beslutninger på.

Copernicus-programmet har i den innledende fasen hatt mest fokus på miljø- og klimaovervåking. I Copernicus skal det imidlertid også utvikles anvendelser innen samfunnssikkerhet.

MILJØ-OVERVÅKING

Redusert bruk av materialer

En endret produksjonsmetode for flydeler i titan, har redusert behovet for råmateriale med 341 kilo per del. Ved å utfordre designet fra kunden Lockheed Martin, har KONGSBERG lyktes med å innføre formsmidde titanemner som utgangspunkt for bearbeidingen. Dermed må vesentlig mindre titan kjøpes inn og maskineres bort, uten at det går på bekostning av kvaliteten.

Dette gir en netto besparelse på 682 kilo titan per F-35-fly. Snart vil produksjonstakten for F-35 være 150 fly per år, noe som gir en årlig besparelse på 102 tonn titan ved innføringen av denne endrede produksjonsmetoden. Dette er et initiativ som har gitt divisjon Aerostructures i Kongsberg Defence Systems og KONGSBERG mye positiv

oppmerksomhet fra kunden, og blir trukket frem i flere sammenhenger på høyeste nivå som et skoleeksempel på kostnadsreducerende tiltak i F-35-programmet.

Divisjon Aerostructures har stått ansvarlig for design og prosjektgjennomføring i samarbeid med den tyske leverandøren Otto Fuchs.

KONGSBERGs foreløpige leveranser til F-35-programmet består av flydeler i kompositt og titan.

Blått hav – Grønn fremtid

Transport utgjør en betydelig del av klimautfordringene verden står overfor. Selv om sjøveien er mer klima- og miljøvennlig enn mange andre alternativer, har denne transportsektoren fortsatt et betydelig potensial for å redusere klimaavtrykket sitt.

KONGSBERG arbeider systematisk med å utvikle stadig grønnere teknologiske løsninger for våre kunder, slik at deres skip, rigger og andre fartøyer kan bli enda mer effektive, og dermed også mer miljøvennlige. Mer miljøvennlige løsninger er også mer kostnadseffektivt, slik at denne typen løsninger er vinn-vinn for både kundene våre og miljøet.

Mange fartøyer kjører i dag med mye overkapasitet, noe som medfører dårligere forbrenning og høyere utslipp. KONGSBERG arbeider med å utvikle hybridløsninger for skip hvor batterier vil kunne ta toppen av energiproduksjonen og benytte dette optimalt.

Nedetid for fartøyer kan medføre store kostnader. I dag må serviceingeniører i mange tilfeller reise ut for å gjøre reparasjoner. KONGSBERG har utviklet K-IMS, Kongsberg Information Management System, en løsning som gir operatøren av fartøyet full oversikt over de ulike dataene og sensorene om bord på fartøyet. Ved å

monitorere energiforbruk og andre driftsdata kan det enkelte fartøyet eller en hel flåte av fartøyer optimalisere driften og redusere klimaavtrykket. I tillegg gir K-IMS operatøren mulighet til å fjernkoble seg til vårt 24/7 servicesenter som kan utføre diagnostisering og en rekke reparasjoner og anbefalinger fra sitt operasjonsrom på land. Dermed reduseres nedetiden, samtidig som reisebehovet for å utføre reparasjoner reduseres betydelig.

Ved hjelp av våre data og våre systemer hjelper vi våre kunder med å beregne optimale seilingsruter, både for enkeltfartøyer og for hele flåter. Optimale seilingsruter og ruteplanlegging for å ankomme destinasjoner til planlagt tid bidrar til å redusere unødvendig drift og energiforbruk.

Dette er bare noen av eksemplene på KONGSBERGs portefølje av grønne teknologiløsninger for fartøyer, og det utvikles stadig nye løsninger for hvordan utnyttelsen av havene kan bli enda grønnere i fremtiden.

Utfordrer studentene

YOUR EXTREME

Your Extreme er en årlig studentkonkurrans som er åpen for alle studenter ved NTNU. Årets oppgave gikk ut på å løse utfordringer knyttet til verdens første land- til sjøbaserte by.

Året er 2050 og 20 prosent av Trondheims innbyggere holder til i Midtjordskomplekset, en bydel som ligger ute i fjorden og er selvforsynt med mat og energi. Studentene skulle løse en rekke oppgaver og utfordringer i forhold til dette.

– Energi og mat er to av de store utfordringene verden møter, med befolkningsvekst, økt forventning til levestandard og klimaendring. Vi ville se om studentene hadde ideer til hvordan disse utfordringene kunne løses i et "autonomt" og selvforsynt samfunn. Løsningen skulle basere seg på det de selv vet om hvilke muligheter vi har dersom vi bygger videre på dagens kjente teknologier, sier Sverre Gotaas, innovasjonsdirektør i Kongsberg Gruppen og jury medlem.

Tidspress

Idet oppgaven slippes har lagene kun 48 timer til rådighet for besvarelsen skal være levert. Totalt kom 97 besvarelser inn til juryen bestående av konsernsjef i Kongsberg Gruppen, rektor ved NTNU, administrerende direktør ved Forsvarets forskningsinstitutt, innovasjonsdirektør i Kongsberg Gruppen og redaktør i Teknisk Ukeblad.

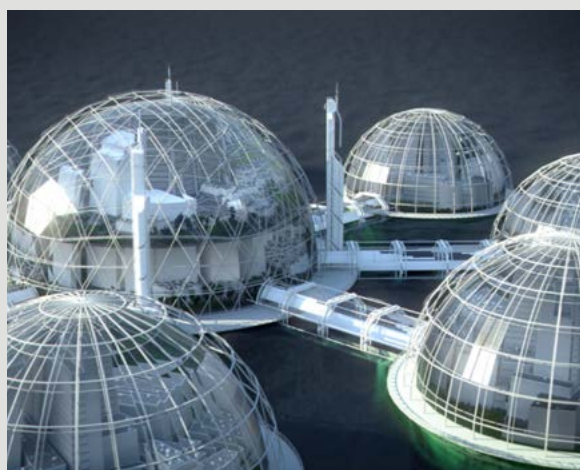
Vi i juryen var imponert over bredden i besvarelsene og hvor mange gode ideer de har kommet opp med i løpet av disse 48 timene. Enkelte av besvarelsene viser at gruppene må ha jobbet intenst og kontaktet mange kilder for å underbygge sine løsninger, forteller Sverre Gotaas.

Krevende jobb

Tre vinnerlag ble plukket ut: Hovedpris, innovasjonspris og bærekraftspris. Vinnerlaget ble premiert med 30.000 kroner per lagmedlem, besøk til Kongsberg og Horten, samt deltakelse på Kongsberg Gruppens topplersamling hvor laget fikk presentert sitt vinnerbidrag.

– Vi lette etter besvarelser som skilte seg ut i nyskaping, grundighet og bærekraft. De som hadde de mest nyskapende og innovative løsningene ble nominert i klassen for innovasjon, de som hadde en klar mening om hvordan løsningene deres bidro til et bærekraftig samfunn i klassen for bærekraft, og de som dekket et bredt område i hovedpriskategorien, sier Sverre Gotaas og fortsetter:

– Å plukke ut fem i hver klasse var utfordrende, og juryen hadde en krevende jobb med å avgjøre hvem som skulle vinne de enkelte klassene.

HVA HAR VI OPPNÅDD?

I 2015 valgte KONGSBERG å sette fokus på følgende områder innen samfunnsansvar:

- [Strategi for bærekraft](#)
- [Etikk](#)
- [Antikorrupsjon](#)
- [Menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter](#)
- [Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden](#)
- [Klimautfordringen](#)
- [Våre medarbeidere](#)

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

Strategi for bærekraft

Konsernet besluttet i 2015 at det skulle utarbeides en bærekraftstrategi. Arbeidet vil bli ferdigstilt første halvår 2016.

**Vår
posisjon**

KONGSBERG arbeider i dag med avanserte teknologier og innehar nøkkelkompetanse innen flere relevante teknologiområder som kan brukes til å utvikle bærekraftige og innovative produkter.

Konsernets utslipp av klimagassen CO₂ er forholdsvis beskjeden. Vi har likevel et ansvar for å ta vår del av ansvaret for å redusere de globale utslipp av klimagasser.

**Våre
utfordringer**

Konsernets arbeid med bærekraft og samfunnsansvar er en integrert del av konsernets øvrige strategiprosesser. Arbeidet tar utgangspunkt i de problemstillinger jorden står overfor i forhold til klimaendringer og knapphet på sentrale ressurser og problemstillinger knyttet til urbanisering, tap av biologisk mangfold etc.

Mulighetsperspektivet – Teknologisk innovasjon er et sentralt element for å bidra til å løse de store globale problemene jorden står overfor. For KONGSBERG byr dette på forretningsmuligheter i flere markeder, sett i lys av vår brede teknologi- og kompetanseplattform. Dette er det viktigste perspektivet i den bærekraftstrategi vi skal utarbeide.

Risikoperspektivet – Klimaendringer og øvrige problemstillinger knyttet til megatrender gir oss utfordringer knyttet til egen drift. Målet er å skaffe oss en oversikt over denne type risiko og i tillegg sette i gang nye, konkrete tiltak for å redusere egne utslipp av CO₂ og fortsette å styre konsernet i en stadig mer bærekraftig retning.

**Hva har vi
oppnådd?**

Mulighetsperspektivet – Konsernet har i dag mange produkter i porteføljen som vi definerer under begrepet "bærekraftig innovasjon", se side 123–128. Innenfor områdene vi har kalt "Ocean Space" og

"Smart Communities" ser vi for oss store vekstmuligheter og det vurderes kontinuerlig muligheter innen forskjellige teknologier og forretningsmodeller.

Risikoperspektivet – Arbeidet med risikovurdering og utarbeidelse av klimatilak er igangsatt. Resultatet av dette arbeidet vil inngå i bærekraftstrategien.

**Våre
ambisjoner**

Strategien skal peke ut retningen både innen mulighetsperspektivet og risikoperspektivet. Vi har ambisjoner om å utnytte vår teknologiske kompetanse innenfor et

voksende "grønt" marked, og vi skal være et konsern som ivaretar vår "license to operate" på en bærekraftig måte.

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

Etikk

KONGSBERGs etiske retningslinjer uttrykker våre grunnholdninger og forteller hvordan vi skal opptre og forholde oss til kolleger, kunder og samfunnet generelt.

**Vår
posisjon**

Våre etiske retningslinjer utgjør ryggraden i hvordan vi utøver vår virksomhet, og gjelder uansett hvor, når og hvem av våre ansatte som utøver virksomheten. De er kommunisert til og skal være forstått av alle ansatte,

og slik bidra til en sterk bedriftskultur som skal virke forebyggende for at feil og misligheter kan oppstå. Godt innarbeidede verdier og etiske retningslinjer er et viktig element i vår risikostyring.

Oppdatering av våre etiske retningslinjer
Retningslinjene oppdateres i tråd med nasjonal og internasjonal utvikling og ble sist oppdatert i 2014.

**Våre
utfordringer**

Etisk adferd er grunnleggende for oss. Det er viktig for oss å til enhver tid å være fokusert og ikke slippe denne grunnleggende holdningen ut av synet. Dette er et tidkrevende og kontinuerlig arbeid.

Sanksjoner i 2015
I juni 2015 ble Kongsberg Evotec AS dømt av Sunnmøre tingrett for brudd på markedsføringsloven, og Rolls-Royce Marine ble tilkjent en erstatning på NOK 95 millioner.

**Hva har vi
oppnådd?**

Varsling av kritikkverdige forhold
Konsernet har rutiner for varsling av brudd på de etiske retningslinjene. Medarbeidere har alltid rett til å varsle om kritikkverdige forhold, og plikt hvis det dreier seg om brudd på lover, regler og våre etiske retningslinjer. KONGSBERG tolererer ikke at vedkommende som varsler blir utsatt for negative reaksjoner.
Konsernet har to ombudsmenn som kan gi råd og motta varsler fra medarbeidere.

Interne og eksterne henvendelser om etikk, varsling etc, kan rettes til konsernets compliance officer ved mail til: ethics@kongsberg.com.
I 2015 har vi mottatt og behandlet fire henvendelser.
Det er en web-basert varslingskanal for våre ansatte i USA og Canada. Web-adressen er <https://kongsberg.alertline.com/>

Intern opplæring
Alle våre medarbeidere gjennomfører et opplæringsprogram knyttet til konsernets etiske retningslinjer. Programmet oppdateres jevnlig, og består av e-læringskurs, klasseromskurs for nye medarbeidere og linjeledere. I tillegg er det videreutviklet et sammensatt opplæringsprogram i etikk, forretningsmessig atferd og spesialtemaer for eksponerte målgrupper.

**Våre
ambisjoner**

Våre etiske retningslinjer gjelder for konsernets styremedlemmer, ledere, medarbeidere, innleid personell, konsulenter, markedsrepresentanter (agenter), lobbyister og andre som opptrer på vegne av KONGSBERG. Vi legger vekt på at samtlige

medarbeidere og konsernets styre skal ha en høy etisk standard i sitt arbeid. Konsernet har utviklet egne etiske retningslinjer for sine leverandører.

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

Antikorrupsjon

“KONGSBERG tar forebygging av korrupsjon svært alvorlig. Vi har nulltoleranse for korrupsjon blant våre medarbeidere, konsulenter og forretningsforbindelser. Som et selskap med betydelige internasjonale aktiviteter har KONGSBERG implementert et omfattende antikorrupsjonsprogram, og høy etisk standard er en integrert del av vår virksomhet.”

Walter Qvam, konsernsjef

Vår posisjon

KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon. Vår holdning uttrykkes klart gjennom våre etiske retningslinjer, samt gjennom vår tilslutning til FNs Global Compact, OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og medlemskapet i Transparency International. Konsernets styre og ledelse vier dette arbeidet stor oppmerksomhet.

Våre utfordringer

Vi gjennomfører risikovurderinger i alle våre forretningsområder og tilrettelegger handlingsplaner for å redusere identifisert risiko.

KONGSBERG har virksomhet blant annet innen forsvarsindustri og olje- og gassindustri, som ifølge Transparency International er to av de sektorer internasjonalt som er mest eksponert for korrupsjon. Vår virksomhet omfatter bruk av agenter og markedsrepresentanter. Bruk av tredjeparter er generelt kjent for å innebære høy korrupsjonsrisiko, og vi legger derfor spesielt stor vekt på denne delen av

vårt antikorrupsjonsprogram. Vi har utviklet og implementert et internt regelverk for inngåelse og oppfølging av avtaler med markedsrepresentanter. Regelverket omfatter vurderinger av markedsrepresentantens etiske standard og omdømme. Videre vurderes risiko i forhold til bransje, land og selskap, og det er innarbeidet godkjenningprosedyre for og bruk av standardkontrakter, kontroll med betalinger, samt oppfølging i avtaleperioden, inklusive opplæring og revisjoner. I 2014 ble det tatt ut siktelse mot Kongsberg Gruppen ASA, Kongsberg Defence & Aerospace og en

ansatt i Kongsberg Defence & Aerospace AS med påstand om grov korrupsjon i tilknytning til leveranser av kommunikasjonsutstyr til Romania i perioden 2003–2008. KONGSBERG samarbeider med Økokrim for å få klarhet i de faktiske forhold. Se for øvrig note 33 i regnskapet.

Fortsetter på neste side ►►

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

»» Forts. fra forrige side

Hva har vi oppnådd?

I 2015 har vi fokusert spesielt på opplæringsaktiviteter for alle våre ledergrupper, kurs for og revisjon av våre markedsrepresentanter (agenter), dialogmøter med forretningspartnere, og compliance undersøkelser i forbindelse med oppkjøpsaktiviteter. Vi har videreutviklet og forsterket vårt varslingsystem med saksbehandlingsrutiner for ledelse og styre. Gjennom de siste årene har vi videreutviklet etterlevelse (compliance-systemet) i konsernet, med stor vekt på at dette er et linjeansvar og en del av den daglige driften. Vi gjennomfører jevnlig interne kontroller for å sikre at vi etterlever våre retningslinjer i forbindelse med bruk av markedsrepresentanter, herunder kontroll med betalinger. Antikorrupsjon er et område hvor vi har kontinuerlig fokus på forebygging, risiko-reducerende tiltak og avdekking av eventuelle avvik.

I 2014 gjennomførte vi en evaluering av vårt antikorrupsjonsprogram ved hjelp av et eksternt advokatfirma. Evalueringen viste at vi har et tilfredsstillende – "adequate" (ref UK Bribery Act) program sett opp mot internasjonalt anerkjente lover og rammeverk. Transparency International ga i 2015 ut en Defence Companies Anti-Corruption Index, hvor KONGSBERG kom ut med et tilfredsstillende resultat som er på linje med internasjonale sammenlignbare virksomheter.

Våre ambisjoner

Vi bygger vårt arbeid på systematiske risikovurderinger, forebyggende aktiviteter, interne kontroller og rapportering. Vi vil fortsette å videreutvikle vårt opplæringsprogram, revidere våre etiske retningslinjer samt videreutvikle interne retningslinjer for undersøkelser (due diligence) overfor alle våre forretningspartnere. Vi vil gjennomføre eksternt evaluering av vårt antikorrupsjonsprogram minst hvert tredje år, og vår ambisjon er å være på et tilfredsstillende nivå, sammenlignbart med internasjonale seriøse selskaper.

FOKUSOMRÅDE
2015–2016

Menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter

Konsernets internasjonale aktivitet eksponerer oss for problemstillinger knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter, enten direkte gjennom egen virksomhet eller indirekte gjennom vår verdikjede.

Vår
posisjon

KONGSBERG støtter og respekterer internasjonale menneske- og arbeidstakerrettigheter som FNs menneskerettighetserklæring, FNs konvensjon om barns rettigheter, ILO-kjernekonvensjoner (International Labour Organization) og FN-initiativet Global Compact. Respekt og kontinuerlig forbedring er vesentlige elementer i vår tilnærming til menneske- og arbeidstakerrettigheter.

Våre
utfordringer

KONGSBERGs internasjonalisering, både i form av etableringer av egen virksomhet og bruk av leverandører, øker år for år. Det betyr at vi også må øke oppmerksomhet og kunnskap knyttet til håndtering av menneske- og arbeidstakerrettigheter.

Hva har vi
oppnådd?

Vi har utviklet interne styringsdokumenter med utgangspunkt i "UN Guiding Principles on Business and Human Rights". I 2014 og 2015 avholdt vi kurs i menneske- og arbeidstakerrettigheter for ca. 60 personer, herav mange toppledere.

I 2015 gjennomførte vi for første gang en systematisk evaluering av egne virksomheter knyttet opp mot menneske- og arbeidstakerrettigheter, blant annet med revisjon av vår virksomhet i Kuwait. Totalt for konsernet ble det ikke avdekket alvorlige brudd eller mangler. Noen mindre alvorlige tilfeller ble registrert, disse er fulgt opp og lukket i løpet av året.

I 2015 deltok vi også i et pilotprosjekt i regi av Utenriksdepartementet sammen med andre norske selskaper. Utgangspunktet for pilotprosjektet var hvordan bedrifter skulle følge opp forventningene i "UN Guiding Principles on Business and Human Rights".

Diskriminering – I 2015 har vi ingen rapporterte saker knyttet til diskriminering.

Barnearbeid og tvangsarbeid – Konsernets egen virksomhet er av en slik art at problemstillinger knyttet til barnearbeid og tvangsarbeid antas å være mindre relevant. Vi arbeider for å kartlegge situasjonen i verdikjeden. Det er ikke rapportert noen tilfeller knyttet til disse temaene.

Bruk av sikkerhetspersonell internasjonalt – Vi benytter sikkerhetspersonell i de områder vi anser det nødvendig. Så langt har dette vært av beskjedent omfang.

Urfolks rettigheter – Konsernet har ikke vært involvert i overtredelser som gjelder urfolks rettigheter.

Leverandører – Oppfølging av menneske- og arbeidstakerrettigheter i leverandørkjeden følger gjeldende interne prosedyrer. Egnerklæringer og revisjoner er viktige verktøy i dette arbeidet.

Våre
ambisjoner

Vi skal følge internasjonale standarder for menneske- og arbeidstakerrettigheter slik det er uttrykt i våre etiske retningslinjer og i vår policy for bærekraft og samfunnsansvar. Videre skal vi utvikle våre egne prosesser og rutiner knyttet til oppfølgingen.

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden omfatter leverandørenes forhold til etiske retningslinjer, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, antikorrupsjon og klima og miljø. Vi mener systematisk og godt arbeid med samfunnsansvar er et moralsk ansvar. Samtidig gir dette redusert risiko, og økt kvalitet på produktene vi kjøper.

Vår posisjon	KONGSBERG benytter over 7.000 leverandører verden over, hvorav ca. 3.000 i Norge. Det betyr at vi er med på å sikre arbeidsplasser og bygge kompetanse, ikke bare der vi har egne aktiviteter, men også i	betydelig grad der vi benytter leverandører. Leverandørene er en viktig del av vår verdiskaping, samtidig som vi er viktige og i mange tilfelle helt avgjørende for deres verdiskaping. Dette forplikter. Vi tar i	utgangspunktet ansvaret for at hele verdikjeden knyttet til våre produkter tilfredsstillende våre krav knyttet til bærekraft og samfunnsansvar.
Våre utfordringer	Det gjenstår fortsatt arbeid før vi har en tilfredsstillende oversikt over vurdert total	risiko i leverandørkjeden. Arbeidet er tidkrevende.	
Hva har vi oppnådd?	Vi har utarbeidet prinsipper og styrings-systemer for hvordan vi ønsker at våre leverandører skal forholde seg til bærekraft og samfunnsansvar, og hvordan vi skal følge opp dette. I 2015 har vi gjennomført	18 revisjoner hvor temaet kun har vært bærekraft og samfunnsansvar. I tillegg er det gjennomført et stort antall kvalitets-revisjoner hvor bærekraft og samfunns-ansvar er en mindre del av revisjonen.	Helse og sikkerhet virker i stor grad å være godt håndtert, mens nedflyt av krav til neste ledd i leverandørkjeden er mangelfull.
Våre ambisjoner	Et hovedprinsipp er at vi skal samarbeide med leverandørene for å søke kontinuerlig forbedring. Målet er at forhold som ikke holder de standarder vi ønsker, skal	bearbeides og forbedres gjennom dialog. Videre skal vi sikre at vi har kontroll på risikoen.	

Konfliktmineraler (Conflict minerals) er mineraler som er utvunnet i og selges fra land med konflikter. Salg av mineralene brukes i stor grad til å finansiere væpnede konflikter, undertrykkelse og voldsbruk overfor sivilbefolkningen. Dette er særlig et problem i Den demokratiske republikken Kongo og de omkringliggende land (Angola, Burundi, Den sentralafrikanske republikk, Rwanda, Sør-Sudan, Tanzania, Uganda og Zambia). De viktigste konfliktmineralene er: Tantal, gull, tinn og tungsten (wolfram). Som en følge av Dodd-Frankloven som ble vedtatt i USA i 2010 og OECDs retningslinjer, forventes det at selskaper må kunne rapportere hvilke konfliktmineraler som eventuelt benyttes i deres produkter, i hvilke produkter, hvor mineralene stammer fra og i hvilken del av verdikjeden mineralene kommer inn. KONGSBERG har utarbeidet policy og rutiner for å møte forventningene beskrevet over.

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

Klimautfordringen

Global oppvarming er den største trusselen jorden står overfor. I 2015 kunne man for første gang måle en økning i den globale middeltemperaturen på én grad i forhold til førindustriell tid. Samtidig var 2015 det varmeste året som noensinne er målt på jorden, siden målingene startet i 1880. Temperaturen kan ifølge FNs klimapanel stige med mer enn fire grader frem mot år 2100 dersom utslippene fortsetter i samme takt. Det påpekes imidlertid at det fortsatt er tid til å unngå de mest drastiske virkningene, men det må handles raskt.

Vår posisjon

▶ Vi er et selskap med moderate utslipp av klimagasser. Flyreiser og utslipp knyttet til frakt av varer utgjør ca. 70 prosent av våre totale utslipp. Utslipp per årsverk er beregnet til 5,3 tonn CO₂.

Våre utfordringer

▶ Over 38 prosent av utslippene er knyttet til flyreiser. Reiser er sentralt i vår virksomhet og vi har en utfordring knyttet til reduksjon av denne type utslipp. Vi har i stor utstrekning tatt i bruk digitale kommunikasjonsløsninger som erstatning for noen av reisene våre. Våre målsetninger om utslippsreduksjon er relative, det vil si at dersom vi vokser kan de faktiske utslippene øke selv om vi oppnår våre mål på relativ utslippsreduksjon. Det er et dilemma sett i forhold til at den globale utfordringen er faktisk reduksjon i utslipp av klimagasser.

Hva har vi oppnådd?

▶ Konsernet har flere produktområder som på forskjellige måter bidrar positivt i forhold til klimautfordringene, i tillegg er det definert to nye hovedområder for innovasjon med betydelig potensial for bærekraftig vekst. Se omtale under kapittelet "Bærekraftig Innovasjon".

Våre ambisjoner

▶ KONGSBERG skal realisere sine langsiktige forretningsmål på en måte som i minst mulig grad bidrar til global oppvarming. Dette skal vi oppnå ved å:

- Arbeide for å finne produktløsninger som kan redusere våre kunders klimautslipp
- Arbeide for å redusere direkte og indirekte klimautslipp fra egen virksomhet

• Bruke miljøprofil som et av flere vurderingskriterier ved valg av leverandører
Vi skal jobbe systematisk med å redusere energiforbruk og utslipp av klimagasser med særskilt fokus på produkter, infrastruktur og transport.

Konsernledelsen har vedtatt nye mål for reduksjon av CO₂-utslipp for vår interne drift. Innen utgangen av 2020 skal våre utslipp være redusert med 20 prosent relativt i forhold til omsetning, med utgangspunkt i tallene per 31.12.15.

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

Våre medarbeidere

KONGSBERG lever av den kunnskap og kompetanse våre medarbeidere besitter. Det er viktig for oss å tiltrekke oss riktig kompetanse og å sørge for at vi kontinuerlig utvikler våre medarbeidere.

**Ledelse i
KONGSBERG**

Ledelse i KONGSBERG handler om å skape verdier. Lederen skal utøve sitt lederskap basert på våre verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper.

Leadership@KONGSBERG er vår ledelsesplattform og er bygget opp rundt lederutvikling, talenthåndtering og

målstyring. Denne plattformen omfatter samtlige av selskapets ledere og sikrer en enhetlig prosess for lederoppfølging og utvikling. Våre ledere har tydelige mål og målvastemming med sin leder, inklusive evaluering av lederen.

KONGSBERG har en global HR-policy.

**Rekruttering
og utvikling**

En vesentlig forutsetning for å nå konsernets mål om vekst er vår evne til å tiltrekke oss og beholde kvalifiserte medarbeidere.

Hver enkelt virksomhet gjør ansettelser lokalt ved hjelp av lokale ledere. Utenfor

Norge ansettes vanligvis lokal arbeidskraft, med unntak av enkelte lederstillinger og stillinger som krever spesiell kompetanse.

Konsernet har et omfattende tilbud innenfor kompetanseutvikling gjennom en kombinasjon av interne og eksterne

programmer og kurs. Våre medarbeidere skal kunne bevege seg både horisontalt og vertikalt karrieremessig i konsernet.

**Forholdet til
medarbeidere**

Vi har tro på å involvere våre medarbeidere og deres representanter i utviklingen av selskapet.

KONGSBERG anerkjenner medarbeideres rett til organisasjonsfrihet og til å føre kollektive forhandlinger i tråd med ILO-konvensjonene. Skulle det være i konflikt

med lokal lovgivning, vil lokal lovgivning ha forrang. Dersom lovgivning forbyr retten til organisering, vil det bli lagt til rette for alternative måter å sikre god dialog mellom ledelse og medarbeidere på.

I Norge foregår lønnsforhandlinger gjennom sentrale og lokale forhandlinger.

Hvert annet år gjennomføres en global medarbeidertilfredshetsundersøkelse som gir selskapet en tilbakemelding på hvordan ansatte opplever arbeidsforhold og arbeidsmiljø.

Mangfold

I takt med økt internasjonalisering og en global forretningsmodell etterstreber vi en rik og mangfoldig sammensatt organisasjon. Vi jobber systematisk og målrettet med å rekruttere, utvikle og beholde personer av

begge kjønn, forskjellige nasjonaliteter og medarbeidere i alle aldersgrupper på tvers av stillingstyper. Det er et mål å få flere kvinner inn i lederstillinger. I vår HR Strategi har vi blant annet krav til kvinneandel i

rekrutteringsprosesser, sommerstudent-program, talentoversikter og lederutviklingsprogrammer.

Fortsetter på neste side ►►

**FOKUSOMRÅDE
2015–2016**

» Forts. fra forrige side

**Helse, miljø
og sikkerhet**

Alle selskaper i konsernet skal arbeide systematisk med HMS for å sikre et godt arbeidsmiljø, hindre skader og ulykker og arbeide for et lavt sykefravær.

HMS-arbeidet er organisert gjennom formelle organer med representanter fra ledelse og ansatte.

I våre norske virksomheter har vi godt utbygde HMS-rutiner. Alle medarbeidere i Norge har tilgang til bedriftshelsetjeneste. I våre utenlandske virksomheter varierer dette i tråd med lokal praksis og lovgivning. I Norge er de formelle organene konsern-utvalg, samarbeidsutvalg, avdelingsutvalg og arbeidsmiljøutvalg.

HMS-arbeid internasjonalt bygger på vår globale HR-policy og på lover og forskrifter i det aktuelle landet. I de fleste land stilles det krav til at det utnevnes en HMS-ansvarlig som har ansvaret for at virksomheten følger lokale og nasjonale lover og forskrifter.

KONGSBERG tilpasser seg nasjonalt helsevesen og supplerer med egne bedrifts-avtaler der det er nødvendig. Utestasjonerte medarbeidere, deres familier og reisende personell er spesielt tatt hånd om gjennom bedriftshelsetjenesten, seminarer om kulturforskjeller, samt utvidede forsikrings-ordninger.

KONGSBERG har for tiden ikke faststasjonerte i land som krever spesielle sikkerhets-tiltak for ansatte og deres familier.

Konsernet har egne fora som vurderer hvordan ansatte kan reise så sikkert som mulig verden over.

HMS-data samles inn fra alle selskaper i konsernet og rapporteres til konsernledelsen og deretter styret en gang i kvartalet. I tillegg rapporteres dataene til ansvarlige myndigheter i samsvar med lovkrav i ulike land.

Sykefravær

Det arbeides systematisk med sykefraværs-oppfølging, og vi ser at et godt arbeidsmiljø, interessante arbeidsoppgaver og gode

utviklingsmuligheter har positiv effekt på sykefraværet. Se detaljer side 149.

Skader

Skader og nestenulykker registreres i den enkelte enhet og rapporteres til konsernet hvert kvartal. Se detaljer side 149.

Lønn

KONGSBERG skal lønne sine medarbeidere både etter oppnådde resultater og etter ønsket atferd. Vi skal være konkurransedyktige, men ikke lønnsledende. Begynner-lønn skal gjenspeile dette.

Med unntak av særskilte stillinger er alle ansatte i Norge direkte eller indirekte dekket av tariffavtaler.

Lønn skal være tilpasset lokale markedsforhold i de områdene vi opererer i.

**Pensjons-
alder**

Pensjonsalderen for medarbeidere i Norge er 67 år, og vi har en bedriftsfastsatt aldersgrense på 70 år.

KLIMA OG MILJØ

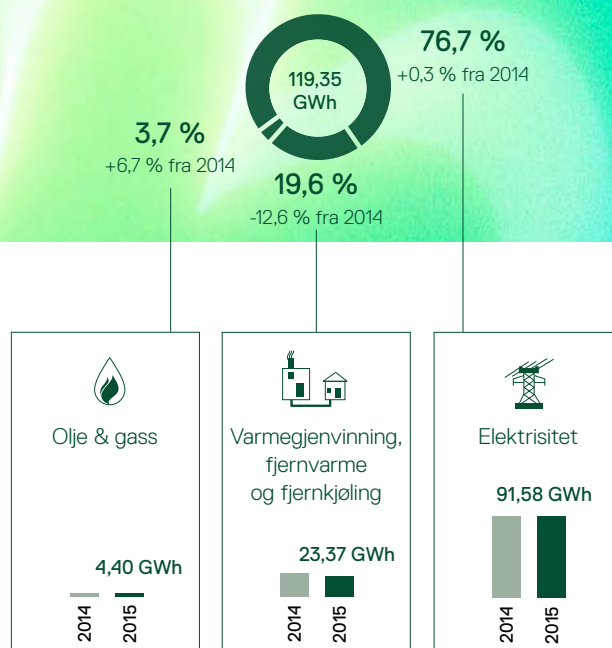
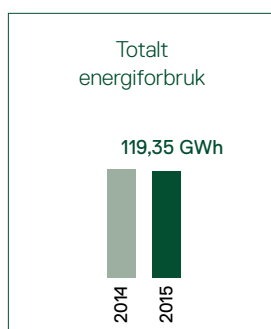

Klima- og miljøregnskapet gir en oversikt over KONGSBERGs forbruk av energi, utslipp av klimagassen CO₂, avfallshåndtering og forbruk av vann. Regnskapet omfatter alle norske enheter, alle produksjonsenheter og større kontorer i utlandet.

Klima- og miljøregnskap 2015

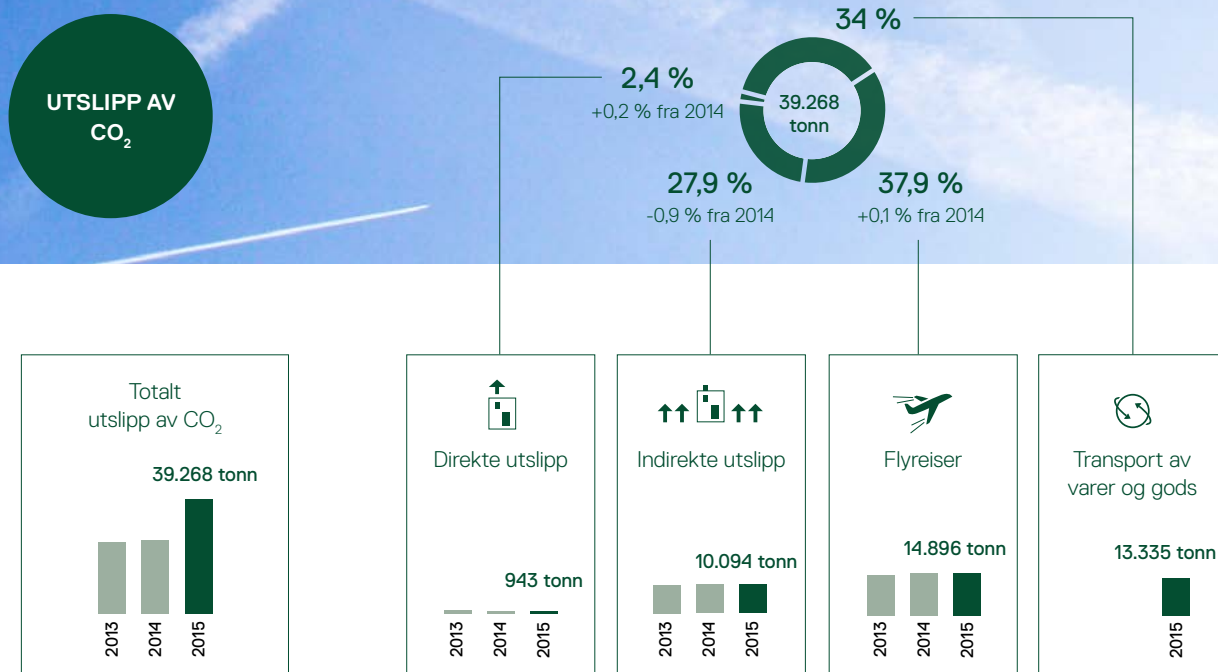
For 2015 rapporterer vi for første gang CO₂-utslipp knyttet til transport av gods og varer betalt i Norge. Det medfører at det rapporterte CO₂-utslippet for 2015 er i underkant av 40.000 tonn, en økning på 51 prosent fra året før. Ser vi bort fra økningen rapportering av utslipp knyttet til varer og gods medførte, er utslipp av CO₂ redusert med 0,3 prosent fra 2014 til 2015. Det er ikke endringer i rapporterte produksjonsenheter fra 2014 til 2015.

ENERGI-FORBRUK

KONGSBERG benytter energi i form av elektrisitet, fjernvarme, fjernkjøling, gass og fyringsolje i sin virksomhet. Kongsberg Teknologipark produserer fjernvarme, fjernkjøling og trykkluft til bedrifter lokalisert i teknologiparkene i Kongsberg. Om lag halvparten leveres til andre bedrifter i teknologiparken. Fjernvarme og fjernkjøling produseres ved bruk av elektrisitet, fyringsolje, gass og varmegjenvinning. Effektiv teknologi gjør at det årlig tas ut i størrelsesorden 20–25 GWh i form av varmegjenvinning ved anlegget til Kongsberg Teknologipark. For 2015 ble det gjenvunnet 22 GWh ved anlegget.

Grafer: Totalt energibruk for KONGSBERG. Tallene inkluderer elektrisitet, olje og gass, samt gjenvunnet energi benyttet av Kongsberg Teknologipark til produksjon av fjernvarme, fjernkjøling og trykkluft også levert til selskaper utenfor KONGSBERG.

Utslipet av CO₂ fra KONGSBERG har blitt beregnet i henhold til anbefalingene i "Greenhouse Gas Protocol" som utgis av World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) og World Resources Institute (WRI).

Miljøregnskapet omfatter følgende kilder til utslipp av CO₂:

- **Direkte utslipp (Scope 1):** Utslipp fra bruk av fyringsolje og gass til oppvarming av bygg, samt fra produksjon av fjernvarme ved Kongsberg Teknologipark.
- **Indirekte utslipp fra elektrisitet (Scope 2):** Utslipp fra forbruk av elektrisitet samt fjernvarme eller fjernkjøling fra eksterne leverandører. CO₂-utslippsfaktorer benyttet for elektrisitet er lokasjonsbasert og i henhold til GHG Protocol Scope 2 Guidance *).
- **Utslipp fra flyreiser og transport av gods og varer (Scope 3):** Utslipp fra flyreiser og utslipp knyttet til transport av gods og varer **)

*) Kilde: 2015-data fra Department for Environment Food & Rural Affairs, UK. <http://www.ukconversionfactorscarbon-smart.co.uk/>. For Norge er det benyttet en lokasjonsbasert faktor på 50t CO₂/GWh (denne utslippsfaktoren for Norge er benyttet også i tidligere rapporteringsår).

***) Rapportert CO₂-tall inkluderer import, eksport og innland, betalbart i Norge i 2015

Som nevnt over rapporterer vi for første gang CO₂-utslipp knyttet til transport av varer og tjenester. Det medfører at den faktiske økningen i rapportert CO₂-utslipp var på hele 51 prosent fra 2014 til 2015. Ser vi bort fra denne nye fraksjonen er utslipp av CO₂ redusert med 0,3 prosent sammenliknet med 2014.

Utslipp knyttet til flyreiser ligger på samme nivå som i 2014, og utgjør nå ca. 38 prosent av våre totalt rapporterte CO₂-utslipp. Flyreiser bestilt utenfor Norge er fortsatt noe mangelfullt rapportert. Transport av varer og gods utgjør ca. 34 prosent av våre totalt rapporterte utslipp.

CO₂-utslipp

Tonn ¹⁾	Endring siste år	2015	2014	2013
Scope 1 (Direkte utslipp)	0,2 %	943	941	1 179
Olje og gass (forretningsområde)		682	723	585
Olje og gass (Kongsberg Teknologipark)		261	218	594
Scope 2 (Indirekte utslipp)	-0,9 %	10 094	10 185	9 921
Elektrisitet (forretningsområde)		8 064	8 071	8 244
Elektrisitet (Kongsberg Teknologipark)		1 624	1 523	1 486
Fjernvarme fra ekstern leverandør		247	470	191
Fjernkjøling fra ekstern leverandør		159	121	
Scope 3 (Andre utslipp)	0,1 %	14 896	14 879	14 194
Flyreiser kjøpt i Norge		11 296	11 144	10 588
Flyreiser kjøpt i utlandet		3 600	3 735	3 606
Sum uten frakt	-0,3 %	25 933	26 005	25 294
Frakt av varer betalt i Norge		13 335		
Sum inkludert frakt		39 268		

Grafer: Utslipp av CO₂ (tonn) for KONGSBERG. Utslipp fra forbruk av fossile brenstoffer til produksjon av fjernvarme levert av Kongsberg Teknologipark vises som direkte utslipp. Indirekte utslipp inkluderer forbruk av elektrisitet, fjernvarme og fjernkjøling fra ekstern leverandør i forretningsområdene, samt forbruk av elektrisitet til produksjon av fjernvarme og fjernkjøling i Kongsberg Teknologipark.

AVFALL

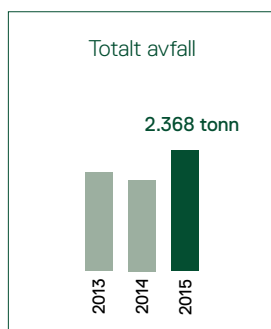

23 %
-7 % fra 2014

60 %
+35 % fra 2014

17 %
+194 % fra 2014

KONGSBERG genererer avfall fra produksjon og fra kontorvirksomhet. Avfallsmengder inngår i KONGSBERGs interne miljørapportering der det rapporteres på generert avfall fordelt på avfallskategorier og avfall til gjenvinning fordelt på gjenvinningsfraksjoner.

Den totale avfallsmengden for KONGSBERG i 2015 økte med 32 prosent fra foregående år. Økningen skyldes i hovedsak at det ble rapportert for lave tall på farlig avfall og avfall til gjenvinning i 2014.

Grafer: Total avfallsproduksjon (tonn) i KONGSBERG.

VANN-FORBRUK

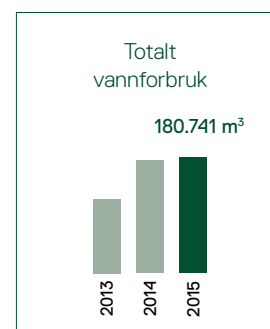

180.741 m³

Rapportert vannforbruk holder seg stabilt fra 2014 til 2015. Samlet rapportert vannforbruk er 180.741 kubikkmeter vann, som er en økning på 2,3 prosent i forhold til 2014. Vi må anta at det fortsatt knytter seg noe usikkerhet til rapporteringen, all den tid vannforbruk er en forholdsvis ny fraksjon vi rapporterer på.

Vann er livsnerven for alt liv på jorden. Det er helt avgjørende for at økosystemene skal kunne opprettholdes og jordens miljø holdes i balanse. Samtidig er tilgang på rent vann en knapphet mange steder på jorden. Å skaffe rent vann er, og vil i økende grad bli, en av hovedutfordringene for en bærekraftig verdiskaping. I tillegg er vann i form av flom og mangel på vann i form av tørke et økende globalt problem. FNs World Water Development Report 3 peker på at det haster med å sette i verk tiltak dersom man skal unngå en global vannkrise. Befolkningsvekst, økt forbruk og klimaendringer er tre hovedårsaker til den alvorlige situasjonen.

MÅL OG RAPPORTERING

- [Mål og aktiviteter for bærekraft og samfunnsansvar](#)
- [Bærekraftige nøkkeltall](#)
- [Ekstern rapportering](#)
- [Global reporting initiative index \(GRI\)](#)
- [Revisjonsberetning 2015](#)

Mål og aktiviteter for bærekraft og samfunnsansvar

Konsernet prioriterer arbeidet med bærekraft og samfunnsansvar, med økt oppmerksomhet fra ledelsen og styret. De aktiviteter som har fått 😊 eller 😞 står fortsatt fast som mål, men endelig gjennomføring er skjøvet noe ut i tid. Aktiviteter med 😊 er gjennomført i henhold til plan. Samtlige aktiviteter vil være prioriterte områder også i 2016.

	Hva sa vi – aktiviteter	Mål for 2015	Hva gjorde vi – status	
Policy	<ul style="list-style-type: none"> Følge opp intensjonene i policy for bærekraft og samfunnsansvar, blant annet vurdering av risiko og muligheter knyttet til globale megatrender 	<ul style="list-style-type: none"> Videreføre innovasjonsarbeidet knyttet til de to strategiske hovedområdene for bærekraftig produktutvikling Vurdere risiko knyttet til globale megatrender sett opp mot "license to operate" 	<ul style="list-style-type: none"> Vurdert flere cases innenfor både teknologier og forretningsmodeller Arbeidet med risiko knyttet til globale megatrender er videreført og vil bli avsluttet i 2016 	😞
Anti-korrupsjon	<ul style="list-style-type: none"> Videreføre kommunikasjon om en klar holdning mot korrupsjon i alle former 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle rutiner og verktøy for risikovurdering, godkjenning og oppfølging av forretningspartnere 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomført opplæring av markedsrepresentanter Intern opplæring med fokus på ledergrupper Gjennomført møter med samarbeidspartnere 	😊
	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle og vedlikeholde interne policyer og rutiner 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle interne rutiner for undersøkelser og oppfølging av enkeltsaker 	<ul style="list-style-type: none"> Etablert Management Response Plan Startet internprosjekt for å videreutvikle Integrity Due Diligence 	😊
	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre systematiske risikoanalyser i alle forretningsområder Gjennomføre evaluering av utvalgte datterselskaper 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomført risikoanalyser og handlingsplaner basert på dette Evaluert utvalgte datterselskaper 	😊
	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring 	<ul style="list-style-type: none"> Revidere og distribuere e-læringsprogram for etikk og compliance for alle ansatte Gjennomføre opplæringsprogrammer for nyansatte, nye linjeledere, ledelse og eksponerte ansatte innenfor salg og marked, innkjøp mv 	<ul style="list-style-type: none"> E-læringsprogram revidert og utviklet Opplæringsprogram er gjennomført 	😊
	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter 		<ul style="list-style-type: none"> Gjennomført møter med viktige forretningspartnere, som har ført til forsterkning av antikorrupsjonsprogrammene 	😊

Fortsetter på neste side ►►

» Forts. fra forrige side

	Hva sa vi – aktiviteter	Mål for 2015	Hva gjorde vi – status	
Rutiner for bærekraft og samfunnsansvar	Utarbeidelse og implementering av rutiner i forbindelse med nyetableringer, nye bygg og produktutvikling	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeide og implementere rutiner for etablering i nye geografiske områder og rutiner for oppføring av nye bygg 	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidet med rutiner for nye bygg pågår, fullføres i 2016 Rutiner for etablering i nye geografiske områder er utsatt til 2016 	☹️
Menneske- og arbeidstakerrettigheter	Implementere rutiner for analyse, kontroll og rapportering av mulige brudd på menneskerettigheter	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre due diligence av alle større enheter og vurdere samlet konsernrisiko 	<ul style="list-style-type: none"> Første analyse er gjennomført for forretningsområdene og konsernet totalt 	😊
Leverandører	Implementere rutiner og prosesser for oppfølging av leverandører i forhold til bærekraft og samfunnsansvar	<ul style="list-style-type: none"> Implementere rutiner og prosesser for alle enheter i konsernet Oppfølging av utarbeidede handlingsplaner for hvert forretningsområde 	<ul style="list-style-type: none"> Prosesser og rutiner er implementert Handlingsplanene blir fulgt opp regelmessig 	😊
Klimastrategi	Utarbeide ny klima- og miljøstrategi	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeide ny klima- og miljøstrategi 	<ul style="list-style-type: none"> Nytt mål for reduksjon av CO₂ er fastsatt Ny klima og miljøstrategi vil inngå i konsernets bærekraftstrategi som skal være ferdig første halvår 2016 	☹️
	Klima og miljøregnskap	<ul style="list-style-type: none"> Bedre kvalitet på rapporterte data til klima- og miljøregnskapet 	<ul style="list-style-type: none"> Overgang til nytt system for rapportering Justerte interne rutiner 	😊
Interessentdialog	Gjennomføre systematisk interessentdialog knyttet til bærekraft og samfunnsansvar	<ul style="list-style-type: none"> Vurdere ny tilnærming – utarbeide strategipolicy for dialog 	<ul style="list-style-type: none"> Policy for dialog ikke utarbeidet 	☹️

Mål for 2016

Målene for 2016 vil være en videreføring av de fokusområder vi har hatt i 2015, i tillegg har vi satt noen nye mål knyttet til nye områder vi har hatt fokus på som en følge av vesentlighetsanalysen vi gjennomførte i 2015.

	Aktiviteter	Mål for 2016 – 1 år	Mål for 2018 – 3 år	Mål for 2020 – 5 år
Strategi for bærekraft	Ny strategi for bærekraft skal utarbeides i 2016	<ul style="list-style-type: none"> · Ferdigstille ny strategi 	<ul style="list-style-type: none"> · Følge opp tiltak og aksjoner knyttet til strategien · Evaluere og videreutvikle 	<ul style="list-style-type: none"> · Følge opp tiltak og aksjoner knyttet til strategien · Evaluere og videreutvikle
FNs bærekraftige utviklingsmål	FNs 17 nye bærekraftige mål	<ul style="list-style-type: none"> · Vurdere KONGSBERGs tilnærming til FNs 17 nye bærekraftige mål 		
Anti-korrupsjon	Sikre et effektivt risikobasert antikorruptjonsprogram	<ul style="list-style-type: none"> · Videreføre kommunikasjon om en klar holdning mot korrupsjon i alle former · Videreutvikle og vedlikeholde interne policyer og rutiner · Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov · Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring · Videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter 	<ul style="list-style-type: none"> · Videreutvikle og vedlikeholde: <ul style="list-style-type: none"> · Kommunikasjon internt og eksternt av holdning mot korrupsjon · Policyer og rutiner · Risikoanalyser · Handlingsplaner · Rapportering · Opplæring · Samarbeid med eksterne parter · Ekstern evaluering av compliance og anti-korrupsjonsprogrammet, planlagt gjennomført i løpet av 2017 	<ul style="list-style-type: none"> · Videreutvikle og vedlikeholde: <ul style="list-style-type: none"> · Kommunikasjon internt og eksternt av holdning mot korrupsjon · Policyer og rutiner · Risikoanalyser · Handlingsplaner · Rapportering · Opplæring · Samarbeid med eksterne parter
Menneske- og arbeiderrettigheter	Gjennomføre due diligence av alle større enheter og vurdere samlet konsernrisiko	<ul style="list-style-type: none"> · Vurdere kvaliteten på analysene gjennomført i Q1-2016 · Iverksette tiltak dersom behov 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og videreutvikle rutiner 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og videreutvikle rutiner
Leverandører	Følge opp årlige handlingsplaner utarbeidet av hvert enkelt forretningsområde	<ul style="list-style-type: none"> · Fokus på gjennomføring av planlagte revisjoner · Fokus på å utarbeide en tilfredsstillende totaloversikt over risikoen i porteføljen 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og videreutvikle arbeidet med bærekraftig leverandørkjede 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og videreutvikle arbeidet med bærekraftig leverandørkjede
Klimastrategi	Ny klimastrategi innarbeides i konsernets bærekraftstrategi <ul style="list-style-type: none"> · Mål for utslipp av CO₂ · Mål for CDP-score 	<ul style="list-style-type: none"> · Utarbeide og kommunisere basisdata for den nye målperioden · Gjennomføre tiltak som gjør at vi oppnår A/B score for 2016-rapportering til CDP – blant annet risikoanalyse knyttet til klimaendringer 	<ul style="list-style-type: none"> · Følge opp og evaluere strategi og de mål som er satt 	<ul style="list-style-type: none"> · Følge opp og evaluere strategi og de mål som er satt

Fortsetter på neste side ►►

►► Forts. fra forrige side

Våre medarbeidere

Aktiviteter	Mål for 2016 – 1 år	Mål for 2018 – 3 år	Mål for 2020 – 5 år
Mangfold Vi etterstreber en rik og mangfoldig sammensetning i organisasjonen. Det er nå et spesielt fokus på kvinneandel og kvinner inn i ledende stillinger	<ul style="list-style-type: none"> · Etablere målsettinger og prosesser for å sikre fokus på økt mangfold · Fokus på kvinnelige talenter gjennom lederutviklingsprogrammene våre · Fokus på rekruttering av kvinner 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og følge opp målsettinger og prosesser for å sikre økt mangfold 	<ul style="list-style-type: none"> · Målsetting er at andel kvinnelige ledere reflekterer kvinneandelen i konsernet
HMS Sikre et godt arbeidsmiljø, hindre skader og ulykker og arbeide for et lavt sykefravær	<ul style="list-style-type: none"> · Videreføre et systematisk HMS-arbeid · Oppfølging av etablerte målsettinger · Opprettholde lavt sykefravær · Arbeide proaktivt for å hindre skader og ulykker 	<ul style="list-style-type: none"> · Videreutvikle og forbedre etablerte rutiner og målsettinger 	<ul style="list-style-type: none"> · Videreutvikle og forbedre etablerte rutiner og målsettinger
Våre medarbeidere For å nå konsernets mål om vekst må vi tiltrekke, beholde og utvikle våre medarbeidere. Vi legger vekt på både faglig og personlig utvikling, og lederutvikling. Jobbtilfredshet og arbeidsforhold måles gjennom en global medarbeiderundersøkelse som gjennomføres hvert annet år.	<ul style="list-style-type: none"> · Sikre at alle ansatte på alle nivåer og ulike disipliner har utviklings- og karriereplaner · Fokus på å videreutvikle Leadership@Kongsberg-prosessen og øke gjennomføringsgrad · Evaluere intern lederopplæring for å sikre at innholdet er i henhold til ambisjoner, behov, våre verdier og ledelsesprinsipper · Definere obligatorisk opplæring 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og følge opp målsettinger og prosesser 	<ul style="list-style-type: none"> · Evaluere og følge opp målsettinger og prosesser

Bærekraftige nøkkeltall

Økonomisk verdiskaping

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
► Verdiskaping							
Lønninger til ansatte	4 725	4 537	4 304	3 894	3 515	3 172	3 003
Aksjeutbytte	510	1 110	630	450	450	450	240
Renter til långivere	24	30	43	37	35	41	115
Tilbakeholdt overskudd	245	(230)	595	854	980	1 050	558
► Øvrige økonomiske nøkkeltall							
Kjøpte varer og tjenester	9 554	8 817	7 918	8 300	8 300	9 500	
Økonomisk støtte mottatt fra myndigheter	18	21	14	16	17	29	
► Skattekostnad							
Norge	85	291	332	416	513	528	270
Øvrige Europa	9	27	11	14	17	18	23
Nord- og Sør-Amerika	49	50	55	32	24	26	19
Asia	46	37	21	43	24	25	29
Totalt	189	405	419	505	578	597	341

Styret foreslår overfor generalforsamlingen et utbytte for 2015 på NOK 4,25 (5,25) per aksje. Dersom forslaget blir vedtatt på generalforsamlingen 9.5.16, vil utbytte utbetales som følger, forutsatt samme aksjeeierstruktur som per 29.2.16:

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
► Utbytte							
Den norske stat	255,0	555,0	315,0	225,0	225,0	225,0	120,0
Organisasjoner/bedrifter	88,5	191,0	111,8	90,6	97,4	97,6	56,4
Verdipapirfond	44,0	107,1	63,7	47,1	45,2	48,4	27,6
Forsikring/pensjonskasser	23,6	59,1	34,0	25,0	25,0	24,4	12,5
Privatpersoner	24,3	52,8	29,2	20,9	19,9	20,2	12,0
Utenlandske eiere	74,8	145,0	76,3	41,4	37,5	32,6	11,5
Sum	510	1 110	630,0	450,0	450,0	450,0	240,0

Sosiale investeringer

NOK millioner	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Økonomisk støtte til organisasjoner og liknende	9,3	8,8 ¹⁾	7,3	6,7	3,0	3,0	2,9

1) Inklusiv sponning av tre professorater på NTNU og Høgskolen i Buskerud/Vestfold.

Medarbeidere

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
► Utdannelsesnivå							
Master %	28	28	29	28	26	28	29
– herav doktorgrader (PhD)	1	1	1	2			
Bachelor %	37	36	34	36	35	35	33
Teknikere %	15	14	14	14	14	11	12
Produksjonsarbeidere %	11	11	11	10	12	13	13
Øvrige %	10	11	11	12	12	13	13
► Antall ansatte							
Antall ansatte totalt	7 688	7 726	7 493	7 259	6 681	5 681	5 423
Antall årsverk (ny rapportering)	7 571						
Antall heltidsansatte	7 364	7 470	7 171	7 003	6 393	5 442	5 195
Antall deltidsansatte	324	256	322	256	286	239	228
► Alder							
Gjennomsnittsalder	41	41	41	40	42	42	42
Andel ansatte under 30 år i %	19	21	21	22	21	19	19
Andel ansatte mellom 30 og 50 år i %	56	55	56	55	55	57	55
Andel ansatte over 50 år i %	25	24	23	23	23	24	26
► Kvinneandel							
Kvinner i % av antall ansatte	21,0	20,9	21,4	21,2	20,9	19,5	18,8
Kvinner i ledende stillinger i % av totale lederstillinger	18	18	21	19	14	13	15
Aksjeeiervalgte kvinner i styret i %	40	40	40	40	40	40	40
► Turnover							
Turnover (ansatte som har sluttet)	430	516	587	459	424	346	250
Turnover i %	5,6	6,7	7,8	6,3	6,4	6,1	4,6
– Menn	4,2	5,5	5,9	5,2	4,4	4,9	3,4
– Turnover menn av totalt antall menn	5,4	6,9	-	-	-	-	-
– Kvinner	1,4	1,2	1,9	1,1	2,0	1,2	1,2
– Turnover kvinner av totalt antall kvinner	6,4	5,8	-	-	-	-	-

Helse og sikkerhet

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Sykefravær i % av antall disponible timer	2,6	2,6	2,5	2,4	2,2	2,5	2,6
Sykefravær for de norske selskapene	2,8	3,0	3,1	2,8	2,8		
Antall rapporterte skader/millioner timer (H2-verdi)	4,1	4,7	3,7	1,5	1,7	6,3	5,5
Antall fraværsdager/millioner timer (F-verdi)	14,2	45,3	15,6	13,6	1,1	22,3	58,2
Totalt antall skader hos medarbeidere	196	240	86	54			
Totalt antall nestenulykker hos medarbeidere	140	140	158	78			
Registrerte yrkessykdommer	0	0	0	0			
Registrerte arbeidsrelaterte dødsfall	0	0	0	0			

Klima og miljø

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
► CO₂-utslipp (tonn)							
CO ₂ -utslipp eks utslipp varer og gods (tonn) ^{2) 3)}	25 933	26 006	25 294	19 579	22 747	20 005	12 980
CO ₂ -utslipp fra transport av varer og gods	13 335						
Sum CO₂-utslipp	39 268						
CO ₂ -utslipp i forhold til omsetning (tonn/MNOK)	2,4						
CO ₂ -utslipp i forhold til årsverk(tonn/årsverk)	5,3						
► Energibruk							
Elektrisk kraft (MWh) ¹⁾	91 582	91 340	94 802	79 218	77 625	66 256	57 053
Gass/olje (MWh)	4 400	4 123	4 601	6 092	13 257	12 968	21 324
Gjenvinning, fjernvarme og fjernkjøling (MWh) ^{1) 4)}	23 366	26 733	20 342	20 844	20 041	23 903	1 739
Energiforbruk (MWh) per ansatt	15,5	15,8	16,0	14,6	16,6	18,2	14,8
Energiforbruk (MWh / NOK millioner)	7,0	7,4	7,3	6,8	7,3	6,7	5,8
► Avfall (tonn)							
Avfall til gjenvinning	1 410	1 048	1 100	1 100	1 191	1 330	827
Restavfall	560	604	550	200	131	265	594
Farlig avfall	398	136	285	484	300	177	52
► Vann (m³)							
Vannforbruk (prosess- og sanitærvann)	180 741	176 743	115 968				

- 1) Fra 2010 er rapportert fordeling av kraft mellom KTP og forretningsområdene endret slik at tallene ikke er direkte sammenliknbare med tidligere år.
- 2) Fra 2010 ble flyreiser inkludert i konsernets klimaregnskap.
- 3) Store deler av flyreiser bestilt fra våre internasjonale lokasjoner er med i CO₂-regnskapet for 2013, det utgjør en vesentlig del av økningen fra 2012 til 2013.
- 4) Energigjenvinning ved Kongsberg Teknologipark samt innkjøpt fjernvarme og fjernkjøling fra eksterne. Endring i beregningsmåte fra 2014 gjør at tall ikke er direkte sammenliknbare med tidligere år.

Fra miljøvennlig anlegg på 40.000 m² i Pocasset, Massachusetts.

Ekstern rapportering

KONGSBERG rapporterer også til forskjellige eksterne organisasjoner. Dette gjør vi for å sikre at informasjonen vi gir er strukturert, åpen og relevant i forhold til internasjonale retningslinjer for bærekraftig rapportering.

Global Reporting Initiative (GRI)

GRI er et frivillig internasjonalt rammeverk for hvordan selskaper skal rapportere om sitt arbeid med samfunnsansvar og sin visjon og strategi for en bærekraftig utvikling. KONGSBERG har rapportert i henhold til GRIs retningslinjer siden 2004.

FNs Global Compact

Global Compact er FN's initiativ for samarbeid med næringslivet om en bærekraftig utvikling. Initiativet ble i sin tid tatt av daværende generalsekretær Kofi Annan i 1999. Prinsippene omfatter ti punkter knyttet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og antikorrupsjon. KONGSBERG sluttet seg til initiativet i 2006.

Carbon Disclosure Project (CDP)

CDP er et internasjonalt rammeverk som oppfordrer selskaper til å måle og rapportere eksternt om selskapets strategi knyttet til klimaendringer og å offentliggjøre selskapets utslippsnivå av klimagasser. KONGSBERG har rapportert til CDP siden 2011.

Global Compact

Tema	GC Prinsipper	Referanser 2015, side
Menneskerettigheter	Prinsipp 1	Støtte og respektere internasjonalt anerkjente menneskerettigheter
	Prinsipp 2	Sikre at selskapet ikke medvirker til brudd på menneskerettigheter
Arbeidstakerrettigheter	Prinsipp 3	Anerkjenne organisasjonsfrihet og retten til å føre kollektive forhandlinger
	Prinsipp 4	Avskaffe alle former for tvangsarbeid
	Prinsipp 5	Avskaffe barnarbeid
	Prinsipp 6	Avskaffe diskriminering i arbeids- og yrkesliv
Miljø	Prinsipp 7	Bruke føre-var-prinsippet i miljøspørsmål
	Prinsipp 8	Ta initiativ til å fremme større miljøansvar
	Prinsipp 9	Oppfordre til utvikling og bruk av miljøvennlig teknologi
Antikorrupsjon	Prinsipp 10	Bekjempe alle former for korrupsjon, inkludert utpressing og bestikkelser

Global reporting initiative index (GRI)

KONGSBERGs rapportering om bærekraft og samfunnsansvar er basert på Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reporting Guidelines, versjon G4. Vi mener at vår rapportering i all hovedsak er i samsvar med GRIs rapporteringsprinsipper og at rapporteringen tilfredsstillende nivå Core i henhold til retningslinjene.

På de neste sidene gjengir vi de GRI-indikatorene vi har rapportert på med henvisning til hvor i rapporten temaene er omtalt, enten disse er helt eller delvis besvart i forhold til GRI. For full beskrivelse av de enkelte indikatorene, henvises til GRIs hjemmesider, www.globalreporting.org.

Vi har engasjert Deloitte AS til å gjennomføre en uavhengig attestasjon av selskapets rapportering om bærekraft og

samfunnsansvar etter GRI G4. Attestasjonen er basert på revisjonsstandard ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon", utgitt av International Auditing and Assurance Standards Board, og som avgis med en moderat grad av sikkerhet. Revisors uttalelse er gjengitt på side 157.

	Indikator	Referanse og/eller svar
Strategi og analyse		
G4-1	Erklæring fra selskapets øverste leder	111-112
Selskapets profil		
G4-3	Navn på selskapet	Kongsberg Gruppen ASA
G4-4	Viktige merkevarer, produkter og/eller tjenester	3, 14-23
G4-5	Selskapets hovedkontor	35, 113
G4-6	Land hvor selskapet opererer	4, 113-117
G4-7	Selskapsform og eierstruktur	4, 35, 68
G4-8	Markeder, sektorer, geografiske områder og kundegrupper	3, 14-23, 113-117, 118
G4-9	Selskapets størrelse (ansatte, operasjoner, omsetning, kapitalisering, produkter og tjenester)	7-9, 14-23, 30-32, 149
G4-10	Selskapets størrelse (ansatte per kontrakt og kjønn, geografi etc.)	149
G4-11	Selskapets størrelse (ansatte omfattet av kollektive tariffavtaler)	137
G4-12	Selskapets leverandørkjede	135, 145-146
G4-13	Vesentlige endringer i størrelse, struktur, eierskap eller leverandørkjede	107
G4-14	Tilnærming og bruk av "føre-var-prinsippet"	130, 151
G4-15	Eksterne prinsipper og initiativ som støttes	108, 122, 141, 151
G4-16	Medlemskap i organisasjoner	108, 111-112, 151
Identifiserte vesentlig aspekter og avgrensninger		
G4-17	Selskapets driftsstruktur	3-4, 14-17
G4-18	Prosess for å definere rapportens innhold	107, 109-110
G4-19	Prosess for å definere innhold av rapport - vesentlige aspekter	107, 109-110
G4-20	Avgrensning av rapporten - egen organisasjon	107, 129-138, 139
G4-21	Avgrensning av rapporten - utenfor egen organisasjon	107, 129-138

	Indikator	Referanse og/eller svar
G4-22	Effekten av endringer i forhold til tidligere rapportert informasjon	107
G4-23	Vesentlige endringer i avgrensninger og vesentlige aspekter i forhold til tidligere rapporter	107 , 141-142
Interessentengasjement		
G4-24	Oversikt over interessentgrupper	107-109 , 118-120 , 125-126 , 128 , 151
G4-25	Utvelgelse av interessentgrupper	109 , 145
G4-26	Interaksjon med interessentgrupper	107-110 , 119-120
G4-27	Temaer fremmet av interessentgrupper	107-110
Rapporteringsprofil		
G4-28	Rapporteringsperiode	2015
G4-29	Forrige rapport	KONGSBERG Årsrapport og bærekraftrapport 2014
G4-30	Rapporteringscyklus	Årlig
G4-31	Kontakt for spørsmål til rapporten	156
G4-32	"In accordance" nivå, GRI tabell og referanse til uttalelse fra ekstern attestasjon av rapporten	108 , 152-156 , 157
G4-33	Praksis for ekstern verifisering	108 , 157
Styring		
G4-34	Foretaksstyring - struktur og sammensetning	28 , 93-105 , 121
Etikk og integritet		
G4-56	Verdier, prinsipper, standarder og normer, f.eks. etiske retningslinjer	5-6 , 26-28 , 111 , 131-132
Spesifikk informasjon		
Kategori: Økonomi		
Aspekt: Økonomisk prestasjon		
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	28 , 93 , 96-105 , 109-112 , 121-122 , 130
G4-EC1	Økonomisk verdiskaping og fordeling	30-34 , 113-117 , 148
G4-EC2	Økonomiske virkninger, risikoer og muligheter i forbindelse med klimaendringer	124-127 , 136
G4-EC3	Pensjons- og forsikringsordninger	Note 10 , s 48 (KOG Konsern) Note 5 , s 82 (KOG ASA)
G4-EC4	Økonomisk støtte fra myndigheter	148
Kategori: Miljø		
Aspekt: Energi		
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130
G4-EN3	Direkte energiforbruk	140 , 150
G4-EN4	Indirekte energiforbruk	140
G4-EN5	Relativt energiforbruk	150
G4-EN6	Redusert energiforbruk som skyldes konkrete tiltak	140
G4-EN7	Redusert energiforbruk i produkter og tjenester	125
Aspekt: Vann		
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 142
G4-EN8	Vannforbruk per type vannkilde	142 , 150
Aspekt: Utslipp til luft		
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 136 , 145-146
G4-EN15	Direkte utslipp av klimagasser (GHG) (Scope 1)	141 , 150
G4-EN16	Indirekte utslipp av klimagasser (GHG) (Scope 2)	141 , 150
G4-EN17	Andre indirekte utslipp av klimagasser (GHG) (Scope 3)	141 , 150

	Indikator	Referanse og/eller svar
G4-EN18	Relativt utslipp av klimagasser (GHG)	<u>150</u>
	Aspekt: Utslipp til vann og avfall	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130, 142</u>
G4-EN22	Utslipp til vann (etter kvalitet og destinasjon)	<u>142, 150</u>
G4-EN23	Avfallsmengder og disponering av avfall	<u>142, 150</u>
G4-EN24	Uhellsutslipp	Ingen registrerte vesentlige uhellsutslipp i 2015
	Aspekt: Etterlevelse	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130</u>
G4-EN29	Bøter og totalt antall ikke-økonomiske sanksjoner for brudd på miljølover og -forskrifter	Ingen registrerte saker i 2015
	Aspekt: Transport	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130</u>
G4-EN30	Miljøpåvirkning fra transport av produkter, varer og materialer som brukes i virksomheten, inkludert ansattes reisevirksomhet	<u>141, 150</u>
	Aspekt: Miljøforhold hos leverandør	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130, 135, 145-146</u>
G4-EN32	Prosentandel av nye leverandører vurdert i forhold til miljøkriterier	<u>135</u> Alle nye leverandører evalueres for miljø som del av innkjøpsprosessen
G4-EN33	Vesentlige aktuelle og potensielle negative miljøpåvirkninger i leverandørkjeden	<u>135</u>
	Kategori: Sosialt	
	Underkategori: Arbeidstakerforhold	
	Aspekt: Sysselsetting	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130-131, 134, 137-138, 147</u>
G4-LA1	Nyansettelser og turnover	<u>149</u>
	Aspekt: Samarbeid mellom ledelse og ansatte	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130-131, 134, 137-138, 146-147</u>
G4-LA4	Korteste varslingsperioder til de ansatte i forkant av operasjonelle endringer hvor de berøres	Følger nasjonale regler i de land vi opererer
	Aspekt: Helse og sikkerhet	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>26, 109-112, 121, 130-131, 134, 137-138, 147</u>
G4-LA5	Andel ansatte representert i ulike former for helse- og sikkerhetsutvalg	<u>138</u>
G4-LA6	Dødsfall, skader, yrkesrelaterte sykdommer, tapte arbeidsdager, fravær, og antall arbeidsrelaterte dødsfall	<u>149</u>
G4-LA7	Ansatte med høy forekomst eller høy risiko for sykdom relatert til deres yrke	<u>138</u>
G4-LA8	Helse- og sikkerhetsforhold som dekkes av avtaler med fagbevegelsen	<u>138</u>
	Aspekt: Opplæring og trening	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>26, 109-112, 121, 130-131, 137-138, 147</u>
G4-LA10	Kompetansestyring og livslang læring	<u>137-138, 147</u>
	Aspekt: Mangfold og likestilling	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>27, 109-112, 121, 130-131, 137-138, 147</u>
G4-LA12	Mangfold i styrende organer og ansattkategorier i henhold til kjønn, alder og andre indikatorer knyttet til mangfold	<u>149</u>
	Aspekt: Arbeidstakerforhold hos leverandører	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	<u>109-112, 121, 130-131, 135, 145-146</u>
G4-LA14	Andel av nye leverandører vurdert i forhold til arbeidstakerforhold	<u>135</u> Alle nye leverandører evalueres for arbeidstakerrettigheter som del av innkjøpsprosessen

	Indikator	Referanse og/eller svar
G4-LA15	Vesentlige aktuelle og potensielle negative arbeidstakerforhold i leverandørkjeden og tilhørende tiltak	135
	Underkategori: Menneskerettigheter	
	Aspekt: Investeringer	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR2	Antall timer og andel av ansatte med opplæring innen menneskerettighetsspørsmål	134
	Aspekt: Ikke-diskriminering	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR3	Antall saker knyttet til diskriminering og gjennomførte tiltak	134
	Aspekt: Organisasjonsfrihet og kollektive lønnsforhandlinger	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR4	Risikovurdering i egen virksomhet og i leverandørkjeden knyttet til organisasjonsfrihet og kollektive lønnsforhandlinger	Ingen registrerte hendelser i 2015
	Aspekt: Barnearbeid	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR5	Risikovurdering i egen virksomhet og i leverandørkjeden knyttet til barnearbeid	134 . Ingen registrerte saker i 2015
	Aspekt: Tvangsarbeid	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR6	Risikovurdering i egen virksomhet og i leverandørkjeden knyttet til tvangsarbeid	134
	Aspekt: Sikkerhetspraksis	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR7	Andel av sikkerhetspersonell med opplæring i selskapets retningslinjer for menneskerettigheter	134
	Aspekt: Urfolks rettigheter	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR8	Antall saker og tiltak knyttet til brudd på urfolkrettigheter	134
	Aspekt: Vurderinger av menneskerettigheter	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR9	Antall og andel av enheter i selskapet som har vært vurdert i forhold til menneskerettigheter eller konsekvensutredninger	134 , 145
	Aspekt: Menneskerettigheter i leverandørkjeden	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130 , 134-135 , 145-146
G4-HR10	Andel nye leverandører vurdert i forhold til menneskerettigheter	135 Alle nye leverandører evalueres for menneskerettigheter som del av innkjøpsprosessen
G4-HR11	Vesentlige aktuelle og potensielle negative menneskerettighets-forhold i leverandørkjeden og gjennomførte tiltak	135
	Underkategori: Samfunn	
	Aspekt: Antikorrupsjon	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 121 , 130-132 , 144 , 146
G4-SO3	Antall og andel forretningsenheter risikovurdert i forhold til korrupsjon	132-133 , 144
G4-SO4	Kommunikasjon og opplæring i selskapets retningslinjer for anti-korrupsjon	132-133 , 144
G4-SO5	Bekreftede hendelser av korrupsjon og tiltak gjennomført	112 , 132
	Aspekt: Public policy	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 118 , 121 , 130-131

	Indikator	Referanse og/eller svar
G4-SO6	Økonomiske bidrag til politiske partier etter land og mottaker	Våre etiske retningslinjer forbyr støtte til politiske partier
	Aspekt: Konkurranshemmende atferd	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 118 , 121 , 130-131
G4-SO7	Antall rettslige saker knyttet til konkurransehindrende atferd, antitrust- og monopolpraksis	131
	Aspekt: Etterlevelse	
G4-DMA	Beskrivelse av ledelsespraksis	109-112 , 118 , 121 , 130-131
G4-SO8	Bøter og ikke-monetære sanksjoner for brudd på lover og reguleringer	131

Bærekraft og samfunnsansvar, kontakt:

Nils Molin

Group Vice President Sustainability & CSR

Telefon: (+47) 32 28 64 01

Mobil: (+47) 920 60 113

E-mail: [nils.molin@kog.kongsberg.com](mailto:nil.molin@kog.kongsberg.com)

Revisjonsberetning

Deloitte.

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til ledelsen i Kongsberg Gruppen ASA

Revisors uttalelse til KONGSBERG – Bærekraftrapport 2015

Vi har på oppdrag fra ledelsen i Kongsberg Gruppen utført kontroller knyttet til informasjon presentert i KONGSBERG – Bærekraftrapport 2015 ("Rapporten"), presentert på sidene 106 – 157 i KONGSBERG – Årsrapport og Bærekraftrapport 2015. Rapporten er avgitt av selskapets ledelse. Vår oppgave er å uttrykke våre konklusjoner basert på vårt arbeid.

Vi har basert vårt arbeid på revisjonsstandard ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon", utgitt av International Auditing and Assurance Standards Board. Formål og omfang av vårt arbeid er avtalt med selskapets ledelse og omfatter de forhold som vi har konkludert på nedenfor.

Basert på vurdering av vesentlighet og risiko, har vårt arbeid omfattet analyser og stikkprøvemessig gjennomgang av underliggende dokumentasjon. Vi har utført intervjuer med ansvarlige for oppfølging av bærekraftrelaterte forhold på konsernnivå og ved enheten Kongsberg Defence Systems – Arsenalet (Kongsberg, Norge). I tillegg er det gjennomført kontroll av underlag for data rapportert fra samme enhet samt enhetene Kongsberg Maritime Sør-Korea og Kongsberg Oil & Gas Technologies – Kongsberg Software & Services PVT Ltd (India).

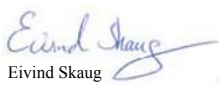
Vi har utført det arbeid vi mener har vært nødvendig for å avgi vår uttalelse med moderat grad av sikkerhet. Ved slik kontroll oppnås lavere sikkerhet enn om vi hadde utført arbeid av samme omfang som ved en revisjon.

Konklusjon

Vi har gjennom vårt arbeid ikke fått kjennskap til forhold som gir oss grunn til ikke å anta at:

- Kongsberg Gruppen har etablert rutiner for innsamling, sammenstilling og kvalitetskontroll av informasjon for 2015 til bruk i Rapporten, som beskrevet på sidene 107 – 108. Informasjon presentert for 2015 er i samsvar med data fremkommet som et resultat av disse rutinene og er tilfredsstillende presentert i Rapporten.
- Rapportering av data for 2015 fra de enhetene som er nevnt ovenfor, er gjort i henhold til rutinene referert ovenfor og data rapportert er i samsvar med underliggende dokumentasjon forelagt oss.
- Presentasjon om måloppnåelse, presentert på sidene 144 - 145, reflekterer på en tilfredsstillende måte i hvilken grad Kongsberg Gruppen har nådd de mål som var satt for 2015.
- Rapporten tilfredsstillende kravene til innhold i redegjørelse om samfunnsansvar gitt i Regnskapslovens § 3-3c, første ledd.
- Kongsberg Gruppens praksis for rapportering om samfunnsansvar samsvarer i all hovedsak med Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reporting Guidelines (versjon G4) sine rapporteringsprinsipper og rapporteringen tilfredsstillende nivå Core i henhold til GRIs retningslinjer. GRI-tabellen presentert på sidene 152 – 156 reflekterer på en hensiktsmessig måte hvor informasjon relevant for elementer og indikatorer i GRI er presentert. Kongsberg Gruppens rapportering i forhold til UN Global Compact er i samsvar med beskrivelsen på side 108 og tabellen med UN Global Compact prinsippene, presentert på side 151, reflekterer på en hensiktsmessig måte hvor relevant informasjon for de enkelte prinsippene finnes i Rapporten.

Oslo, 17. mars 2016
Deloitte AS

Eivind Skaug
statsautorisert revisor

Frank Dahl
Deloitte Sustainability

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee, and its network of member firms, each of which is a legally separate and independent entity. Please see www.deloitte.com/omoss for a detailed description of the legal structure of Deloitte Touche Tohmatsu Limited and its member firms.

Registrert i Foretaksregisteret
Medlemmer av Den Norske Revisorforening
org.nr: 980 211 282

WORLD CLASS – through people, technology and dedication

Design og produksjon: Kikkut

Bilder: KONGSBERG, Einar Aslaksen, Forsvarets mediesenter (Simen Rudi, Torbjørn Kjosvold), Kilian Munch, Tom Reynolds, Glogerfestilvalen, Statoil ASA, ESA-P.Carril, GettyImages, Dreamstime (Raldi), Dan Cutrona, iStock, Paul Kay